

**INFORMATĪVAIS ZIŅOJUMS PAR DARBA TIRGUS
VIDĒJA UN ILGTERMIŅA PROGNOZĒM**

2016

IEVADS

Izpildot Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai 31.1. pasākumu, kā arī Ministru kabineta 2009. gada 14. jūlija protokollēmumu Nr.48 24.§, Ekonomikas ministrija ir sagatavojusi *Informatīvo ziņojumu par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm* (turpmāk – Ziņojums).

Ziņojumā ir raksturota esošā situācija darba tirgū, kā arī iekļautas Ekonomikas ministrijas aktualizētās vidēja termiņa darba tirgus prognozes laika periodam līdz 2022.gadam un ilgtermiņa darba tirgus prognozes līdz 2030.gadam. Darba tirgus prognozes balstās uz Ekonomikas ministrijas izstrādātajiem tautsaimniecības attīstības un demogrāfijas scenārijiem.

Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognozes ir viens no instrumentiem, kas ļauj priekšlaicīgi paredzēt darba tirgus neatbilstību veidošanos nākotnē. Tās parāda iespējamās darba tirgus attīstības tendences un iespējamos riskus, saglabājoties esošai izglītības sistēmai un izglītības piedāvājuma struktūrai.

Prognozes ir tikai viens no posmiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Tā ir kvantitatīva bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības un strukturpolitikas veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem un citām iesaistītām pusēm, lai savlaicīgi sagatavotos un pielāgotos sagaidāmajām strukturālajām izmaiņām tautsaimniecībā. Ņemot vērā to, ziņojumā ir sniegts darba tirgus apsteidzošo pārkārtojuma sistēmas apraksts, kas paredz strukturētu ietvaru diskusijām par nākotnes darba tirgus izaicinājumiem un nepieciešamajām pārmaiņām.

Darba tirgus prognozes ir izskatītas tautsaimniecības padomē.

Informācija izklāstīta 5 nodaļās un pielikumā. Ziņojums sastāv no tautsaimniecības un darba tirgus tendenču raksturojuma, tautsaimniecības attīstības scenāriju apraksta, darba tirgus vidēja termiņa un ilgtermiņa prognozēm, ES prognozētajām prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņām līdz 2025. gadam, darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas apraksta, kopsavilkuma ar priekšlikumiem un pielikuma ar detalizētu informāciju.

Visa statistiskā informācija, izņemot īpaši norādītos gadījumus, ir ņemta no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzes. Ziņojumā ir izmantoti arī Eiropas Savienības statistikas biroja (*Eurostat*), Izglītības un zinātnes ministrijas, Nodarbinātības valsts aģentūras un Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centra (*Cedefop*) dati.

SAĪSINĀJUMI

CEDEFOP	Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DOM	dinamiskais optimizācijas modelis
DSA	Darbaspēka izlasveida apsekojums
EK	Eiropas Komisija
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
ISCED	Starptautiskā standartizētā izglītības klasifikācija
ISCO	Standartizētais profesiju klasifikators
IT	informācijas tehnoloģijas
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
LM	Labklājības ministrija
MK	Ministru kabinets
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija
NEP	Nozaru ekspertu padomes
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
STEM	Zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas virzieni <i>Science, technology, engineering and mathematics</i>
ULC	produkcijas vienības darbaspēka izmaksas
VID	Valsts ieņēmumu dienests

SATURS

Ievads.....	2
Saīsinājumi	3
1. Tautsaimniecības un darba tirgus attīstība	5
1.1. Makroekonomiskā situācija.....	5
1.2. Nodarbinātības un bezdarba vispārīgs raksturojums	14
1.3. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte.....	20
1.4. Situācija ES darba tirgū.....	25
2. Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums	29
2.1. Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas un struktūra	29
2.2. Demogrāfiskā situācija un darbaspēka piedāvājums.....	34
2.2.1 Demogrāfijas tendences	34
2.2.2 Iedzīvotāju līdzdalība darba tirgū un darbaspēka piedāvājums	36
2.3. Darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstība	40
2.4. Izglītības piedāvājuma izmaiņas.....	43
3. Darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes	51
3.1. Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognožu izstrādes metodoloģija.....	51
3.2. Vidēja un ilgtermiņa izaugsmes un demogrāfijas scenāriji	54
3.2.1. Tautsaimniecības attīstības mērķa scenārijs	54
3.2.2. Demogrāfijas prognozes.....	58
3.3. Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums	62
3.3.1. Darbaspēka pieprasījuma prognozes	62
3.3.2 Darbaspēka piedāvājuma prognozes.....	67
3.3.3. Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstība	71
3.4. Prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas ES.....	85
3.4.1. Prasmju pieprasījuma prognozes Eiropā.....	85
3.4.2. Prasmju piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstības.....	90
4. Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēma.....	94
4.1. Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognožu izmantošana.....	94
4.2. Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešana	95
5. Kopsavilkums un priekšlikumi.....	101

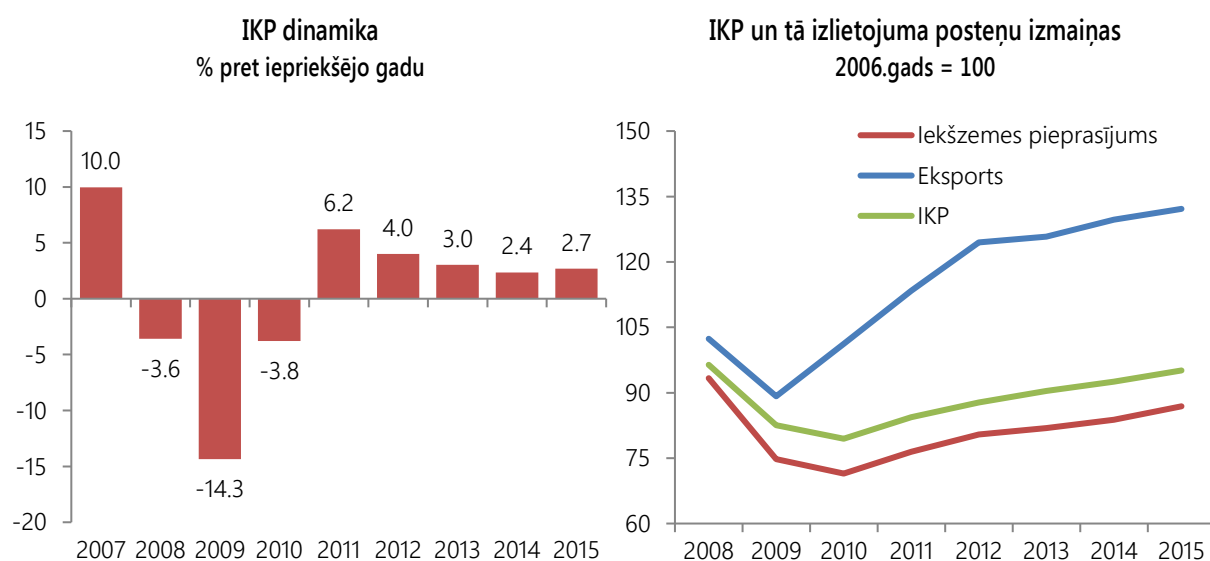
Pielikums. Detalizētas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes

1. TAUTSAIMNIECĪBAS UN DARBA TIRGUS ATTĪSTĪBA

1.1. MAKROEKONOMISKĀ SITUĀCIJA

Latvijas ekonomikas izaugsme no 2011. līdz 2014. gadam sasniedza vidēji 3,9% ik gadu, kas bija viena no straujākajām ES. 2014. gadā ekonomikas pieauguma tempi palēninājās, ko noteica tendences ārējā vidē – lēnāka nekā iepriekš tika gaidīta izaugsme ES, kā arī ekonomiskās situācijas pavājināšanās Krievijā. 2015. gadā Latvijas IKP pieauga par 2,7% un izaugsme joprojām bija straujāka nekā vidēji ES.

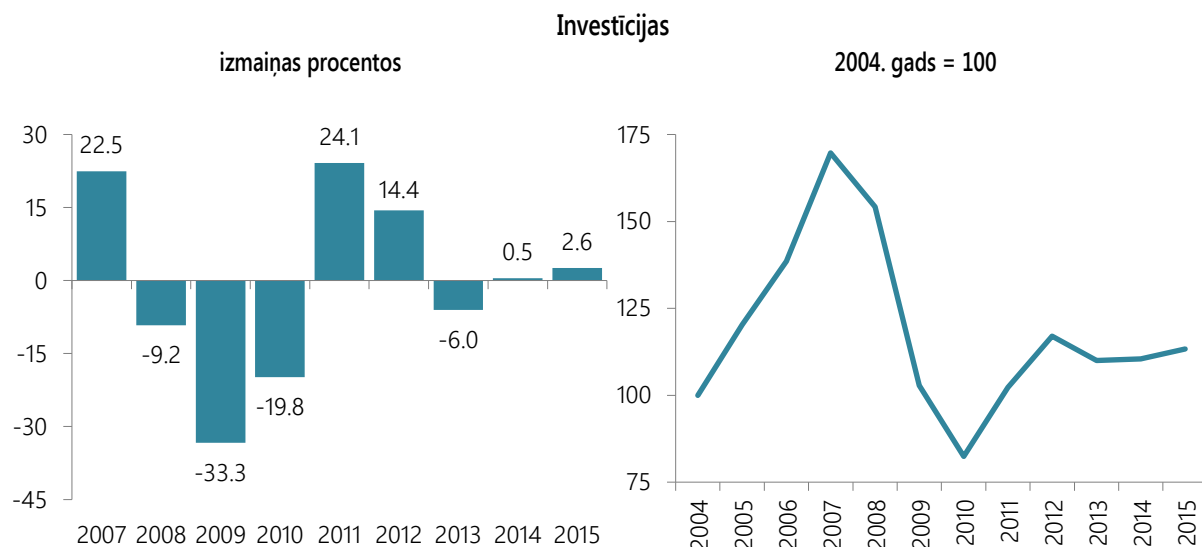
1.1. attēls

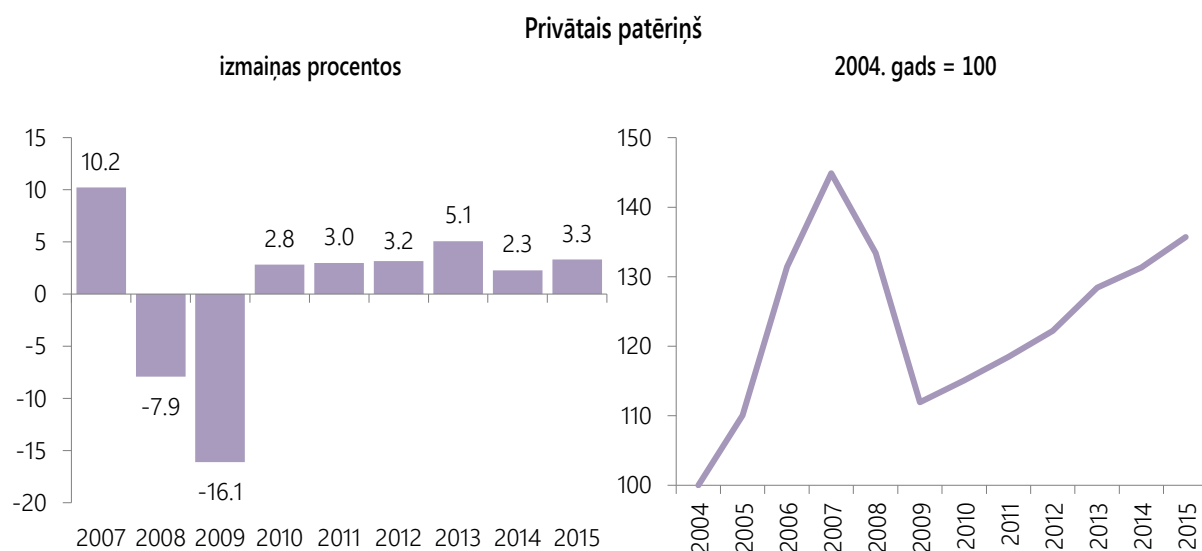
Galvenais ekonomiskās izaugsmes nodrošinātājs 2015. gadā bija iekšzemes pieprasījums. Privātais patēriņš pieauga par 3,3%. Tomēr, tāpat kā kopējā ekonomikas izaugsme, arī privātā patēriņa pieauguma tempi 2015. gadā bija mērenāki nekā 2011.-2013. gadā. 2015. gadā privātā patēriņa pieaugumu sekmēja salīdzinoši straujais vidējais darba samaksas kāpums un zemā inflācija.

Investīciju dinamika ir mērena, ko ietekmē uzņēmēju nogaidošais noskaņojums saistībā ar pieaugošo nenoteiktību ārējā vidē. 2015. gadā investīciju apjomi pieauga par 2,6 procentiem.

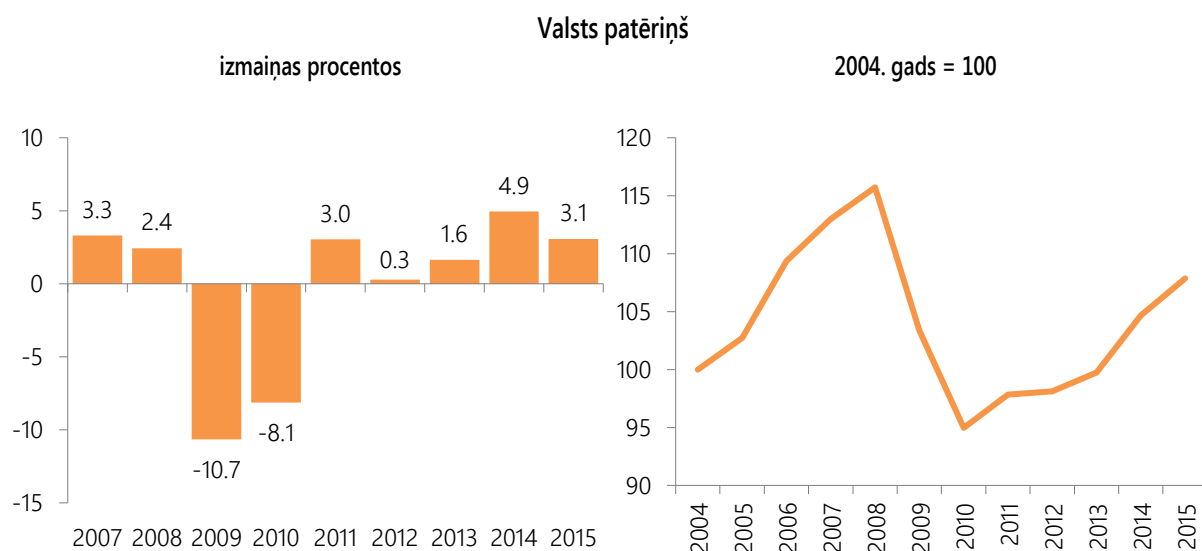
1.2. attēls

1.3. attēls

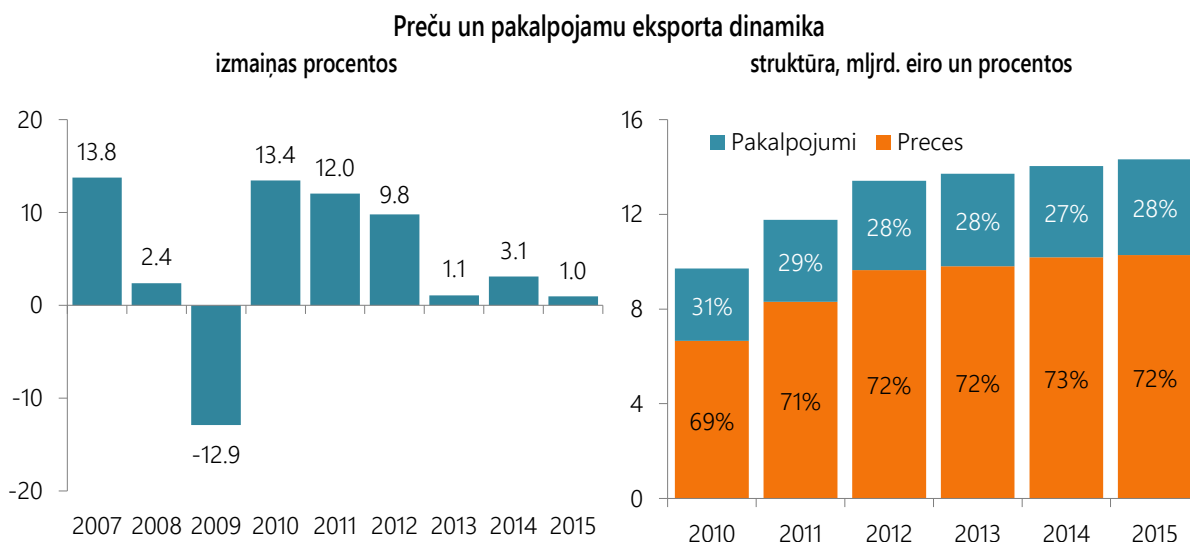

1.4. attēls

Pēdējos gados zemais pieprasījums ārējos tirgos ir ietekmējis eksporta dinamiku, un tā kļuvusi lēnāka. Lai arī 2015. gadā eksports uz Krieviju ievērojami saruka, kopējais Latvijas preču un pakalpojumu eksporta apjoms nav samazinājies, bet pat nedaudz palielinājies – par 1%, salīdzinot ar 2014. gadu. Nelielo pieaugumu galvenokārt nodrošināja pakalpojumu eksports, preču eksporta apjomam paliekot praktiski nemainīgam. Apjomīgākie pieaugumi vērojami mehānismu, ierīču un elektroiekārtu eksporta grupās.

1.5. attēls

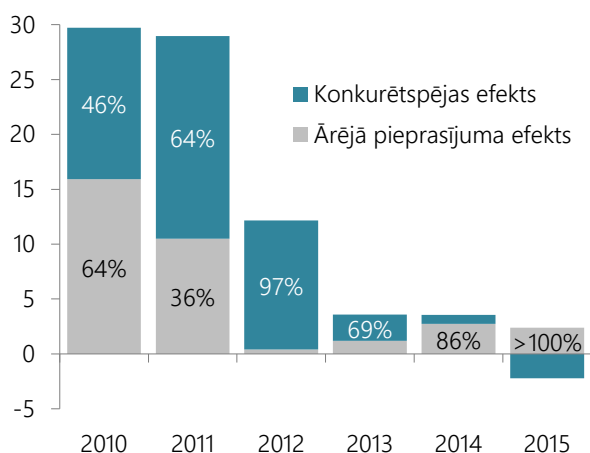

Eksporta izmaiņu devums kopējā IKP pieaugumā pa gadiem ir bijis atšķirīgs. 2013. un 2015. gadā eksports salīdzinoši mazākā mērā noteica IKP pozitīvās izmaiņas, bet 2014. gadā eksporta devums izaugsmē bija diezgan nozīmīgs.

Pēckrīzes periodā – 2010.-2011. gadā Latvijas eksporta uz ES valstīm attīstību noteica vienlīdz Latvijas uzņēmumu konkurētspējas pieaugums un stabils ārējais pieprasījums. 2012.-2013. gadā, pasliktinoties izaugsmei ES, ārējais pieprasījums ievērojami samazinājās, un eksporta attīstību galvenokārt noteica konkurētspējas pieaugums. Latvijas ražotāju konkurētspējas uzlabošanās pēckrīzes gados pamatā noteica darbaspēka izmaksu samazināšanās. Savukārt 2014.-2015. gadā preču eksporta pieaugumu pamatā noteica ārējais pieprasījums, un konkurētspējas loma eksporta pieaugumā mazinās.

Pēdējo gadu laikā uzlabojas arī Latvijas preču eksporta diversifikācijas pakāpe. Straujās izaugsmes gados eksporta izaugsmē dominēja dažas lielākās eksporta preču grupas, tādas kā koksne un tās izstrādājumi un metāli. Krīzes laikā eksporta apjomi samazinājās visās preču grupās, tomēr straujāk saruka tieši lielāko eksporta grupu apjomi, kas noteica diversifikācijas rādītāja uzlabošanās. Savukārt pēckrīzes periodā, atsākoties izaugsmei, eksporta apjomu pieaugumi preču grupu griezumā ir līdzīgāki, kas norāda uz augstāku eksporta diversifikācijas pakāpi. Jāatzīmē, ka Latvijā pēdējos gados šis rādītājs atbilst ES-15 valstu vidējam līmenim.

Eksporta izmaiņu sadalījums, izmantojot patstāvīgās tirgus daļas analīzi
Latvijas eksporta uz ES valstīm izmaiņu struktūra, procentos

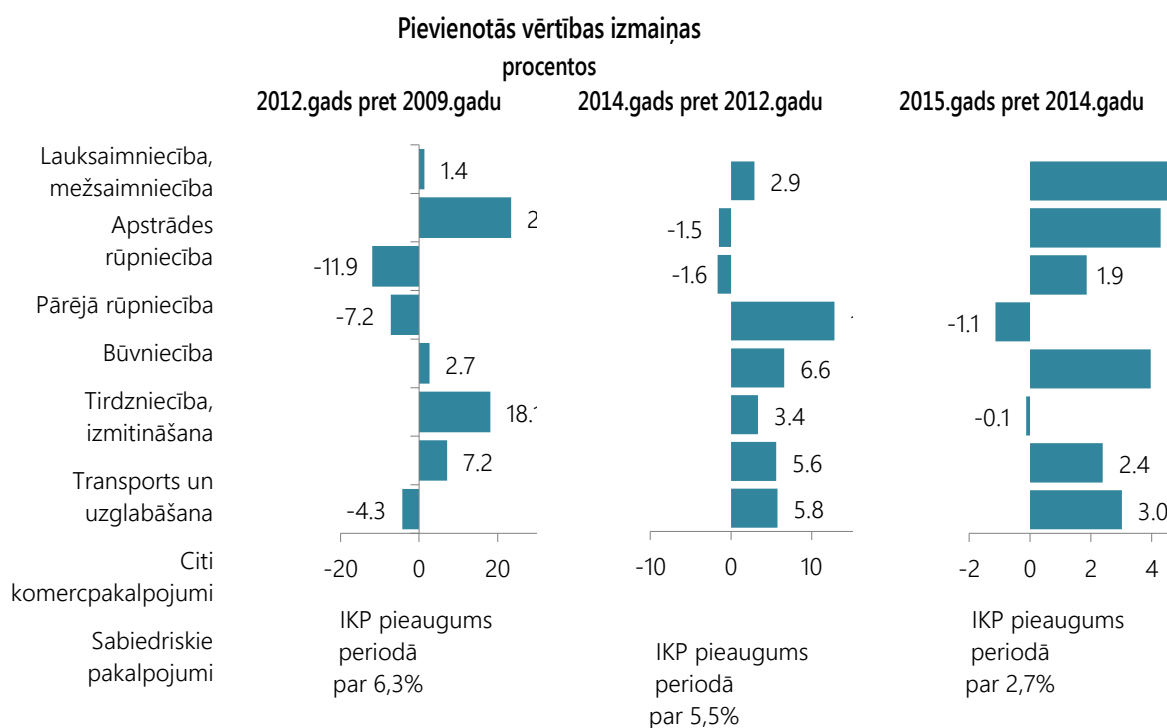

Latvijas preču eksporta diversifikācija
indekss, aprēķināts, izmantojot KN 2 zīmju klasifikāciju, zemāks rādītājs norāda uz augstāku diversifikācijas pakāpi

Pēdējos gados vērojams lēnais eksporta pieaugums un salīdzinoši strauji augošais iekšējais pieprasījums ir ietekmējis tautsaimniecības nozaru attīstības tendences.

Krīzes laikā, samazinoties darbaspēka izmaksām, uzlabojās Latvijas ražotāju konkurētspēja. Tas bija pamats eksporta pieaugumam un līdz ar to arī tirgojamo nozaru attīstībai. Galvenajā eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā no 2010.-2012. gadam pieauguma tempi bija krietni straujāki nekā kopējā tautsaimniecības izaugsme, un nozare kļuva par galveno tautsaimniecības izaugsmes virzītāju. Arī pārējās tirgojamās nozarēs, piemēram, lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, kā arī transporta un uzglabāšanas nozarē izaugsme pēc krīzes atjaunojās straujāk nekā pārējās tautsaimniecības nozarēs.

2013.-2015.gadā, straujāk augot iekšzemes pieprasījumam, nozaru griezumā lielākais devums IKP pieaugumā bija uz iekšējo tirgu vērstām nozarēm – būvniecības, tirdzniecības, kā arī komercpakalpojumu nozarēm. 2015.gadā, augot budžeta izdevumiem, palielinājās sabiedrisko pakalpojumu apjomi. Salīdzinot ar 2010.-2012. gadiem, pēdējos gados mērenāka izaugsme ir apstrādes rūpniecībā un transporta nozarē.

1.1.tabula

IKP dinamika
izmaiņas pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, procentos

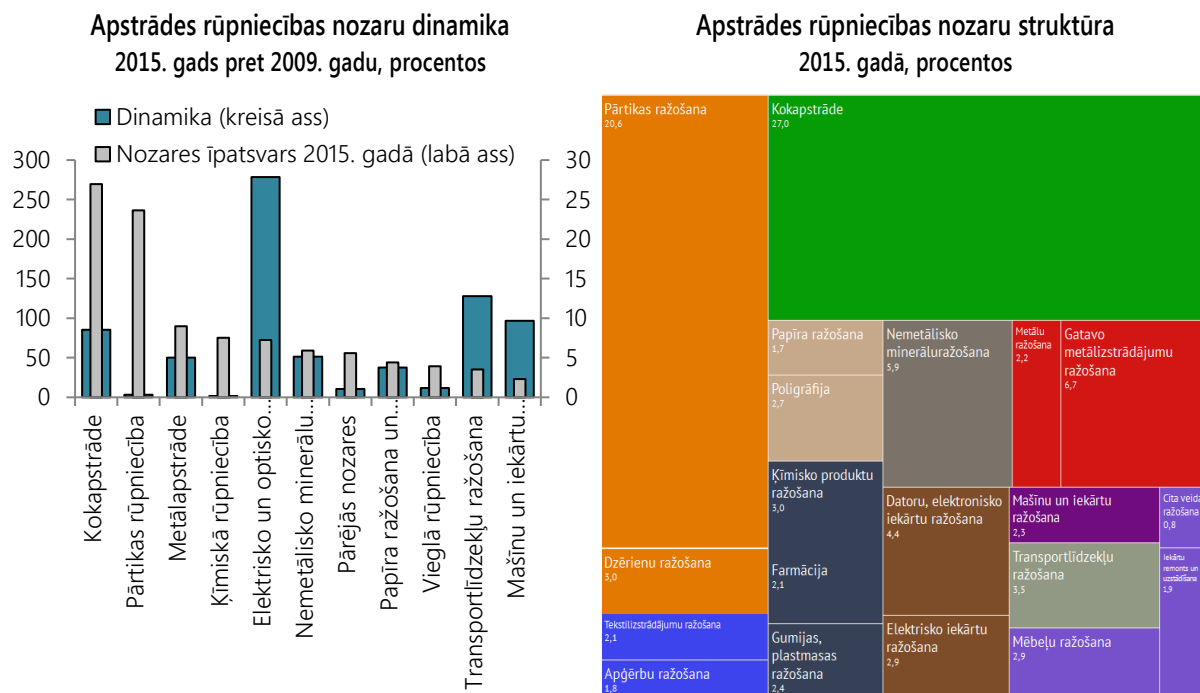
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	-3,9	-1,7	7,4	1,2	1,6	5,0
Apstrādes rūpniecība	14,2	3,7	4,3	-1,2	-0,3	4,3
Pārējā rūpniecība	-1,5	-5,2	-5,7	1,6	-3,1	1,4
Būvniecība	-34,4	29,9	8,9	4,4	8,1	-1,1
Tirdzniecība, izmitināšana	-1,6	2,9	1,3	4,2	2,3	4,0
Transports un uzglabāšana	-4,9	17,9	5,5	0,2	3,2	-0,1
Citi komercpakalpojumi	-3,9	6,1	5,1	3,9	1,6	2,5
Sabiedriskie pakalpojumi	-6,9	3,0	-0,2	2,4	3,3	3,0
IKP	-3,8	6,2	4,0	3,0	2,4	2,7

Pēc krituma 2013.–2014.gadā, 2015.gadā saražotās produkcijas apjomi apstrādes rūpniecībā palielinājās (par 4,3%), ko sekmēja pakāpenisks pieprasījuma pieaugums ES un trešo valstu tirgos. Savukārt apakšnozarēs turpinās iepriekš vērotās tendences – atsevišķās nozarēs turpinās stabila izaugsme, savukārt citās nozarēs dažādu faktoru ietekmē ražošanas apjomi sarūk.

Lielākajā rūpniecības nozarē – kokapstrādē ražošanas apjomi stabili aug. 2015.gadā saražotās produkcijas apjomi bija par 7,1% lielāki nekā pirms gada. Nozares izaugsmi nosaka pieprasījuma pieaugums gan vietējā, gan eksporta tirgos. Būtisks devums kopējā apstrādes rūpniecības izaugsmē 2015.gadā bija metālapstrādes nozarei, ko ietekmēja darbības atsākšana vienā no lielākajiem rūpniecības uzņēmumiem “KVV Liepājas Metalurģ”.

Straujš ražošanas apjomu pieaugums 2015.gadā turpinājās datoru, elektrisko un optisko iekārtu ražošanā – pieaugums par 16,7%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Tāpat gada laikā ir pieauguši ražošanas apjomi mašīnu un iekārtu, kā arī transportlīdzekļu ražošanas nozarēs.

Pārtikas rūpniecībā 2014.gadā saražotās produkcijas apjomi kopumā saglabājās 2013.gada līmenī, bet 2015.gadā izlaides apjomi bija par 4,6% mazāki nekā pirms gada. Nozares attīstību būtiski ietekmē Krievijas noteiktās sankcijas atsevišķu pārtikas produktu importam. 2015.gadā ražošanas apjomi no pagājušā gada līmeņa atpaliek arī vieglajā rūpniecībā, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā un ķīmiskajā rūpniecībā. Papīra ražošanā un poligrāfijā tie saglabājās iepriekšējā gada līmenī.

Pārējās rūpniecības nozarēs (elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde) pēc samazinājuma 2014. gadā, 2015. gadā bija vērojams pieaugums par 1,4%. Lielā mērā tas bija saistīts ar laika apstākļiem, kā rezultātā tika saražoti lielāki elektroenerģijas un siltumenerģijas apjomi. Savukārt lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē kopumā 2015. gadā bija vērojams straujš pieaugums.

Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē 2013.-2014. gadā bija vērojams mērens pieaugums. 2015. gadā, lai arī 1.ceturksnī ražošanas apjomi lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē bija par 3,9% mazāki nekā pirms gada, kopumā ražošanas apjomi pieauga par 5%. Kritumu 1.ceturksnī lielā mērā noteica situācija mežsaimniecības nozarē, ko ietekmēja siltie laika apstākļi gada sākumā. Turpretim turpmākajos ceturkšņos nozarē bija vērojama izaugsme, ko sekmēja rekordaugstā graudu raža, kā arī kokapstrādes nozares attīstība un stabils pieprasījums pēc kokmateriāliem.

Būvniecības nozares attīstība lielā mērā ir saistīta ar publiskajiem pasūtījumiem un ES fondu projektiem. Pēc strauja būvniecības apjomu pieauguma 2014. gada pirmajā pusē, kopš 2014. gada beigām nozares izaugsmes tempi palēninās. 2015. gadā būvniecības nozarē bija vērojams kritums par 1,1%. Lielāko samazinājumu nodrošināja ēku būvniecības apjomu kritums (par 7%), vienlīdz strauji samazinoties gan dzīvojamo, gan nedzīvojamo ēku būvniecības apjomiem, savukārt inženierbūvju celtniecības apjomi pieauga par 5,2 procentiem.

Transporta un uzglabāšanas nozarei pēc pieauguma 2014. gadā, 2015. gads nav tik veiksmīgs. 2015. gadā transporta nozarē sniegto pakalpojumu apjomi bija par 0,1% mazāki nekā iepriekšējā gadā. Samazinājumu lielā mērā noteica kravu apgrozījuma kritums dzelzceļā un ostās. 2015. gadā pārvadāto kravu apjomi ostās un dzelzceļā bija attiecīgi par 6,2% un 2,4% mazāki nekā pirms gada.

Tirdzniecības nozarē (ieskaitot izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumus) 2015. gadā pakalpojumu apjomi pieauga par 4%. Privātā patēriņa kāpums veicina mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugumu. Kopumā 2015. gadā mazumtirdzniecības apjomi bija par 5,3% lielāki nekā pirms gada. Vairumtirdzniecības nozares attīstības tendences lielā mērā ietekmē ārējās tirdzniecības aktivitātes. Palēninoties eksporta un importa pieauguma tempiem, vairumtirdzniecības uzņēmumu apgrozījuma dinamika bija mērena. 2015. gadā vairumtirdzniecības apgrozījums faktiskajās cenās bija par 0,4% lielāks nekā 2014. gadā.

Komercpakalpojumu nozarē izaugsme 2015. gadā bija straujāka nekā pirms gada. Kopumā 2015. gadā komercpakalpojumu nozaru apjomi pieauga par 2,5%. Pieaugumu pamatā noteica straujāka izaugsme mākslas, izklaides un atpūtas nozarē. Stabili pakalpojumu apjomi 2015. gadā pieauga arī informācijas un komunikāciju pakalpojumu nozarē un operācijās ar nekustamo īpašumu, kā arī finanšu un apdrošināšanas darbībās.

Palielinoties valdības izdevumiem, pieaug sabiedrisko pakalpojumu nozarēs sniegto pakalpojumu apjomi – 2015. gadā nozares apjomi, salīdzinot ar 2014. gadu, pieauga par 3%, t.sk. valsts pārvaldes pakalpojumu apjoms pieauga par 2,3%, veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu apjoms – par 3,7% un izglītības pakalpojumu apjoms – par 3,5 procentiem.

1.2.tabula

Tautsaimniecības struktūra
pēc pievienotās vērtības, procentos

	2000	2005	2009	2012	2013	2014	2015
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	5,1	4,3	3,7	3,7	3,4	3,3	3,3
Apstrādes rūpniecība	15,4	13,0	10,9	13,0	12,6	12,2	12,2
Pārējā rūpniecība	4,2	3,2	5,1	4,7	4,6	4,4	4,3
Būvniecība	7,0	6,7	7,7	6,4	6,5	6,8	6,5
Tirdzniecība, izmitināšana	15,4	18,0	16,6	15,8	15,8	15,8	15,7
Transports un uzglabāšana	11,9	12,3	10,5	10,5	10,2	10,1	9,5
Citi komercpakalpojumi	23,9	27,3	28,6	30,9	31,7	32,2	32,9
Sabiedriskie pakalpojumi	17,1	15,1	16,9	15,0	15,2	15,3	15,7
Kopā	100	100	100	100	100	100	100

Rezultātā ir mainījusies tautsaimniecības struktūra. Ja 2012. gadā salīdzinājumā ar 2009. gadu tautsaimniecībā bija strauji pieaudzis apstrādes rūpniecības īpatsvars, tad 2015. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu palielinājās uz iekšējo tirgu vērsto nozaru, galvenokārt pakalpojumu nozaru, īpatsvars. 2015. gadā šo nozaru īpatsvars pārsniedza 70%. Jāatzīmē, ka kopš 2000. gada pakāpeniski palielinājies komercpakalpojumu īpatsvars tautsaimniecībā, 15 gadu laikā pieaugot par gandrīz 10 procentpunktiem.

Pēdējos trīs gados nav izteiktas tendences, kas ļautu noteikt galvenos izaugsmes dzinulus. Praktiski katru gadu mainās akcenti un nevar viennozīmīgi pateikt, ka pēckrīzes perioda izaugsmes noteicošie faktori ir bijuši iekšējā pieprasījuma vai ārējā pieprasījuma stimuli. Visdrīzāk izaugsmes tempus katrā gadā nosaka dažādi īslaicīgi konjunktūras apstākļi un tie nesola noturīgu devumu turpmākās izaugsmes nosacījumos.

Tautsaimniecības nozaru struktūra
2015.gads, procentos

Izmītiņašana, ēdīnašana	Operācijas ar nekustamo īpašumu	Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi	Inženiertehn. pak.	Zinātniska pētniecība	Reklāma u.c. prof. pak.	Izmomašana un izings	Personālvadība, ceļojumi	Apsardze, biroju admin. u.c. palīgdarbības	Māksla, muzeji, azartspēles	Sports, izklaide
Izdevējdarb., TV, radio	Citi individ. pak.	Nemetālisko minerālu ražošana	Sauszemes transports		Uzglabāšana, transporta palīgdarbības	Udens transports	Pasts			
Telekomunikācija			Pārtikas rūpniecība	Valsts pārvalde un aizsardzība				Sociālā aprūpe	Augkopība un lopkopība	Mežsaimniecība
Datorprogrammēšana, IT	Viegļā rūpniecība	Gatavo metālizstrādājumu ražošana	Elektrība, gāze, siltumapgāde		Notekūdeņu, atkritumi	Ieguves rūpniecība				
			Kokapstrāde	Datori			Auto un moto tirdzniecība un remonts	Mazumtirdzniecība	Ēku būvniecība	
Finanšu pakalpojumi	Kokapstrāde	Iekārtu remonts, uzstādīšana	Izglītība		Vairumtirdzniecība					
			Elektr.	Veselības aizsardzība		Inženierbūves				
			Mašīnas, iekārtas							
			Transp.							
Apdrošin.	Farmāc.	Iekārtu remonts, uzstādīšana	Inženierbūves							
			Citi finanšu pak.							

Latvijas realizētā krīzes pārvarēšanas politika balstījās uz iekšējo devalvāciju, kas, pateicoties elastīgam darba tirgum, deva relatīvi strauju makroekonomisko līdzsvarošanos un pēckrīzes izaugsmi. Lai arī pašlaik Latvijas ekonomika ir makroekonomiski sabalansēta, tomēr tai trūkst straujākas izaugsmes stimulu. Savukārt konkurētspējas rādītājiem ir tendence pasliktināties, piemēram, nominālais ULC, eksporta tirgus daļas izmaiņas.

1.2. NODARBINĀTĪBAS UN BEZDARBA VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS

Pakāpeniska ekonomisko aktivitāšu palielināšanās pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū – pieaug nodarbinātība un samazinās krīzes izraisītais augstais bezdarbs. Tajā pašā laikā atsevišķas iedzīvotāju grupas, īpaši personas ar zemu izglītības līmeni un kvalifikāciju, gados vecāki cilvēki, kā arī jaunieši, situācijas uzlabošanos izjūt vājāk.

2015. gadā situācija darba tirgū turpināja uzlaboties, bet lēnākos tempos nekā iepriekšējos gados. Turpināja sarukt bezdarbs, demogrāfijas tendences ietekmēja ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitu, bet izaugsmes tempu palēnināšanās – nodarbinātību.

1.3.tabula

Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji
15-74 gadu vecuma grupā

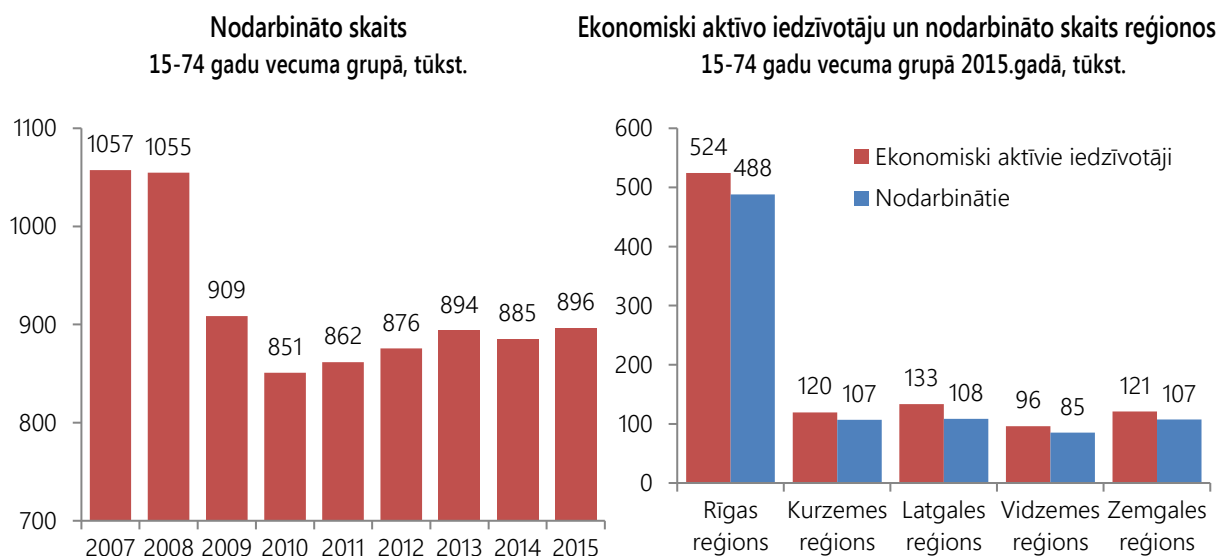
	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015
Iedzīvotāju skaits**, tūkstošos	1674,3	1635,3	1595,3	1560,0	1536,1	1495,8	1472,6
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, tūkstošos	1101,4	1056,5	1028,2	1030,7	1014,2	992,3	994,2
Nodarbināto skaits, tūkstošos	908,5	850,7	861,6	875,6	893,9	884,6	896,1
Nodarbinātības līmenis nodarbināto iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu, procentos	54,3	52,0	54,0	56,1	58,2	59,1	60,8
Nodarbināto izmaiņas, procentos	-13,9	-6,4	1,3	1,6	2,1	-1,0	1,3
Ekonomiskās aktivitātes līmenis ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu, procentos	65,8	64,6	64,5	66,1	66,0	66,3	67,5
Darba meklētāju skaits, tūkstošos	192,9	205,8	166,6	155,1	120,4	107,6	98,2
Bezdarba līmenis darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā, procentos	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8	9,9

* sākot ar 2014. gadu, ir veiktas izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā – ceturkšņa datu vispārināšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās māsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā)

** privātajās māsaimniecībās

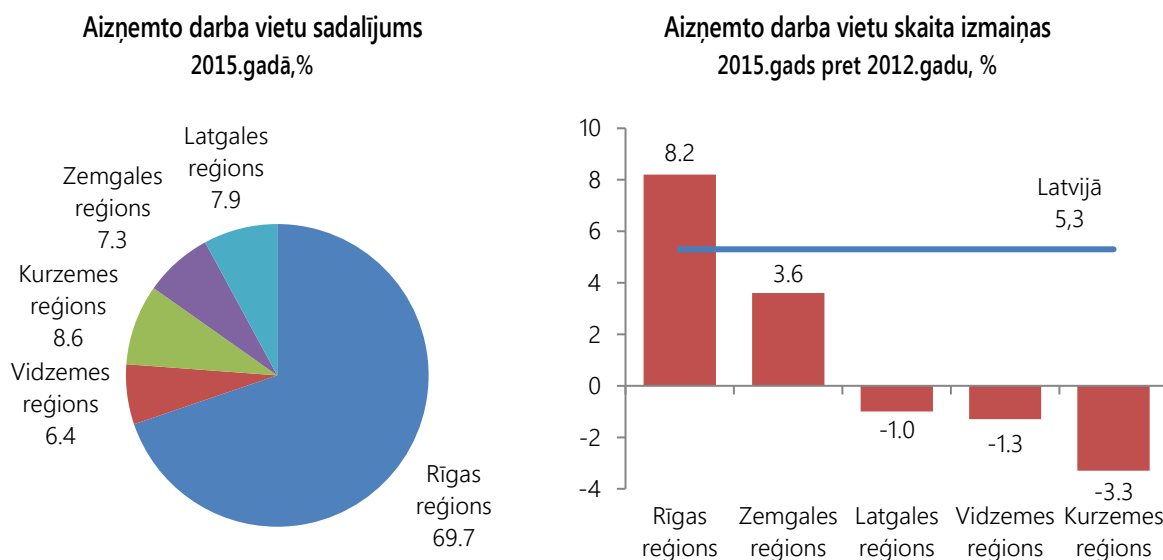
Saskaņā ar darbaspēka apsekojuma datiem vidēji 2015. gadā **nodarbināto** skaits sasniedza 896 tūkst., kas bija par 1,3% jeb aptuveni 11,5 tūkst. vairāk nekā 2014. gadā. 2015. gadā turpināja augt nodarbinātības līmenis, kas gada griezumā palielinājās par 1,7 procentpunktiem un sasniedza 60,8%. Jāatzīmē, ka, sākot ar 2014. gadu, ir veiktas izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā – ceturkšņa datu vispārināšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās māsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā). Tā kā iepriekšējo gadu laika rindas vēl nav pārrēķinātas, tad nodarbināto skaita samazinājums 2014. gadā precīzi neatspoguļo norises darba tirgū. To apliecina arī statistika par aizņemto darbavietu skaita izmaiņām – 2014. gadā aizņemto darbavietu skaits pieauga par 1,1 procentu.

1.10. attēls

Statistikas dati par **aizņemto darba vietu** skaitu Latvijā 2015. gadā liecina, ka visvairāk – vairāk kā divas trešdaļas aizņemto darba vietu ir Rīgas reģionā, bet vismazākais aizņemto darba vietu skaits bija Vidzemes reģionā. Aizņemto darba vietu skaits pēdējo trīs gadu laikā sarucis visos reģionos, izņemot Rīgu un Zemgali. Straujākais aizņemto darba vietu pieaugums bija Rīgas reģionā, straujš pieaugums novērots arī Zemgales reģionā, Latgales un Vidzemes reģionā aizņemto darba vietu skaits nedaudz saruka, bet Kurzemes reģionā tas samazinājās visstraujāk.

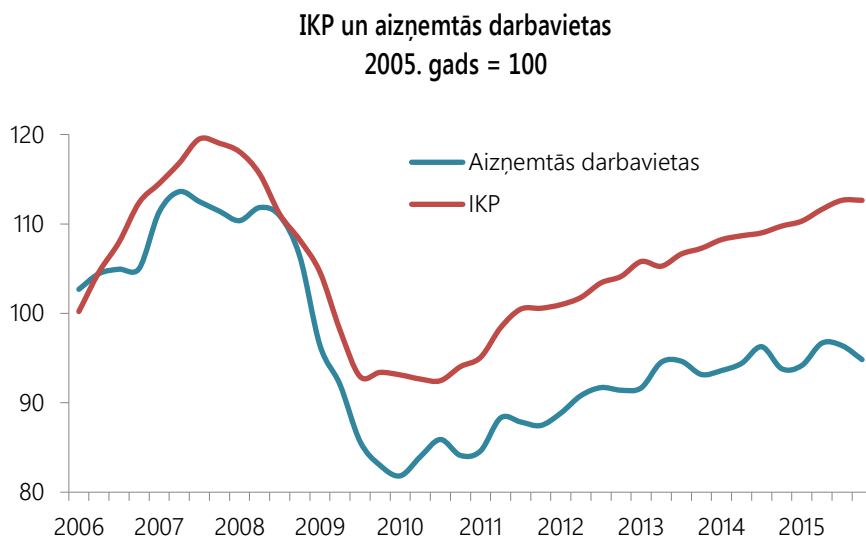
1.11. attēls

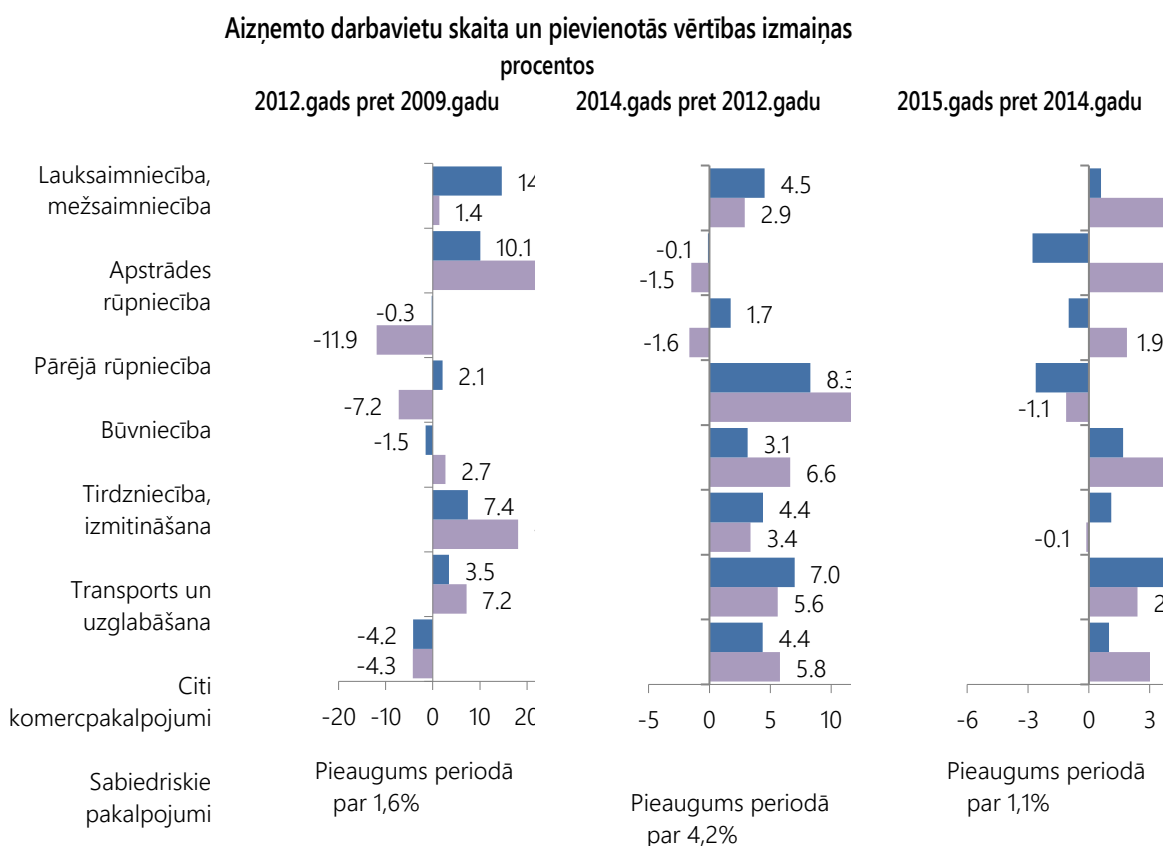
Pēc krīzes periodā bija vērojams aizņemto darba vietu pieaugums uz ārējo tirgu vērstajās nozarēs. 2012.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, straujāk aizņemto darba vietu skaits pieauga ar eksportu saistītās nozarēs – lauksaimniecībā un mežsaimniecībā – par 14,7%, apstrādes rūpniecībā – par 10,1% un transporta nozarē – par 7,4%. Pēdējos gados

tendence bija mainījies un aizņemto darba vietu skaits vairāk pieauga ar iekšējo tirgu saistītās nozarēs. 2015. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, visstraujāk aizņemto darba vietu skaits pieauga komercpakalpojumu nozarē – par 11,8%, būvniecībā – par 5,5%, sabiedriskajos pakalpojumos – par 5,4% un tirdzniecībā – par 4,9%. Vienlaikus aizņemto darba vietu skaits šajās nozarēs ievērojami atpaliek no pirmskrīzes līmeņa.

1.12. attēls

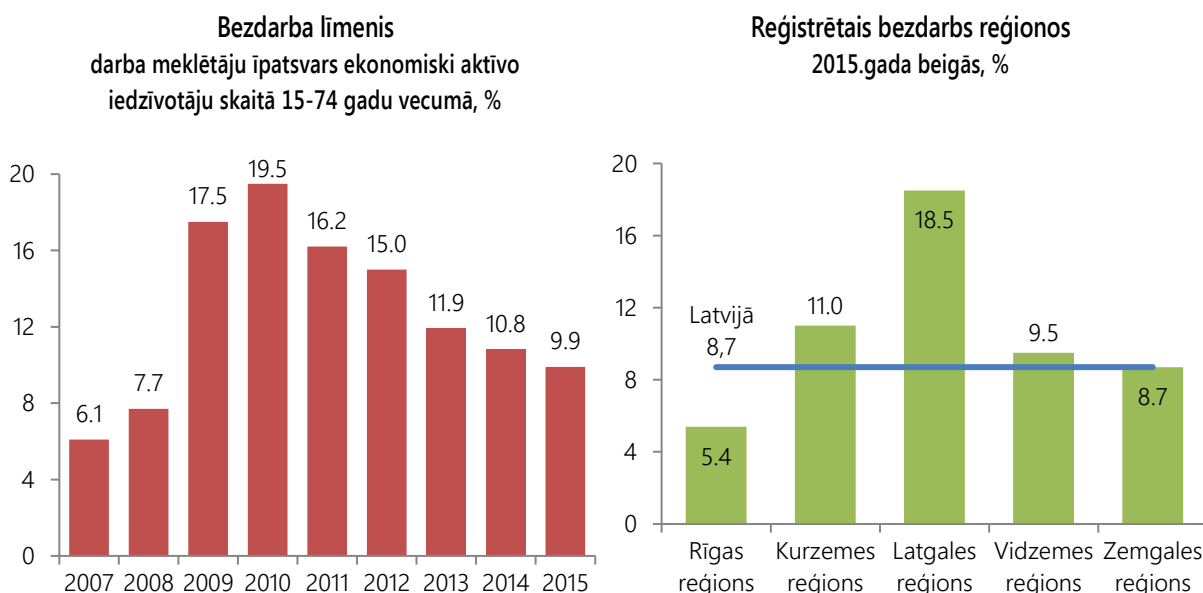

1.13. attēls

2015. gadā pēc krituma 2013.-2014. gadā pieauga **ekonomiski aktīvo iedzīvotāju** skaits. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits 2015. gadā palielinājās par gandrīz 2 tūkst. jeb 0,2%, salīdzinot ar 2014. gadu. Iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis 2015. gadā pieauga par 1,2 procentpunktiem, salīdzinot ar 2014. gadu, un sasniedza 67,5% starp iedzīvotājiem vecumā no 15-74 gadiem.

1.14. attēls

Turpina samazināties **bezdarba** līmenis. Bezdarba līmenis vidēji 2015. gadā bija 9,9%, kas bija par 0,9 procentpunktiem mazāks nekā gadu iepriekš. Kopumā darba meklētāju skaits 2015. gadā bija 98,2 tūkst.

Latvijas reģionos **joprojām vērojamas izteiktas darba tirgus reģionālās atšķirības** – reģionālā darba tirgus asimetrija. Situācija labāka ir Rīgas un Zemgales reģionā, bet lēnāk uzlabojas Latgales reģionā. 2015. gada beigās reģistrētais bezdarbs Rīgas reģionā strauji tuvojās dabiskajam bezdarba līmenim – tas bija tikai 5,4%, kamēr Latgales reģionā reģistrētais bezdarbs bija vairāk nekā trīs reizes augstāks – 18,5%. Augstākais nodarbinātības līmenis 2015. gadā bija Rīgas un Zemgales reģionā, bet zemākais – Latgales reģionā. Rīgas reģionā tas sasniedza 65,9%, bet Latgalē nodarbinātības līmenis bija tikai 51,6 procenti.

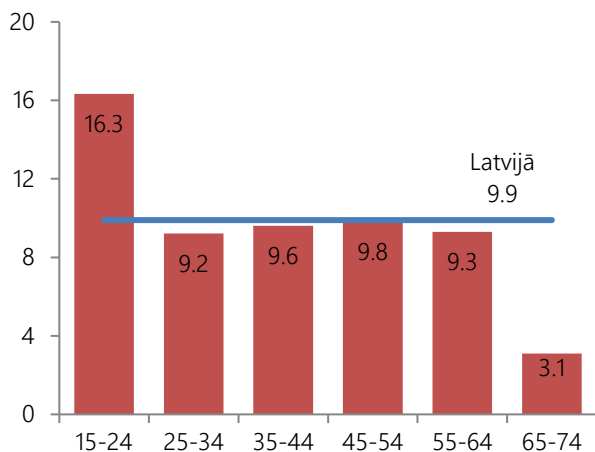
Nozīmīga problēma Latvijā joprojām ir **jauniešu bezdarbs**. Bezdarbs jauniešu vidū ir ievērojami augstāks nekā citās vecuma grupās. 2015. gadā Latvijā bija 13,6 tūkst. jauniešu-darba meklētāju jeb 13,8% no kopējā darba meklētāju skaita vecumā no 15 līdz 74 gadiem. Lielākā daļa no šiem jauniešiem bija vecumā no 20 līdz 24 gadiem. Visvairāk jauniešu-darba meklētāju Latvijā bija 2010. gada 1. ceturksnī, bet kopš 2010. gada 2. ceturkšņa jauniešu-darba meklētāju skaits pakāpeniski samazinājies.

Viens no jauniešu bezdarba cēloņiem ir viņu izglītības līmenis – aptuveni 64% jauniešu nebija kvalifikācijas vai bija nodarbinātībai nepietiekams izglītības līmenis. Profesionālā izglītība bija 28% jauniešu, bet augstākā izglītība – 9%. Papildus būtisks faktors jauniešu bezdarbam ir arī darba pieredzes trūkums. Tikai 40% no visiem jauniešiem-darba

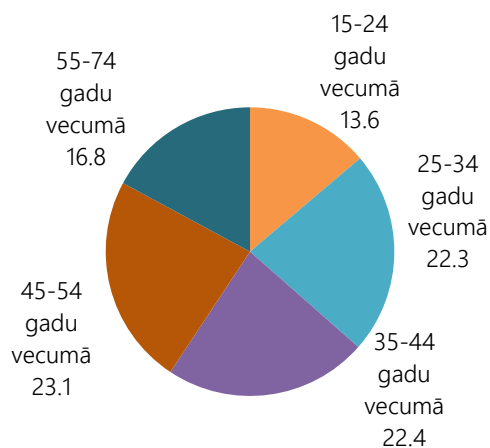
meklētājiem bija darba pieredze, pie tam trešā daļa no tiem bija nodarbināti mazkvalificētās (vienkāršās) profesijās.

1.15. attēls

Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā
pa vecuma grupām 2015. gadā, procentos

Bezdarbnieku skaits
pa vecuma grupām 2015. gadā, tūkstošos

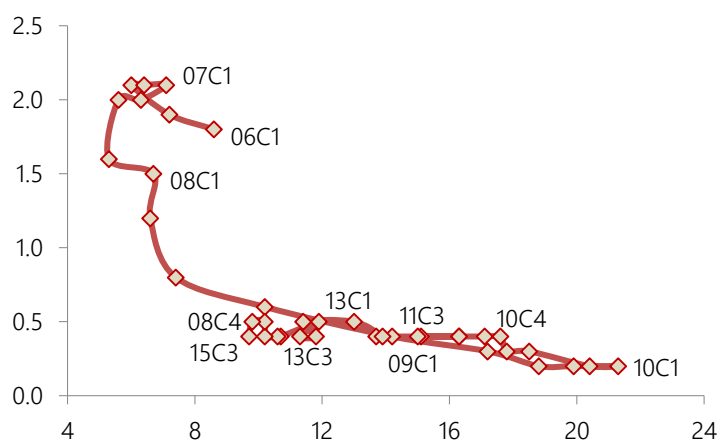
Krīzes laikā, līdz ar kopējā bezdarba līmeņa pieaugumu, palielinājās arī **ilgstošo bezdarbnieku** skaits. Pakāpeniski augot ekonomiskajām aktivitātēm, ilgstošo bezdarbnieku skaits sarūk. 2015. gada beigās NVA bija reģistrēti 24 tūkst. ilgstošie bezdarbnieki, kas bija par 2,7 tūkst. jeb 10% mazāk nekā pirms gada.

Lai arī situācija pakāpeniski uzlabojas, tomēr ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars aizvien ir ļoti liels – 2015. gada beigās 29,7% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita bija ilgstošie bezdarbnieki. Visvairāk ilgstošo bezdarbnieku bija vecuma grupā no 45-54 gadiem, bet vismazāk jauniešu vecuma grupā. Aptuveni 40% ilgstošo bezdarbnieku bija profesionālā izglītība, 27% – vispārējā vidējā izglītība, bet 24% bija zems izglītības līmenis. Vismazāk ilgstošie bezdarbnieki bija ar augstāko izglītību.

1.16. attēls

Beveridža līkne Latvijā

2006-2015.gads, vertikālā ass – brīvo vakanču skaits tūkstošos; horizontālā ass – bezdarba līmenis procentos

Jāņem vērā, ka liels ilgstošais bezdarbs var radīt strukturālā bezdarba pieaugumu, proti, jo ilgāk šie cilvēki ir bez darba, jo lielāks risks zaudēt darba iemaņas un prasmes. Dažus pierādījumus par strukturālā bezdarba veidošanos iespējams iegūt izmantojot Beveridža līkni, kas grafiski parāda bezdarba un brīvo darba vietu savstarpējo dinamiku.

Apskatot 2006.-2013. gadu statistikas datus, pirmskrīzes gados Latvijā Beveridža līkne nobīdījās pa kreisi – samazinājās gan bezdarba līmenis, gan brīvo darba vietu īpatsvars. Recesijas sākumā brīvās darba vietas strauji samazinājās, kamēr bezdarbs pieauga visai mēreni. Savukārt krīzes laikā – 2009. un 2010. gada sākumā, bezdarbs pieauga, vakancēm arvien mazinoties. Bezdarba augstākais punkts tika sasniegts 2010. gada 1. ceturksnī.

Kopš 2010. gada 2. ceturkšņa tiek novērota augšupvērsta Beveridža līknes virzības maiņa, kas liecina par ekonomiskā cikla fāzes maiņu un situācijas uzlabošanos darba tirgū. Nodarbinātība ir pieaugusi, mazinoties gan darba meklētāju, gan neaktīvo personu skaitam. Tātad ir atsākusies jaunu darba vietu radīšana. Pārbīde pa līkni ir tāda pati kā darba vietu samazinājums krīzes laikā, kas norāda uz cikliskā bezdarba samazināšanos.

Pēdējos gados bezdarba līmeņa samazinājums ir saistīts ar ekonomisko aktivitāšu pieaugumu. Tāpēc visi tie pasākumi, kas saistīti ar ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības veicināšanu, stimulē pieprasījuma pieaugumu pēc darbaspēka un palielina nodarbinātību. Tajā pašā laikā pastāv risks, ka daļa no esošiem bezdarbniekiem ilgstoši nevarēs atrast darbu un nākotnē bezdarbs var kļūt par izteikti strukturālu parādību, jo nozares, kas ātrāk atgūstas no krīzes nav tās pašas, kurās bija vakances pirms krīzes un kurās cilvēki zaudēja darbu krīzes laikā. Notiek tautsaimniecības struktūras maiņa un var veidoties neatbilstība starp darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu – darba meklētāju prasmes neatbilst tam ko pieprasa uzņēmēji.

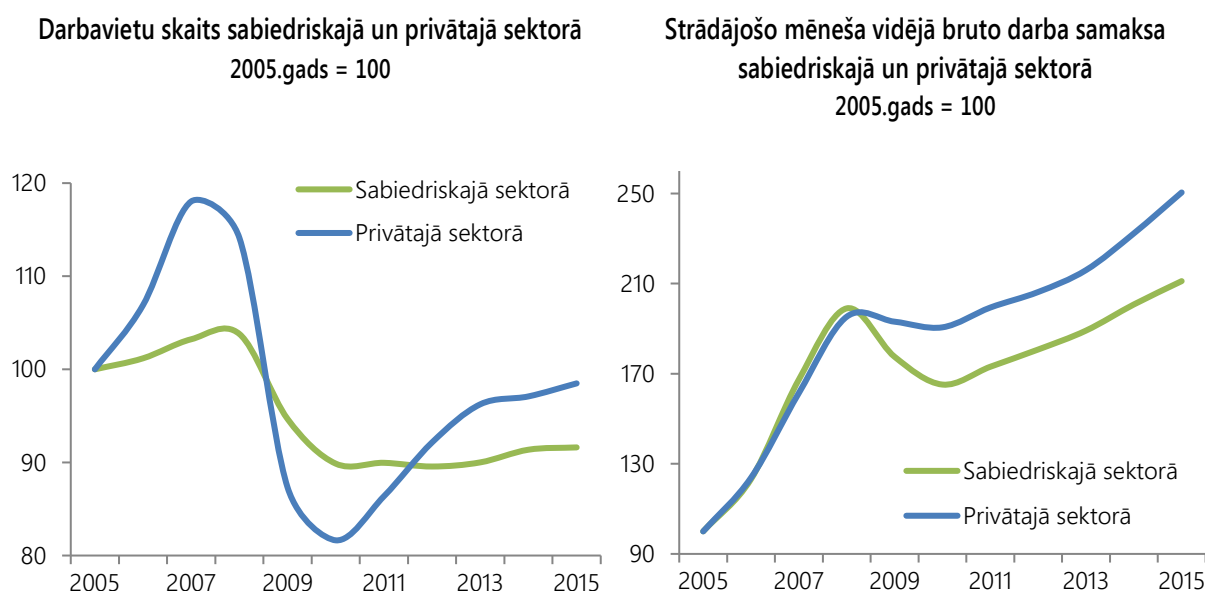
Neskatoties uz nodarbinātības pieaugumu un bezdarba samazinājumu, situāciju darba tirgū turpina ietekmēt negatīvās demogrāfijas tendences – darbaspējīgo iedzīvotāju skaits (vecumā no 15-74 gadiem) 2015. gadā samazinājās par 23,2 tūkst. jeb 1,5%, salīdzinot ar 2014. gadu, kas arvien spilgtāk iezīmē darbaspēka pieejamības problēmas.

1.3. DARBASPĒKA IZMAKSAS UN PRODUKTIVITĀTE

Darbaspēka izmaksu un produktivitātes dinamiku pēdējos gados galvenokārt nosaka strukturālā rakstura faktori, kamēr ciklisko faktoru ietekme ir mazinājusies. Atsākoties ekonomikas izaugsmei, darba samaksas pieaugums kļūst arvien straujāks, ko būtiski ietekmē augošā konkurence ES darba tirgū un Latvijas zemā konkurētspēja tajos. Savukārt produktivitātes kāpums ir daudz mērenāks. Tas nozīmē, ka lētā darbaspēka izmaksu konkurētspējas priekšrocības pakāpeniski tiek zaudētas. Tāpēc Latvijas konkurētspējas stiprināšanu lielā mērā noteiks spēja mazināt produktivitātes plaisu ar modernām ekonomikām.

Vidējā bruto darba samaksa 2015. gadā turpināja strauji augt. Salīdzinot ar 2014. gadu, tā pieauga par 6,8%, un bija 818 eiro. 2015. gadā darba samaksas pieauguma temps bija tieši tāds pats kā 2014. gadā. Salīdzinot ar pirmskrīzes periodu – 2008. gadu, 2015. gadā vidējā bruto darba samaksa palielinājās par gandrīz 20 procentiem.

1.17. attēls

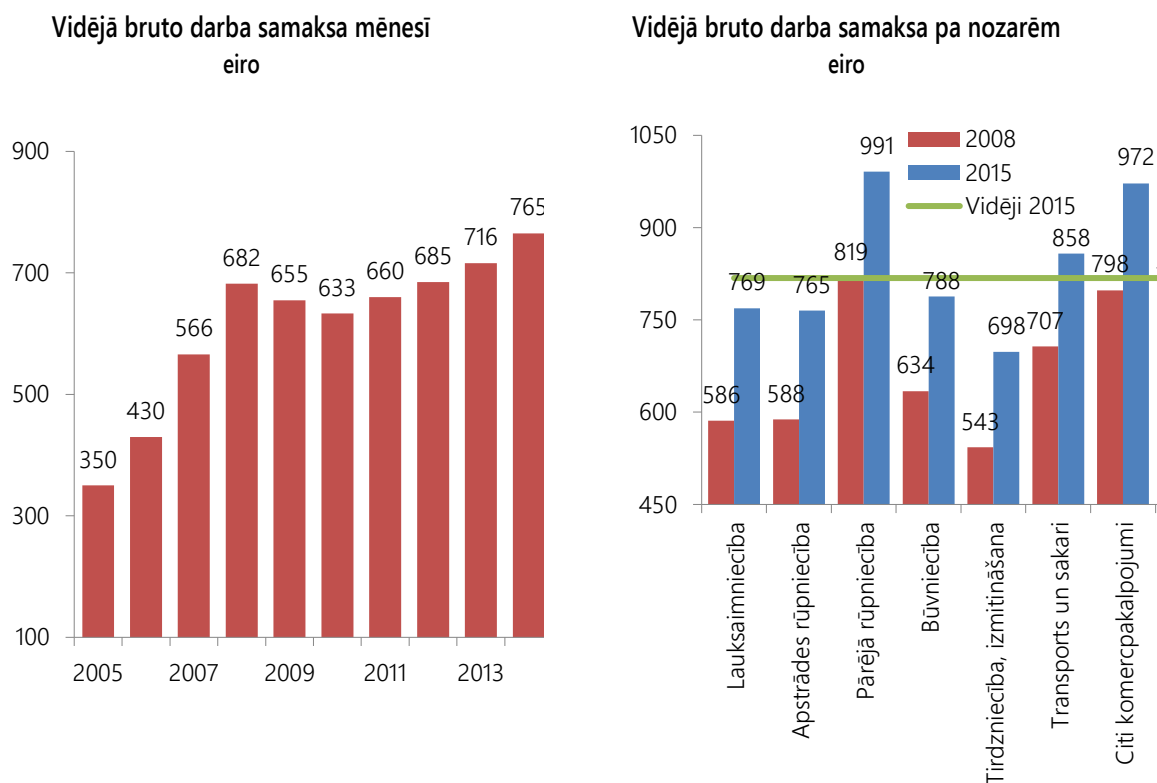
Straujāk darba samaksa 2015. gadā pieauga privātajā sektorā – par 7,8%, savukārt sabiedriskajā sektorā – par 5,2%. Salīdzinot ar 2008. gadu, 2015. gadā privātajā sektorā bija par gandrīz 30% lielāka, savukārt sabiedriskajā sektorā darba samaksas pieaugums bija mērenāks – par 6,1 procentu.

Vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā 2015. gadā bija par 7% lielāka nekā privātajā sektorā (attiecīgi 855 eiro un 799 eiro). Salīdzinājumam, 2008. gadā sabiedriskajā sektorā darba samaksa bija par 29,4% lielāka nekā privātajā sektorā.

2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, vidējā neto darba samaksa pieauga straujāk nekā vidējā bruto darba samaksa – par 7,6%. Tas saistīts ar 2015. gadā veiktajām izmaiņām likumā „Par iedzīvotāju ienākumu nodokli”. Jāatzīmē, ka darba samaksas pieaugumu 2015. gadā veicināja arī minimālās algas izmaiņas – minimālā darba samaksa 2015. gadā tika palielināta no 320 līdz 360 eiro.

Kopš 2008. gada vidējā bruto darba samaksa straujāk pieaug lauksaimniecībā, apstrādes rūpniecībā un tirdzniecībā un izmitināšanā. Sabiedrisko pakalpojumu nozarēs darba samaksas pieaugums atsākās 2011. gadā, tomēr pirmskrīzes līmeni darba samaksa šajā nozarē sasniedza tikai 2015. gadā – 2008. gada līmeni tā pārsniedz tikai par 2 procentiem.

1.18. attēls

2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, vidējā bruto darba samaksa pieauga visās tautsaimniecības nozarēs, straujāk tā pieauga tirdzniecībā un izmitināšanā, apstrādes rūpniecībā un būvniecībā.

Kopš 2011. gada Latvijas galvenajā eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā – vidējā bruto darba samaksa kopumā pieaug straujāk nekā vidēji tautsaimniecībā. Salīdzinot ar 2008. gadu, vidējā bruto darba samaksa nozarē ir pieaugusi par 30%. Darba samaksas kāpumu veicināja nozares produkcijas izlaides tempu pieaugums no 2009.-2012. gadam, kad apstrādes rūpniecība bija galvenais tautsaimniecības izaugsmes virzītājs. Būtiskākais darba samaksas pieaugums apstrādes rūpniecībā bija tradicionālajās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs – nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā, kokapstrādē, papīra ražošanā un poligrāfijā un pārtikas ražošanā, kā arī augsto tehnoloģiju nozarē – elektrisko un optisko iekārtu ražošanā. Straujāks darba samaksas pieaugums šajās apakšnozarēs lielā mērā bija saistīts ar straujāku ražošanas apjomu un produktivitātes kāpumu. Pēc vājās izaugsmes 2013. un 2014. gadā, 2015. gadā produkcijas izlaides apjomi atsāka pieaugt, pateicoties stabilai izaugsmei kokapstrādē.

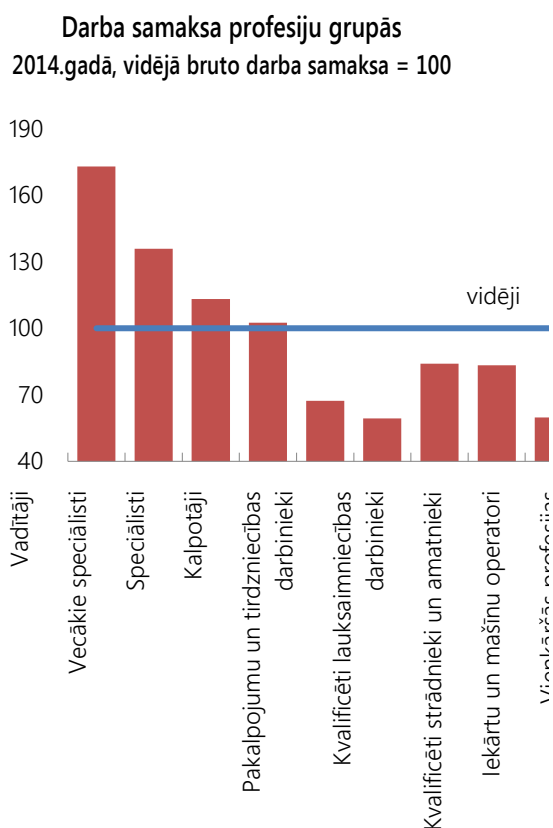
2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, darba samaksa apstrādes rūpniecībā pieauga par 8,5%. Darba samaksa pieauga visās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs, tomēr straujāk pārtikas ražošanā – par 12,2%, papīra un papīra izstrādājumu ražošanā – 11% un

datoru, elektrisko un optisko iekārtu ražošanā – 10%. Mērenāk darba samaksa pieauga gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošanā, apģērbu ražošanā un kokapstrādē.

Profesiju griezumā pēdējos gados darba samaksa palielinās visās profesiju grupās – straujāk vidējās kvalifikācijas profesiju grupās, mērenāk augstākās kvalifikācijas profesiju grupās un vienkāršajās profesijās.

Neskatoties uz pakāpenisku darba samaksas pieaugumu, saglabājas lielas atšķirības starp darba samaksu dažādās profesiju grupās. Piemēram, vienkāršajās profesijās darba samaksa ir 2,2 reizes mazāka nekā augstākās kvalifikācijas profesiju grupās, – salīdzinot ar vidējās kvalifikācijas profesiju grupu – 1,4 reizes, savukārt augstākās kvalifikācijas profesijās darba samaksa ir 1,7 reizes lielāka nekā vidējās kvalifikācijas profesijās.

1.19. attēls

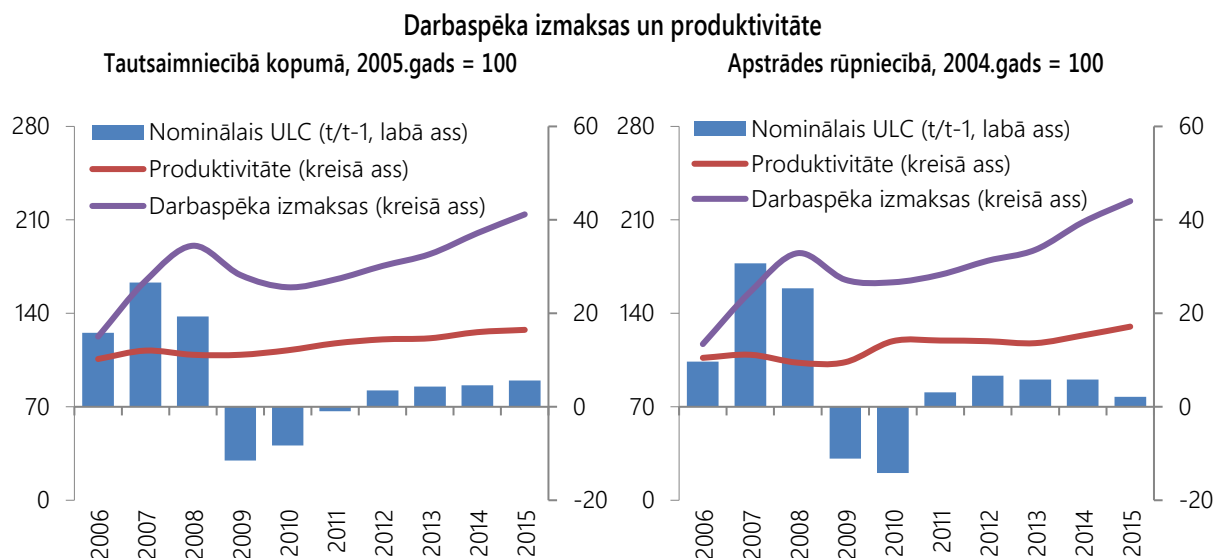

* Ekonomikas ministrijas aprēķins – dati no apsekojuma „Eiropas Savienības statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem” (EU-SILC), Profesiju klasifikatorā iekļautās profesijas 2-zīmju līmenī EU-SILC un CSP.

Vidējā darba samaksa augstākās kvalifikācijas profesijās ir par gandrīz 34% lielāka nekā vidējā bruto darba samaksa valstī. Kopumā vidējās kvalifikācijas profesijās darba samaksa ir tuva vidējai bruto darba samaksai valstī. Tomēr vidējās kvalifikācijas profesiju grupā ir jomas, kurās darba samaksa ievērojami atpaliek no vidējās bruto darba samaksas valstī, piemēram, pakalpojumu un tirdzniecība jomā, kā arī lauksaimniecībā. Kopumā darba samaksa vidējās kvalifikācijas profesiju grupā ir par gandrīz 20% mazāka nekā vidējais atalgojums. Vienkāršās profesijās darba samaksa ir par gandrīz 40% mazāka nekā vidēji valstī.

Darba samaksa ir nozīmīgs izmaksu konkurētspējas faktors, tāpēc darba samaksas pieaugumam jābūt līdzsvarotam ar produktivitātes kāpumu. Pretējā gadījumā tiek zaudēta konkurētspēja tirgojamās nozarēs, kas gala rezultātā nenodrošina noturīgu kopējo ienākumu (labklājības) pieaugumu.

1.20. attēls

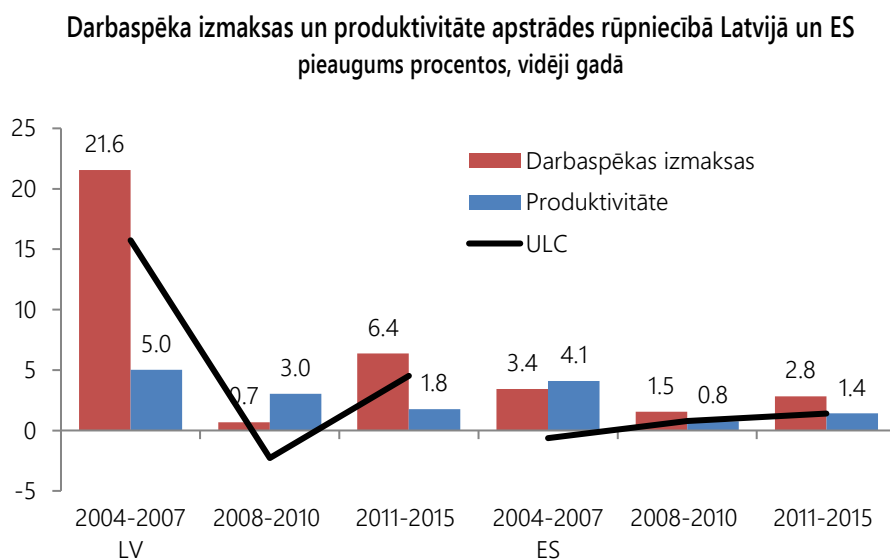
Kā liecina produkcijas vienības darbaspēka izmaksu (ULC)¹ dinamika, periodā no 2004. līdz 2007. gadam strādājošo darba samaksa pieauga gandrīz piecas reizes straujāk nekā produktivitāte, negatīvi ietekmējot Latvijas starptautisko konkurētspēju. Krīzes radītās korekcijas preču un darba tirgos mazināja plaisu starp produktivitāti un darbaspēka izmaksu dinamiku, kā rezultātā Latvijas konkurētspēja ārējos tirgos pakāpeniski uzlabojās. Tomēr pēdējos gados ir vērojams ULC pieaugums, kas ir straujāks nekā vidēji ES. To lielā mērā noteica darbaspēka izmaksu straujāks nekā produktivitātes kāpums.

Periodā no 2008. līdz 2010. gadam ULC dinamika lielā mērā bija saistīta ar cikliskām korekcijām. Preču tirgi ir jutīgāki pret konjunktūras svārstībām nekā darba tirgi, tāpēc ekonomikas lejupslīdes sākumposmā izlaide samazinās straujāk nekā nodarbināto skaits, un produktivitāte krīt. Tā kā darbaspēka izmaksas 2008. gadā vēl turpināja pieaugt (galvenokārt sakarā ar darbinieku atlaišanas izdevumu pieaugumu), produkcijas vienības darbaspēka izmaksas (nominālais ULC) arī pieauga. Savukārt darbaspēka izmaksu straujāks samazinājums salīdzinājumā ar produktivitāti 2009. gadā un produktivitātes kāpums 2010. gadā noteica ULC samazināšanos vidēji gadā par gandrīz 10%, kas liecināja par Latvijas ražotāju konkurētspējas uzlabošanos. Kopš 2011. gada produktivitātes dinamika ir mērenāka nekā darbaspēka izmaksu dinamika. Periodā no 2011. līdz 2015. gadam produktivitāte vidēji gadā pieauga par 2,6%, kamēr darbaspēka izmaksas palielinājās par 6,1%, t.i., gandrīz 3 reizes straujāk. Līdzīgas tendences bija vērojamas arī apstrādes rūpniecībā. Produktivitāte apstrādes rūpniecībā vidēji gadā pieauga par 1,8%, kamēr darbaspēka izmaksas palielinājās par 6,4%. Kaut arī produktivitātes pieauguma tempi Latvijas apstrādes rūpniecībā pēdējos gados ir straujāki nekā vidēji ES valstīs, tomēr darbaspēka izmaksu dinamika gandrīz divreiz

1 ULC ir attiecība starp darbaspēka izmaksām un darbaspēka produktivitāti. Ja produktivitāte aug straujāk par algām, tad ULC samazinās, kas liecina par to, ka valsts izmaksu konkurētspēja palielinās, un otrādi.

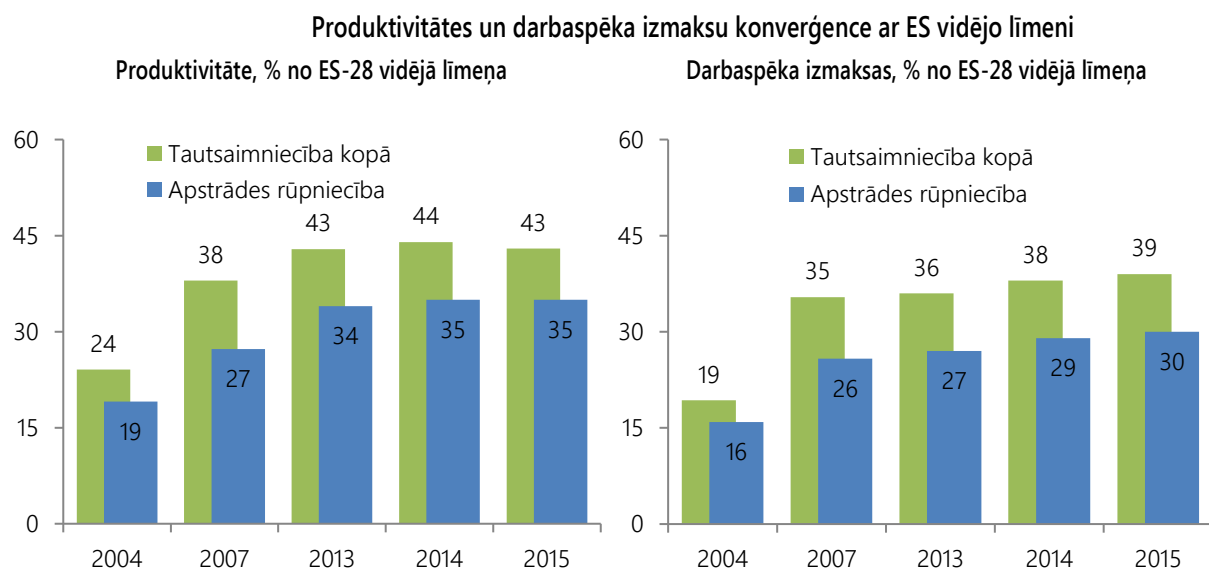
pārsniedz ES vidējos darbaspēka izmaksu un nominālā ULC pieauguma tempus, kas mazina Latvijas ražotāju konkurētspēju.

1.21. attēls

Darbaspēka izmaksu un produktivitātes dinamika pēdējos gados rāda, ka, pieaugot ekonomiskām aktivitātēm, ULC turpinās pieaugt. Viens no nozīmīgākajiem ULC palielināšanas faktoriem ir algu palielinājums (algu konverģence), ko būtiski ietekmē augošā konkurence ES darba tirgos un Latvijas zemā konkurētspēja tajos.

1.22. attēls

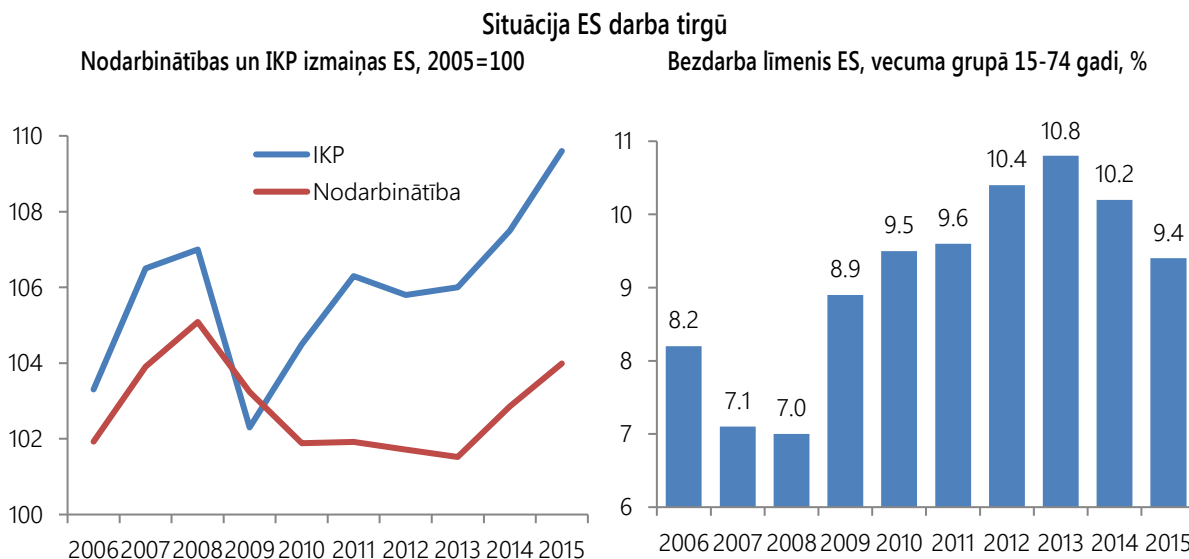
Darbaspēka izmaksas Latvijā ir vienas no zemākajām ES dalībvalstīs. 2015. gadā darbaspēka izmaksas uz vienu nodarbināto tautsaimniecībā kopumā Latvijā bija 39,2% no ES vidējā līmeņa, tai skaitā apstrādes rūpniecībā – 29,8%. Laika periodā no 2010. līdz 2015. gadam darbaspēka izmaksu plaša ir samazinājusies par gandrīz

5 procentpunktiem, Latvijas atpalcība pēc produktivitātes rādītāja tautsaimniecībā kopumā samazinājās par 6 procentpunktiem, bet rūpniecībā – par 1,5 procentpunktiem. Algu izlīdzināšanās (konverģence) ir objektīvs process, ar ko nākotnē ir jārēķinās. Algas straujāku pieaugumu var ietekmēt arī minimālās algas palielināšana, uzņēmēju vēlēšanās saglabāt augsti kvalificētus darbiniekus, bezdarba līmeņa samazināšanās u.tml. Tāpēc Latvijas konkurētspējas stiprināšanu lielā mērā noteiks spēja mazināt produktivitātes plaisu ar modernām ekonomikām.

1.4. SITUĀCIJA ES DARBA TIRGŪ

ES ekonomikas izaugsme ir mērena un vērojamas lielas reģionālās atšķirības. 2015. gadā izaugsmi ES stiprināja tādi faktori kā zemas naftas cenas un salīdzinoši vājš eiro valūtas maiņas kurss, tomēr joprojām pastāv vairāki faktori, kas negatīvi ietekmē izaugsmi, piemēram, lēnāka izaugsme Ķīnā, globālās tirdzniecības pavājināšanās, kā arī ģeopolitiskā spriedze. Pakāpeniski uzlabojoties ES ekonomikai, uzlabojas arī situācija darba tirgū – sarūk bezdarba rādītāji un pieaug nodarbinātība, tomēr situācija dažādās ES valstīs ir ļoti atšķirīga. Situācija visstraujāk ir uzlabojusies Dienvideiropas valstīs, tomēr jāņem vērā, ka šajā reģionā ir arī visaugstākie bezdarba rādītāji. Neskatoties uz situācijas uzlabošanu, visā ES joprojām saglabājas augsts jauniešu un ilgstošais bezdarbs, aizvien aktuālāki kļūst darbaspēka novecošanās un demogrāfijas jautājumi. Jaunus izaicinājumus darba tirgū rada arī bēgļu krīzes izraisītās sekas.

1.23.attēls

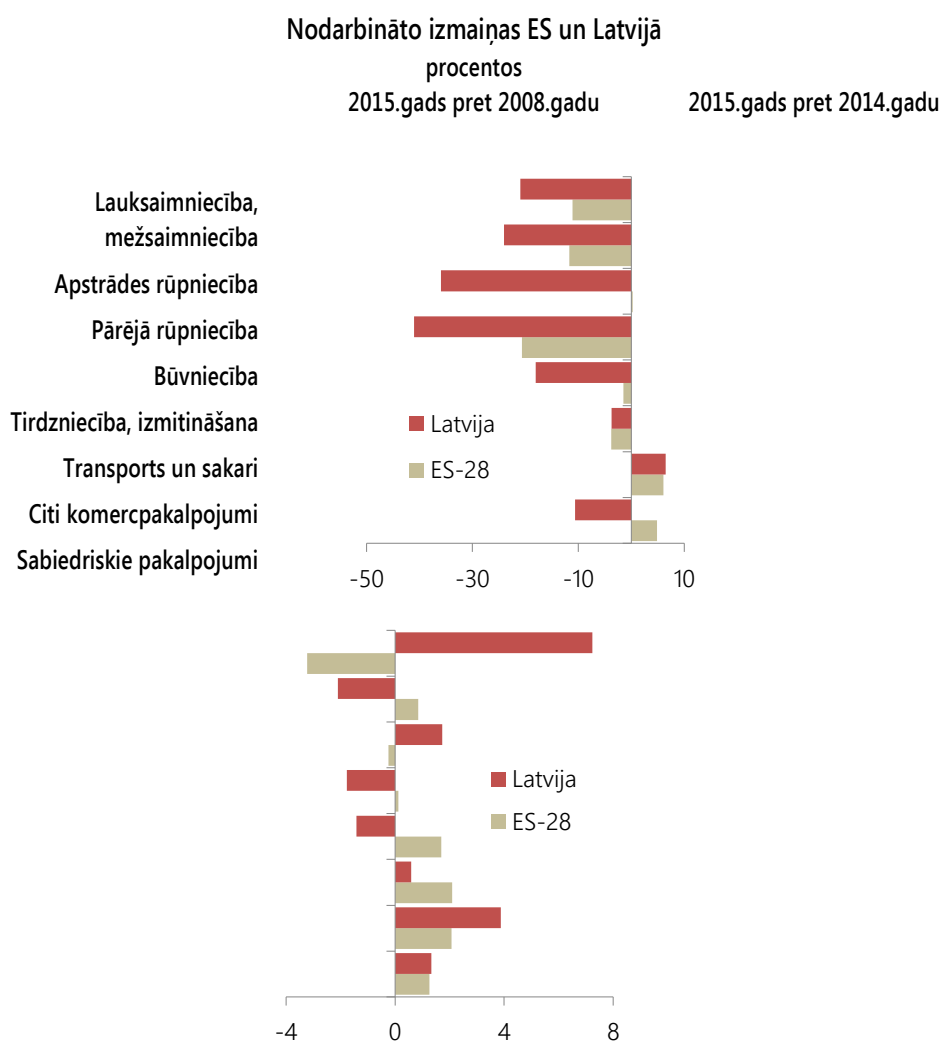

2015. gadā ES valstīs kopumā **nodarbinātības līmenis** 15-74 gadus vecuma grupā bija 58,1%, kas ir augstākais rādītājs kopš 2009. gada. Visaugstākais nodarbinātības līmenis 2015. gadā bija Zviedrijā (66,7%), Igaunijā un Nīderlandē (65,4%), savukārt trijās ES valstīs tas bija zemāks par 50% (Grieķijā, Horvātijā un Itālijā). No Baltijas valstīm augstākais nodarbinātības līmenis bija Igaunijā (65,4%), savukārt Latvijā un Lietuvā, tas bija attiecīgi 60,8% un 60,2%. Visstraujākais nodarbinātības līmeņa pieaugums ES 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, bija Igaunijā (par 2,1 procentpunktu) un Ungārijā

(par 1,8 procentpunktiem), savukārt neliels kritums bija vērojams Francijā, Somijā, Beļģijā un Rumānijā.

Nozaru griezumā nodarbināto skaits ES 2015. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, saruka visās nozarēs, izņemot pakalpojumu sektoru. Straujākais nodarbināto skaita sarukums ES bija vērojams būvniecības nozarē (par 20,2%), savukārt Latvijā šajā nozarē nodarbināto skaits saruka par 42%. Nodarbināto skaita sarukums bija vērojams arī lauksaimniecībā un tādās rūpniecības nozarēs kā ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde un elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana. Nodarbināto skaita straujākais pieaugums ES bija vērojams pakalpojumu nozarē (gan komercpakalpojumos, gan sabiedriskajos pakalpojumos).

1.24.attēls

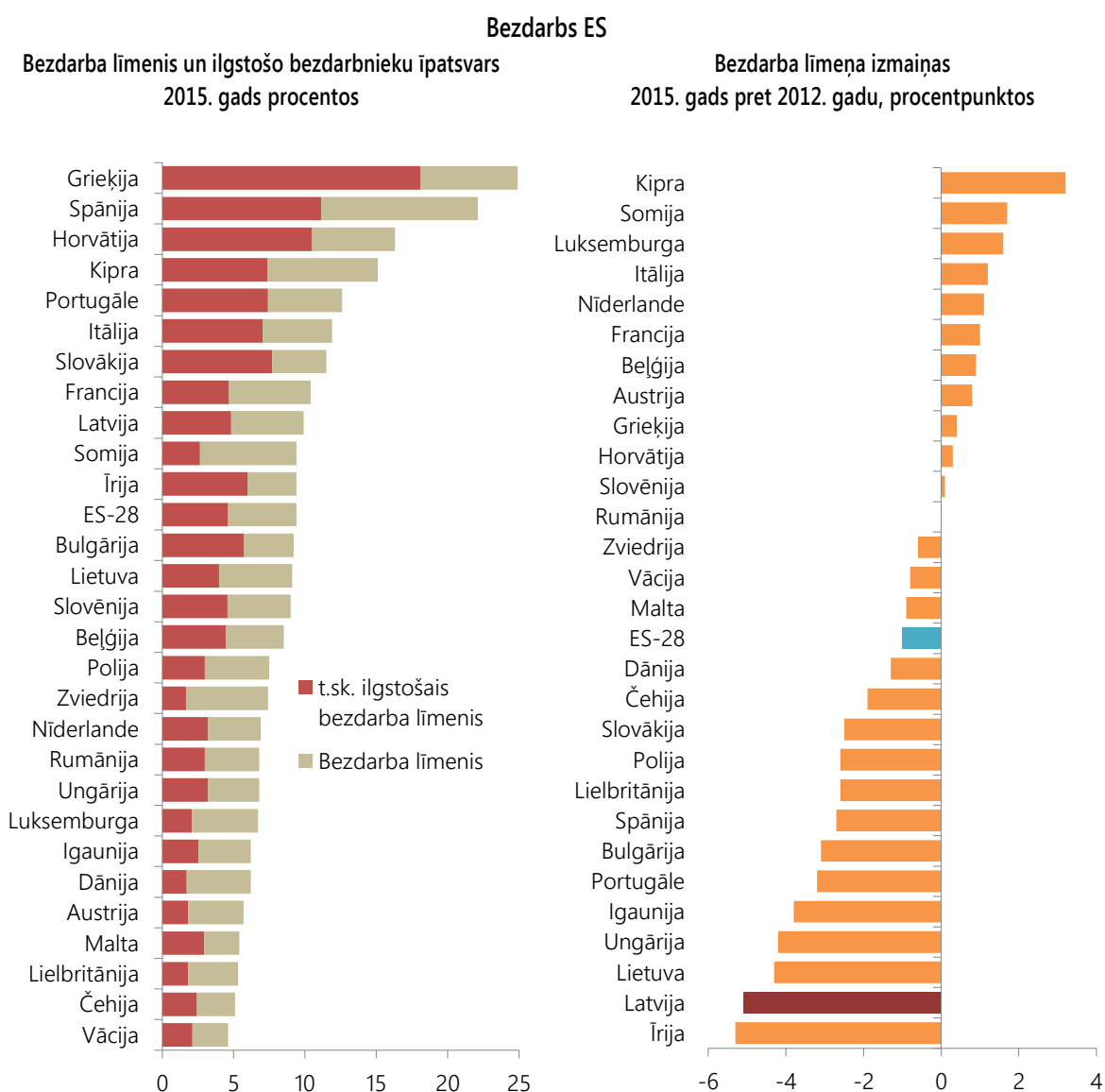

Kopš 2013. gada, kad **bezdarba līmenis** sasniedza augstāko rādītāju (10,8% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem), tas pakāpeniski sarūk un 2015. gadā bezdarba līmenis bija 9,4% jeb 22,8 milj. bezdarbnieku, kas bija par 2 milj. mazāk nekā 2014. gadā. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2015. gadā visaugstākais bezdarba līmenis bija Grieķijā (24,9%) un Spānijā (22,1%), savukārt viszemākais – Vācijā (4,6%) un Čehijā (5,1%). No Baltijas valstīm, viszemākais bezdarba līmenis bija Igaunijā (6,2%), bet visaugstākais Latvijā (9,9%). 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, bezdarba līmenis saruka lielākajā

daļā ES valstu. Visstraujākais sarukums bija vērojams Spānijā un Bulgārijā. Neliels bezdarba līmeņa pieaugums bija vērojams Luksemburgā, Somijā, Austrijā un Francijā.

Arī **ilgstošais bezdarbs** (bez darba ilgāk par 1 gadu) joprojām turpina pieaugt, kas rada negatīvu sociālo un finansiālo ietekmi, tādējādi kavējot ekonomikas izaugsmi. 2015. gadā ilgstošā bezdarba līmenis ES bija 48,6%, kas bija par 2,1 procentpunktiem mazāks nekā 2014. gadā, tomēr tas joprojām ir augsts un pastāv ievērojamas ilgstošā bezdarba rādītāju atšķirības ES valstu vidū – viszemākais tās joprojām ir Zviedrijā, Dānijā, Somijā un Lielbritānijā (zem 30% no kopējā bezdarba), savukārt visaugstākās – Grieķijā, Slovākijā un Horvātijā. Latvijā ilgstošā bezdarba līmenis 2015. gadā bija 56%, kas ir pieaudzis par 1,1 procentpunktu salīdzinājumā ar 2014. gadu.

1.25.attēls

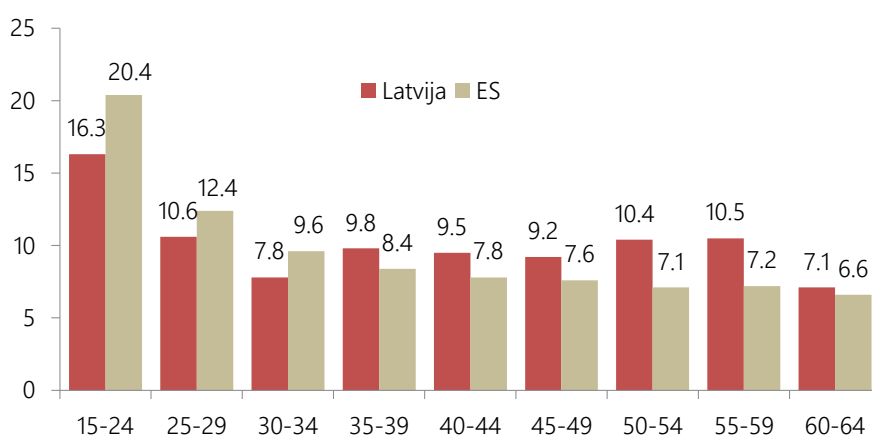

Jauniešu bezdarbs (15-24 gadu vecumā) joprojām ir gandrīz divas reizes augstāks nekā citās vecuma grupās, kaut gan tam ir tendence sarukt. Jauniešu bezdarbs veidojas ne tikai tādēļ, ka pietrūkst atbilstošu jaunu darba vietu. Darba tirgū aizvien ilgāk strādā gados veci cilvēki, kā arī sievietes pēc bērna kopšanas atvaļinājuma ātrāk atgriežas

darba tirgū. Līdzdalības līmeņa pieaugums savukārt nozīmē lielāku konkurenci uz vakantajiem darbiem, uz kuriem jauniešiem savukārt trūkst darba pieredzes.¹ Ekonomiskā krīze īpaši smagi skāra jauniešus un kopš 2008. gada jauniešu bezdarba rādītāji pieauga, sasniedzot augstāko punktu 2013. gadā, kad jauniešu bezdarbs bija 23,6%. 2015. gadā jauniešu bezdarbs saruka līdz 20,4%. Sarukums bija vērojams gandrīz visās ES dalībvalstīs, izņemot Franciju, Austriju un Maltu. ES valstīs jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir ļoti atšķirīgs – no 10,6% Austrijā līdz pat 49,8% Grieķijā 2015. gadā. No Baltijas valstīm augstākais jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir Latvijā un Lietuvā (16,3%), zemākais Igaunijā (13,1%).

1.26.attēls

Bezdarba līmenis pa vecuma grupām ES un Latvijā
2015.gadā, procentos

Viens no lielākajiem ekonomikas nākotnes izaicinājumiem ir **darbaspēka novecošanās**, kas radīs ievērojamas izmaiņas darba tirgū. Jau tagad daudzās ES valstīs tiek paaugstināts pensionēšanās vecums, kas norāda, ka darba tirgū aizvien pieaugs gados vecāko cilvēku īpatsvars. Lai gan arvien biežāk tiek runāts par „sudraba ekonomikas” iespējām, tomēr šīs diskusijas papildina arī bažas par nepieciešamajām veselības aprūpes un veselības aizsardzības sistēmas reformām.

ES darba tirgu ietekmē ne tikai iedzīvotāju vecumsastāva izmaiņas, bet arī iedzīvotāju skaita izmaiņas – ES turpina pieaugt iedzīvotāju skaits, tomēr tas ir ļoti atšķirīgs dažādās ES dalībvalstīs un kopumā pieaugums ir lēnākos tempos nekā pasaulē kopumā, un pieauguma temps pēdējās desmitgadēs ir sarucis. Saskaņā ar *Eurostat* datiem, 2015. gada 1. janvārī ES-28 bija 508,2 milj. iedzīvotāju, kas ir par 1,3 miljonu vairāk nekā 2014. gadā. Tomēr lielāko pieaugumu nodrošina migrācija. 2014. gadā dabiskais pieaugums (starpība starp dzimušajiem un mirušajiem) nodrošināja tikai 14,5% (0,2 milj. personas) no kopējā iedzīvotāju pieauguma, pārējo nodrošināja migrācija (1 milj. personas). Arī nākotnē paredzams, ka iedzīvotāju skaita pieaugumu ES noteiks migrācija.

Kā būtiskākie nākotnes izaicinājumi darbā tirgū būs saistīti ar demogrāfijas ietekmi, iedzīvotāju skaita sarukumu darbaspējas vecumā, novecošanos un kvalificēta darbaspēka iztrūkumu atsevišķās nozarēs, kā arī reģionālajām atšķirībām un migrācijas

¹ McKinsey&Company – M.Mourshed (January 2014), *Education to employment: Getting Europe's youth into work*

un bēgļu jautājumu. Tiek paredzēts, ka bēgļu pieplūdums ES īstermiņā neradīs lielu ietekmi uz darba tirgu, tomēr ilgtermiņā, tas varētu būtiski ietekmēt darba tirgu un tā struktūru un būs kā risinājums darbaspēka iztrūkumam vairākās nozarēs. Vienlaikus svarīgi ir efektīvi veikt imigrantu integrāciju gan sabiedrībā, gan darba tirgū, nodrošinot atbilstošas apmācības un sniedzot nepieciešamo informāciju.

2. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMS UN PIEDĀVĀJUMS

2.1. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMA IZMAIŅAS UN STRUKTŪRA

Ekonomiskā lejupslīde 2009. un 2010. gadā un ar to saistītais nodarbinātības samazinājums smagi skāra visas nozares. Kopš 2011. gada, pieaugot ekonomiskajām aktivitātēm, visās tautsaimniecības pamatnozarēs, izņemot lauksaimniecību un tirdzniecību, nodarbināto skaits pieaug, tomēr to skaits joprojām ievērojami atpaliek no pirmskrīzes līmeņa.

2015. gadā nodarbināto skaits bija 896,1 tūkst., kas bija par 1,3% jeb 11,5 tūkst. lielāks nekā 2014. gadā. Jāatzīmē, ka sākot ar 2014. gadu, ir veiktas izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā – ceturkšņa datu vispārināšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās māsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā).

2.1. tabula

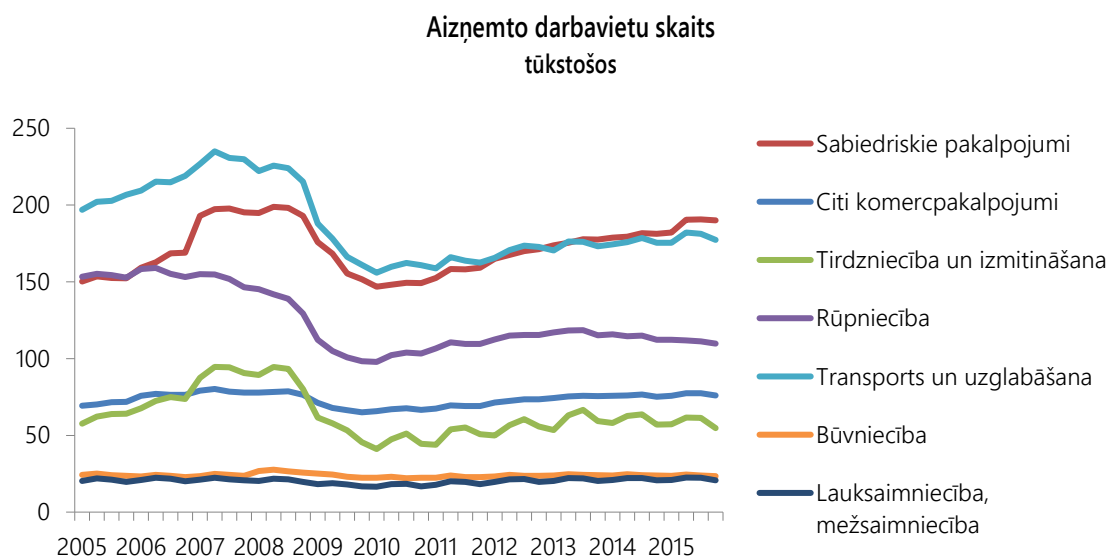
Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs
tūkstošos

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015
Kopā tai skaitā:	908,5	850,7	861,6	875,6	893,9	884,6	896,1
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	79,5	73,3	76,6	73,3	71,9	66,3	71,1
Apstrādes rūpniecība	120,0	112,2	114,4	122,5	125,7	118,8	116,3
Pārējā rūpniecība	28,9	26,4	22,0	20,6	20,6	18,9	23,5
Būvniecība	72,3	57,6	60,9	62,3	67,3	73,2	71,9
Tirdzniecība, izmitināšana	172,7	162,0	161,4	155,7	159,9	161,6	159,2
Transports un uzglabāšana	79,0	71,4	73,2	75,1	77,3	84,8	85,3
Citi komercpakalpojumi	151,9	154,1	153,3	163,9	167,6	165,3	170,3
Sabiedriskie pakalpojumi	204,2	193,7	199,8	202,2	203,6	195,7	198,3

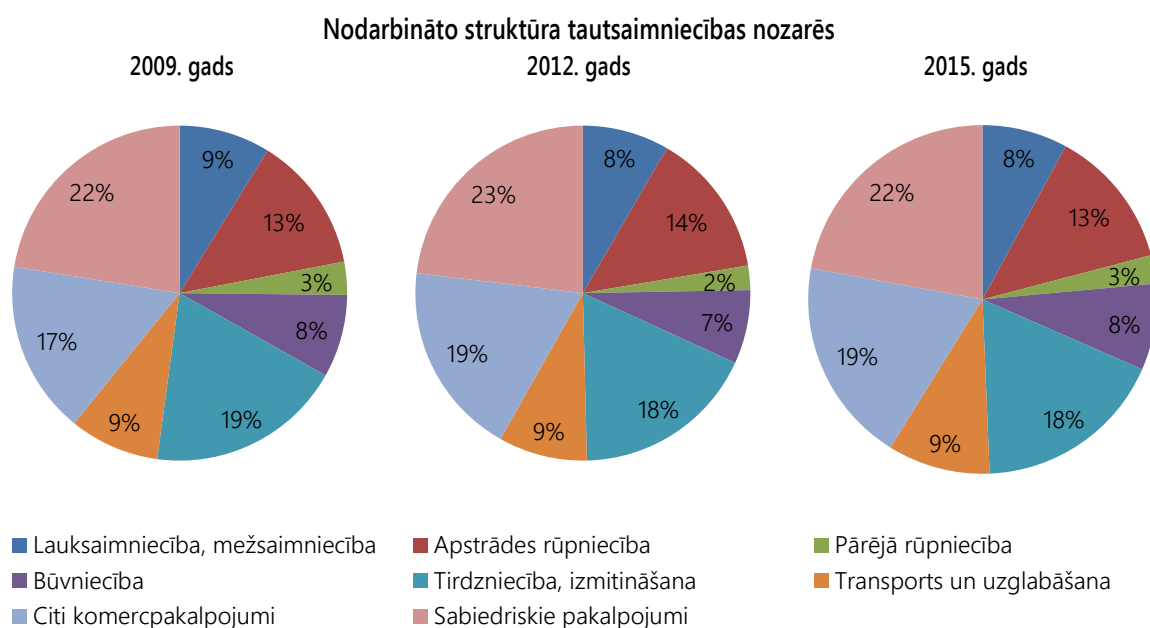
* Sākot ar 2014. gadu izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā – ceturkšņa datu vispārināšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās māsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā)

Vislielākais nodarbināto īpatsvars 2015. gadā bija sabiedrisko pakalpojumu nozarēs (22%), komercpakalpojumos (19%), tirdzniecībā un izmitināšanā (18%), kā arī apstrādes rūpniecībā (13%). Kopš 2012. gada struktūra būtiski nav mainījusies. Salīdzinot ar 2012. gadu, nodarbināto īpatsvars nedaudz sarucis apstrādes rūpniecībā un

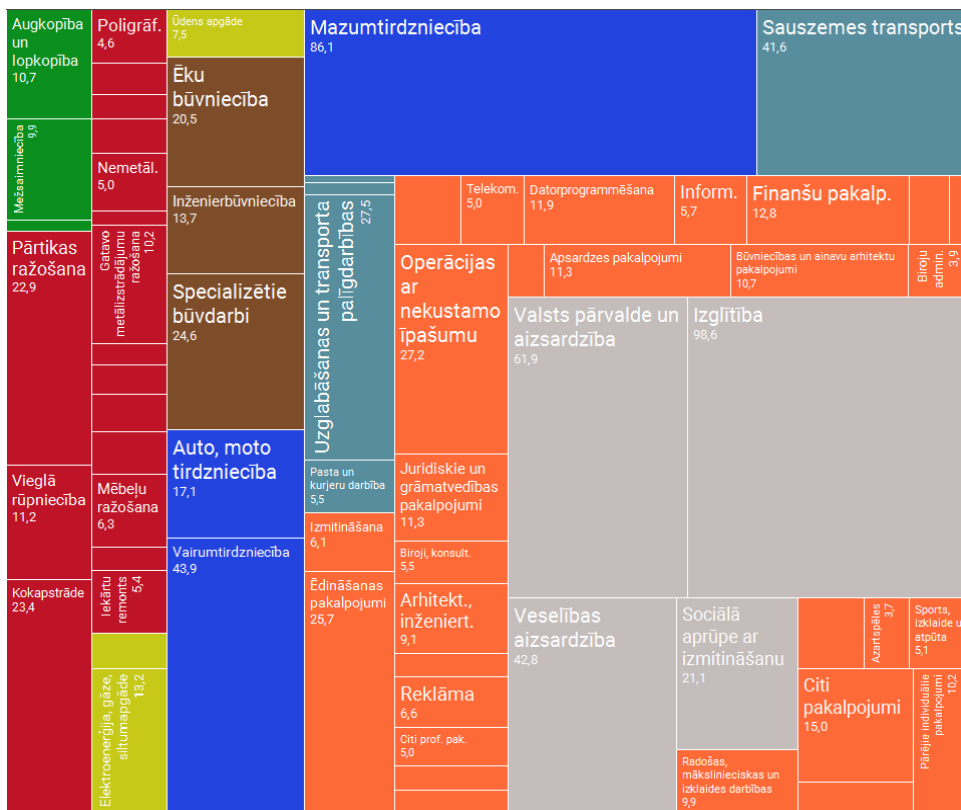
sabiedriskajiem pakalpojumiem, bet pieaudzis pārējā rūpniecībā un būvniecībā, savukārt lauksaimniecībā, tirdzniecībā, transportam un komercpakalpojumos strādājošo īpatsvars kopējā nodarbināto skaitā nav mainījies.

Pēc Ekonomikas ministrijas aprēķiniem augstas kvalifikācijas profesijās 2015. gadā bija nodarbināti 370,8 tūkst. jeb 41% no visiem nodarbinātajiem. Vislielākā daļa (36%) no nodarbināto skaita augstas kvalifikācijas profesijās bija nodarbināti sabiedrisko pakalpojumu nozarēs (valsts pārvalde, veselības aprūpe, izglītība). Vidējas kvalifikācijas profesijās 2015. gadā bija nodarbināti 414,5 tūkst., kas bija gandrīz puse no visiem nodarbinātajiem. Šajā profesiju grupā ceturtdaļa bija nodarbināti tirdzniecībā un 16% apstrādes rūpniecībā. Savukārt zemas kvalifikācijas profesijās 2015. gadā bija 110,8 tūkst. nodarbināto, no kuriem gandrīz piektdaļa bija nodarbināti komercpakalpojumu nozarē, bet lauksaimniecības, apstrādes rūpniecības un pārējās rūpniecības nozarēs kopā – 36 procenti.

Darbavietu skaits nozarēs
2015. gads, tūkstošos

2.2. tabula

Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs sadalījumā pa profesiju grupām
2015. gads, tūkstošos

	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārtika	Būvniecība	Tirdzniecība, izmitināšana	Transports un uzglabāšana	Citi komercpakalpojumi	Sabiedriskie pakalpojumi	Kopā
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	9,7	30,3	7,9	17,2	45,5	23,8	102,7	133,7	370,8
Vadītāji	4,1	9,6	1,9	7,6	16,7	9,1	23,3	17,7	90,0
Vecākie speciālisti	2,5	8,8	1,9	6,0	5,7	3,7	43,9	81,1	153,6
Speciālisti	3,1	11,9	4,1	3,7	23,1	10,9	35,5	34,8	127,2
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	46,0	65,4	12,1	43,6	97,7	54,8	47,5	47,4	414,5
Iestāžu kalpotāji	0,4	3,8	1,7	1,2	11,9	8,8	16,5	5,5	49,6
Pakalpojumu darbinieki	1,4	1,1	0,2	0,4	70,9	2,5	20,9	35,3	132,7
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	32,9	0,8	0,0	0,0	0,1	0,1	1,0	0,2	34,9
Kvalificēti strādnieki	1,4	44,2	5,4	35,9	12,1	7,7	6,1	2,0	114,8
Iekārtu un mašīnu operatori	10,0	15,6	4,8	6,1	2,8	35,7	3,1	4,4	82,5
Zemas kvalifikācijas profesijas	15,4	20,6	3,5	11,1	16,0	6,8	20,1	17,3	110,8
Kopā	71,1	116,3	23,5	71,9	159,2	85,3	170,3	198,3	896,1

2012. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, kad darbaspēka pieprasījums krasi mainījās krīzes ietekmē, nodarbināto skaits samazinājās kopumā par 32,9 tūkst. nodarbināto. Šajā periodā, samazinoties darbaspēka izmaksām, uzlabojās Latvijas ražotāju konkurētspēja un ekonomiskā aktivitāte palielinājās tirgojamās nozarēs.

Apstrādes rūpniecībā pieauguma tempi bija straujāki nekā kopējā tautsaimniecības izaugsme un tajā strauji palielinājās pieprasījums pēc kvalificētiem strādniekiem. Arī pārējās tirgojamās nozarēs, kā transporta un pakalpojumu nozarēs, izaugsme pēc krīzes atjaunojās straujāk nekā pārējās tautsaimniecības nozarēs un pieauga pieprasījums pēc pakalpojumu darbiniekiem.

Pēdējos gados, pasliktinoties situācijai ārējā vidē, tirgojamās nozarēs izaugsmes tempi ir lēnāki un arī pieprasījums pēc darbaspēka aug mērenāk.

Iepriekšējos gados ir notikušas strukturālas izmaiņas darbaspēka pieprasījumā. Salīdzinot ar 2012. gadu, augstākās kvalifikācijas profesijās 2015. gadā bija par 20,9 tūkst. vairāk nodarbināto (pieaugums par 6%), kas bija tuvs kopējam nodarbināto skaita pieaugumam. Apjomīgākais pieaugums bija komercpakalpojumu nozarēs – par 11,9 tūkst., transportā – par 5,5 tūkst. un tirdzniecībā – par 3,2 tūkst. Būtisks nodarbināto skaita samazinājums par 3,5 tūkst., bija sabiedrisko pakalpojumu nozarēs.

2.4. tabula

Nodarbināto skaita izmaiņas tautsaimniecības nozarēs sadalījumā pa profesiju grupām
2015.gads salīdzinājumā ar 2012.gadu, tūkstošos

	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārējā rūpniecība	Būvniecība	Tirdzniecība, izmitināšana	Transporta un uzglabāšana	Citi komercpakalpojumi	Sabiedriskie pakalpojumi	Kopā
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	-1,1	2,1	2,2	0,7	3,2	5,5	11,9	-3,5	20,9
Vadītāji	-0,4	-0,6	0,2	-0,4	-1,6	4,2	4,3	3,8	9,5
Vecākie speciālisti	-0,6	0,4	0,5	1,4	-1,6	0,1	6,0	-5,0	1,0
Speciālisti	-0,1	2,3	1,4	-0,2	6,3	1,2	1,7	-2,2	10,4
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	1,1	-6,9	-0,8	6,7	-2,0	5,9	1,2	1,2	6,2
Iestāžu kalpotāji	-0,6	-0,3	-0,9	-0,4	-1,5	-1,4	1,3	-0,5	-4,3
Pakalpojumu darbinieki	-0,1	-1,1	0,1	0,1	-0,1	-1,7	0,3	3,2	0,6
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	3,5	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,5	-0,2	3,9
Kvalificēti strādnieki	-1,8	-0,7	0,0	5,6	-0,2	1,7	-0,7	-1,4	2,6
Iekārtu un mašīnu operatori	0,1	-4,9	0,1	1,4	-0,3	7,1	-0,2	0,1	3,4
Zemas kvalifikācijas profesijas	-2,2	-1,4	1,6	2,2	2,5	-1,1	-6,6	-1,6	-6,6
Kopā	-2,2	-6,2	2,9	9,6	3,6	10,2	6,5	-4,0	20,5

Vidējas kvalifikācijas profesijās 2015. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, bija par 6,2 tūkst. vairāk nodarbināto (pieaugums par 1,5%), kas veidoja 30% no kopējā nodarbināto skaita pieauguma šajā periodā. Apjomīgākais pieaugums – par 6,7 tūkst., bija būvniecībā

un par 5,9 tūkst. – transportā. Straujākais nodarbināto skaita samazinājums bija apstrādes rūpniecībā – par 6,9 tūkst.

Savukārt zemas kvalifikācijas profesiju grupā, salīdzinot ar 2012. gadu, 2015. gadā nodarbināto skaits bija par 6,6 tūkst. mazāks. Apjomīgākais samazinājums – par 6,6 tūkst., bija komercpakalpojumu nozarēs un par 2,2 tūkst. – lauksaimniecībā, bet apjomīgākais nodarbināto skaita pieaugums – par 2,5 tūkst., bija tirdzniecībā.

2.2. DEMOGRĀFISKĀ SITUĀCIJA UN DARBASPĒKA PIEDĀVĀJUMS

2.2.1 DEMOGRĀFIJAS TENDENCES

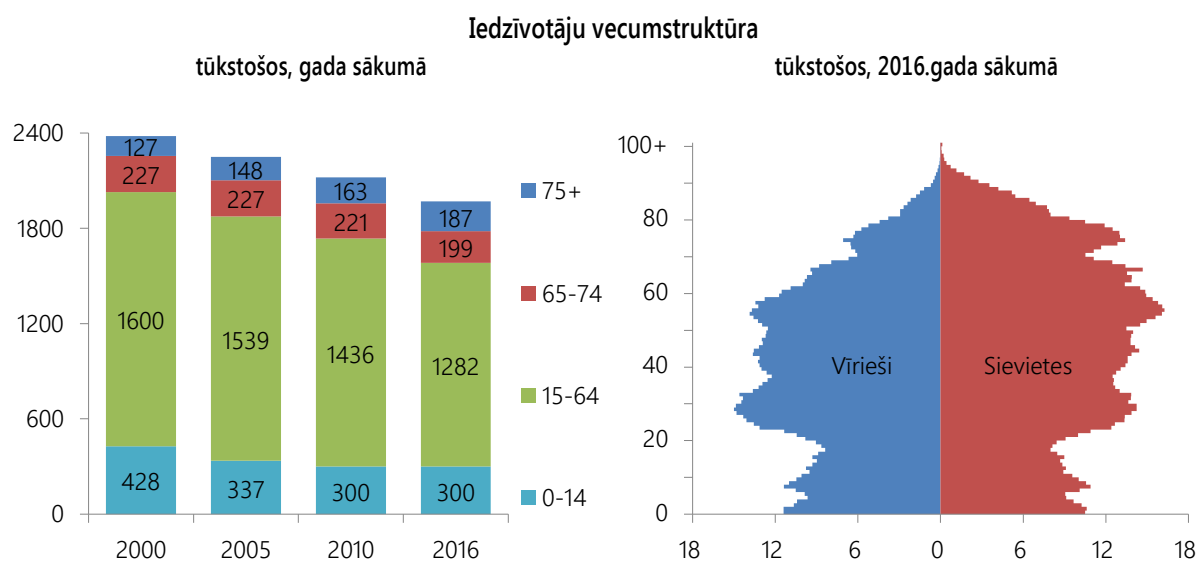
Iedzīvotāju skaits Latvijā ilgstoši samazinās, kam galvenie iemesli ir sabiedrības novecošanās, zems dzimstības līmenis un iedzīvotāju emigrācija. 2015. gadā iedzīvotāju skaits saruka par 17,1 tūkst., un 2016. gada sākumā Latvijā bija 1969 tūkst. iedzīvotāju.

Dzimstības rādītāji valstī ilgstoši ir zemā līmenī, kas nav pietiekami esošā iedzīvotāju skaita atražošanai. Pieaugot iedzīvotāju ienākumiem, no 2005. gada dzimstības rādītāji uzlabojās – palielinājās gan dzimušo skaits, gan dzimstības koeficients. Ekonomiskās krīzes ietekmē no 2009. gada dzimušo skaits samazinājās, taču 2012. gadā atsākās dzimstības pieaugums. 2015. gadā turpinājās dzimušo skaita pozitīvās izmaiņas. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, to skaits bija par 1,1% lielāks.

Kopumā mirstības rādītāji uzlabojas kopš 2007. gada. Mirušo skaita izmaiņas 2015. gadā arī bija mazas, rādītājs ir palicis iepriekšējā gada līmenī.

Demogrāfiskās situācijas uzlabošanās atspoguļojas arī iedzīvotāju dabiskā pieauguma koeficientā, kas kopš 2011. gada uzlabojas. Tomēr joprojām tas ir negatīvs, 2015. gadā tas bija -3,3 uz 1000 iedzīvotājiem.

2.3. attēls

Turpinās sabiedrības novecošanās process – pieaug iedzīvotāju skaits virs darbības vecuma. Jāatzīmē, ka sakarā ar nelielo dzimstības pieaugumu, kopš 2012. gada ir apstājies iedzīvotāju skaita samazinājums līdz darbības vecumam. Novecošanās un migrācijas tendenču tālākam raksturojumam izmantots EM izstrādātais novērtējums.

Iedzīvotāju skaits 15-74 gadu vecumā 2016. gada sākumā bija 1481,4 tūkst., kas bija par 23,4 tūkst. mazāk nekā iepriekšējā gada sākumā. Lielākā ietekme bija iedzīvotāju skaita samazinājumam šādās darbības vecuma grupās: 20-24 gadi (par 11,2 tūkst. jeb 9%) un 50-54 gadi (par 5,7 tūkst. jeb 3,9%).

2015. gadā 1/3 Latvijas iedzīvotāju bija vecāki par 55 gadiem. Lai veicinātu ilgāku un veselīgāku Latvijas iedzīvotāju darba mūžu iedzīvotāju un kopējās ekonomiskās situācijas uzlabošanai, Labklājības ministrija ir izstrādājusi "Aktīvās novecošanās stratēģiju ilgākam un labākam darba mūžam Latvijā".

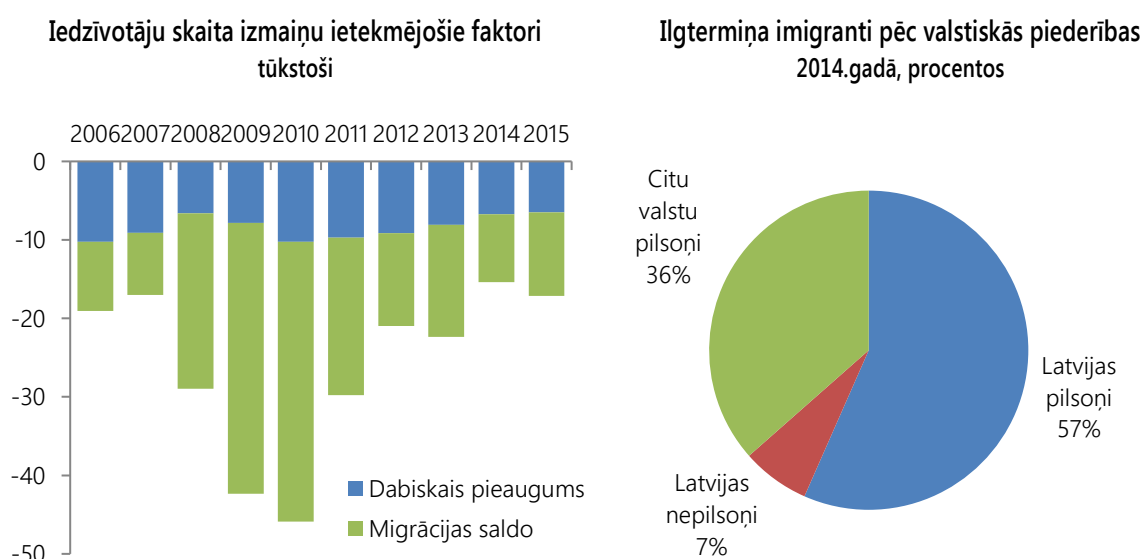
Būtisku ietekmi uz iedzīvotāju skaita samazināšanos atstāj iedzīvotāju migrācija. Negatīvais migrācijas saldo pārsniedz iedzīvotāju dabisko pieaugumu. Migrācijas plūsmas uz ārvalstīm strauji pieaug, pasliktinoties ekonomiskajai situācijai. Negatīvā migrācijas saldo kulminācija tika sasniegta 2009. un 2010. gadā.

Galvenais izbraukšanas mērķis ir darba meklējumi ārvalstīs. No valsts emigrē galvenokārt darbības vecuma iedzīvotāji, izteikti mobilāki ir jaunāku vecumu grupu iedzīvotāji.

Sākot ar 2011. gadu, migrācijas rādītāji uzlabojas. Negatīvo migrācijas saldo mazināja ne tikai izbraukušo skaita samazinājums, bet arī imigrējušo iedzīvotāju skaita pieaugums. Turpretim 2015. gadā gan izbraukušo skaits, gan imigrējušo skaits nedaudz pieauga, salīdzinot ar attiecīgo rādītāju iepriekšējā gadā. Iedzīvotāju skaita sarukums šī iemesla dēļ 2015. gadā bija 10,6 tūkst. cilvēku, kas bija par 2 tūkst. vairāk kā pirms gada.

2014. gadā no kopējā ilgtermiņa imigrantu skaita 64% veidoja iepriekš Latvijā dzīvojošie iedzīvotāji – Latvijas pilsoņi un nepilsoņi.

2.4. attēls

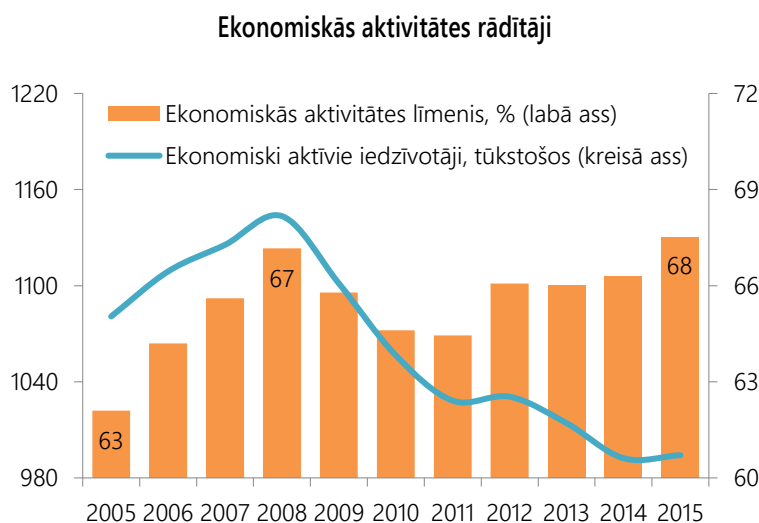

Jāatzīmē, ka, ņemot vērā brīvo darbaspēka kustību ES, emigrācijas plūsmas nav iespējams uztvert pilnīgi precīzi. Ne tikai Latvija, bet arī citas ES dalībvalstis saskaras ar problēmām precīzi raksturot iedzīvotāju struktūru, kas izbraukuši no valsts darba meklējumu dēļ.

2.2.2 IEDZĪVOTĀJU LĪDZDALĪBA DARBA TIRGŪ UN DARBASPĒKA PIEDĀVĀJUMS

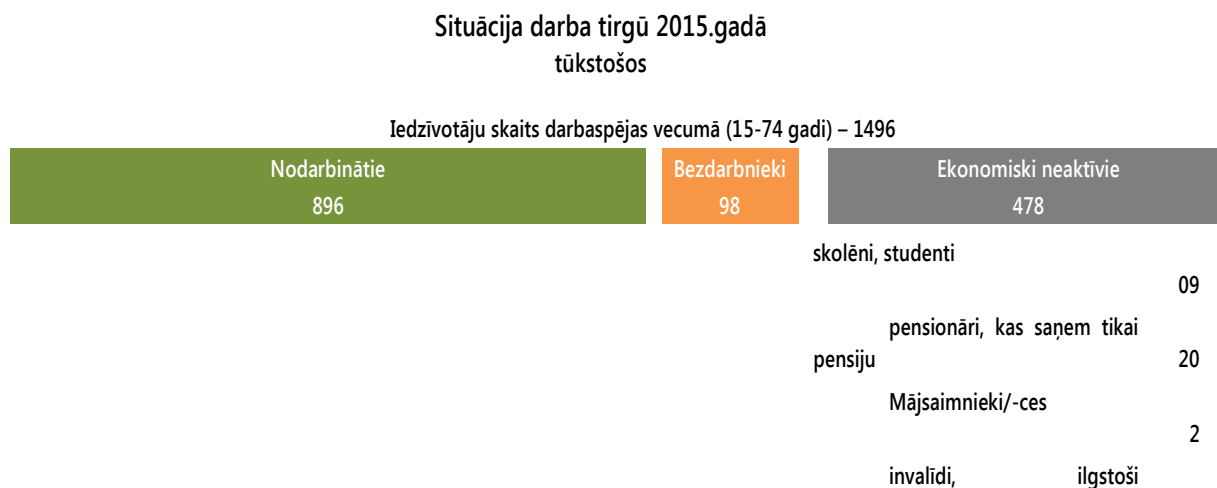
Ekonomiskās aktivitātes līmenis raksturo iedzīvotāju iesaisti darba tirgū, aptverot nodarbinātos iedzīvotājus un darba meklētājus.

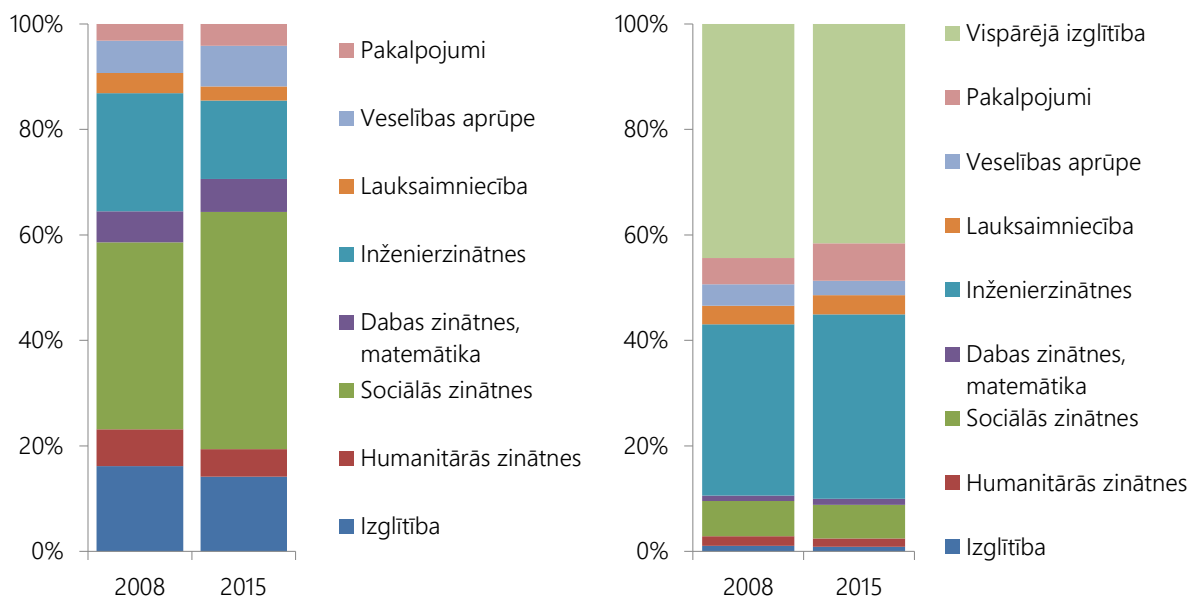
2.5. attēls

Darbaspēka piedāvājumu ietekmē demogrāfiskie procesi. Novecošanās rezultātā, samazinoties kopējam iedzīvotāju skaitam darbaspējas vecumā, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits sarūk. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits līdz šim samazinājās kopš 2008. gada. To skaits 2015. gadā nedaudz palielinājās līdz 994,2 tūkst., pieaugot par 1,9 tūkst. salīdzinājumā ar 2014. gadu. Savukārt, salīdzinot ar 2008. gadu, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ir sarucis par 149,2 tūkst.

2.6. attēls

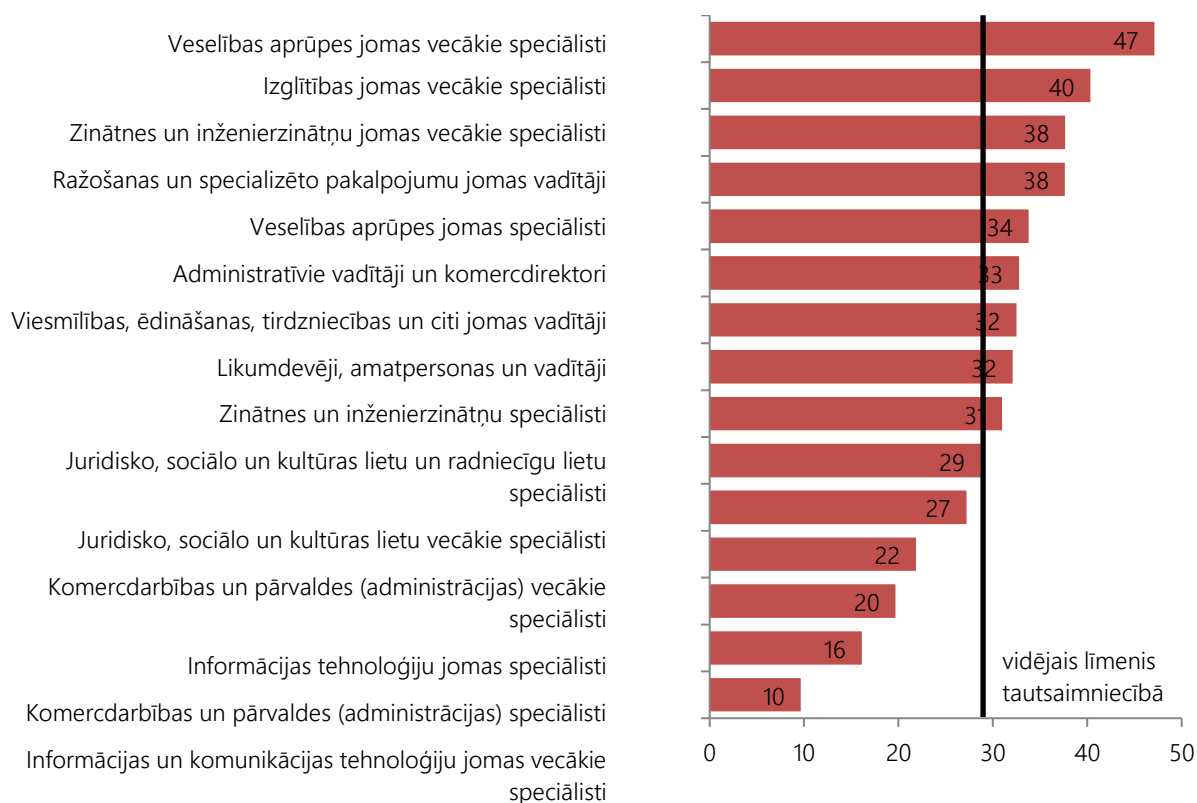
Iedzīvotāji aizvien vairāk apzinās izglītības nozīmi dalībai darba tirgū. Pakāpeniski turpina palielināties ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars ar augstāko izglītību, un 2015. gadā tas bija par 7,6 procentpunktiem lielāks kā 2008. gadā.

Lielākais darbaspēka piedāvājums ar augstāko izglītību ir sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību izglītības tematiskajā grupā. To nosaka iepriekšējo gadu studentu izvēle iegūt augstāko izglītību šajā tematiskajā grupā. Jāatzīmē, ka kopš 2008. gada ekonomiski aktīvo iedzīvotāju izteiktākais skaita pieaugums ir tieši šajā grupā. Nākamās lielākās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju izglītības tematiskās grupas ir inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupa un izglītības tematiskā grupa.

Kopš 2008. gada vidējās izglītības līmenī ekonomiski aktīvo iedzīvotāju struktūra izglītības tematisko grupu griezumā ir diezgan stabila. Ievērojamai daļai ekonomiski aktīvo iedzīvotāju vidējās izglītības līmenī – vairāk kā 2/5, ir vispārējā vidējā izglītība. Šie iedzīvotāji ir darba tirgū bez iegūtas specialitātes. Lielākais darbaspēka piedāvājums ar vidējo profesionālo izglītību ir inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupā.

2.9. attēls

Nodarbināto iedzīvotāju vecumā virs 50 gadiem īpatsvars augstākās kvalifikācijas profesiju apakšgrupās 2015.gads, % no attiecīgajā profesiju apakšgrupā nodarbinātajiem

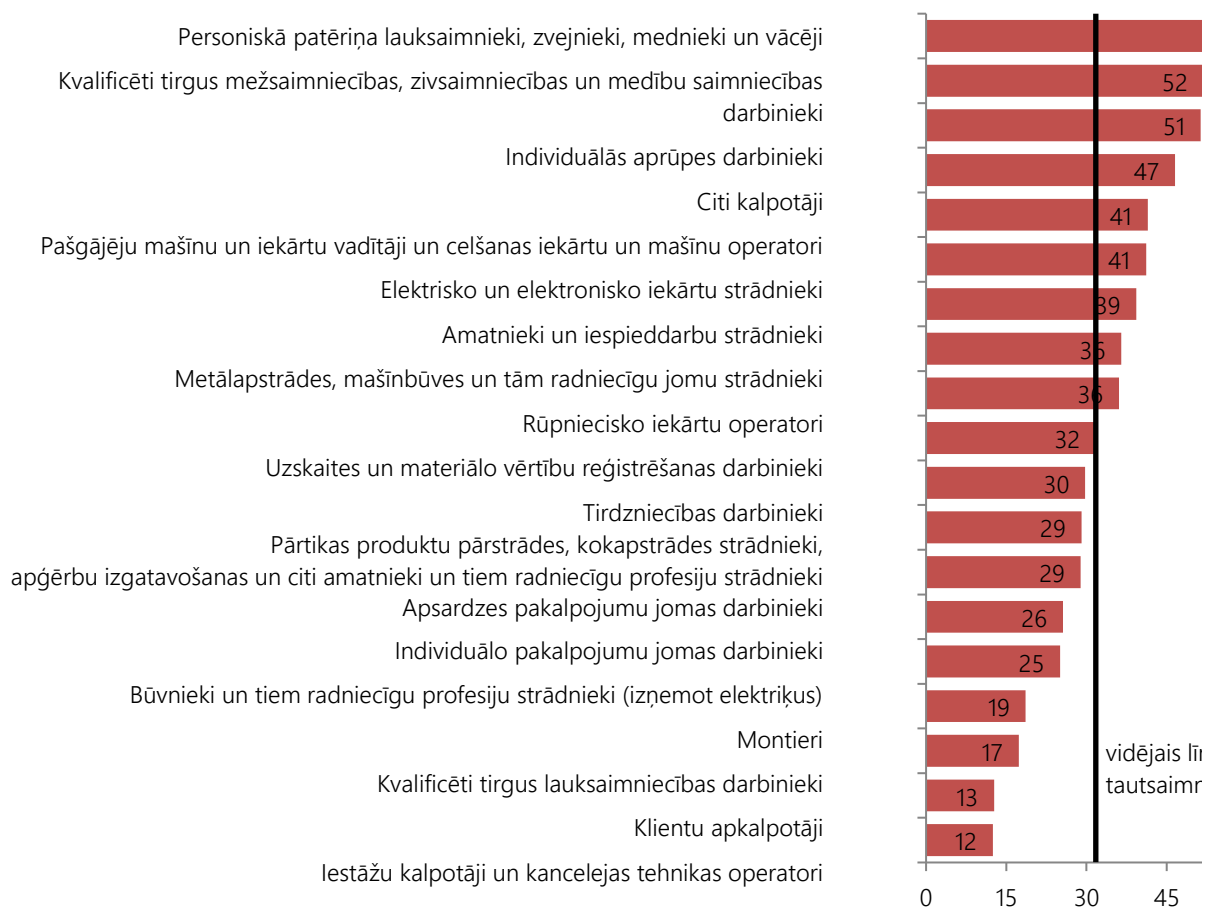

Latvijā pastāv pastiprināta darbaspēka novecošanās atsevišķās nozarēs un profesiju grupās, kas var izraisīt piedāvājuma samazināšanos nākotnē.

Nozaru vidū lielākais nodarbināto īpatsvars vecumā virs 50 gadiem ir pārējās rūpniecības nozarēs (īpaši izteikti elektroenerģijas, gāzes apgādes un siltumapgādes nozarē) un sabiedriskajos pakalpojumos (it īpaši izglītības nozarē un veselības un sociālās aprūpes nozarē).

2.10. attēls

Nodarbināto iedzīvotāju vecumā virs 50 gadiem īpatsvars vidējās kvalifikācijas profesiju apakšgrupās
2015.gads, % no attiecīgajā profesiju apakšgrupā nodarbinātajiem

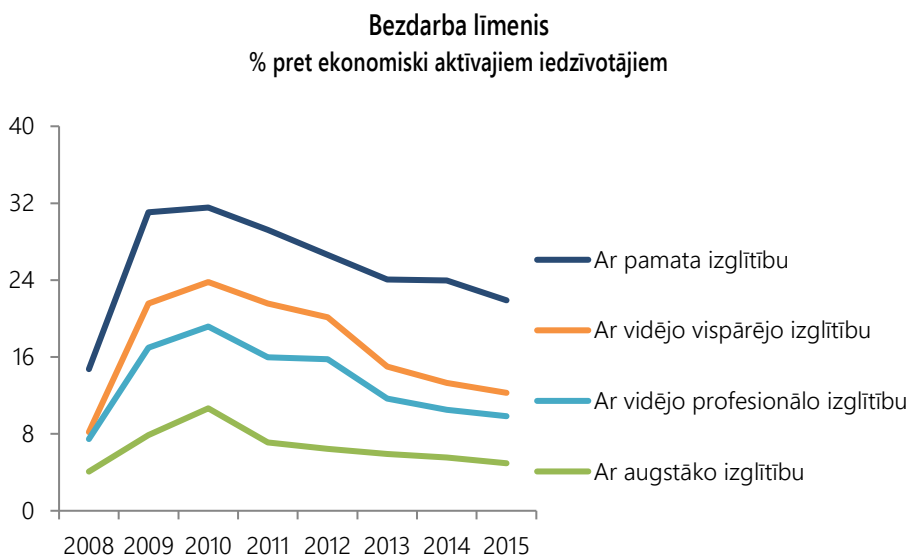
Nodarbināto īpatsvars vecumā virs 50 gadiem augstākās kvalifikācijas profesijās ir 29%. Nodarbināto struktūras analīze profesiju grupu griezumā liecina, ka darbaspēka novecošanās augstākās kvalifikācijas profesijās skar ļoti nevienmērīgi. Novecošanās problemātika īpaši skar vecākos speciālistus veselības aprūpes, izglītības, kā arī zinātnes un inženierzinātņu jomās, kā arī ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītājus.

Nodarbināto īpatsvars vecumā virs 50 gadiem vidējās kvalifikācijas profesijās veido 1/3. Darbaspēka vecumstruktūras negatīvās attīstības tendences skar virkni vidējās kvalifikācijas profesiju grupu. Izteiktāka darbaspēka novecošanās tendence attiecas uz kvalificētiem tirgus lauksaimniecības darbiniekiem un individuālās aprūpes darbiniekiem.

Darbaspēka vecumstruktūru dažādu profesiju griezumā ietekmē vairāki iemesli. Jaunieši dažādu iemeslu dēļ nedod priekšroku attiecīgajiem studiju/mācību virzieniem vai pēc mācību pabeigšanas izvēlas strādāt citā profesijā. Atsevišķās profesijās kā viens no iemesliem ir zems atalgojuma līmenis.

2.3. DARBA TIRGUS PIEPRASĪJUMA UN PIEDĀVĀJUMA ATBILSTĪBA

Bezdarba rādītāji 2015. gadā turpināja uzlaboties. Šajā gadā bija 98,2 tūkst. darba meklētāji, kas bija par 9,4 tūkst. mazāk kā iepriekšējā gadā. Bezdarba līmenis nokritās līdz 9,9% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem.

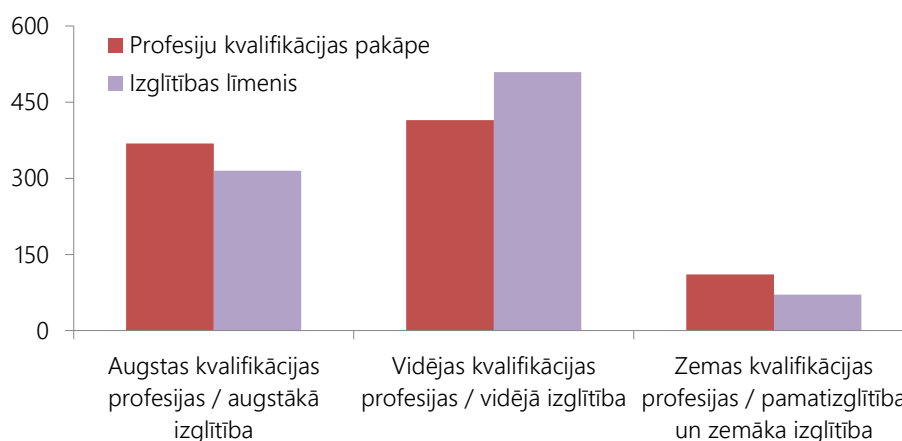
Iedzīvotāji ar augstāku izglītības līmeni ir mazāk pakļauti bezdarba riskam. Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar augstāko izglītību 2015. gadā bija 4,9%. Zemākais bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar augstāko izglītību bija dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju tematiskajā grupā. Vienlaikus augsts bezdarbs bija starp iedzīvotājiem ar izglītību inženierzinātnēs, ražošanā un būvniecībā. Jāatzīmē gan, ka gandrīz 2/3 no tiem ir vecumā virs 40 gadiem, un ieguvuši izglītību pirms 1990. gada, kad tautsaimniecības struktūrā dominēja ražojošās nozares. Tomēr pārejas periodā daudzi no tiem ir zaudējuši iemaņas iegūtā specialitātē un to prasmes vairs neatbilst mūsdienu darba tirgus vajadzībām.

Vidējais bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar vidējo izglītību ir ievērojami augstāks nekā ar augstāko izglītību – 10,8%. Jāatzīmē, ka profesijas ieguve mazina bezdarba risku. Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar vidējo profesionālo izglītību ir zemāks nekā ar vidējo vispārējo izglītību – attiecīgi 9,9% iepretim 12,3%. Absolūtā izteiksmē visvairāk bezdarbnieku ir ar vidējo vispārējo izglītību – gandrīz puse no šī izglītības līmeņa bezdarbniekiem. Kopumā vidējās izglītības līmenī zemākais bezdarba līmenis ir veselības aprūpes un sociālās labklājības izglītības tematiskajā grupā un pakalpojumu tematiskajā grupā. Savukārt lielākais bezdarba līmenis ir izglītības tematiskajā grupā un dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju izglītības tematiskajā grupā.

Apskatot **nodarbināto izglītības atbilstību profesijas kvalifikācijai**, darba tirgū ir vērojamas disproporcijas. Salīdzinot nodarbināto iedzīvotāju sadalījumu pēc iegūtās izglītības līmeņiem pa profesiju kvalifikācijas grupām, redzams, ka nodarbināto skaits ar augstāko izglītību ir mazāks nekā nodarbināto skaits augstas kvalifikācijas profesijās, kurās pēc būtības jābūt cilvēkiem ar augstāko izglītību. Savukārt vidējas kvalifikācijas profesijās pieprasījums pēc nodarbinātajiem ar vidējo izglītību ir mazāks nekā piedāvājums.

2.12. attēls

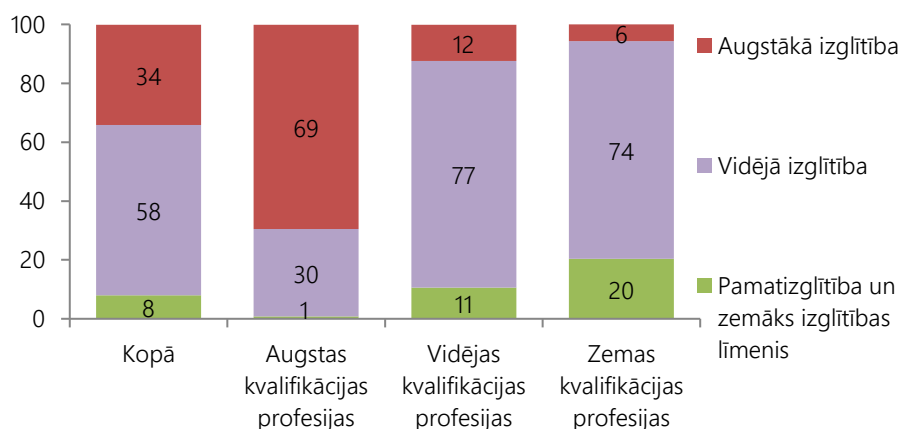
Nodarbinātie sadalījumā pēc izglītības līmeņa un profesiju kvalifikācijas pakāpes
2015.gads, tūkstošos

Nodarbināto izglītības līmeņa atbilstība profesiju kvalifikācijai vidējas kvalifikācijas profesiju grupā ir augstāka nekā augstas kvalifikācijas profesiju grupā. Daļēji tas ir saistīts ar to, ka augstas kvalifikācijas profesijas grupā ir iekļauti visa veida iestāžu un to apakšvienību vadītāji, kuru ieņemamais amats nereti nav saistīts ar darbinieka atbilstošu izglītības kvalifikāciju.

2.13. attēls

Nodarbināto struktūra pa izglītības līmeņiem pēc profesiju kvalifikācijas pakāpes
2015.gads, procentos

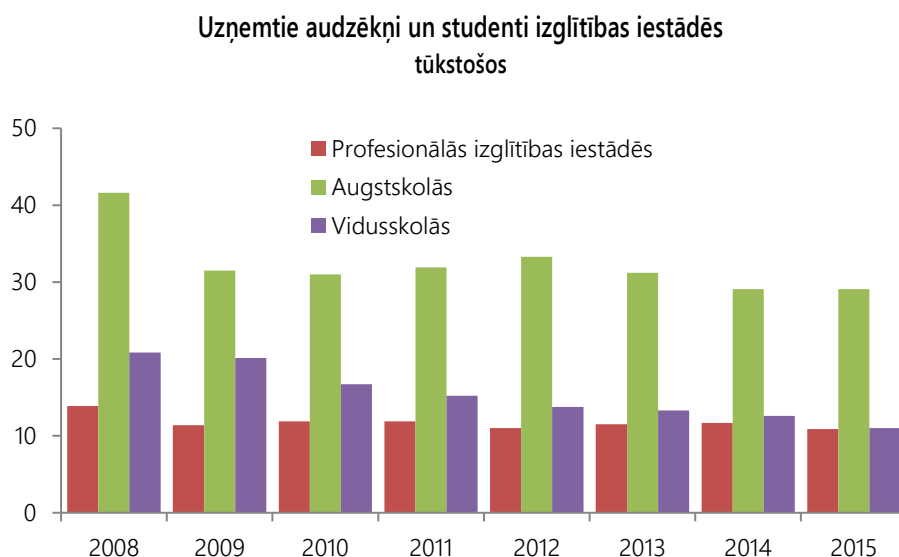

2.4. IZGLĪTĪBAS PIEDĀVĀJUMA IZMAIŅAS

Demogrāfijas tendenču ietekme uz audzēkņu un studentu skaitu

Zemais dzimstības līmenis un iedzīvotāju emigrācija ilgtermiņā nosaka skolēnu skaita samazināšanos pamatskolā, kā arī vidējās izglītības iestādēs. Pateicoties dzimušo skaita pozitīvajām tendencēm pirmskrīzes periodā, pašlaik skolēnu skaits pamatskolās ir nostabilizējies. Vienlaikus vidējā izglītības pakāpē esošo jauniešu skaits turpina samazināties.

2.14. attēls

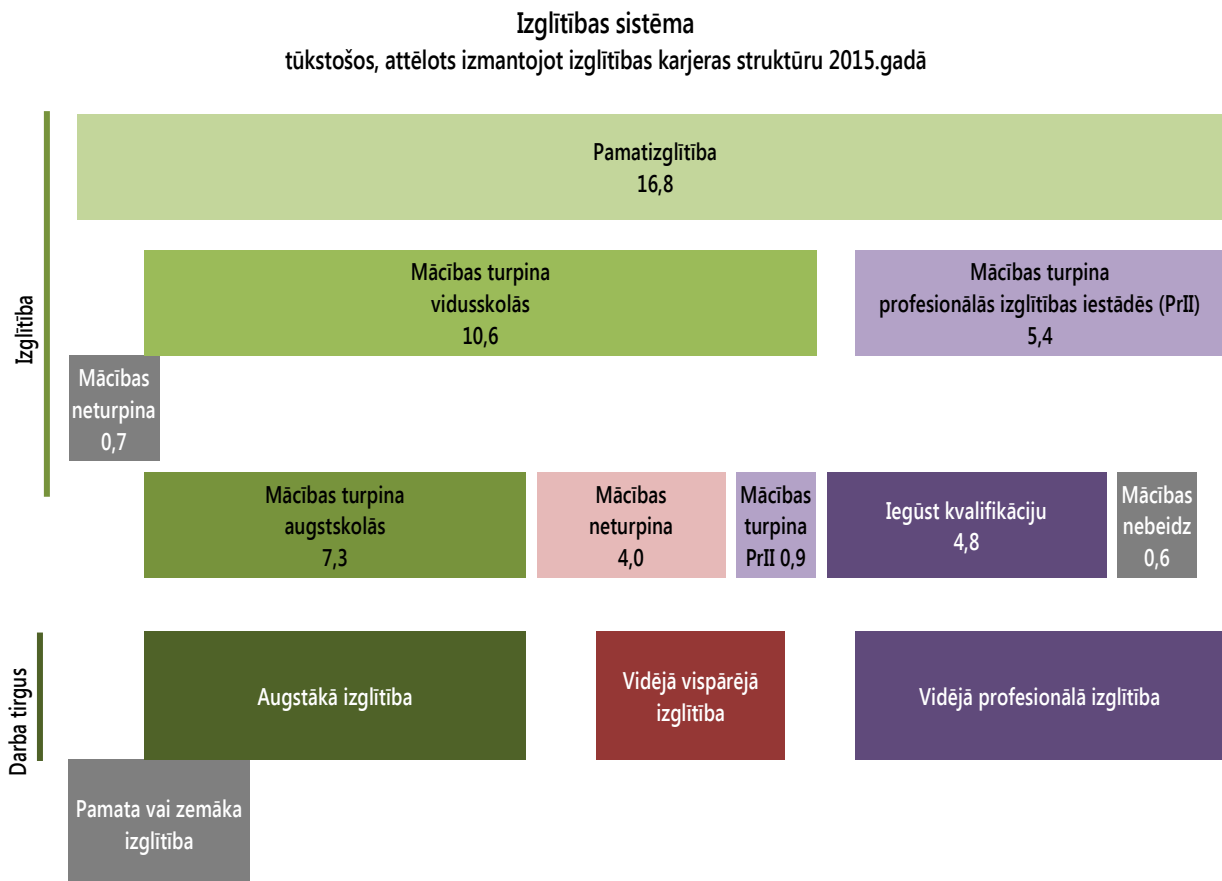

Vidējās izglītības struktūra ir atkarīga no pamatskolu beidzēju izvēles par turpmāko izglītošanos. Jāatzīmē, ka būtiskākā problēma profesionālajā izglītībā joprojām ir tās zemā pievilcība – aptuveni 3/5 no jauniešiem izvēlās turpināt mācības vispārējā izglītībā, tādējādi nonākot darba tirgū bez konkrētas specialitātes un prasmēm. Lai arī pēdējo gados pamatskolu absolventi vairāk pievēršas profesionālai izglītībai, tomēr ar to nepietiek, lai nodrošinātu vidējās kvalifikācijas speciālistu atražošanu darba tirgū.

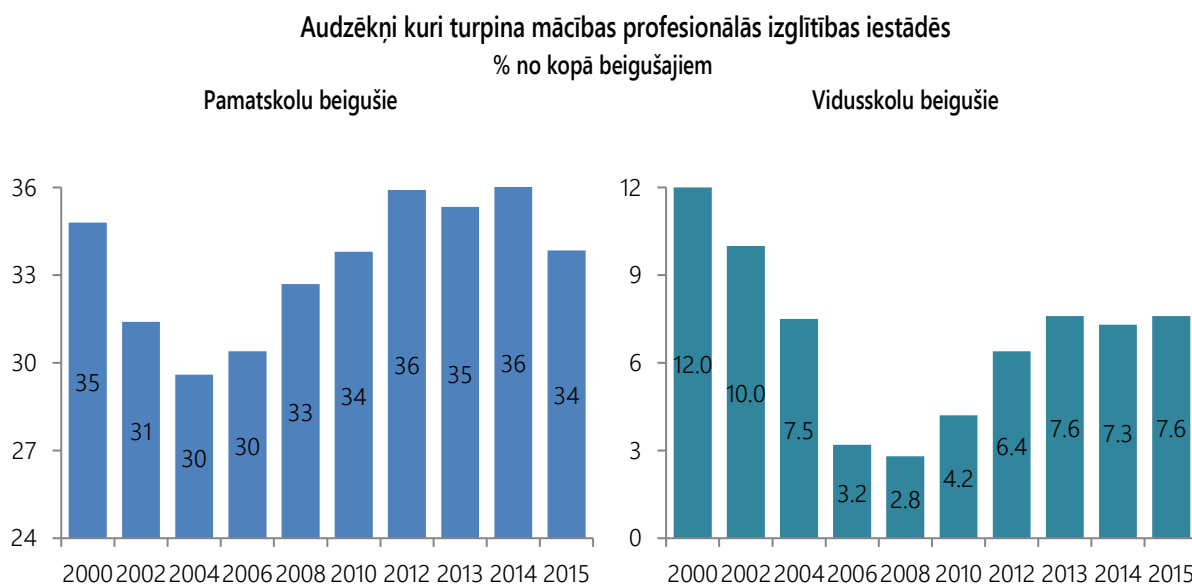
2.5. tabula

Pamatskolu un vidusskolu beigušo turpmākā izglītība

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Pamatskolu beigušo skaits, tūkst., no tiem, %:	32,1	29,9	28,2	25,1	22,3	20,2	17,8	17,1	16,4	16,8
... mācības turpina vidusskolās	64,5	62,1	62,7	68,4	60,9	60,7	60,8	61,5	61,3	63,2
... mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs	30,4	30,4	32,7	28,1	33,8	33,9	33,8	33,4	33,8	32,3
... mācības neturpina	5,1	7,5	4,6	3,5	5,3	5,4	5,4	5,1	4,9	4,4
vidusskolu beigušo skaits, tūkst., no tiem, %:	20,9	20,7	20,3	20,0	19,0	18,2	16,6	14,4	13,4	12,3
... mācības turpina augstskolās un koledžās	73,1	74,4	75,0	66,4	58,9	58,3	62,8	59,6	63,8	59,6
... mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs	3,2	2,8	2,8	2,3	4,2	5,3	6,4	7,6	7,3	7,6
... mācības neturpina	23,7	22,8	22,2	31,3	36,9	36,4	30,8	32,8	28,9	32,8

Pēdējos gados profesionālās izglītības iestādēs uzņemto audzēkņu skaits saglabājas aptuveni vienā līmenī, kas skaidrojams ar to, ka pieaug to personu skaits, kas ar jau iepriekš iegūtu izglītību, tai skaitā vispārējo vidējo, mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs.

Izglītības politikas pasākumi paredz palielināt pamatskolu beigušo skolēnu interesi par vidējo profesionālo izglītību, līdzsvarojot vidusskolās un profesionālās izglītības iestādes turpinošo skolēnu skaitu. Latvija ir noteikusi mērķi līdz 2020. gadam sasniegt, ka profesionālā vidējā izglītībā mācās vismaz 50% no kopējā vidējā izglītības pakāpē esošo skolēnu skaita. Šobrīd audzēkņu skaita attiecība starp vispārējo un profesionālo izglītību vairākus gadus praktiski nemainās un ir aptuveni 60/40. Lai sasniegtu mērķa rādītāju, nepieciešams vairot jauniešu interesi par profesijas iegūšanu vidējās profesionālās izglītības iestādēs.

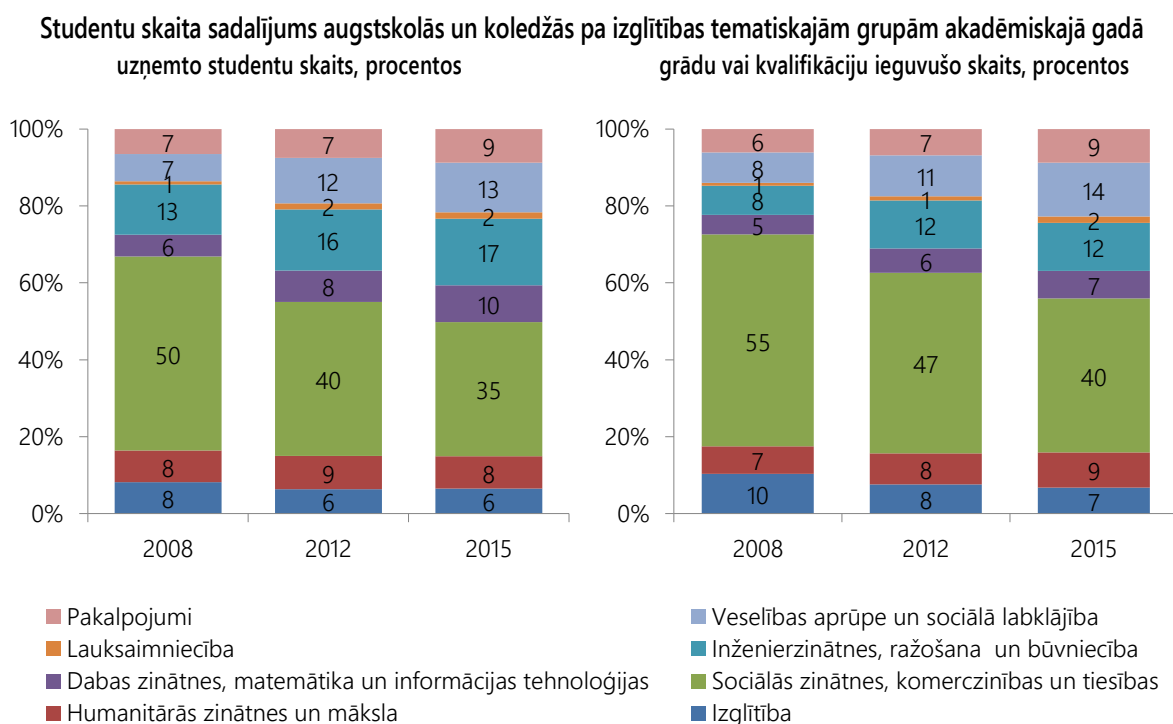
Izglītības piedāvājuma strukturālās izmaiņas

Attiecībā uz studējošo īpatsvaru dabas un inženierzinātnēs (dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju tematiskā grupa un inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupa) ir izvirzīts mērķis 2020. gadā sasniegt 27% no kopējā absolventu skaita. 2015. gadā šo tematisko grupu veidoja 19,6% no visiem absolventiem. Pēdējo gadu laikā rādītājs ir nostabilizējies aptuveni šādā līmenī. Lai sasniegtu nosprausto mērķa rādītāju, ir nepieciešami mērķtiecīgāki pasākumi jauniešu piesaistei šiem studiju virzieniem.

Pēc straujā samazinājuma 2009. gadā kopumā uzņemto studentu skaits augstskolās un koledžās ir nostabilizējies. 2009. gadā vienlaikus arī notika straujas izmaiņas studijas uzsākušo jauniešu studiju jomu izvēlē. Pasliktinoties ekonomiskajai situācijai, lielāku nozīmi sāka iegūt iespēja studēt par valsts budžeta līdzekļiem. Strauji samazinājās studentu īpatsvars, kas uzsāka studijas sociālo zinātņu tematiskajā grupā.

Šajā laikā samazinājies arī izglītības tematiskajā grupā uzņemto īpatsvars. Savukārt pieaudzis inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības, lauksaimniecības un veselības aprūpes un sociālās labklājības tematiskajās grupās uzņemto studentu īpatsvars.

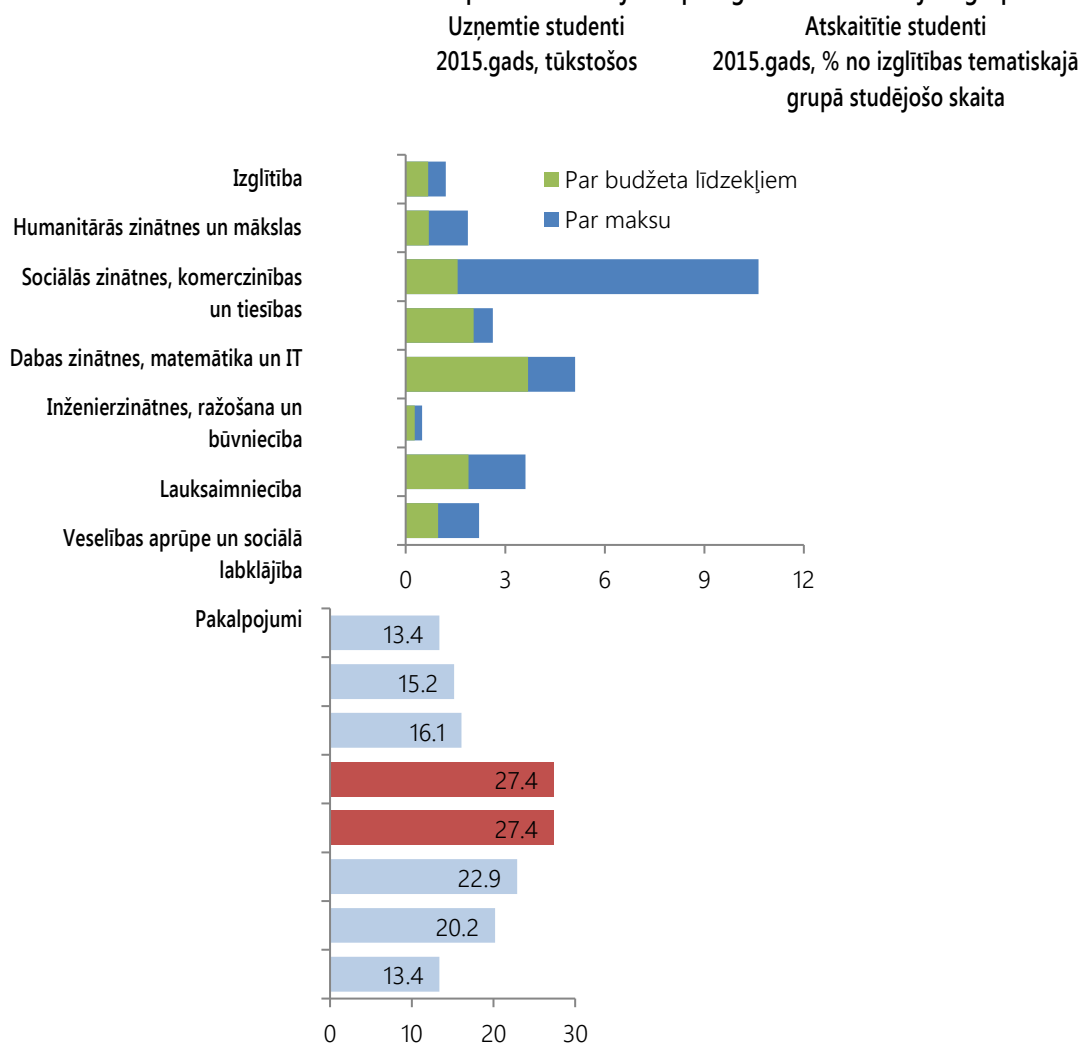
2.17. attēls

Uzņemto struktūra 2015. gadā būtiski nav izmainījusies, un turpinājās pēdējo gadu tendence, pakāpeniski mazinoties sociālo zinātņu tematisko grupu studentu īpatsvaram. Pozitīvi vērtējams fakts, ka pakāpeniski turpināja palielināties inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupā, dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju tematiskā grupā un veselības aprūpes un sociālās labklājības tematiskā grupā studijas uzsākušo īpatsvars.

2.18. attēls

Uzņemto studentu skaits un atskaitīto studentu īpatsvars sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām

Izglītības politikā ir noteikts uzdevums pārstrukturēt valsts atbalstu augstākās izglītības studiju virzieniem atbilstoši vidēja termiņa darba tirgus prognozēm. Plānots, ka 2020. gadā budžeta vietu īpatsvars dabas un inženierzinātnēs (dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju tematiskā grupa un inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupa) sasniegs vairāk nekā pusi jeb 55% no kopējā budžeta vietu skaita.

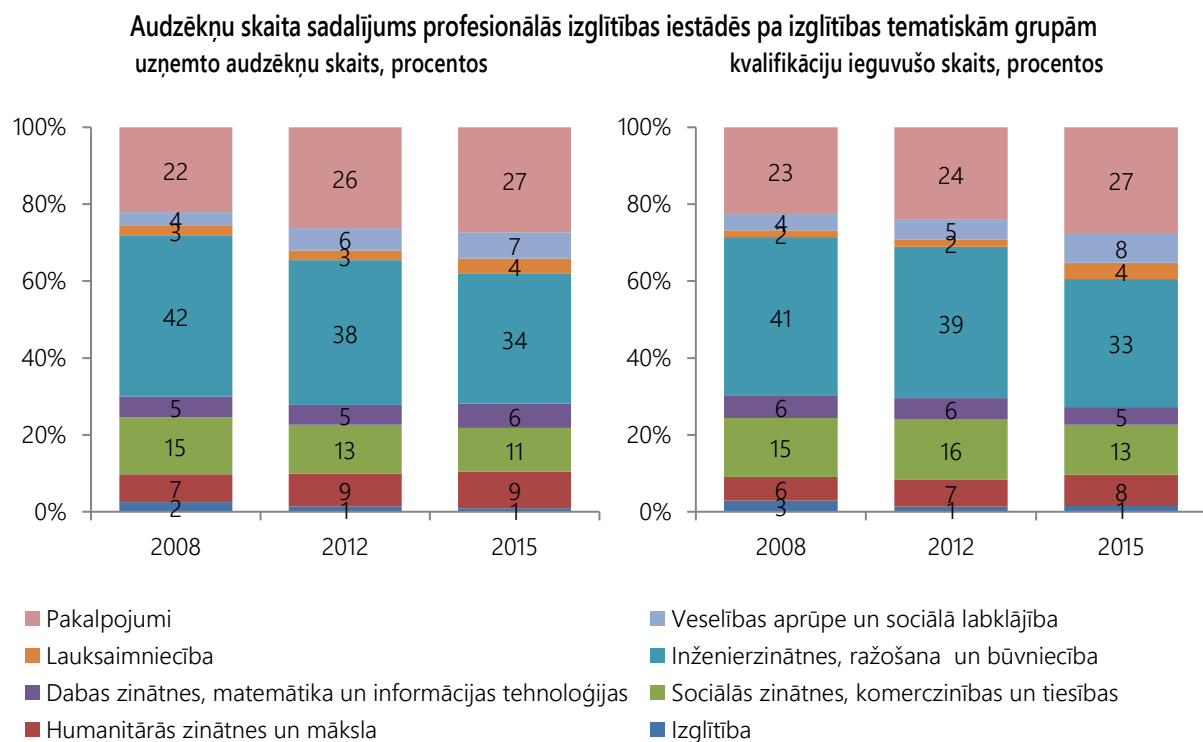
Iepriekšējos gados notikušās izmaiņas izglītības politikā atspoguļojas ar laika nobīdi. Straujās uzņemto studentu struktūras izmaiņas, kas notika 2009. gadā, augstskolas absolvējušo struktūrā ir redzamas tikai pēc vairākiem gadiem. Šo gadu laikā vērojams būtisks sociālo zinātņu tematisko grupu absolvējušo īpatsvara sarukums, reaģējot uz izmaiņām uzņemto studentu struktūrā.

Salīdzinoši neliels absolvējušo skaita īpatsvara pieaugums inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskā grupā skaidrojams ar relatīvi lielāku studentu atbirumu studiju laikā.

2015. gadā palielinājās par budžeta līdzekļiem studijas uzsākušo studentu skaits. Šis rādītājs bija par 3% lielāks nekā iepriekšējā gadā, sasniedzot 13,2 tūkst. jauno studentu. Par valsts budžeta līdzekļiem uzņemto studentu skaita pieaugums notiek atbilstoši nospraustajiem prioritārajiem studiju virzieniem. Vairāk studentu budžeta vietā studijas uzsāka inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības izglītības tematiskajā grupā un dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju tematiskajā grupā, kā arī veselības aprūpes un sociālās labklājības tematiskajā grupā.

Pēdējo gadu laikā iespēja studēt par budžeta līdzekļiem iegūst lielāku nozīmi skolu absolventu izvēlē. Lai arī pieaug studijas uzsākušo skaits par budžeta līdzekļiem, vēl aizvien lielākā daļa tās uzsāk par saviem līdzekļiem. 2015. gadā 45,4% no kopējā studijas uzsākušo skaita tika finansēti no valsts līdzekļiem. Tādēļ ir jāpaplašina pasākumu loks vidusskolu absolventu piesaistei valstij nozīmīgiem studiju virzieniem.

2.19. attēls

Arī vidējās profesionālās izglītības iestāžu uzņemto audzēkņu skaita struktūra sadalījumā pēc izglītības tematiskām grupām 2015. gadā nav būtiski mainījusies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Jaunieši visvairāk izvēlas mācīties inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības tematiskajā grupā. Lai arī šī grupa skaitliski ir vislielākā, tomēr pēdējo gadu laikā tās īpatsvars ir samazinājies. Vienlaikus pieaudzis uzņemto audzēkņu skaits pakalpojumu tematiskajā grupā – galvenokārt viesnīcu un skaistumkopšanas pakalpojumu jomās.

Pieaugušo izglītība

Kā viens no mērķiem izglītības politikā ir izvirzīts palielināt pieaugušo iesaisti izglītības aktivitātēs. Mērķis paredz līdz 2020. gadam pieaugušo izglītībā iesaistīto personu īpatsvaru 25-64 gadu vecumā palielināt līdz 15%. Mūžizglītības rādītāju dinamika pēdējo gadu periodā liecina, ka ir nepieciešams mērķtiecīgāk īstenot pieaugušo izglītības aktivitātes.

Pieaugušo iedzīvotāju piedalīšanās mūžizglītībā¹ rādītāji pēdējos gados pasliktinās. 2015. gadā mūžizglītībā bija iesaistīti 5,5% no iedzīvotājiem vecumā no 25 līdz 64 gadiem. Rādītājs ir palicis iepriekšējā gada līmenī un tikai nedaudz lielāks par tā zemāko līmeni – 5,1%, kāds bija 2010. un 2011. gadā.

2.20. attēls

Iedzīvotāji ar augstāko izglītību aktīvāk izvēlas piedalīties pieaugušo izglītības pasākumos. Pieaugušo izglītības pasākumos 2015. gadā tika iesaistīti 10% no iedzīvotājiem ar augstāko izglītību. Vismazākā aktivitāte ir iedzīvotājiem ar pamatzglītību, tikai 2,1% no šīs grupas iedzīvotājiem iesaistījās mūžizglītībā. Sievietes mūžizglītībā iesaistās aktīvāk nekā vīrieši. Sieviešu iesaistes īpatsvars bija 6,9% iepretim vīriešu 3,8 procentiem.

1 Datu avots ir CSP Darbaspēka apsekojums. Rādītājs ir iekļauts ES strukturālajos indikatoros un tas parāda pieaugušo iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem dalību mūžizglītības aktivitātēs.

3. DARBA TIRGUS VIDĒJA UN ILGTERMIŅA PROGNOZES

3.1. EKONOMIKAS MINISTRIJAS DARBA TIRGUS PROGNOŽU IZSTRĀDES METODOLOĢIJA

EM darba tirgus prognozes

EM sagatavo un aktualizē darba tirgus prognozes kopš 2008. gada. Sākot ar 2011. gadu, tiek sagatavotas arī ilgtermiņa prognozes līdz 2030. gadam. Darba tirgus prognozes balstās uz EM izstrādātajiem tautsaimniecības attīstības un demogrāfijas scenārijiem, kuru pamatā ir Latvijas vidēja un ilgtermiņa izaugsmes mērķi, kas noteikti Latvijas stratēģiskos plānošanas dokumentos – Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”, Latvijas Nacionālajā attīstības plāns 2014.-2020. gadam, Latvijas nacionālā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai.

Prognožu izpildīšanās priekšnosacījumi ir cieši saistīti ar Latvijas spēju realizēt nospraustos mērķus un ieviest nepieciešamās strukturālās reformas, kas būtu vērstas uz izaugsmes potenciāla stiprināšanu. Tāpēc prognozes būtu jāaplūko tiešā kontekstā ar reformu progresu un jāņem vērā iespējamās politikas uzsvāru izmaiņas.

Darba tirgus prognozes ir viens no instrumentiem, kas ļauj priekšlaicīgi paredzēt darba tirgus neatbilstību veidošanos nākotnē un ļauj nodrošināt efektīvāku darba resursu sadalījumu tautsaimniecībā. Tās parāda iespējamās darba tirgus attīstības tendences un iespējamos riskus, ņemot vērā paredzamās izmaiņas izglītības piedāvājuma struktūrā.

Vienlaikus jāatzīmē, ka prognozes ir tikai viens no posmiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Tā ir kvantitatīva bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības un struktūrpolitikas veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem un citām iesaistītām pusēm, lai savlaicīgi sagatavotos un pielāgotos sagaidāmajām strukturālajām izmaiņām tautsaimniecībā.

Darba tirgus prognozēšanas modelis

EM darba tirgus prognozēšanas metodoloģijas pamati izriet no 2007. gadā ESF projekta „Darba tirgus pieprasījuma ilgtermiņa prognozēšanas sistēmas izpēte un pilnveidošanas iespēju analīze” ietvaros izveidotā darba tirgus prognozēšanas dinamiskā optimizācijas modeļa (DOM)¹. Vienlaikus, lai arī darba tirgus prognozēšanas metodoloģijā saglabājušies atsevišķi sākotnējie DOM elementi, laika gaitā EM ir būtiski pilnveidojusi modeli. No 2011.-2013. gadam īstenojot ESF projekta aktivitāti „Darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas instrumentārija pilnveide”, EM sadarbībā ar Rīgas Tehnisko universitāti, ir pilnveidojusi DOM struktūru un līdzšinējo prognozēšanas metodoloģiju.²

Darba tirgus modelēšanā tiek izmantota sistēmdinamikas pieeja. Atšķirībā no DOM sākotnējās versijas, pašreizējā darba tirgus prognozēšanas metodoloģija ņem vērā tādas būtiskus faktorus kā darbaspēka novecošanās un profesionālā mobilitāte, ko nosaka prasmju un kompetenču līdzība profesiju šķērsgrīzumā. Tāpat modelēšanas

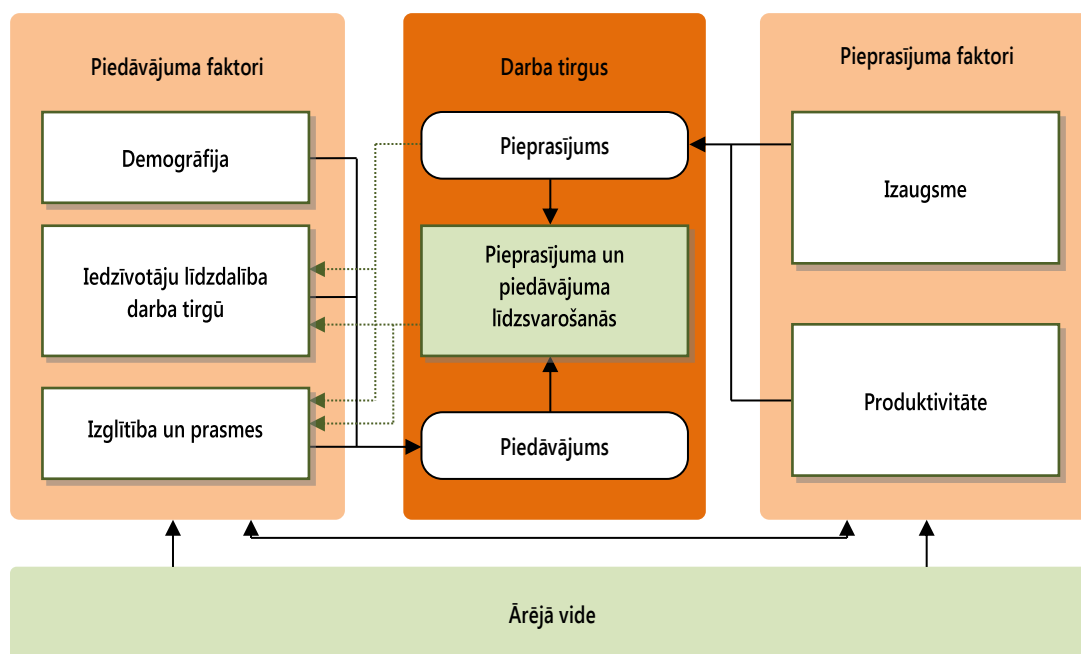
1 Darba tirgus pieprasījuma ilgtermiņa prognozēšanas sistēmas izpēte un pilnveidošanas iespēju analīze. LR LM: Rīga, 2007 – http://www.lm.gov.lv/upload/darba_tirgus/darba_tirgus/petijumi/ilgtermiņa_prognosesana.pdf

2 Plašāk ar darba tirgus prognozēšanas modeli var iepazīties Latvijas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas un politikas analīzes modeļa tehniskajā dokumentācijā. https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/Dokumentacija_Lat.pdf

metodoloģija papildināta ar starptautiskās darbaspēka migrācijas un atalgojuma simulācijas un prognozēšanas iespējām, kā arī politikas ietekmes analīzes iespējām.

3.1. attēls

Darba tirgus prognozēšanas modeļa loģiskā struktūra

Darba tirgus prognozēšanas modelis sastāv no trīs pamatblokiem: pieprasījuma bloka, piedāvājuma bloka un darba tirgus bloka. Visi bloki ir savstarpēji saistīti un viens otru papildinoši (skatīt 3.1. attēlu). Modeļa darbības pamatprincipi un loģika ir balstīta uz darba tirgus līdzsvara konceptu, t.i., ilgākā laika periodā dažādos darba tirgus segmentos darbaspēka pieprasījums un piedāvājums līdzsvarojas.

Darbaspēka pieprasījumu nozaru griezumā nosaka tautsaimniecības attīstības scenāriji – tautsaimniecības nozaru izaugsme un sagaidāmās produktivitātes izmaiņas. Profesiju pieprasījums izriet no nozares darbaspēka pieprasījuma un sagaidāmām nozares profesiju struktūras izmaiņām. Savukārt izglītības pieprasījumu nosaka pieprasīto profesiju pienākumu veikšanai nepieciešamās prasmes/izglītība.

Darba tirgus piedāvājuma prognozes izriet no:

- detalizētām demogrāfijas prognozēm;
- līdzdalības līmeņu prognozēm dažādās iedzīvotāju vecuma grupās;
- esošā darbaspēka sadalījuma pēc vecuma, profesionālās pieredzes (esošās vai iepriekšējās profesijas), iegūtās izglītības;
- esošās izglītības sistēmas un izglītības piedāvājuma (studējošo skaita, kopējo un budžeta vietu sadalījuma pa izglītības līmeņiem un jomām).

Vienlaikus darbaspēka piedāvājuma prognozes nosaka darba tirgus vispārēja tiekšanās uz līdzsvaru un piedāvājuma pakāpeniska pielāgošanās pieprasījumam. Izglītības preferences galvenokārt izriet no darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma attiecības, t.i., mācīties gribētāju nākotnes izglītības izvēle būs vērsta uz tām jomām, kuras lēmuma pieņemšanas brīdī būs visperspektīvākās – relatīvi lielākas darba iespējas un augstāka sagaidāmā atdeve no individuāliem ieguldījumiem izglītībā. Tāpat bāzes scenārijā tiek pieņemts, ka izglītības sistēma un izglītības piedāvājums (budžetu un studiju vietu sadalījums) prognožu pārskata periodā būtiski nemainās. Tas nozīmē, ka darbaspēka piedāvājuma prognozes atspoguļo izglītības politikas izmaiņu neitrālu situāciju darba tirgū līdz 2030. gadam.

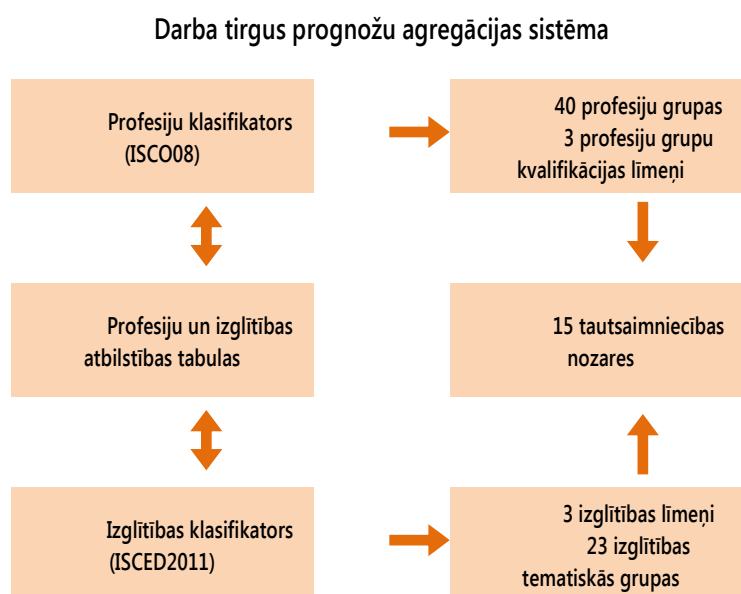
Jāatzīmē, ka prognozes balstītas uz ideāla darba tirgus piemēru, t.i., noteiktu līmeņu un jomu profesiju pieprasījums darba tirgū, nosaka atbilstoša līmeņa un jomas izglītības pieprasījumu. Tas nozīmē, ka paplašinošais un aizvietojošais darbaspēka pieprasījums nākotnē noteiktās profesijās var tikt apmierināts tikai ar profesijai atbilstošas kvalifikācijas (izglītības) darbaspēka piedāvājumu.

Prognožu agregācija

EM darba tirgus prognozes tiek sagatavotas tautsaimniecības nozaru, profesiju grupu un izglītības griezumā. Prognozes balstītas uz Latvijā adaptētām starptautiskām klasifikāciju sistēmām un ir starptautiski salīdzināmas. Tautsaimniecības nozaru prognožu pamatā ir Eiropas Kopienas saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija NACE 2.red. Tautsaimniecības nozares tiek agregētas 8 tautsaimniecības sektoros.

Profesiju prognožu agregācija balstīta uz Latvijas profesiju klasifikāciju, kas veidota, piemērojot Starptautisko standartizēto profesiju klasifikāciju (ISCO08). Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozes tiek sagatavotas 40 profesiju klasifikatora profesiju apakšgrupu griezumā, kas apkopotas trijos profesiju kvalifikācijas līmeņos.

3.2. attēls

Profesiju prognozes ir cieši saistītas ar darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozēm sadalījumā pēc iegūtās izglītības. Izglītības prognožu agregācijas pamatā ir Latvijas izglītības klasifikators, kas balstīts uz starptautisko standartizēto izglītības klasifikāciju (ISCED2011). Izglītības pieprasījuma un piedāvājuma prognozes tiek sniegtas trīs izglītības līmeņu (pamata, vidējā un augstākā) un 23 izglītības tematisko jomu dalījumā katrā no izglītības līmeņiem.

Darba tirgus prognozes profesiju un izglītības griezumā tiek sinhronizētas izmantojot profesiju-izglītības atbilstības matricu, ko 2011. gadā EM sadarbībā ar IZM un LM izveidoja darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas vajadzībām. Matricas pamatā ir Latvijas profesiju standarti un Starptautiskās standartizēto profesiju klasifikācijas (ISCO08) ietvars un tajā izmantotie pieņēmumi par profesiju prasmju līmeņiem un tiem atbilstošo izglītību.

Prognožu izstrādē izmantotā informācija un datu avoti

Darba tirgus prognožu izstrādē izmantoti galvenokārt valsts statistikas programmā iekļautie un regulāri CSP apkopotie dati. Nozīmīgākais informācijas avots ir Darbaspēka izlasveida apsekojums (DSA). Uz DSA balstīti galvenie prognožu pieņēmumi par darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma struktūru.

EM demogrāfijas prognozes balstītas uz CSP sniegto informāciju par iedzīvotāju skaitu un sastāvu 2015.gada sākumā, kā arī demogrāfijas tendencēm pēdējo divu dekāžu laikā. Pieņēmumi par dzimstības un mirstības rādītāju ilgtermiņa tendencēm daļēji balstīti uz Eiropas Savienības Statistikas biroja (*Eurostat*) demogrāfijas prognozēm *EUROPOP2013*. Iedzīvotāju starptautiskās migrācijas scenāriji ir cieši saistīti ar Latvijas izaugsmes mērķiem un turpmāko situācijas attīstību darba tirgū.

Izglītības sistēmas struktūras un darba tirgū ienākošā darbaspēka modelēšanā tiek izmantoti izglītības statistikas dati. Izglītības statistikas galvenie avoti ir CSP Pārskats par profesionālajām izglītības iestādēm (prof-1) un Pārskats par augstskolām, koledžām (1-augstskola, koledža).

3.2. VIDĒJA UN ILGTERMIŅA IZAUGSMES UN DEMOGRĀFIJAS SCENĀRIJI

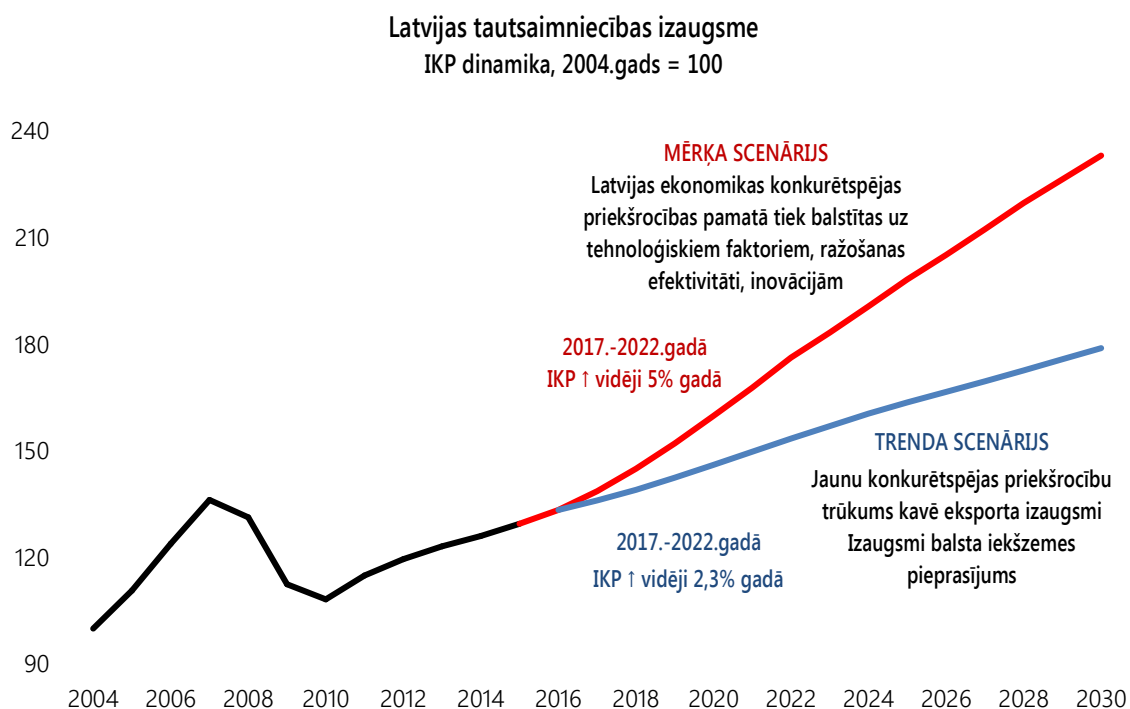
3.2.1. TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶA SCENĀRIJS

Ekonomikas ministrija ir sagatavojusi īpašu paātrinātas tautsaimniecības izaugsmes scenāriju un tam atbilstošu makroekonomisko prognozi. Mērķa scenārijs izstrādāts, atbilstoši Latvijas struktūrpolitikas uzstādījumiem, kas noteikti politikas dokumentos – *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija „Latvija 2030”*, *Latvijas Nacionālajā attīstības plāns 2014.-2020.gadam*, *Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai*, *Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2013.-2020.gadam*. Tāpat arī ņemti vērā pamatpieņēmumi par globālās ekonomikas attīstību noteicošiem procesiem.

Mērķa scenārijs parāda galvenos nosacījumus, lai Latvijas tautsaimniecība vidējā termiņā savā attīstībā panāktu tādus izaugsmes tempus, kas nodrošinātu ikgadējo konverģenci uz ES vidējo līmeni vismaz par 2-3 procentpunktiem. Tas nozīmē, ka mūsu ikgadējai izaugsmei vidējā termiņā jābūt vismaz 5% līmenī.

Mērķa scenārijā tiek modelēta situācija, kas nosaka galvenos Latvijas darba tirgus ilgtermiņa izaicinājumus.

3.3. attēls

Kopš 2000.gada Latvijas izaugsme bija ļoti strauja, taču nenoturīga ilgtermiņā, lai 15-20 gadu laikā sasniegtu ES vidējo līmeni.

Tāpēc tagad jāveido jauns ilglaicīgas izaugsmes modelis, kas balstītos uz jauniem izaugsmes nosacījumiem. Mērķa scenārijā ekonomikas izaugsmes pamatnosacījumi ir:

- tai jābūt sabalansētai;
- jābalstās uz iekšējo resursu pārdali par labu augstākas pievienotās vērtības nozaru attīstībai un kvalitatīvi jāizmanto ārējie resursi – ES fondi;
- jābūt ekselentai biznesa videi, lai piesaistītu kapitālu.

Mērķa scenārijā galvenais izaugsmes dzinējs ir eksporta iespēju paplašināšanās, spēja iekļauties starptautiskās produktu ķēdēs ar augstākas pievienotās vērtības produkciju un vairāk radīt kvalitatīvu gala produkciju.

Tautsaimniecības attīstības izaicinājumi

Globālie izaicinājumi

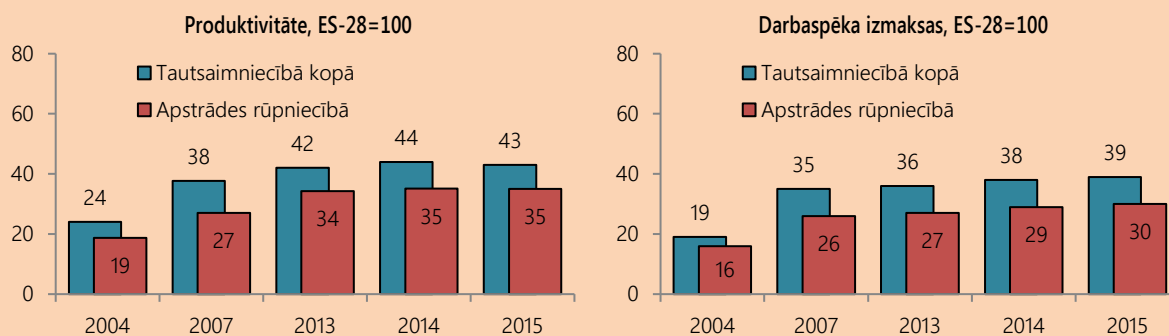
Globālie izaicinājumi maina tradicionālo biznesa modeli un galvenās izpausmes ir:

- ražošanas faktoru un kapitāla starptautiskās mobilitātes palielināšanās. Tas nozīmē, ka pieaug konkurence par kvalificētā darbaspēka un kapitāla piesaisti. Ir jābūt īpašiem nosacījumiem, lai ražošanas potenciālu saglabātu un palielinātu;
- ražošanas fragmentācija:
 - piegādes un ražošanas ķēdes kļūst daudz izsmalcinātākas. Pateicoties transporta infrastruktūras un informāciju tehnoloģiju attīstībai un izmaksu mazināšanai, iepriekš ļoti koncentrātā ražošana tiek sadalīta (ģeogrāfiski fragmentēta), izmantojot izvietojuma valsts salīdzinošās priekšrocības;
 - veidojas valstu specializācija kādā noteiktā nozarē vai arī produkta pievienotās vērtības radīšanas ķēdē;
 - pastiprinās nozaru (ražošanas) iekšējā specializācija (darba dalīšana). Gala produkta ražošanai svarīga ir izcilība visos līmeņos, piegādātāju un sadarbības partneru kompetence un inovācijas kā saistītajās nozarēs, tā arī dažādos reģionos;
- strauji augošās jaunās industriālās valstis ar izteikti lētā darbaspēka priekšrocībām;
- tehnoloģiskais progress izvirza jaunas prasības konkurētspējīgu priekšrocību veidošanai. Lielākas prasības tiek izvirzītas institucionālai infrastruktūrai. Tai jābūt attīstītai un, kas īpaši svarīgi, piemērotai (draudzīgai) tehnoloģiju un inovāciju veicināšanai.

Globalizācijas un tehnoloģisko procesu ietekme uz nozarēm nav viendabīga. Eiropas Komisijas pētījumā *Measuring and Benchmarking the Structural Adjustment Performance of EU Industry* atzīmēts, ka visvājāk globalizācija ietekmē tādas Latvijas eksportam svarīgās nozares kā pārtikas rūpniecība, kokapstrāde un metālizstrādājumu ražošana. Savukārt spēcīga ietekme no globalizācijas ir un būs vieglai rūpniecībai, metālu ražotājiem. Bet tādas nozares kā ķīmiskā rūpniecība, kā arī mašīnbūve un iekārtu un citas augsto tehnoloģiju nozares bez globalizācijas spiediena būtiski ietekmēs arī tehnoloģiju izmaiņas.

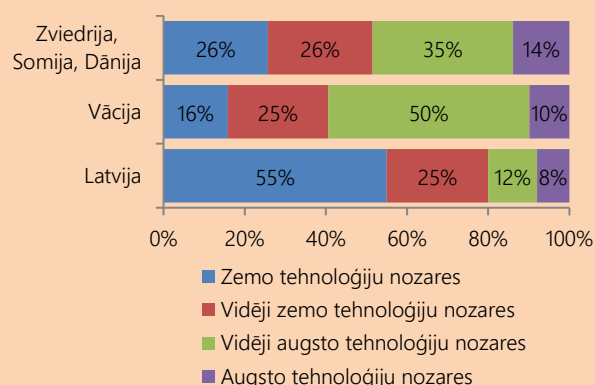
Iekšējie izaicinājumi:

- Latvijas tautsaimniecības produktivitātes līmenis ir viens no zemākajiem ES, Latvijas ekonomiskās priekšrocības ir zemo ienākumu nozarēs – eksporta struktūrā pārsvarā ir zemo vai vidēji zemo tehnoloģiju nozaru produkcija un eksporta ienesīgums ir zems.
- Darbaspēka izmaksas Latvijā ir ievērojami zemākas nekā ES-15 dalībvalstīs. Gan lētais darbaspēks, gan salīdzinoši augstā rentabilitāte nerada stimulus uzņēmējdarbības modeļa maiņai un citu konkurētspējas priekšrocību radīšanai.
- Darbaspēka izmaksu pieaugums ir neizbēgams atvērta darba tirgus apstākļos. Tādējādi Latvija var zaudēt konkurētspēju zemo izmaksu segmentos ātrāk nekā iegūt priekšrocības produktu ražošanā ar augstu pievienoto vērtību. To sauc par sliktu līdzsvaru. Aizkavēšanās šajā situācijā palielina varbūtību nokļūt vidēju ienākumu slazdā ar minimālām konverģences iespējām. Vairāki pētījumi uzsvēr, ka jauno konkurētspējas priekšrocību veidošana ir saistīta ar tehnoloģiskiem uzlabojumiem, kas prasa inovācijas un investīcijas, t.i. resursu efektīvu piesaisti un pārdali, kas prasa ekonomisko subjektu uzvedības maiņu.

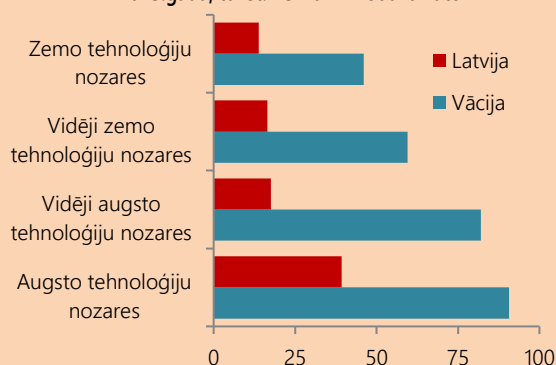

- Tautsaimniecības struktūrā dominē tradicionālās nozarēs, kas ir zemo un vidēji zemo tehnoloģiju nozares. Lai arī vidējā termiņā tradicionālajām tautsaimniecības nozarēm būs liels devums kopējā tautsaimniecības izaugsmē un darba vietu radīšanā, jāņem vērā, ka gan lētais darbaspēks, gan resursu pieejamība nerada stimulus uzņēmējdarbības modeļa maiņai un citu salīdzinošo priekšrocību radīšanai. Līdz ar to, lai sekmētu tautsaimniecības transformāciju, ir nepieciešams veicināt strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai. Pārejai uz augstāku pievienotās vērtības ražošanu ir nepieciešamas investīcijas tehnoloģijās un inovācijā, zinātnē, izglītībā

Apstrādes rūpniecības nozaru struktūra pēc tehnoloģiskās intensitātes 2013.gadā, procentos

Produktivitāte apstrādes rūpniecības apakšnozarēs pēc tehnoloģiskās intensitātes Latvijā un Vācijā 2013.gadā, tūkst. EUR uz 1 nodarbināto

- Pašreizējais zems inovāciju sniegums liecina ne tikai par nepietiekamu valsts atbalstu, bet arī (un iespējams pat vairāk) par uzņēmēju zemo pieprasījumu pēc inovācijām. Pašreiz uzņēmējus apmierina esošais ekonomikas līdzsvars. Tas mazina resursu piesaistes un pārdales mehānismu efektīvu darbību (piemēram, valsts budžets, investīciju stimulēšanas instrumenti, ES struktūrfondi u.c.), kas ir galvenais strukturālo pārmaiņu motivācijas iekšējais ekonomiskais pamats. Tāpēc ir kritiski svarīgi atrast efektīvākus veidus, kā stiprināt zināšanu ekonomikas attīstību, celt uzņēmumu konkurētspēju eksportējošās nozarēs, paaugstināt produktivitāti un inovācijas kapacitāti, ko nevar īstenot bez izcilas uzņēmējdarbības vides.
- Nepietiekama nozaru klasteru attīstība. Klasterizācija ir viens no instrumentiem resursu konsolidācijai un efektīvākai izmantošanai. Latvijas gadījumā nozīmīgākie nozaru klasteri ir meža un kokapstrādes klasteris, lauksaimniecības un pārtikas klasteris, kā arī metālapstrādes un mašīnbūves klasteris. Šīm nozarēm ir novērojama izteikti cieša produktu saistība, kā arī nozarēs pastāv darbaspēka un zinātnes prasmju un spēju kopums. Pārējo nozaru ražošanas biznesa struktūrās ir vērojama vājāka sadarbība ar citiem iekšzemes uzņēmumiem un nozarēm.

Neradot lētām darbaspēkam alternatīvas konkurētspējas priekšrocības, Latvijas ekonomikas izaugsme varētu būt lēnāka nekā prognozēts mērķa scenārijā. Pastāv arī risks, ka globālās ekonomikas attīstība vidējā termiņā ir neviendabīga, ES atkopšanās no krīzes ir lēna, ģeopolitiskā situācija neuzlabojas. Gan vājāks ārējais pieprasījums, gan jaunu konkurētspējas priekšrocību trūkums kavē eksporta izaugsmi. Izaugsmi balsta iekšzemes pieprasījums, tomēr privātais patēriņš un investīcijas aug lēni. IKP pieauguma tempi trenda scenārijā vidēji no 2016.-2022.gadam varētu būt 2-3% robežās.

Ideālā gadījumā vidējā termiņā eksportam būtu jāaug straujāk nekā pārējai ekonomikai. Izaugsmes scenārijs turpmākiem gadiem paredz, ka Latvijas galvenajos eksporta tirgos atjaunosies izaugsme un Latvijas ekonomikas konkurētspējas priekšrocības pamatā tiek balstītas uz tehnoloģiskiem faktoriem, ražošanas efektivitātes uzlabošanu un inovācijām, mazākā mērā uz lētu darbaspēku un zemām resursu cenām. Straujākas izaugsmes scenārijā vidējā termiņā eksportam un apstrādes rūpniecībai saglabājas salīdzinoši strauji pieauguma tempi, kam pamatā ir gan Latvijas ražotāju konkurētspēja, gan augošs ārējais pieprasījums. Šajā scenārijā IKP pieauguma tempi vidējā termiņā var sasniegt 5% gadā.

Izaugsmes nosacījumu maiņa nenozīmē, ka vidējā termiņā būtiski mainīsies tautsaimniecības nozaru struktūra. Tā saglabāsies tuva esošajai. Ja arī tiek apgalvots, ka eksports ir galvenais izaugsmes virzītājs, tas nenozīmē, ka īpaši pieaugs mūsu galvenās eksporta nozares apstrādes rūpniecības īpatsvars. Galvenais iemesls ir, ka pēdējos gados ir būtiski mainīties biznesa modeļi. Jebkura nozare prasa apjomīgus citu nozaru pakalpojumus (piemēram, IT pakalpojumus, loģistikas un transporta, citus biznesa pakalpojumus, pat grāmatvedības uzskaiti tiešā veidā var neveikt pats uzņēmums u.tml.). Tādējādi apstrādes rūpniecības pieaugums atbilstoši rada arī citu nozaru pieaugumu, it īpaši biznesa pakalpojumu izaugsmi. Pie tam šie biznesa pakalpojumi raksturojas ar augstāku produktivitāti (radīto pievienoto vērtību uz 1 nodarbināto) nekā tas ir raksturīgi citiem pakalpojumiem.

Lai sagatavotos un pielāgotos būtiskajām strukturālajām izmaiņām, nepieciešams veikt apsteidzošus pārkārtojumus darba tirgū, Jāturpina iesāktās reformas izglītības sistēmā, uzsvarus liekot uz eksakto un dabas zinību apguves kvalitātes stiprināšanu pamatizglītībā un vidējā izglītībā, kā arī pieaugušo izglītības attīstību.

Lai arī mērķa scenārija īstenošana ir liels izaicinājums politikas veidotājiem, EM darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes ir izstrādātas balstoties uz mērķa izaugsmes scenāriju, lai savlaicīgi identificētu iespējamus darba tirgus riskus nākotnē.

3.2.2. DEMOGRĀFIJAS PROGNOZES

Saskaņā ar EM demogrāfijas prognozēm iedzīvotāju skaits Latvijā vidējā un ilgtermiņā turpinās samazināties, pie tam darbaspējas vecumā iedzīvotāju skaits samazināsies straujāk nekā kopējais iedzīvotāju skaits. Galvenais iedzīvotāju skaita samazināšanās iemesls gan vidējā, gan ilgtermiņā būs iedzīvotāju novecošanās, kā rezultātā turpinās palielināties plaisa starp jaundzimušo un mirušo skaitu. Vienlaikus migrācijas negatīvā ietekme uz iedzīvotāju dinamiku vidējā termiņā samazināsies, bet ilgtermiņā imigrējošo skaits varētu pat pārsniegt emigrējošos.

Mirstība un dzimstība

Sagaidāms, ka dzimstības rādītāju bāzes tendences līdz 2030. gadam turpinās uzlaboties – salīdzinot ar 2015. gadu, summārais dzimstības koeficients varētu palielināties par 3,5% un sasniegt 1,74 atzīmi. Tādējādi summārais dzimstības koeficients 2030. gadā varētu būt tuvs līmenim kāds bija vērojams pagājušā gadsimta 90-to gadu sākumā. Vienlaikus jāņem vērā, ka sieviešu skaits reproduktīvā vecumā (no 15-49 gadiem) līdz 2030. gadam samazināsies par gandrīz 11,5% jeb 51 tūkstoši, salīdzinot ar 2015. gadu, tādēļ, neskatoties uz dzimstības rādītāju pieaugumu, jaundzimušo skaits vidējā un ilgtermiņā saruks.

Tāpat jāatzīmē, lai notiktu normāla paaudžu nomaiņa, summārajam dzimstības rādītājam vajadzētu būt ne mazākam par 2. Rādītāja vērtība augstāka par 2 pēdējo reizi Latvijā bija vērojama pirms vairāk nekā 25 gadiem – pagājušā gadsimta 80.gadu beigās.

3.2. tabula

Iedzīvotāju dabiskās kustības galvenie rādītāji*

	Fakts*	Prognoze	
	2015	2022	2030
Jaundzimušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem	21,7	19,6	17,1
Mirstība uz 1000 iedzīvotājiem	28,3	27,8	27,1
Dabiskais pieaugums uz 1000 iedzīvotājiem	-6,6	-8,5	-10,0
Summārais dzimstības koeficients	1,675	1,719	1,735
Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums (gados)	74,7	75,8	77,2

*EM novērtējums

Uzlabojumi sagaidāmi arī mirstības rādītājos – iedzīvotāju mirstībai visās vecuma grupās līdz 2030. gadam būs tendence samazināties, kas sekmēs arī kopumā mirušo skaita samazināšanos uz 1000 iedzīvotājiem. Tāpat pieaugs jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums no pašreizējiem 74,7 gadiem līdz 77,2 gadiem 2030. gadā.

Tomēr neskatoties uz paredzamajiem uzlabojumiem dzimstības un mirstības rādītājos, iedzīvotāju dabiskais pieaugums līdz 2030.gadam saglabāsies negatīvs, turklāt plaša starp dzimušo un mirušo skaitu turpinās palielināties.

Iedzīvotāju starptautiskā migrācija

EM mērķa izaugsmes scenārijs līdz 2030.gadam paredz Latvijas ekonomikas un darba tirgus pakāpenisku konvergenci uz Eiropas savienības vidējo līmeni. Saskaņā ar to, Latvijas IKP uz 1 iedzīvotāju pakāpeniski tuvosies ES-28 vidējam līmenim. Vidējā termiņā iedzīvotāju ekonomiskā emigrācija pakāpeniski samazināsies, bet ilgtermiņā sagaidāms pieaugums.

3.3. tabula

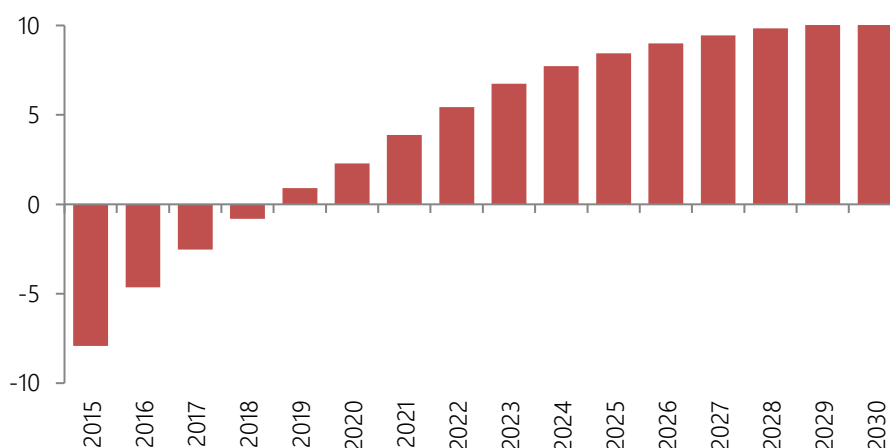
Iedzīvotāju starptautiskās migrācijas galvenie rādītāji

	2015-2022	2023-2030
Emigrācija, tūkst.	104,6	51,9
Imigrācija tūkst.	101,2	123,8
t.sk. Latvijas valsts piederīgo reemigrācija, tūkst.	76,4	77,0
Reemigrantu ipatsvars kopējā iedzīvotāju imigrācijā, %	76%	62%
Kopējais migrācijas saldo, tūkst.	-3,4	71,9

Sagaidāms, ka līdz 2022. gadam iedzīvotāju imigrāciju galvenokārt noteiks Latvijas valsts piederīgo atgriešanās dzimtenē, savukārt pēc 2022. gada repatriācijas plūsmas pakāpeniski samazināsies un ar vien lielāku lomu ieņems imigranti no citām ES valstīm un trešo valstu pilsoņi.

3.5. attēls

Iedzīvotāju starptautiskās migrācijas saldo
tūkstošos

Ekonomiskās migrācijas negatīvā ietekme uz iedzīvotāju skaita dinamiku varētu samazināties jau nākamo 3-4 gadu laikā. Tomēr jāņem vērā, ka lēnāki ekonomikas izaugsmes tempi un saspīlētā ģeopolitiskā situācija, vidējā termiņā var kavēt strauju emigrācijas plūsmu samazināšanos un Latvijas valstspiederīgo velmi atgriezties dzimtenē. Tāpēc pozitīvs migrācijas saldo varētu būt vērojams tikai sākot ar 2019. gadu. Tikmēr līdz ar jūtamiem uzlabojumiem tautsaimniecībā un darba tirgū, pēc 2022. gada iedzīvotāju imigrācija būtiski varētu pārsniegt emigrāciju.

Vienlaikus jāatzīmē, ka neskatoties uz ekonomiskās migrācijas plūsmu mazināšanos Latvijā, līdz ar globalizācijas tendenci pastiprināšanos (starpvalstu pārvietošanās šķēršļu mazināšanos, darba tirgu liberalizāciju, informācijas un komunikācijas saišu paplašināšanos u.c.) un ņemot vērā ģeopolitiskos procesus, citu faktoru motivēta iedzīvotāju starpvalstu migrācija vidējā un ilgtermiņā kopumā palielināsies.

Līdz 2030. gadam migrācijai būs izšķiroša loma lejupslidošās demogrāfijas negatīvo seku mazināšanai. Pie tam, lai nodrošinātu ekonomikas izaugsmes mērķu sasniegšanu, liela nozīme būs valsts migrācijas politikai, kur galvenajiem uzsvāriem jābūt uz Latvijas valsts piederīgo reemigrācijas veicināšanu un selektīvu imigrācijas mehānismu izveidi, kas ilgtermiņā nodrošinātu ātru un efektīvu darba tirgus nepilnību novēršanu.

Bez izsvērtas migrācijas politikas darbaspēka nepietiekamība nākotnē var kļūt par vienu no galvenajiem izaugsmes šķēršļiem.

Iedzīvotāju skaita un vecuma sastāva izmaiņas

Ņemot vērā iedzīvotāju dabiskās kustības un starptautiskās migrācijas tendences, sagādāms, ka iedzīvotāju skaits līdz 2030. gadam samazināsies par aptuveni 4% (jeb 77 tūkst. cilvēku), salīdzinot ar 2014. gadu. Iedzīvotāju skaita samazināšanos galvenokārt noteiks negatīvais dabiskais pieaugums, ko ietekmēs iedzīvotāju vecuma sastāva izmaiņas sabiedrības novecošanās dēļ.

3.4. tabula

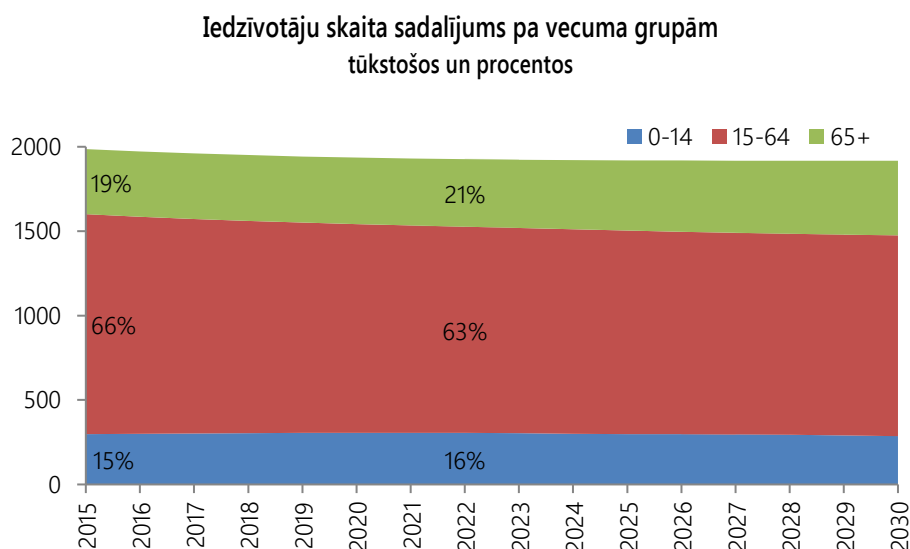
Iedzīvotāju dabiskās kustības galvenie rādītāji
tūkstošos

	2015	2022	2030
Iedzīvotāju skaits gada sākumā	1986,1	1925,9	1918,1
Iedzīvotāju skaita izmaiņas, salīdzinot ar 2015. gadu	-	-60,2	-68,0
t.sk. migrācijas ietekme	-	-18,3	69,1
t.sk. dabiskā pieauguma ietekme	-	-42,1	-86,2

Kopumā līdz 2030. gadam paredzamas būtiskas izmaiņas iedzīvotāju vecuma struktūrā par labu augstākām vecuma kohortām. Sagaidāms, ka iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 15-64 gadiem līdz 2030. gadam samazināsies par 132,1 tūkst. jeb aptuveni 10%, vienlaikus iedzīvotāju skaits virs 64 gadiem palielināsies par gandrīz 67,3 tūkst. jeb gandrīz 18%. Šīs tendences kopumā noteiks, ka iedzīvotāju īpatsvars vecumā no 15-64 gadiem iedzīvotāju kopskaitā samazināsies no 66% 2014. gadā līdz 62% 2030. gadā, kas jūtami ietekmēs darba resursu pieejamību nākotnē.

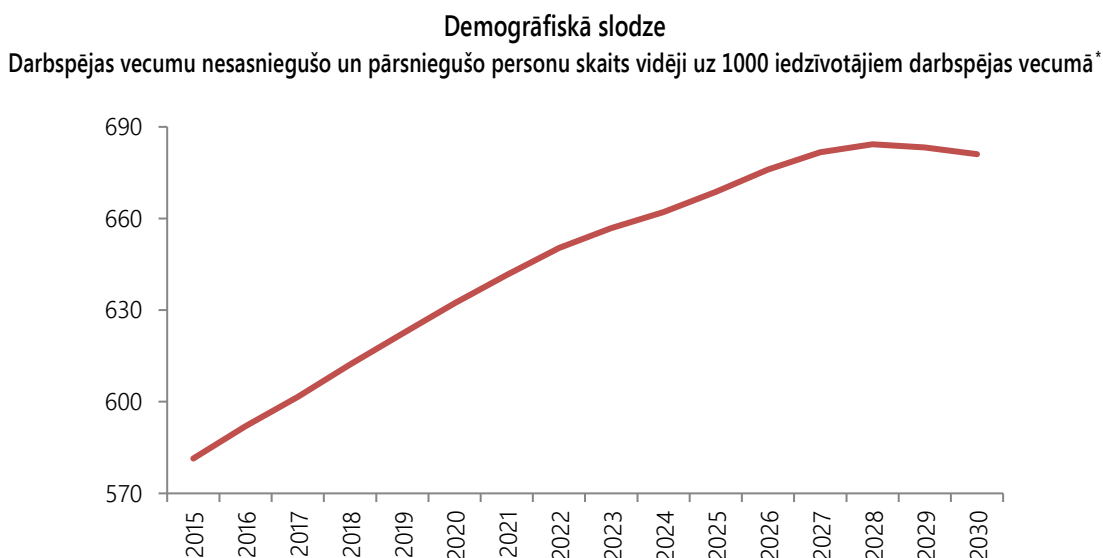
Līdz ar sabiedrības novecošanos arī turpmāk demogrāfiskās slodzes rādītāji Latvijā pieaugs. Sagaidāms, ka demogrāfiskās slodzes līmenis līdz 2030. gadam palielināsies par gandrīz 1/5, salīdzinot ar 2015. gadu. Tas nozīmē, ka iedzīvotāju skaits ārpus darbaspējas vecuma uz 1000 iedzīvotājiem darbaspējas vecumā pieaugs no pašreizējiem 581 līdz 681 iedzīvotājiem 2030. gadā, turklāt 63% no tiem būs vecumā virs 62 gadiem.

3.6. attēls

Lai mazinātu iedzīvotāju novecošanās tendenci radīto slodzi uz sabiedrisko sektoru un nākotnes nodarbinātājiem, nepieciešami pasākumi, kas sekmētu iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti un ilgāku palikšanu darba tirgū, kā arī jārada apstākļus jauno speciālistu ātrākai ienākšanai darba tirgū.

3.7. attēls

* Darbspējas vecums no 15-62 gadiem

3.3. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMS UN PIEDĀVĀJUMS

3.3.1. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMA PROGNOZES

Viens no svarīgākajiem ekonomiskās paradigmas maiņas jautājumiem ir ražošanas nozaru attīstības iespējas, kas savukārt ir atkarīgas no spējas veikt strukturālās izmaiņas nozarē. Tas ir nepieciešams priekšnosacījums, lai stiprinātu Latvijas konkurētspējīgās pozīcijas globālajos tirgos, vienlaikus palielinot eksporta groza ienesīgumu.

Latvijas tautsaimniecības struktūrpolicies galvenie mērķi vidējā termiņā ir saistīti ar noteiktām strukturālām izmaiņām tautsaimniecības resursu izvietojumā par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, uz eksportu vērstām nozarēm, lielākiem ieguldījumiem jaunās tehnoloģijās, inovācijā un IKT, kā arī uzlabojumiem izglītības sistēmā. Šo politikas pasākumu īstenošana stiprinās ekonomiskās izaugsmes potenciālu, paātrinot rūpniecības izaugsmi un paaugstinot tautsaimniecības produktivitāti.

Latvijas darba tirgus elastīgums pēckrīzes periodā bija izšķirošs faktors pašreizējās izaugsmes nodrošināšanā. To raksturo darba algu un nodarbinātības samazināšanās atbilstoši spējam izlaidis samazinājumam, kas ļāva uzlabot tautsaimniecības konkurētspēju saistībā ar iekšējās devalvācijas pasākumiem. Tomēr turpmākā izaugsme vairs nevar balstīties uz tik drastiskiem pasākumiem, un arvien lielāka nozīme būs darba tirgus kvalitatīviem uzlabojumiem, lai reaģētu uz galvenajiem tautsaimniecības attīstības izaicinājumiem – demogrāfiju, darbaspēka izmaksu kāpumu, kā arī prasmju piedāvājuma neatbilstību pieprasījumam.

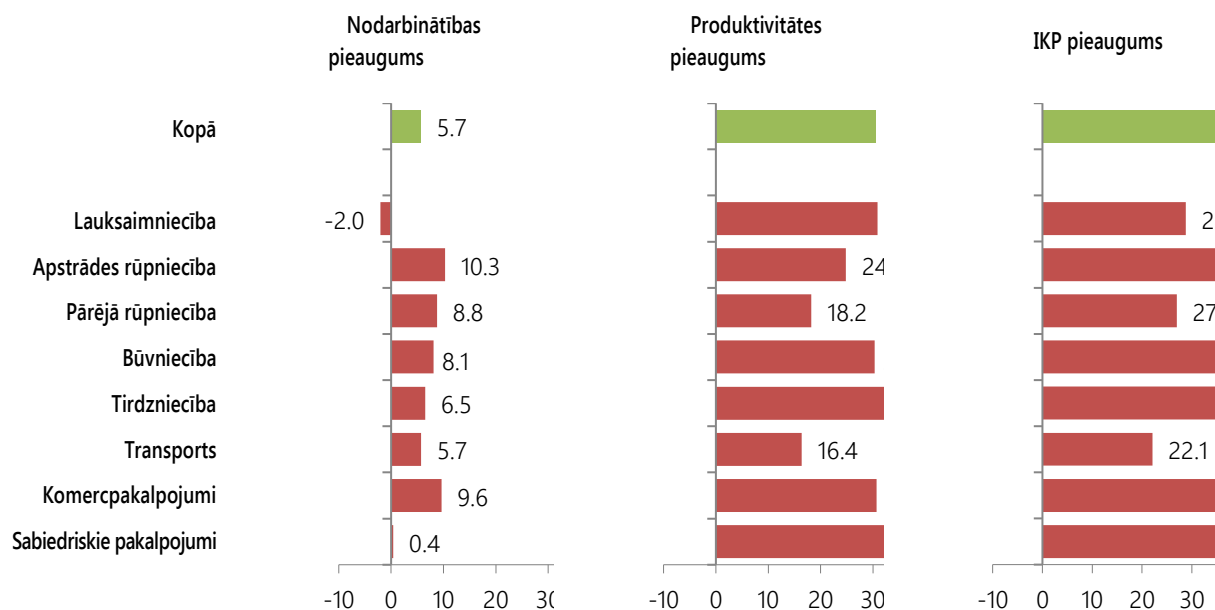
3.5. tabula

Nozaru pieauguma tempi
vidēji gadā, procentos

	2014	2015	2016	2022/2017	2030/2023
Lauksaimniecība	1,6	5,0	4,2	3,6	2,8
Apstrādes rūpniecība	-0,3	4,3	1,4	4,9	5,5
Pārējā rūpniecība	-3,1	1,9	3,5	3,5	3,4
Būvniecība	8,1	-1,1	-1,0	5,7	3,4
Tirdzniecība	2,3	4,0	3,7	5,0	3,4
Transports	3,2	-0,1	0,0	3,4	3,4
Komerccapakalpojumi	1,6	2,4	4,2	5,1	4,1
Sabiedriskie pakalpojumi	3,3	3,0	4,1	4,8	3,0
IKP	2,4	2,7	3,0	4,8	3,6

Tautsaimniecības attīstības scenārijā IKP līdz 2022. gadam varētu pieaugt par vairāk nekā 36%, salīdzinot ar 2015. gadu. Liels devums izaugsmē sagaidāms apstrādes rūpniecībai, kur pieauguma tempi būs straujāki nekā vidēji tautsaimniecībā. Savukārt ienākumu pieaugums no eksporta dos pozitīvus stimulus uz iekšējo patēriņu vērsto nozaru izaugsmei.

IKP, produktivitātes un darbaspēka pieprasījuma izmaiņas
2022.gads salīdzinājumā ar 2015.gadu, procentos

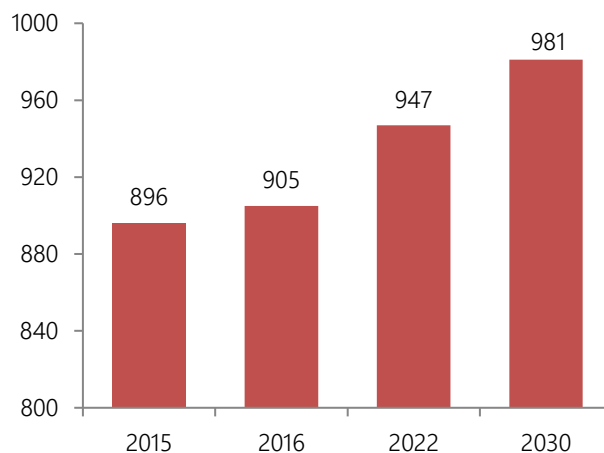
Lai gan pieauguma tempi ir sagaidāmi salīdzinoši strauji, tomēr pieprasījums pēc darbaspēka vidējā termiņā augs mēreni, jo izaugsmei galvenokārt jābalstās uz produktivitātes pieaugumu. Īpaši tas attiecas uz tirgojamajām nozarēm un galvenokārt apstrādes rūpniecību, kas darbojas atvērto preču un pakalpojumu tirgos, kur izšķiroša nozīme ir konkurētspējai. Sagaidāms, ka kopumā tautsaimniecībā pieprasījums pēc darbaspēka 2022. gadā par 5,7% jeb 51 tūkstoti pārsniegs 2015. gada līmeni.

Vairāk kā 3/4 no visa darbaspēka pieprasījuma pieauguma līdz 2022. gadam veidos trīs nozares – apstrādes rūpniecība, tirdzniecība un komercpakalpojumi.

Apstrādes rūpniecībā, augot ražošanas apjomiem, palielināsies arī pieprasījums pēc darbaspēka. Tomēr, lai vidējā un ilgtermiņā nozare būtu konkurētspējīga, vairāk nekā 3/4 no kopējā nozares pieauguma ir jānodrošina produktivitātes kāpumam – tehnoloģiju pārnesei ražošanā, pētniecības attīstīšanai, inovācijai, darbinieku kvalifikācijas un prasmju celšanai. Sagaidāms, ka ilgtermiņā apstrādes rūpniecības izaugsmē lielāku devumu dos vidējo un augsto tehnoloģiju nozares (piemēram, ierīču, mehānismu, elektrisko un optisko iekārtu ražošana u.c.) un relatīvi ieguldījums samazināsies tādām tradicionālajām nozarēm kā kokapstrāde un pārtikas ražošana.

Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē vidējā un ilgtermiņā, līdzīgi kā citās attīstītajās valstīs, nodarbināto skaits nozarē samazināsies. 2015. gadā lauksaimniecības un mežsaimniecības nozare veidoja 2,5% no IKP, bet pēc strādājošo skaita 7,9% no kopējā nodarbināto skaita tautsaimniecībā. Tas nozīmē, ka salīdzinājumā ar citām nozarēm lauksaimniecībā un mežsaimniecībā ir zemāka produktivitāte, kuras pieaugumam turpmākajos gados būs izšķiroša loma nozares izaugsmē.

Darbaspēka pieprasījums
nodarbinātie vecuma grupā 15-74 gadi, tūkstošos

Nākotnē pakāpeniski augs pieprasījums pēc darbaspēka arī būvniecības nozarē. Taču jāņem vērā, ka krīzes laikā būvniecībā nodarbināto skaits ļoti būtiski saruka. Prognozēs tiek paredzēta stabila un harmoniska nozares izaugsme dažādos tās segmentos – infrastruktūras objektu, ražošanas un tirdzniecības būvju, kā arī sabiedrisko un dzīvojamo ēku būvniecībā.

Sagaidāms, ka nākotnē salīdzinoši liels nodarbināto skaita pieaugums būs komercpakalpojumu nozarēs. 2022.gadā pieprasījums pēc darbaspēka par 9,6% pārsniegs 2015. gada līmeni un veidos piektdaļu no visā tautsaimniecībā nodarbināto skaita. Komercpakalpojumu nozares izaugsmi galvenokārt veicinās pārējo tautsaimniecības nozaru attīstība un aizvien augošais pieprasījums pēc ārpakalpojumiem.

3.6. tabula

Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas pa nozarēm
tūkstošos

	2015	2016	2022	2030	Starpība 2022-2015	Starpība 2030-2015
Lauksaimniecība	71	72	70	67	-1	-4
Apstrādes rūpniecība	116	118	128	152	12	36
Pārējā rūpniecība	24	24	26	26	2	3
Būvniecība	72	72	78	78	6	6
Tirdzniecība	159	162	170	169	10	10
Transports	85	86	90	94	5	9
Komercpakalpojumi	170	173	186	197	16	27
Sabiedriskie pakalpojumi	199	199	199	196	1	-2
Kopā	896	905	947	981	51	85

Ņemot vērā tautsaimniecības pārstrukturizāciju vidējā un ilgtermiņā, sagaidāmas izmaiņas arī darbaspēka pieprasījumā pa profesiju grupām. Aizvien straujāk pieaugs pieprasījums pēc augstas kvalifikācijas speciālistiem. To pamatā noteiks pieprasījuma pieaugums pēc darbaspēka apstrādes rūpniecībā un pakalpojumos, it īpaši komercpakalpojumos. Sagaidāms, ka profesiju griezumā vidējā termiņā pieprasījums palielināsies pēc zinātnes un inženierzinātņu speciālistiem, kā arī IKT jomas speciālistiem.

Pieprasījums pieaugs arī pēc komercdarbības un pārvaldes speciālistiem, kā arī juridisko, sociālo un kultūras lietu speciālistiem. Tomēr jāņem vērā, ka šajās jomās studē liela daļa jauniešu, līdz ar to ne visi jaunieši ar šādu specialitāti spēs atrast darbu savā profesijā.

3.7. tabula

Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas profesiju grupās
procentos

	Izmaiņas pret 2015.gadu		Struktūra	
	2022	2030	2022	2030
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	11,2	21,7	43,4	45,8
Vadītāji	9,7	17,5	10,4	10,8
Vecākie speciālisti	10,3	20,5	17,8	18,8
Speciālisti	13,4	26,1	15,1	16,2
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	4,0	5,8	45,6	44,8
Iestāžu kalpotāji	-2,6	-10,7	5,1	4,5
Pakalpojumu darbinieki	4,4	3,9	14,6	14,1
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-5,8	-13,0	3,5	3,1
Kvalificēti strādnieki	10,2	21,3	13,4	14,2
Iekārtu un mašīnu operatori	3,0	5,1	9,0	8,8
Zemas kvalifikācijas profesijas	-6,9	-17,6	10,8	9,2
Kopā	5,7	9,5	100	100

Vidējā termiņā augs arī pieprasījums pēc vidējās kvalifikācijas profesiju speciālistiem, galvenokārt apstrādes rūpniecībā. Kā būtiskākās profesijas pēc kurām pieaugs pieprasījums ir jāmin elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki, kā arī pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki. Tajā pašā laikā mazināsies pieprasījums pēc lauksaimniecības darbiniekiem. Ņemot vērā demogrāfijas tendences, atbilstošās kvalifikācijas darbaspēka piedāvājums nākotnē varētu būtiski sarukt, līdz ar to profesionālās vidējās izglītības loma vidējā termiņā aizvien pieaugs.

Jāatzīmē, ka būtiskākais darbaspēka pieprasījuma samazinājums sagaidāms pēc mazkvalificētā darbaspēka – līdz 2030. gadam darbavietu skaits ar zemām prasībām pēc izglītības samazināsies gandrīz par 1/5 daļu.

Nodarbināto skaita izmaiņas tautsaimniecības nozarēs sadalījumā pa profesiju grupām
salīdzinājumā ar 2015.gadu, tūkstošos

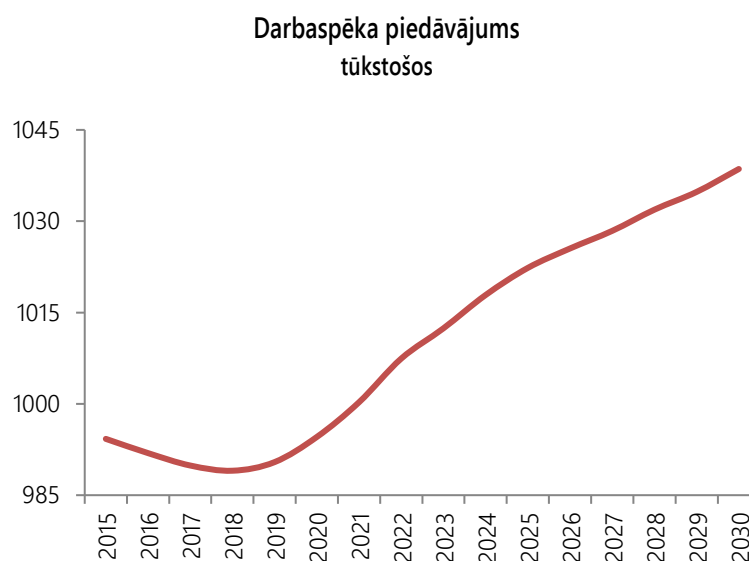
	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pārējā rūpniecība	Būvniecība	Tirdzniecība	Transports	Citi komercpakalpojumi	Sabiedriskie pakalpojumi	Kopā
2022.gads									
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	0,9	6,4	1,6	2,9	5,4	3,8	16,3	4,5	41,6
Vadītāji	0,1	1,3	0,2	1,0	2,4	1,1	2,3	0,4	8,8
Vecākie speciālisti	0,4	2,0	0,3	1,1	1,5	0,8	8,5	1,1	15,8
Speciālisti	0,3	3,0	1,1	0,7	1,5	1,8	5,5	3,0	17,0
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	-1,9	6,3	0,7	3,8	5,2	1,7	1,5	-0,7	16,7
Iestāžu kalpotāji	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,5	-0,6	-1,3
Pakalpojumu darbinieki	0,1	0,1	0,0	0,0	3,8	0,1	1,4	0,3	5,8
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-2,0
Kvalificēti strādnieki	0,1	4,7	0,6	3,7	1,4	0,9	0,5	-0,1	11,7
Iekārtu un mašīnu operatori	-0,1	1,5	0,2	0,1	0,2	0,9	0,1	-0,4	2,4
Zemas kvalifikācijas profesijas	-0,5	-0,7	-0,3	-0,9	-0,2	-0,6	-1,4	-3,0	-7,5
Kopā	-1,5	12,0	2,1	5,8	10,4	4,9	16,4	0,7	50,8
2030.gads									
Augstas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	1,7	17,6	3,0	4,8	8,3	7,8	30,5	6,8	80,3
Vadītāji	0,2	3,8	0,2	1,6	3,9	2,2	3,9	-0,1	15,8
Vecākie speciālisti	0,9	5,6	0,6	1,9	2,8	1,8	16,2	1,8	31,5
Speciālisti	0,7	8,2	2,2	1,3	1,6	3,8	10,4	5,0	33,1
Vidējas kvalifikācijas profesijas, tai skaitā:	-4,4	19,1	0,7	4,6	3,7	2,3	0,5	-2,6	24,0
Iestāžu kalpotāji	0,0	0,2	-0,2	-0,1	-1,1	-0,6	-2,1	-1,4	-5,3
Pakalpojumu darbinieki	0,2	0,2	0,0	0,0	2,6	0,2	1,8	0,1	5,2
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-4,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	-4,6
Kvalificēti strādnieki	0,2	14,0	0,9	4,8	2,1	1,7	0,9	-0,2	24,4
Iekārtu un mašīnu operatori	0,3	4,5	0,0	-0,2	0,1	1,0	0,0	-1,0	4,2
Zemas kvalifikācijas profesijas	-1,1	-0,8	-0,9	-2,9	-2,0	-1,5	-3,8	-6,3	-19,3
Kopā	-3,8	35,9	2,8	6,4	10,0	8,6	27,2	-2,1	85,0

3.3.2 DARBASPĒKA PIEDĀVĀJUMA PROGNOZES

Balstoties uz tautsaimniecības izaugsmes un demogrāfijas scenārijiem, EM ir iestrādājusi darbaspēka piedāvājuma (ekonomiski aktīvo iedzīvotāju) projekciju līdz 2030.gadam. Saskaņā ar EM prognozēm, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits tuvākajos gados turpinās samazināties – līdz 2018. gadam ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits samazināsies par 5 tūkst.

Samazinājumu lielā mērā noteiks negatīvās demogrāfijas tendences. Turklāt nav sagaidāms, ka tuvākos gados iedzīvotāju līdzdalības līmeņa pieaugums varētu kompensēt demogrāfijas bāzes tendenču negatīvo ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu.

3.10. attēls

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits varētu atsākt pieaugt tikai sākot ar 2019. gadu, ko sekmēs iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes palielināšanās un migrācijas negatīvās ietekmes mazināšanās uz darbaspējīgo iedzīvotāju skaitu. Ekonomiskā izaugsme, situācijas uzlabošanās darba tirgū, kā arī pieaugošā darbaspēka nepietiekamība sekmēs iedzīvotāju līdzdalības palielināšanos darba tirgū. Darbaspēka pieprasījuma pieaugums ierobežotu darba resursu pieejamības apstākļos, pavērs plašākas darba iespējas virknei neaktīvo iedzīvotāju grupu (mājsaimniecēm, studentiem, pensijas vecuma iedzīvotājiem u.c.), vienlaikus būtiska loma iedzīvotāju līdzdalības veicināšanā būs atalgojuma pieaugumam. Paredzams, ka līdz 2030. gadam ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits varētu palielināties līdz 1039 tūkstošiem.

3.9. tabula

Iedzīvotāju līdzdalība darba tirgū
procenti no iedzīvotāju kopskaita atbilstošajā vecuma grupā

	2015	2022	2030
Pavisam	67,5	71,4	73,6
15-24	41,3	39,4	45,3
25-34	87,7	94,4	97,2
35-44	89,2	95,7	98,8
45-54	85,9	92,3	95,3
55-64	65,5	71,4	80,3
65-74	14,7	17,1	19,5

Kopumā iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis līdz 2030.gadam varētu palielināties par 6 procentpunktiem, salīdzinot ar 2015. gadu, un sasniegt 74% vecuma grupā no 15-74 gadiem. Augstākā ekonomiskā aktivitāte saglabāsies starp iedzīvotājiem vecumā no 25-54 gadiem. Turpretim nozīmīgākais ekonomiskās aktivitātes pieaugums sagaidāms starp iedzīvotājiem pirmspensijas vecuma grupā un virs 65 gadiem, ko noteiks pakāpeniska pensionēšanās vecuma palielināšana.

Līdz 2022. gadam nozīmīgākais darbaspēka samazinājums paredzams vecuma grupā no 25-34 gadiem. Galvenokārt tas saistāms ar 90.gadu zemās dzimstības izraisītās demogrāfiskās bedres ienākšanu atbilstošajā vecuma kohortā.

3.10. tabula

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju izmaiņas pa vecuma grupām
tūkstošos

	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits			Izmaiņas pret 2014. gadu		Līdzdalības līmeņa izmaiņu ietekme		Demogrāfijas izmaiņu ietekme	
	2015	2022	2030	2022	2030	2022	2030	2022	2030
Kopā	994,3	1007,4	1038,6	13,2	44,3	80,9	135,7	-67,7	-91,4
15-24	83,0	69,8	91,6	-13,2	8,6	5,6	15,6	-18,7	-6,9
25-34	241,5	220,6	174,0	-20,9	-67,5	14,5	15,5	-35,4	-83,0
35-44	232,9	251,8	267,8	18,8	34,8	17,2	26,2	1,7	8,6
45-54	236,1	239,5	254,4	3,3	18,2	16,6	21,5	-13,3	-6,9
55-64	171,6	189,7	204,5	18,1	32,9	21,6	40,0	-3,5	-7,1
65-74	29,0	36,1	46,3	7,1	17,3	5,6	13,3	1,5	3,9

Kopumā galvenie darbaspēka piedāvājuma virzītājspēki vidējā termiņā būs demogrāfiskie procesi, savukārt, sākot ar 2019. gadu, arvien lielāka nozīme būs iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugumam.

Darbaspēka piedāvājums pa izglītības tematiskajām grupām

Sagaidāms, ka vidējā un ilgtermiņā turpinās palielināties ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar augstāko izglītību. Vienlaikus pakāpeniski samazināsies darbaspēka piedāvājums ar vidējo izglītību. Tāpat paredzams, ka līdz 2022. gadam palielināsies ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar pamatizglītību vai nepabeigtu pamatizglītības līmeni. Jāatzīmē, ka pašlaik 60% no ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem ar pamatizglītību vai zemāku izglītības līmeni ir vecumā no 20-39 gadiem. Tāpēc, ņemot vērā zemāko un augstāko vecuma kohortu ekonomiskās aktivitātes līmeņu atšķirības, turpmākajos gados arvien lielāka daļa no tiem ienāks darba tirgū.

Atbilstošās izmaiņas nākotnē noteiks pakāpenisku darbaspēka piedāvājuma pārstrukturēšanos no vidējās uz augstākās kvalifikācijas grupu. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars ar augstāko izglītību līdz 2030. gadam palielināsies par 7 procentpunktiem, turpretim ar vidējo izglītību – samazināsies par vairāk nekā 10 procentpunktiem. Tādējādi līdz 2030. gadam darbaspēka piedāvājums ar augstāko izglītību varētu veidot 40% no kopējā darbaspēka piedāvājuma.

Saglabājoties līdzšinējai izglītības piedāvājuma struktūrai, vislielākais darbaspēka pieaugums **ar augstāko izglītību** sagaidāms, sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību zinību jomās. Atbilstošās kvalifikācijas darbaspēka piedāvājuma pieaugums veidos aptuveni pusi no kopējā darbaspēka pieauguma ar augstāko izglītību.

3.11. tabula

Darbaspēka piedāvājums pa izglītības tematiskajām grupām

	tūkstošos			struktūra, %			izmaiņas tūkstošos pret 2015.gadu	
	2015	2022	2030	2015	2022	2030	2022	2030
Augstākā izglītība, tai skaitā:	331,2	358,7	419,4	33,3	35,6	40,4	27,5	88,2
Izglītība	46,7	47,4	47,1	4,7	4,7	4,5	0,7	0,4
Humanitārās zinātnes un māksla	17,1	19,2	24,0	1,7	1,9	2,3	2,1	6,9
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	148,3	167,5	196,0	14,9	16,6	18,9	19,1	47,6
Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	20,6	22,5	29,7	2,1	2,2	2,9	1,9	9,1
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	49,0	47,8	52,2	4,9	4,7	5,0	-1,2	3,2
Lauksaimniecība	8,7	8,0	7,9	0,9	0,8	0,8	-0,8	-0,9
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	25,5	29,9	41,5	2,6	3,0	4,0	4,4	16,0
Pakalpojumi	13,5	15,5	20,3	1,4	1,5	2,0	2,0	6,7
Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās grupas	1,6	0,9	0,8	0,2	0,1	0,1	-0,7	-0,8
Vidējā izglītība, tai skaitā:	571,4	517,1	488,4	57,5	51,3	47,0	-54,3	-83,1
Izglītība	5,0	3,7	2,3	0,5	0,4	0,2	-1,4	-2,8
Humanitārās zinātnes un māksla	8,8	7,4	7,7	0,9	0,7	0,7	-1,3	-1,1
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	36,5	29,7	24,0	3,7	3,0	2,3	-6,8	-12,5
Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	6,5	6,0	7,3	0,7	0,6	0,7	-0,6	0,7
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	199,8	170,7	144,6	20,1	16,9	13,9	-29,1	-55,2
Lauksaimniecība	21,0	18,3	15,3	2,1	1,8	1,5	-2,8	-5,7
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	15,7	11,7	9,4	1,6	1,2	0,9	-4,0	-6,2
Pakalpojumi	40,4	38,4	44,4	4,1	3,8	4,3	-2,0	4,0
Vispārējā vidējā izglītība	237,7	231,3	233,4	23,9	23,0	22,5	-6,3	-4,3
Pamatizglītība vai zemāka par pamatizglītību	91,6	131,6	130,8	9,2	13,1	12,6	40,0	39,2
Kopā	994,3	1007,4	1038,6	100	100	100	13,2	44,3

Vienlaikus atsevišķās augstākās izglītības tematiskajās grupās ir sagaidāms darbaspēka piedāvājuma samazinājums, ko pamatā noteiks darbaspēka novecošanās un pakāpeniska izešana no darba tirgus. Visvairāk tas izpaudīsies lauksaimniecības zinātnēs, kur vairāk nekā puse no pašlaik ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ir vecumā virs 50 gadiem. Turklāt pašlaik lauksaimniecības programmu absolventu skaits nav pietiekams, lai nodrošinātu pilnīgu novecojošā darbaspēka aizvietošanu.

Novecošanās tendences spilgti būs redzamas arī atsevišķu inženierzinātņu un ražošanas kvalifikācijas speciālistu piedāvājumā nākotnē. Pašlaik aptuveni 57% no ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem ar augstāko izglītību mehānikā un metālapstrādē ir vecumā virs 50 gadiem. Līdzīga situācija ir starp ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem ar izglītību pārtikas ražošanas tehnoloģijās un izstrādājumu izgatavošanā, kur vairāk nekā 52% ir pirmspensijas vecumā un nākamo 10-20 gadu laikā vairums no tiem pametīs darba tirgu. Līdzīgi kā lauksaimniecībā, arī mehānikas un metālapstrādes studiju programmu absolvējošo skaits ir nepietiekams, lai nodrošinātu darbaspēka normālu atražošanu. Jāatzīmē, ka būtiska problēma inženierzinātņu izglītības programmās ir augstais studējošo atbirums.

Darbaspēka piedāvājums **ar vidējo izglītību** vidējā termiņā samazināsies visās tematiskajās grupās. Darbaspēka piedāvājuma samazinājums spilgtāk izpaudīsies jomās, kur ir lielāks gados vecāku ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars (atsevišķās inženierzinātņu jomās, māsziņībās un farmācijas izglītības jomās).

Jāatzīmē, ka visbūtiskākais samazinājums paredzams starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ar arodizglītību un vidējo profesionālo izglītību. Mērenāks darbaspēka piedāvājuma samazinājums sagaidāms ar vidējo vispārējo izglītību. Tendences apliecina nepieciešamību palielināt profesionālās izglītības nozīmi vidējā līmeņa izglītībā, mainot jauniešu izglītības preferences par labu profesionālās izglītības virzienam.

Vienlaikus īpaša uzmanība būtu pievēršama iedzīvotājiem ar pamatizglītību, kuru skaits darba tirgū joprojām ir ievērojams. Turklāt tuvākajos gados to īpatsvars visdrīzāk palielināsies. Jāuzsver, ka savlaicīgi veiktas reformas izglītības sistēmā var novērst iespējamās disproporcijas darba tirgū.

3.3.3. DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMA UN PIEDĀVĀJUMA ATBILSTĪBA

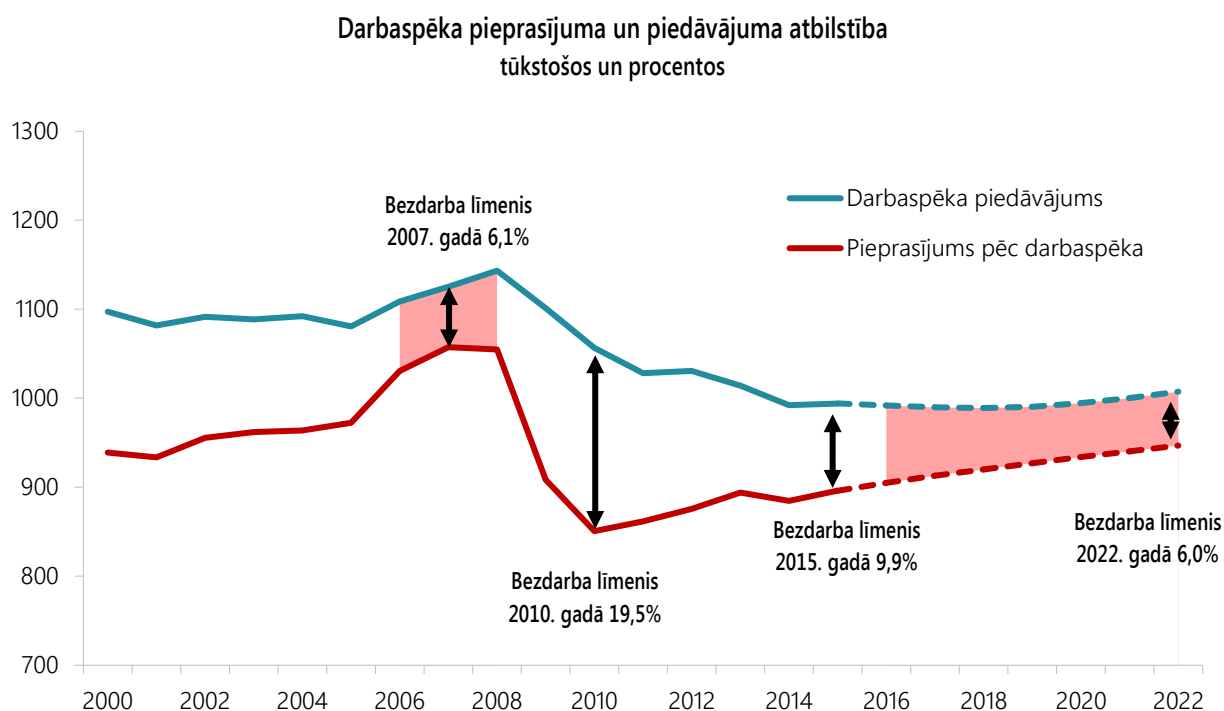
Nākamajos gados situācija darba tirgū turpinās pakāpeniski uzlaboties, tomēr vidējā termiņā saglabāsies jūtamas disproporcijas starp darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu. No vienas puses, to noteiks neatbilstības starp darba tirgū pieprasītām un piedāvātām prasmēm, no otras – darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma reģionālās disproporcijas.

Pat pie relatīvi augsta atalgojuma līmeņa, atsevišķās profesijās jau pašlaik ir grūtības apmierināt pieaugošo pieprasījumu ar atbilstošas kvalifikācijas darbaspēku (piemēram – IT nozarē, programmētāji). Vienlaikus ir jomas, kur pastāv ievērojams darbaspēka pārpalikums (dažādu pakalpojumu jomu, pārvaldes/administrācijas darbinieki, personāla speciālisti, tirdzniecības aģenti u.tml.), tādējādi iedzīvotāji ar atbilstošo izglītību un pieredzi spiesti strādāt zemāka līmeņa darbos.

Pastāv arī izteiktas darbaspēka un darba vietu reģionālā sadalījuma atšķirības. Pēdējo desmit gadu laikā augstākais bezdarba līmenis valstī saglabājies Latgales reģionā, savukārt jauno darbavietu koncentrācija pārsvarā veidojusies Rīgas reģionā un Rīgas pilsētā. Ņemot vērā laiku un resursus, kas nepieciešams, lai notiktu vispārīga reģionālā izlīdzināšanās, darba tirgus reģionālās atšķirības visdrīzāk saglabāsies kā ilgtermiņa problēma.

Kopumā 2022. gadā darbaspēka piedāvājums pārsniegs pieprasījumu par 6,4%, savukārt līdz 2030. gadam starpība varētu samazināties par 0,5 procentpunktiem – līdz 5,9%. Lai arī atbilstošais darbaspēka pārpalikums varētu būt pietiekams, lai nodrošinātu normālu darba tirgus un tautsaimniecības funkcionēšanu kopumā, tomēr atsevišķos darba tirgus segmentos (reģionos, atsevišķās profesijās) disproporcijas varētu būt pietiekami nozīmīgas, lai kavētu noteiktu tautsaimniecības sektoru izaugsmi.

3.11. attēls

Sagaidāms, ka nodarbināto skaits līdz 2022. gadam mērķa scenārija gadījumā varētu palielināties par vairāk kā 5,7% jeb aptuveni 51 tūkst., kas absorbēs daļu pašreizējo darba meklētāju. Tomēr daļa iedzīvotāju, kas nespēs pielāgoties jauniem apstākļiem, visdrīzāk izies no darba tirgus (galvenokārt pensionēsies, t.sk. priekšlaicīgi).

3.12. tabula

Nodarbinātības un bezdarba galveno rādītāju prognozes
15-74 gadu vecuma grupā

	2015	2022	2030
Iedzīvotāju skaits, tūkstošos	1472,6	1410,5	1410,5
Nodarbināto iedzīvotāju skaits, tūkstošos	896,1	946,9	981,1
nodarbināto iedzīvotāju skaita izmaiņas, tūkstošos pret 2015. gadu	–	50,8	85,0
nodarbināto iedzīvotāju skaita izmaiņas, procentos pret 2015. gadu	–	5,7	9,5
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, tūkstošos	994,3	1007,4	1038,6
Darba meklētāju skaits, tūkstošos	98,2	60,6	57,5
Nodarbinātības līmenis, nodarbināto skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu	60,8	67,1	69,9
Līdzdalības līmenis, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu	67,5	71,4	73,6

Sagaidāms, ka bezdarba rādītāji līdz pat 2018.gadam noturēsies salīdzinoši augstā līmenī (bezdarba līmenis zem 8% varētu noslīdēt 2017. gadā). Tas kopumā neveicinās iedzīvotāju līdzdalības darba tirgū straujāku pieaugumu. Tāpēc demogrāfijas negatīvo tendenču ietekmē darbaspēka piedāvājums vidējā termiņā turpinās samazināties.

Tomēr ilgtermiņa perspektīvā raugoties, pieaugot darba tirgus pievilcībai, darbaspēka piedāvājums atsāks pieaugt. Tas līdzsvaros situāciju darba tirgū un nākamā desmitgadē bezdarba rādītāji saglabāsies tuvu dabīgajam bezdarba līmenim (5-6% robežās).

Atbilstība pa izglītības tematiskajām grupām

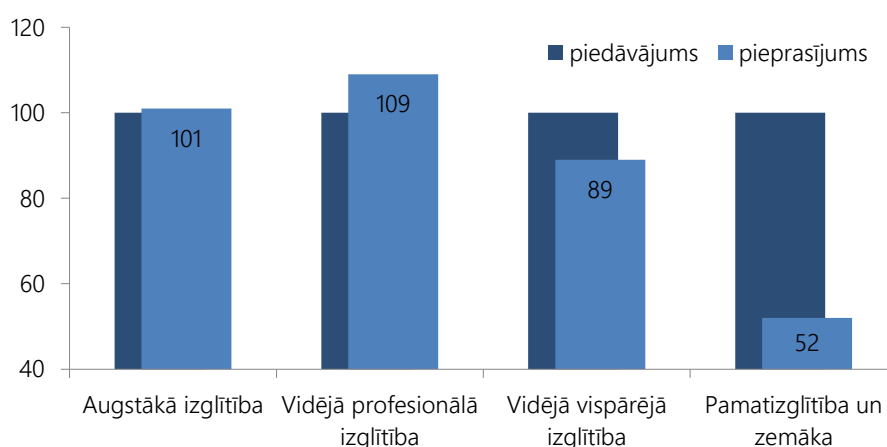
Darbaspēka pieprasījums kopumā turpinās pārkārtoties par labu pieprasījumam pēc speciālistiem ar augstāko izglītību. Līdzīgas tendences būs vērojamas arī piedāvājuma pusē, turklāt izmaiņas darbaspēka piedāvājumā varētu būt sagaidāmas pat ātrāk nekā pieprasījumā.

Vidējā termiņā (līdz 2022.gadam) kopumā augstākās kvalifikācijas darbaspēka pieprasījums un piedāvājums pakāpeniski tuvosies līdzsvaram. Vienlaikus darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība nebūs vienlīdz vienāda visos izglītības apakšsegmentos – daudz izteiktāka nepietiekamība būs vērojama pēc darbaspēka ar profesionālās ievirzes izglītību (gan vidējā, gan augstākajā izglītībā). Vidējās profesionālās kvalifikācijas darbaspēkam vidējā termiņā būs iztrūkums, disproporcijai starp pieprasījumu un piedāvājumu būtiski palielinoties arī ilgtermiņā, ko noteiks piedāvājuma samazināšanās.

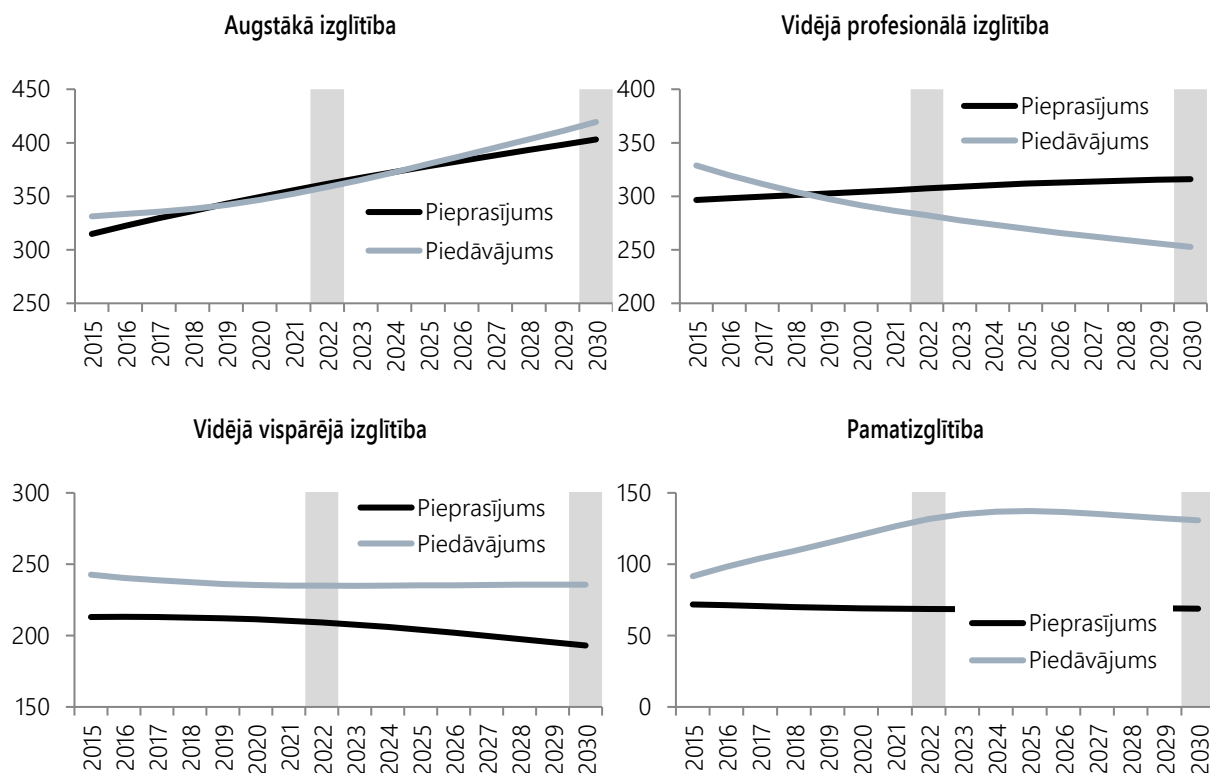
Vienlaikus bez efektīvas un uz darba tirgu orientētas tālākizglītības, augstākais darbaspēka pārpalikums gan vidējā, gan ilgtermiņā saglabāsies starp iedzīvotājiem ar pamatizglītību un vidējo vispārējo izglītību.

3.12. attēls

Darbaspēka pietiekamība pa izglītības līmeņiem
piedāvājuma un pieprasījuma attiecība 2022.gadā, procentos pieprasījums pret piedāvājumu

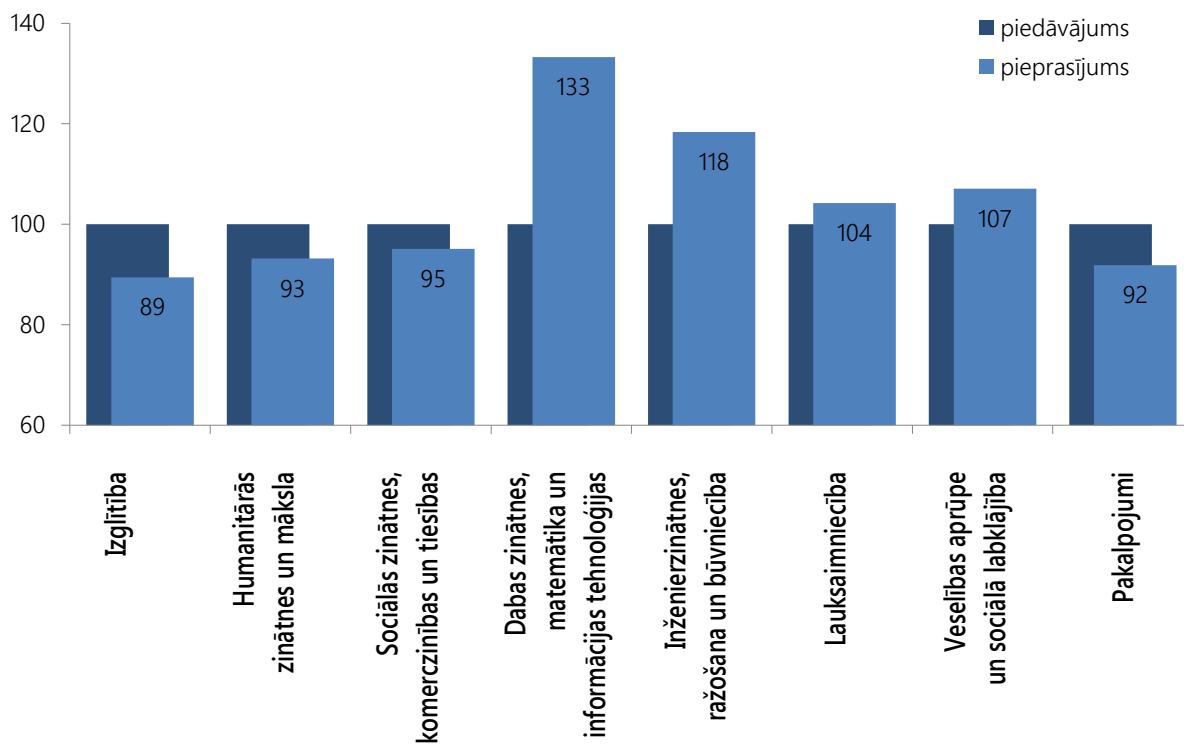

3.12. attēla turpinājums

3.13. attēls

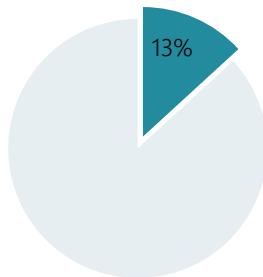
Darbspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozes ar augstāko izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām procentos, pieprasījums pret piedāvājumu 2022.gadā

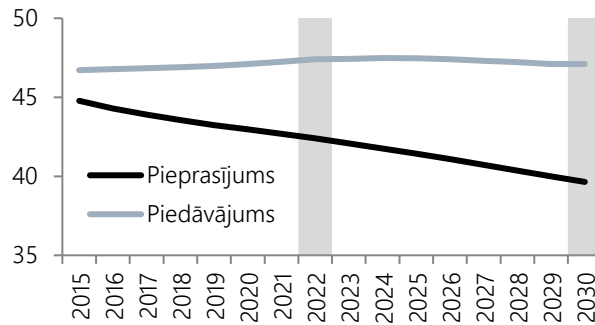
3.13. attēla turpinājums

Izglītība

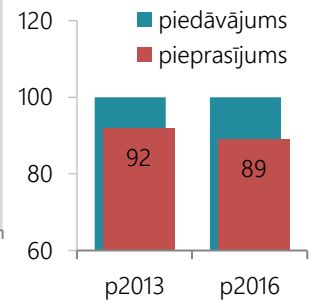
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

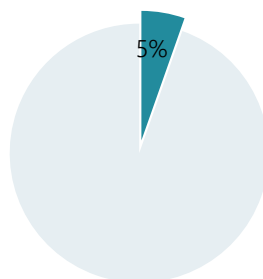

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

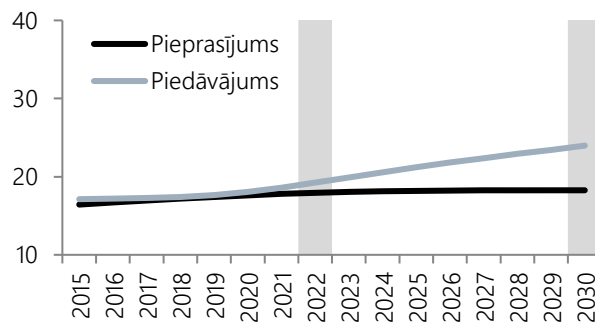

Humanitārās zinātnes un māksla

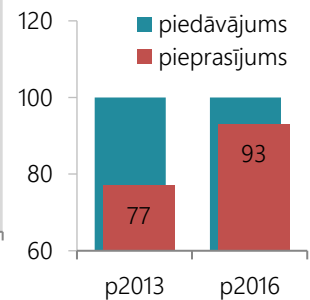
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

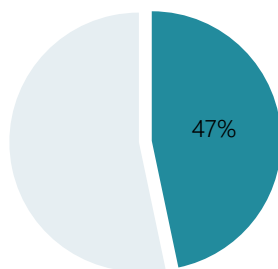

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

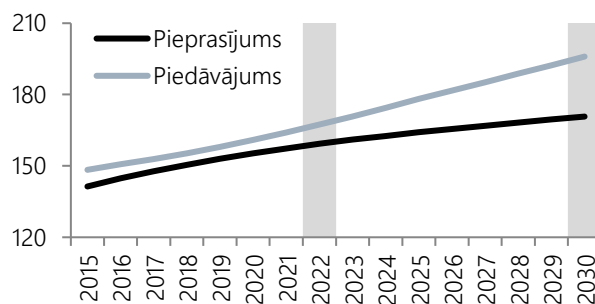

Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības

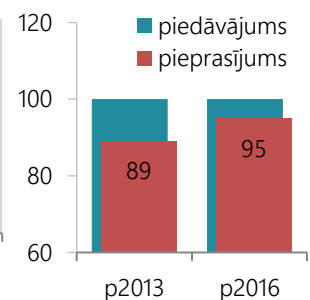
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

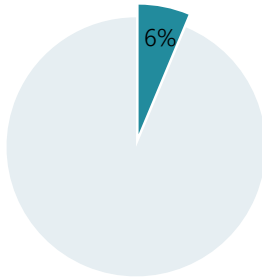
Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

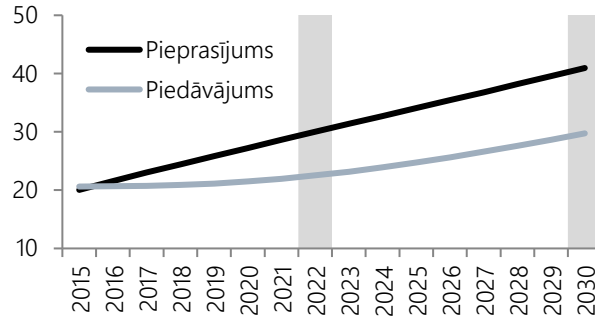
3.13. attēla turpinājums

Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas

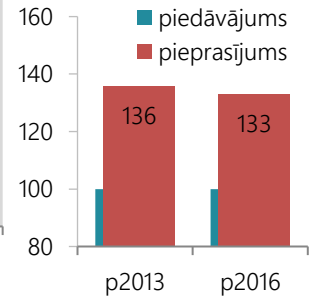
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

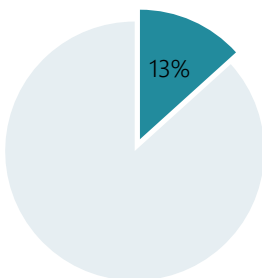

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

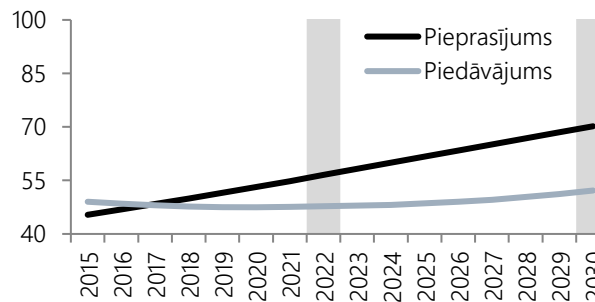

Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība

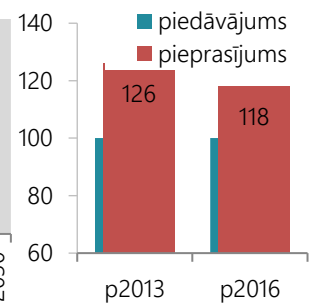
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

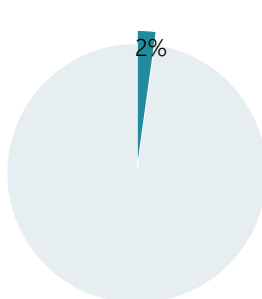

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

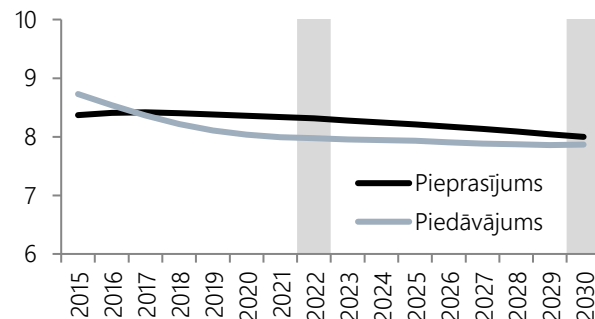

Lauksaimniecība

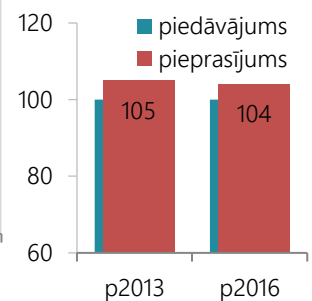
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

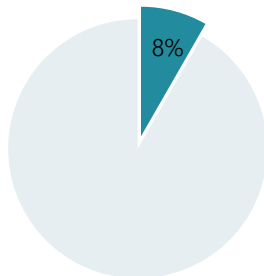

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

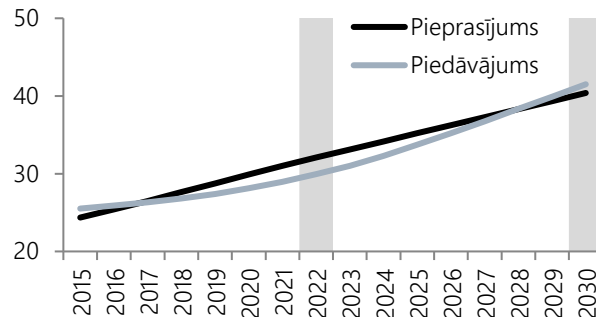

Veselības aprūpe un sociālā labklājība

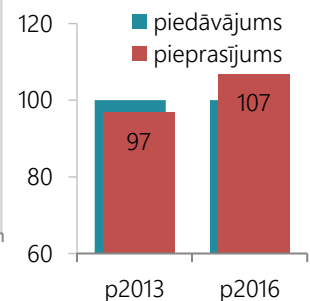
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

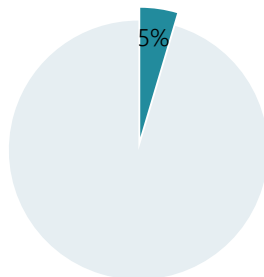

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

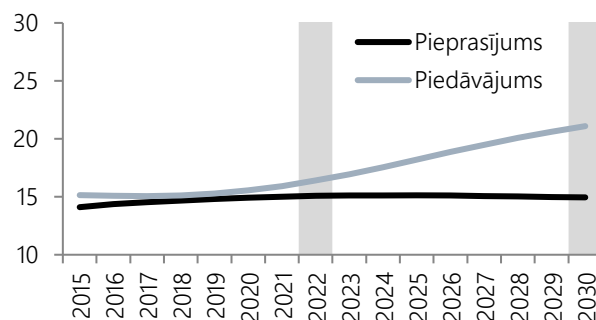

Pakalpojumi

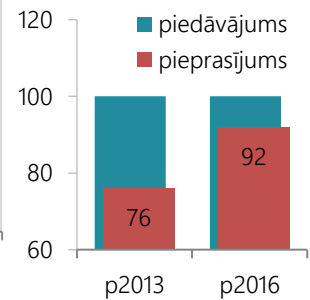
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

Saglabājoties esošai sagatavošanas intensitātei, būtiskākais darbaspēka pārpalikums **augstākās izglītības grupā** sagaidāms starp iedzīvotājiem ar izglītību pedagogu izglītības jomā. Pieprasījums pēc atbilstošās kvalifikācijas speciālistiem vidējā un ilgtermiņā varētu pakāpeniski samazināties, un sagaidāms, ka darbavieta skaits nākotnē varētu nebūt tik liels, lai akumulētu darba tirgū ienākošos atbilstošās kvalifikācijas jaunos speciālistus. Darbaspēka pārpalikums ar izglītību pedagogu izglītības jomā 2022. gadā varētu pārsniegt pat 10 procentus.

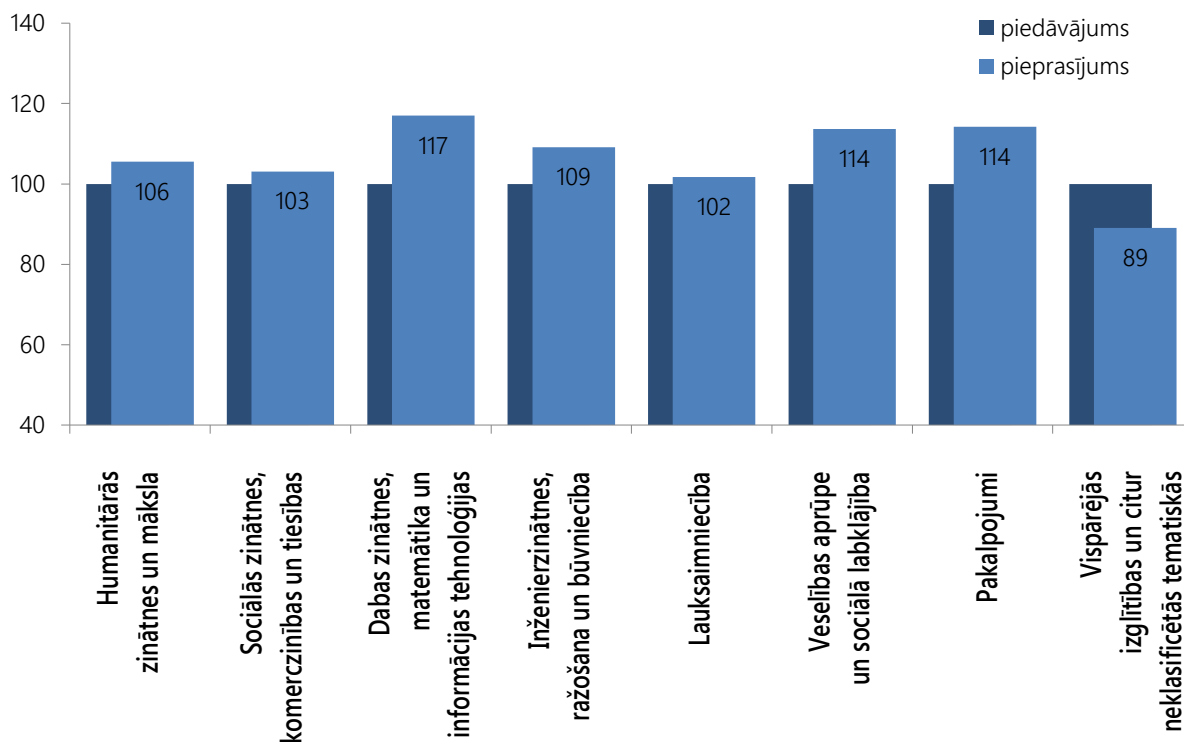
Nozīmīgs darbaspēka piedāvājuma pārsvars pār pieprasījumu būs vērojams arī pakalpojumu, humanitārajās zinībās, kā arī sociālajās, komerc- un tiesību zinībās. 2022. gadā apmēram 5-8% atbilstošās kvalifikācijas jauno speciālistu strādās savai izglītībai neatbilstošā darbā. Turklāt nemainoties uzsvaram izglītības piedāvājumā, minētās disproporcijas ilgtermiņā palielināsies. Jaunieši, kas ieguvuši augstāko izglītību ir elastīgāki darba tirgū un viņiem ir vairāk iespējas strādāt iegūtajai kvalifikācijai neatbilstošā profesijā.

Savukārt citās izglītības jomās var nākties saskarties ar nepieciešamo speciālistu iztrūkumu. Visātrāk tas varētu izpausties dabaszinātnu, matemātikas un informācijas

tehnoloģiju grupā. Ja netiks mainīta izglītības struktūra, līdz 2022. gadam var veidoties iztrūkums pēc speciālistiem ar augstāko izglītību inženierzinātnēs, ražošanā un būvniecībā, lauksaimniecībā, kā arī veselības aprūpē un sociālajā labklājībā.

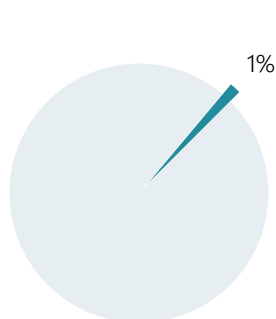
3.14. attēls

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozes ar vidējo izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām procentos, pieprasījums pret piedāvājumu 2022.gadā

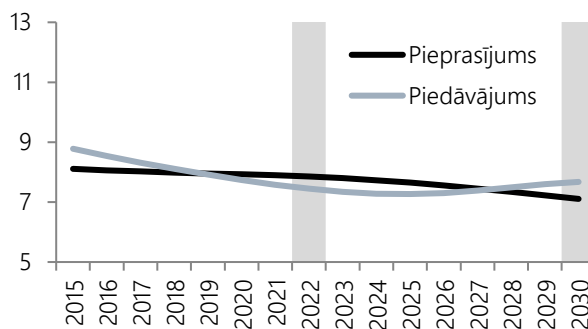

Humanitārās zinātnes un māksla

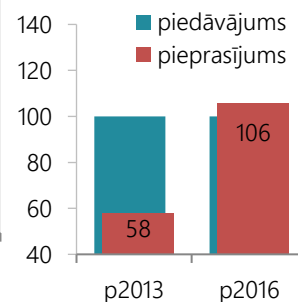
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

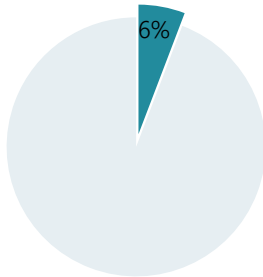
Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

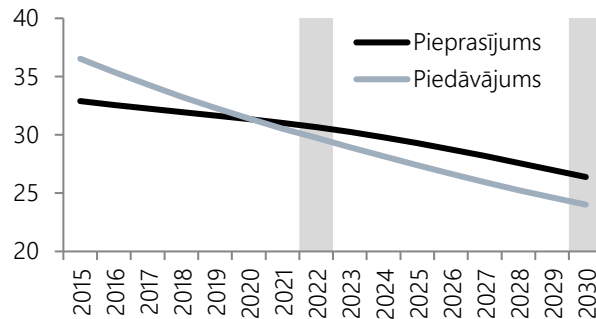
3.14. attēla turpinājums

Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības

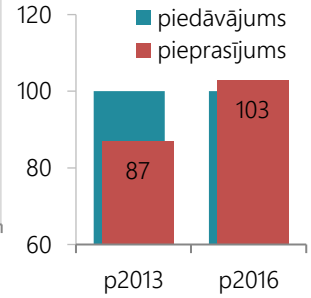
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

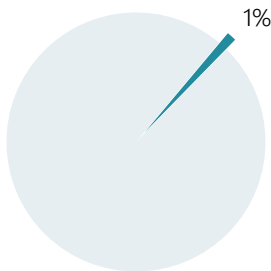

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

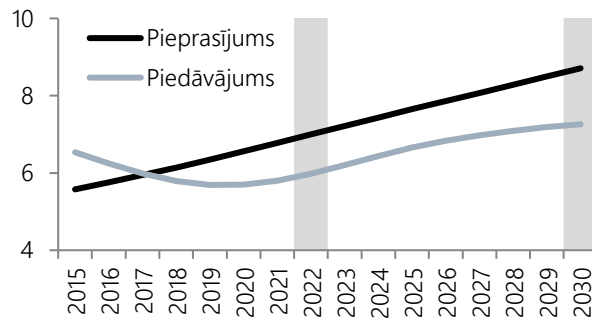

Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas

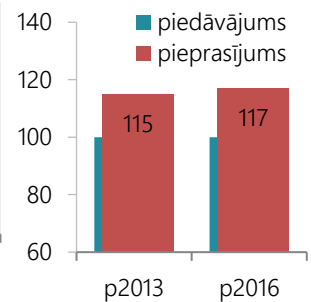
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

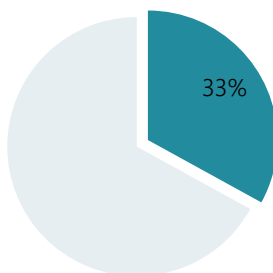

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

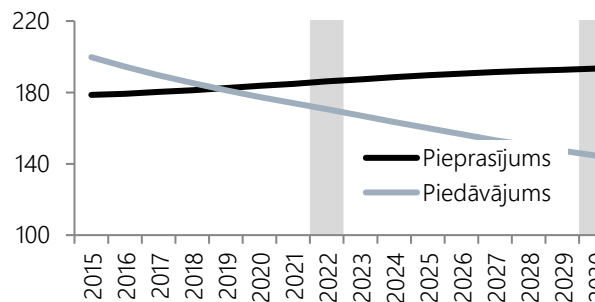

Inženierzinātnes, ražošanas un būvniecība

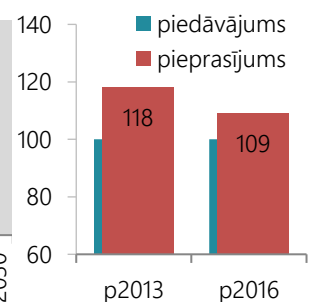
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

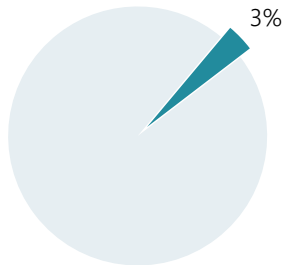

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

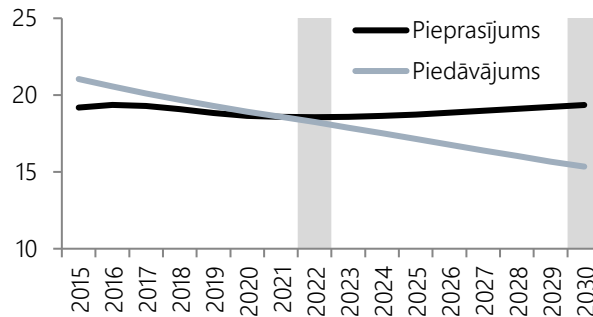

Lauksaimniecība

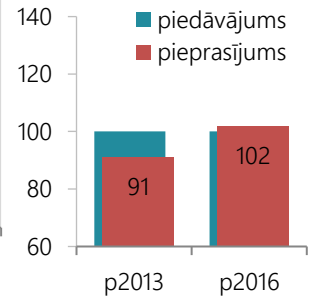
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

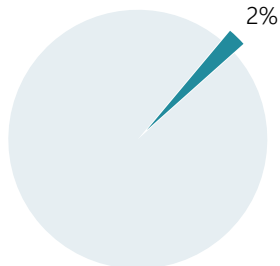

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

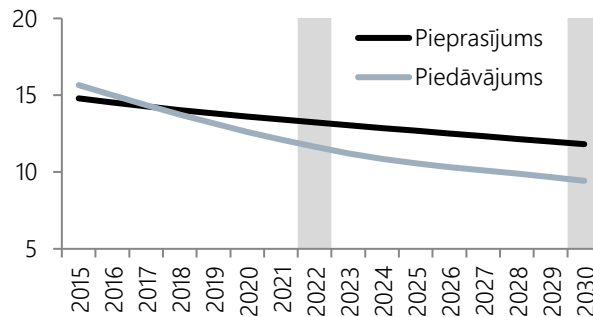

Veselības aprūpe un sociālā labklājība

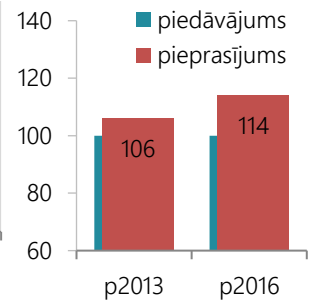
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

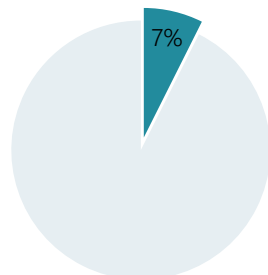

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

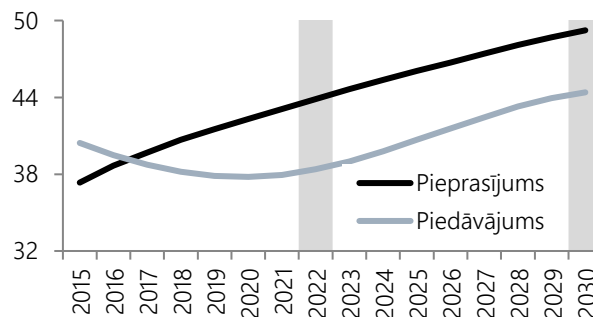

Pakalpojumi

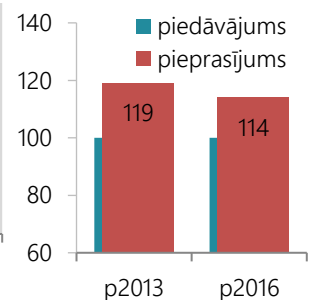
Piedāvājuma struktūra procentos, 2022.gadā

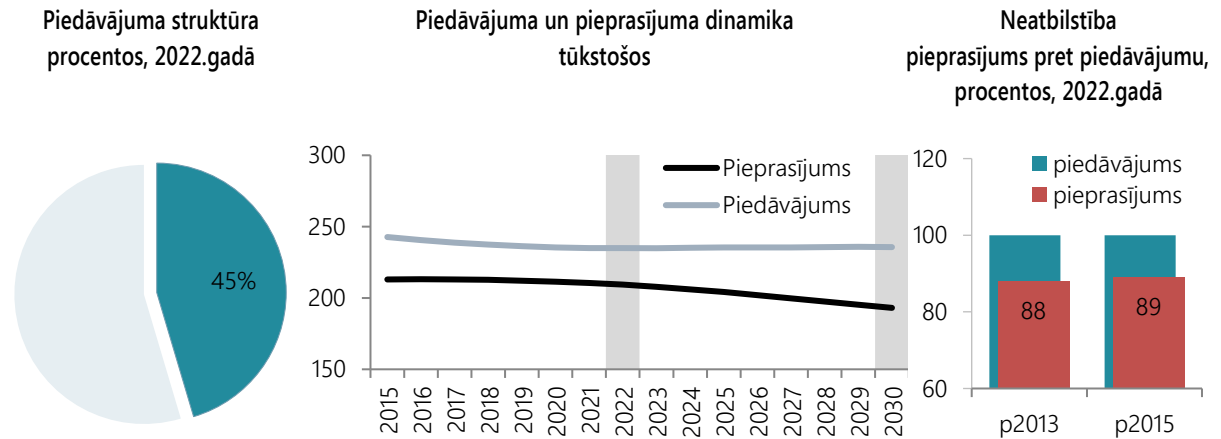
Piedāvājuma un pieprasījuma dinamika tūkstošos

Neatbilstība pieprasījums pret piedāvājumu, procentos, 2022.gadā

Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās grupas

Sagaidāms, ka **vidējās izglītības līmenī** darbaspēka pārpalikums veidosies iedzīvotāju grupā ar vispārējo izglītību. Turklāt darba iespējas ar iegūto vispārējo izglītību vēl vairāk samazinās pastiprinātā konkurencē no speciālistiem ar augstāko izglītību jebkurā jomā.

Vienlaikus nepietiekams piedāvājums paredzams visās ar vispārējo profesionālo izglītību saistītajās jomās. Visvairāk piedāvājums pietrūks dabaszinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju, veselības aprūpes un sociālās labklājības, pakalpojumu (galvenokārt viesnīcu un restorānu pakalpojumu, īpašuma apsaimniekošanas un individuālās aprūpes jomās), kā arī inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības (galvenokārt mašīnzinību, elektroiekārtu un elektronikas, pārtikas pārstrādes un kokapstrādes jomās) tematiskajās grupās. Šajās grupās, saglabājoties līdzšinējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai, piedāvājums varētu samazināties. Piedāvājuma trūkums būs vērojams arī humanitārās zinātnēs, sociālās zinātnēs, komerczinībās un tiesībās, kā arī lauksaimniecībā, kur ir samērā zems izglītojamo skaits, nenodrošinot jaunpieņacēju skaitu ar lauksaimniecību saistītās profesijās. Jāatzīmē, ka lielākajā daļā profesionālās izglītības tematiskajās grupās prognozējamais darbaspēka iztrūkums ir pieaudzis, salīdzinot ar prognozēto 2013. gadā. To lielā mērā noteicis straujāks vidējās kvalifikācijas darbaspēka pieprasījuma pieaugums, kā arī demogrāfijas tendenču ietekme uz atsevišķas kvalifikācijas speciālistu piedāvājumu. Tā piemēram, humanitāro un mākslas zinātņu speciālistu pieprasījums periodā no 2012. gada līdz 2015. gadam pieaudzis par aptuveni 54% jeb aptuveni 3,1 tūkst. saskaņā ar CSP DSA, kas attiecīgi ietekmējis arī prognozēto speciālistu pārpalikumu vidējā termiņā.

Saskaņā ar EM prognozēm, turpmākajos gados vislielākās problēmas atrast darbu būs iedzīvotājiem bez izglītības kādā no profesijām. Šādi iedzīvotāji nākotnē varētu veidot pusi no kopējā bezdarbnieku skaita.

Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozes pa izglītības tematiskām grupām
saglabājoties pašreizējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai

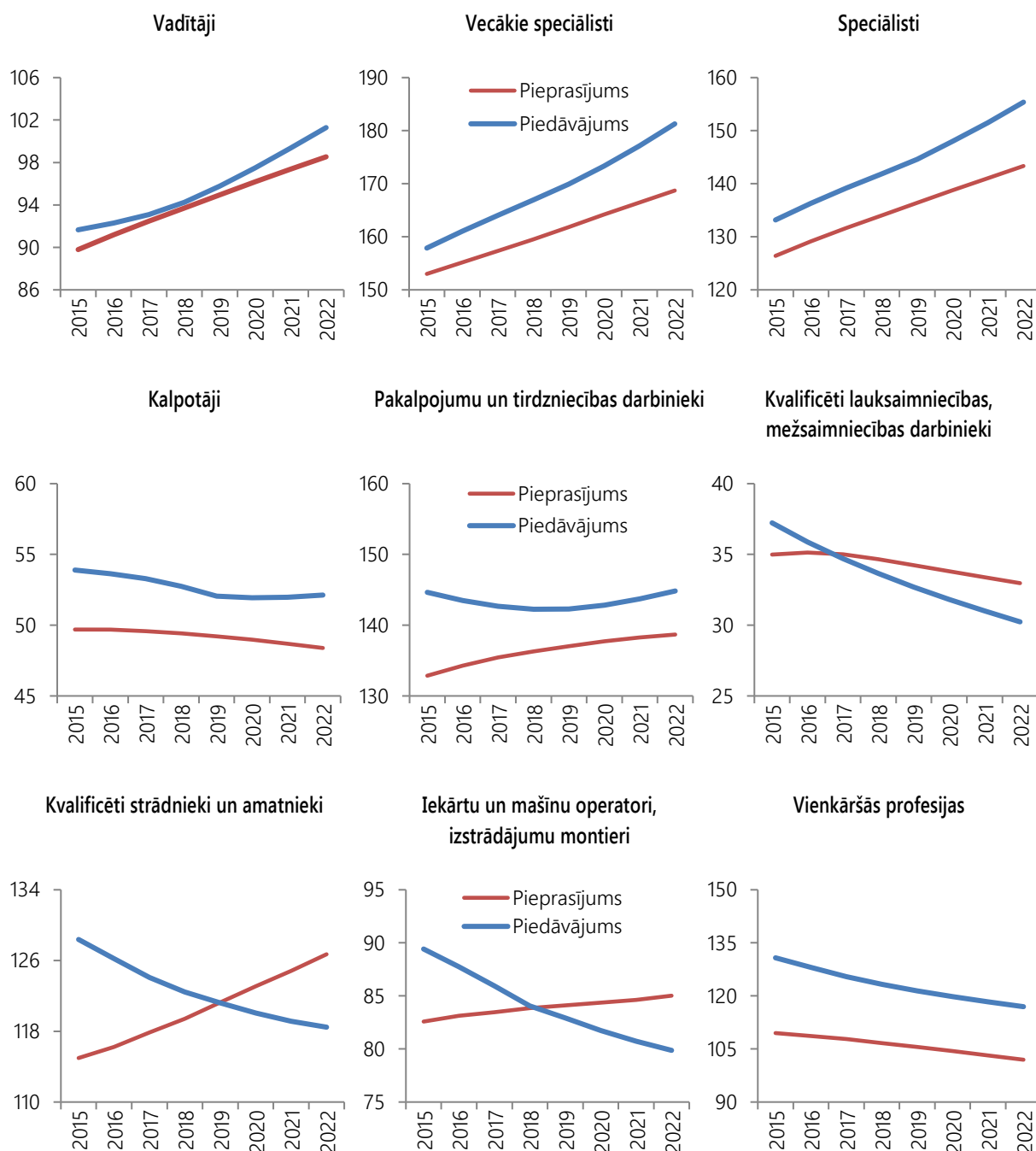
	2022			2030		
	pieprasījums	piedāvājums	atbilstība	pieprasījums	piedāvājums	atbilstība
Augstākā izglītība, tai skaitā:	361,6	358,7	101	403,1	419,4	96
Izglītība	42,4	47,4	89	39,6	47,1	84
Humanitārās zinātnes un māksla	17,9	19,2	93	18,2	24,0	76
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	159,3	167,5	95	170,7	196,0	87
Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	30,0	22,5	133	40,9	29,7	138
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	56,5	47,8	118	70,2	52,2	135
Lauksaimniecība	8,3	8,0	104	8,0	7,9	102
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	32,1	29,9	107	40,4	41,5	97
Pakalpojumi	15,1	16,4	92	14,9	21,1	71
Vidējā izglītība	516,7	517,1	100	509,0	488,4	104
Profesionālā vidējā izglītība, tai skaitā:	307,4	282,1	109	316,0	252,7	125
Izglītība	3,8	3,7	103	2,9	2,3	129
Humanitārās zinātnes un māksla	7,9	7,4	106	7,1	7,7	93
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	30,7	29,7	103	26,4	24,0	110
Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	7,0	6,0	117	8,7	7,3	120
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	186,2	170,7	109	193,4	144,6	134
Lauksaimniecība	18,6	18,3	102	19,3	15,3	126
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	13,2	11,7	114	11,8	9,4	125
Pakalpojumi	43,9	38,4	114	49,2	44,4	111
Vispārējā vidējā izglītība	209,3	235,0	89	193,0	235,7	82
Pamatizglītība un zemāka par pamatizglītību	68,6	131,6	52	68,9	130,8	53
Kopā	946,9	1007,4	94	981,1	1038,6	94

Atbilstība pa profesiju grupām

Prognozes liecina, ka **vidējā termiņā** darbaspēka piedāvājums pārsniegs pieprasījumu gan augstākās kvalifikācijas, gan zemākās kvalifikācijas profesiju grupās. Savukārt vairākās vidējās kvalifikācijas profesiju pamatgrupās būs vērojams iztrūkums, piemēram, iekārtu un mašīnu operatoru un izstrādājumu montieru, kvalificētu strādnieku un amatnieku profesiju, kā arī kvalificētu lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieku pamatgrupās. Pašlaik aptuveni puse šajās profesijās strādājošie ir ar pamatizglītību vai vidējo vispārējo izglītību.

Vienlaikus darbaspēka piedāvājums pieaugs augstākās kvalifikācijas profesiju grupās, ko nosaka liels studējošo skaits iepriekšējos gados. Vidējās un zemākās kvalifikācijas profesiju pamatgrupās darbinieku piedāvājums samazināsies.

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognozes sadalījumā pa profesiju grupām
tūkstošos

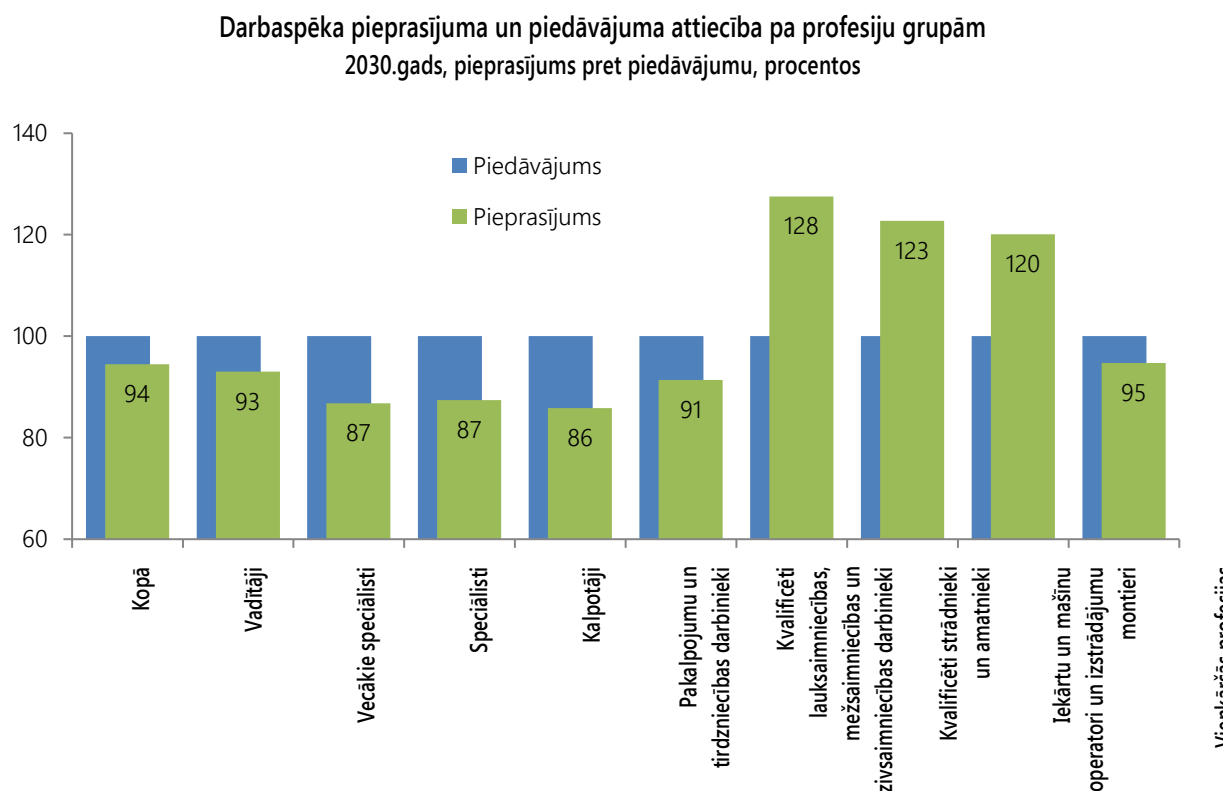

Darbaspēka pieprasījums līdz 2022.gadam palielināsies gandrīz visās profesiju pamatgrupās, izņemot kvalificētus lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbiniekus, kalpotāju profesijas (vidējās kvalifikācijas administratīvais atbalsta dienests un klientu apkalpošanas speciālisti) un vienkāršās profesijas.

Ilgtermiņā, saglabājoties līdzšinējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai, disproporcijas padziļināsies jau iepriekš minētajās vidējās kvalifikācijas profesijās – iekārtu un mašīnu operatoru, kā arī kvalificētu strādnieku un amatnieku profesijās

piedāvājums būs ievērojami mazāks nekā pieprasījums. Pieprasījums būtiski pārsniegs piedāvājumu arī kvalificētu lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieku profesiju grupā, jo šajā profesiju grupā ir samērā augsts gados vecu cilvēku skaits, bet vienlaikus relatīvi mazs jaunpieņācēju skaits no izglītības sistēmas.

3.16. attēls

Pieprasījums būs zemāks nekā piedāvājums pēc vadītājiem un vecākajiem speciālistiem (galvenokārt pēc juridisko, sociālo un kultūras lietu vecākajiem speciālistiem, veselības aprūpes jomas vecākajiem speciālistiem, izglītības jomas vecākajiem speciālistiem, kā arī komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākajiem speciālistiem). Vienlaikus darbaspēka iztrūkums sagaidāms pēc zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākajiem speciālistiem un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākajiem speciālistiem.

3.4. PRASMJU PIEPRASĪJUMA UN PIEDĀVĀJUMA IZMAIŅAS ES

3.4.1. PRASMJU PIEPRASĪJUMA PROGNOZES EIROPĀ

Saskaņā ar *Cedefop* prognozēm, situācija ES darba tirgū turpinās uzlaboties, tomēr pieprasījums pēc darbaspēka augs ļoti lēni. Kopumā nodarbinātības izaugsmi līdz 2025. gadam noteiks pakalpojumu sektors, savukārt nodarbināto skaits primārajā sektorā (lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība, ieguves rūpniecība) turpinās sarukt. Līdz 2025. gadam no 9,5 milj. jauno darba vietu, lielākā daļa tiks izveidotas pakalpojumu sektorā. Jaunas darba iespējas veidosies dažādu speciālistu profesiju

grupās (inženierzinātņu, IT, veselības u.c. jomās), līdz ar to pieprasītas būs specifiskas prasmes. Līdz 2025. gadam ES lielākajai daļai pieejamo darbu izpildei būs nepieciešama vidēja un augsta kvalifikācija.

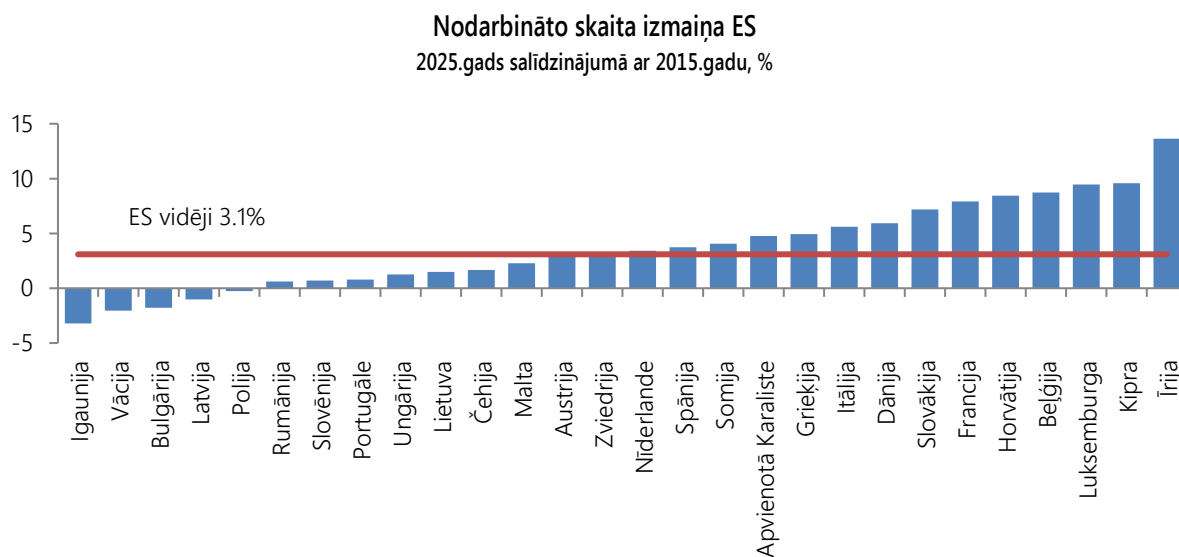
Cedefop prognozes

Salīdzinot ES un Latvijas prasmju pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas, ir izmantotas *Cedefop* prognozes. Tās ir balstītas uz kvantitatīvu metodoloģiju, izmantojot Nacionālo kontu, Eiropas darbaspēka apsekojuma datus, daudznozaru makroekonomisko modeļi, kas apvieno ikgadējā ekonometriskā modeļa un vidēja termiņa nozaru modeļa elementus, kā arī katras ES dalībvalsts ekspertu novērtējumu. *Cedefop* pārstāv arī eksperts no EM. Prognožu mērķis ir nodrošināt informāciju par nākotnes darba tirgus attīstības tendencēm nevis precīzus datus par plānotajām darba iespējām.

Cedefop mērķis ir informēt par pārmaiņām profesionālajā izglītībā un sekmēt diskusiju par politiku šajā jomā. *Cedefop* sadarbojas ar EK, valstu valdību, darba devēju un arodbiedrību pārstāvjiem, zinātniekiem un speciālistiem.

Nodarbināto skaits ES līdz 2025. gadam turpinās mēreni pieaugt, kaut gan pieauguma tempi saruks. 2025. gadā salīdzinājumā ar 2015. gadu nodarbināto skaits būs par 3,1% lielāks nekā 2025. gadā un tas pieaugs lielākajā daļā ES valstu, tomēr valstu sadalījumā būs vērojamas atšķirības. Visstraujāk nodarbināto skaits pieaugs Īrijā, Kiprā un Luksemburgā, savukārt piecās ES valstīs būs vērojams nodarbināto skaita kritums (Igaunijā, Vācijā, Bulgārijā, Latvijā, Polijā). Jāņem vērā, ka atšķirībā no EM mērķa scenārija prognozēm, *Cedefop* prognozes tikai daļēji ņem vērā struktūrpolitikas ietekmi.

3.17. attēls

Avots: *Cedefop*

Nodarbinātības tendences sektoros ir ļoti atšķirīgas. Globalizācijas un tehnoloģiju attīstības rezultātā turpināsies orientācija uz pakalpojumiem un zināšanām vērstu ekonomiku, līdz ar to **nodarbinātības pieaugumu līdz 2025.gadam noteiks galvenokārt pakalpojumu nozares, savukārt primārajā sektorā nodarbināto skaits turpinās sarukt**. Straujākais darbaspēka pieprasījuma pieaugums ES ir paredzams dažādās komercpakalpojumu nozarēs, no kurām visstraujāk nodarbināto skaits pieaugs operācijās ar nekustamo īpašumu un profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu jomā, kā arī administratīvo un apkalpojošo dienestu darbībā. Sabiedrisko pakalpojumu

jomā nodarbināto skaits nedaudz saruks valsts pārvaldē, savukārt neliels pieaugums paredzams izglītības (+1%), veselības un sociālo pakalpojumu jomā (+8%).

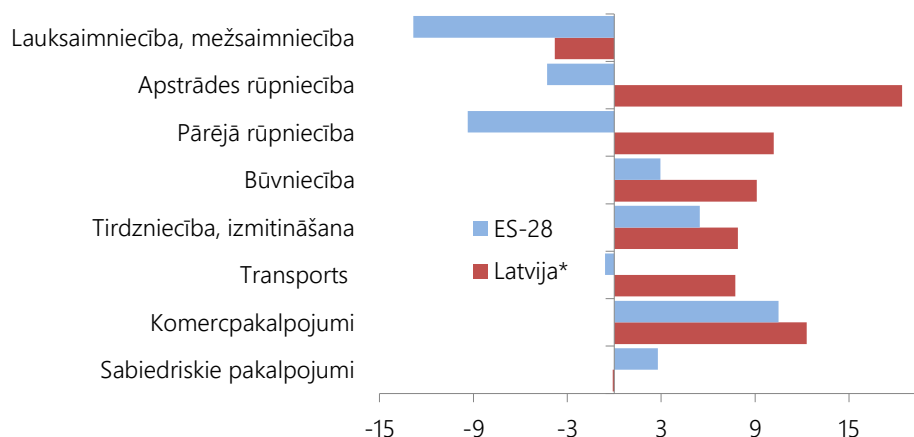
Darbspēka pieprasījuma pieaugums tiek prognozēts arī tirdzniecībā un būvniecībā. Tiek paredzēts, ka nodarbinātība būvniecībā, kas laika posmā no 2008. gada līdz 2013. gadam zaudēja visvairāk darbavietu, pamatā būs stabila. Paredzams, ka būvniecībā 2025. gadā strādās 6% no ES darbspēka, līdzīgi kā tas bija 2015.gadā, tomēr 2/3 ES valstīs (piemēram, Horvātijā, Luksemburgā un Īrijā) tiek paredzēts, ka nodarbinātība šajā nozarē būs augstāka nekā vidēji ES, savukārt nodarbināto skaits būvniecībā saruks Vācijā, Rumānijā un Lielbritānijā. Arī būvniecībā mainīsies prasmju pieprasījums, ko lielā mērā ietekmēs energoefektīvā un “zaļā” būvniecība, kurā tiek izmantoti jauni materiāli un dizains. Tiek prognozēts, ka šajā nozarē pieprasījums pēc darbiniekiem ar augstu kvalifikāciju dubultosies.¹

Visstraujākais nodarbināto skaita sarukums ir paredzams lauksaimniecības sektorā. Atšķirībā no Latvijas, ES nodarbināto skaits saruks arī rūpniecības nozarēs. Visstraujākais sarukums sagaidāms ieguves rūpniecībā un karjeru izstrādē.

Apstrādes rūpniecībā paredzams nodarbināto skaita sarukums, tomēr pieprasījums augs jomās, kas saistītas ar progresīvo rūpniecību, galvenokārt nanotehnoloģijās, materiālajās zinātnēs, elektronikā, IKT un biotehnoloģijās. Līdz ar to pieaugs darba devēju interese rekrutēt jaunus darbiniekus ar zināšanām digitālajās tehnoloģijās, datorzinātnēs, cilvēkus ar analītisku domāšanu.² Eiropas Komisija specializēšanos augstajās tehnoloģijās un zināšanu ietilpīgās jomās ir nosaukusi kā vienu no galvenajām ES konkurētspējas priekšrocībām pasaules tirgos. Šīs izmaiņas arī noteiks to, ka **arvien pieprasītākas kļūs specifiskas prasmes un zināšanas.**

3.18. attēls

Nodarbināto skaita izmaiņas ES un LV pa nozarēm
2025.gads salīdzinājumā ar 2015.gadu, procentos

Avots: Cedefop;

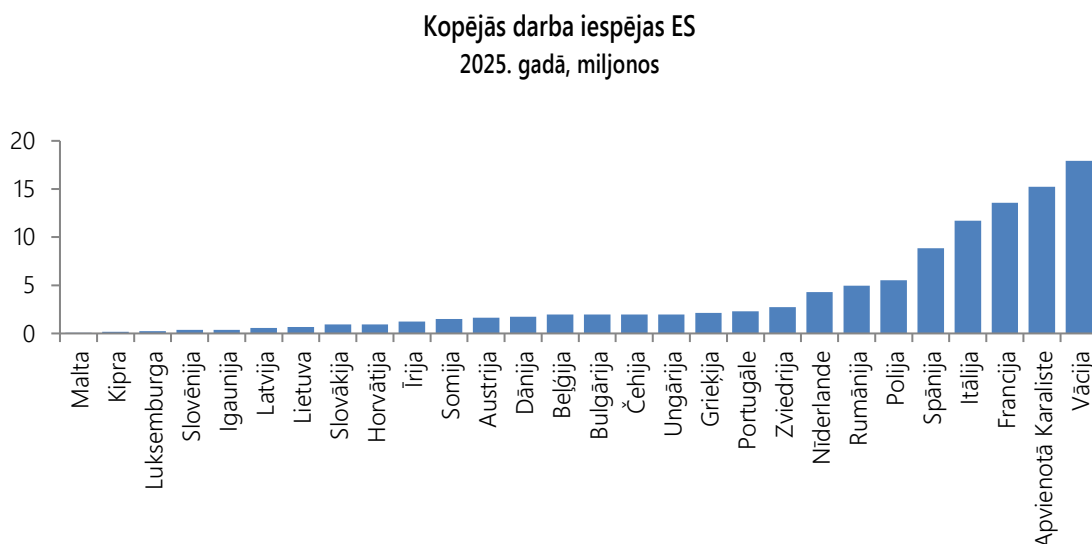
* EM prognozes

1 Cedefop (2016), *European sectoral trends the next decade*.

2 European Parliament (2015), *Labour market shortages in the European Union. Study for the EMPL Committee*

Saskaņā ar *Cedefop* prognozēm, līdz 2025. gadam ES būs apmēram 107,5 milj. darba iespēju, no kurām apmēram puse būs pieejamas Vācijā, Francijā, Lielbritānijā un Itālijā. Lai gan Vācijā būs pieejamas visvairāk darba iespēju, tomēr līdz 2025. gadam tieši Vācijā darba iespējas saruks visstraujāk (par 0,7 milj.). Neliels sarukums būs vērojams arī Bulgārijā un Igaunijā. Visstraujāk darba iespējas pieaugs Francijā (par 2,8 milj.), Itālijā (par 1,7 milj.) un Lielbritānijā (par 1,7 milj.).

3.19. attēls

Avots: *Cedefop*

No visām darba iespējām 9,5 milj. jeb gandrīz 9% būs no jauna izveidotas darba vietas (paplašinošais pieprasījums). Vislielākais jauno darba vietu īpatsvars (vairāk par 20% no kopējām darba iespējām konkrētajā valstī) paredzams Īrijā, Beļģijā, Slovākijā un Francijā. **Jaunas darba iespējas veidosies galvenokārt (98 milj. jeb 91% darba iespējas) dēļ aizvietojošā pieprasījuma**, esošajam darbaspēkam pensionējoties vai atstājot darba tirgu. Pensijā dosies pēckara „bērnu buma” paaudze un visās nozarēs un visās profesijās pavērsies jaunas darba iespējas. Vairākās valstīs darba iespējas veidosies tikai dēļ aizvietojošā pieprasījuma (Vācijā, Igaunijā, Bulgārijā, Slovēnijā). Līdzīgi kā ES, arī Latvijā lielākā daļa darba iespējas veidosies dēļ aizvietojošā pieprasījuma. Kopumā līdz 2025.gadam Latvijā būs pieejamas apmēram 580 tūkst. darba iespējas, no kurām apmēram 98% veidosies dēļ aizvietojošā pieprasījuma un tikai 2% veidosies dēļ paplašinošā pieprasījuma. Jauno darba vietu sadalījums pa nozarēm būs nevienmērīgs.

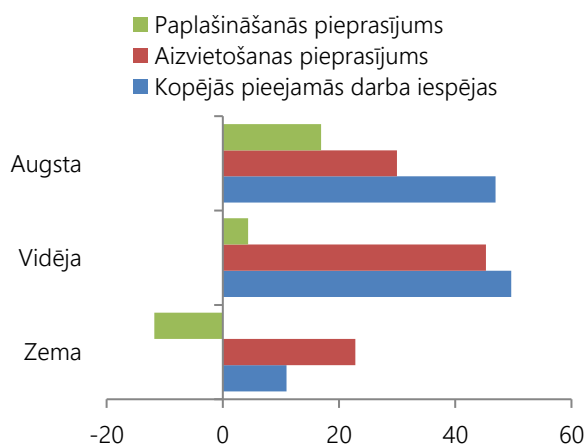
Jaunas darba iespējas veidosies galvenokārt dažādu speciālistu profesiju grupās (inženierzinātņu, IT, veselības u.c. jomās). ES, līdzīgi kā Latvijā, līdz 2025.gadam vispieprasītākās profesiju grupas būs speciālisti un vecākie speciālisti. Lai gan turpināsies orientācija uz pakalpojumiem vērstu ekonomiku, tomēr pieprasījums pēc zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) prasmēm nemazināsies un tās būs nepieciešamas arī pakalpojumu nozarēs, piemēram, liela daļa cilvēku ar IKT prasmēm ir nodarbināti finanšu sektorā.

Profesiju pieprasījums ES līdz 2025.gadam
miljonos

	Paplašinošais pieprasījums	Aizvietojošais pieprasījums	Kopējās darba iespējas
Vadītāji likumdevēji, amatpersonas un vadītāji, komercdirektori	2,4	7,2	9,7
Vecākie speciālisti fizikas, matemātikas, inženierzinātņu, veselības aprūpes, komercdarbības un pārvaldes un izglītības jomas vecākie speciālisti	6,9	18,7	25,6
Speciālisti zinātnes un inženierzinātņu, veselības aprūpes, komercdarbības un pārvaldes, juridisko, sociālo, kultūras jomu speciālisti, informācijas tehnoloģiju speciālisti	4,0	10,1	14,1
Kalpotāji biroja darbinieki, klientu apkalpotāji	-3,2	12,7	9,5
Pakalpojumu un tirdzniecības jomu darbinieki	2,1	15,3	17,4
Kvalificēti lauksaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	-1,3	8,1	6,8
Kvalificēti strādnieki un amatnieki	-2,9	8,8	5,9
Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	-0,2	4,4	4,2
Vienkāršās profesijas	1,7	12,6	14,3
Kopā	9,5	98,0	107,5

Avots: Cedefop

Darba iespējas pēc kvalifikācijas ES 2013-2025
miljonos

Līdz 2025.gadam ES lielākajai daļai pieejamo darbu izpildei būs nepieciešama vidēja (46%) un augsta (44%) kvalifikācija, savukārt jaunas darba iespējas (paplašināšanās pieprasījums) veidosies galvenokārt augstas kvalifikācijas darbos, savukārt zemas kvalifikācijas darbos jauna darba iespējas veidosies tikai dēļ aizvietošanas pieprasījuma. Latvijā, līdzīgi kā ES kopumā, jaunas darba iespējas (paplašināšanās pieprasījums)

veidosies galvenokārt augstas kvalifikācijas darbos, bet atšķirībā no ES – arī zemas kvalifikācijas darbos, bet vidējas kvalifikācijas darbos jauns darbs būs pieejams tikai dēļ aizvietošanas pieprasījuma. Tomēr jāņem vērā, ka augstākas kvalifikācijas darbinieki var izspiest no darba tirgus tos, kam ir tikai zemākā kvalifikācija.

Gan darba devējiem, gan darba ņēmējiem nākotnē būs nepieciešams piemērot savas prasmes un kompetences jaunajām darba tirgus prasībām. Tās lielā mērā noteiks globalizācijas, tehnoloģiskā progressa, zaļās ekonomikas un demogrāfijas strukturālās izmaiņas.

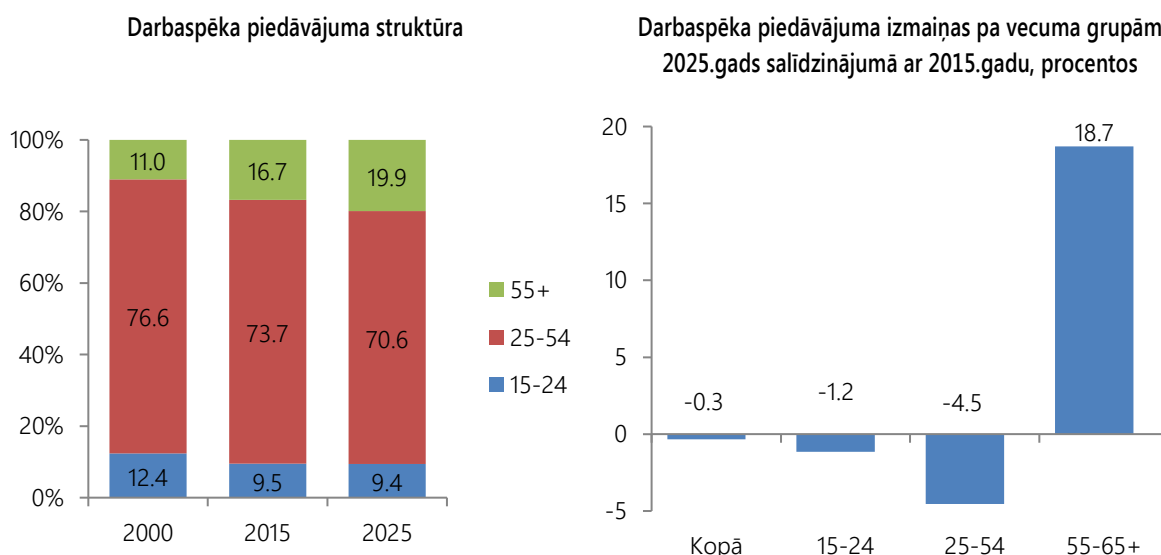
3.4.2. PRASMJU PIEDĀVĀJUMA UN PIEPRASĪJUMA NEATBILSTĪBAS

Galvenie nākotnes izaicinājumi ES darba tirgū ir saistīti ar negatīvajām demogrāfijas tendencēm, darbaspēka novecošanos, iedzīvotāju skaita darbaspējas vecumā sarukumu, kā arī pieaugošu migrāciju un ģeopolitisko situāciju ES kopumā. Lielu ietekmi uz nodarbinātību atstās arī tehnoloģiskais progress, kas lielu daļu roku darba aizstās ar jaunākajām tehnoloģijām. Darbaspēks kļūst aizvien izglītotāks, tomēr cilvēki joprojām izvēlēsies strādāt darbos, kuru izpildei viņu kvalifikācija un prasmes ir pārāk augstas vai zemas, līdz ar to prasmes netiek atbilstoši izmantotas.

Viens no aktuāliem jautājumiem analizējot darba tirgus piedāvājuma tendences līdz 2025.gadam ir darbaspēka novecošanās, kas radīs pieaugošu ietekmi uz darbaspēku.

3.19. attēls

Darbaspēka piedāvājuma izmaiņas pa vecuma grupām ES

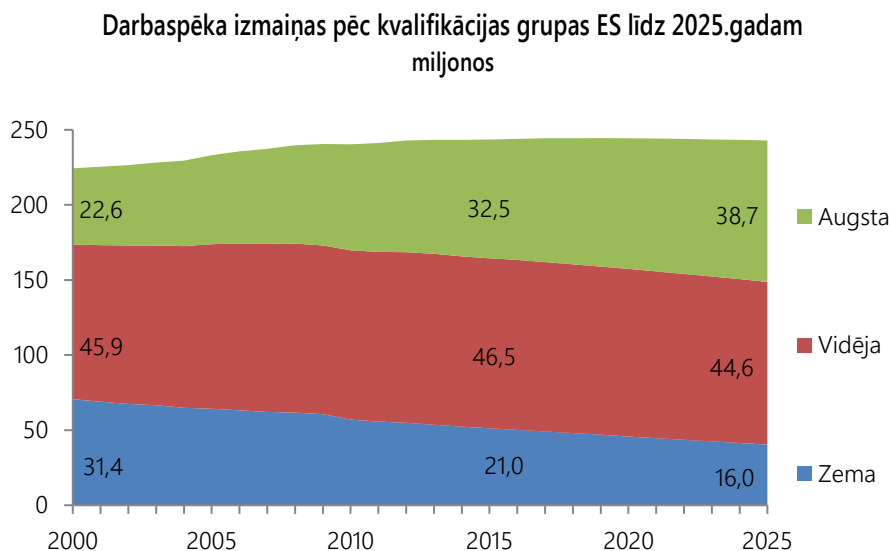
Avots: Cedefop

Iedzīvotāju mūža ilgums ES arvien pieaug un to galvenokārt nosaka dzīves līmeņa kāpums un medicīnas attīstība. Saskaņā ar Cedefop prognozēm, 2025.gadā, salīdzinot ar 2015.gadu, darbaspēka piedāvājums vecumā virs 55 gadiem pieaugs par gandrīz 19% un 2025.gadā 1/5 no darbaspēka būs vecāki par 55 gadiem. Ņemot vērā zemos

dzimstības rādītājus jau tagad ir paredzamas ievērojamas izmaiņas sabiedrības struktūrā, kas ietekmēs gan ekonomiku, sociālo drošību, veselības aprūpes sistēmu, darba tirgu un daudzas citas jomas. Demogrāfijas tendences un pensionēšanās vecums ir galvenie faktori, kas ietekmē darba tirgu pametušo iedzīvotāju skaita izmaiņas. Jau tagad daudzās ES valstīs tiek paaugstināts pensionēšanās vecums.

Nākotnē **darbaspēks kļūs aizvien izglītotāks**, līdz ar to svarīgi būs jaunu zināšanu ietilpīgu darba vietu izveide, lai augsta līmeņa prasmes tiktu pilnībā izmantotas, jo augsti kvalificēts un apmācīts darbaspēks tiek uzskatīts par vienu no svarīgākajiem Eiropas konkurētspējas nodrošinošiem faktoriem. Līdz 2025.gadam ES darbaspēks ar augstāko izglītību pieaugs par 19%, salīdzinot ar 2015.gadu. Pieaugums paredzams gandrīz visās ES dalībvalstīs, izņemot Lietuvu, Somiju, Vāciju un Spāniju, kur tas nedaudz saruks. Visstraujākais darbaspēka pieaugums ar augstāko izglītību paredzams Luksemburgā (par 50,5%). Darbaspēks ar zemu kvalifikāciju saruks par 21% un sarukums būs vērojams gandrīz visās ES dalībvalstīs. Dažās tas saruks pat par 40% (Malta, Īrija). Darbaspēks ar vidējo kvalifikāciju paliks gandrīz nemainīgs un veidos lielāko daļu (45%) no visa darbaspēka 2025.gadā.

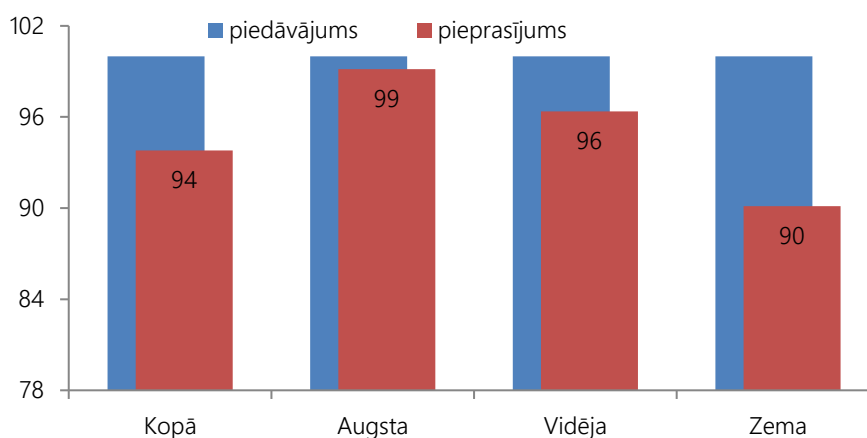
3.20. attēls

Avots: Cedefop

Līdz 2025.gadam lielākās darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstības veidosies vidējas un zemas kvalifikācijas darbaspēka grupās. Vidējas kvalifikācijas darbaspēka piedāvājums ievērojami pārsniegs pieprasījumu un veidosies pārpalikums. Vēl izteiktākas disproporcijas veidosies zemas kvalifikācijas darbaspēka kategorijā – neskatoties uz to, ka darbaspēks ar zemu kvalifikāciju sarūk, tomēr zemas kvalifikācijas darbaspēka piedāvājums ievērojami pārsniegs pieprasījumu un būs vērojams pārpalikums. Jauniem cilvēkiem ar pamatizglītību vai bez izglītības būs arvien grūtāk atrast darbu. Neskatoties uz to, ka ievērojami pieaugs darbaspēks ar augstāko izglītību, tomēr pieprasījums pēc šāda darbaspēka būs gandrīz vienāds ar piedāvājumu un cilvēkiem ar augstāku izglītību būs vieglāk atrast darbu nekā mazāk izglītotiem.

ES darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība
2025.gads, pieprasījums pret piedāvājumu, procentos

Avots: Cedefop

Lai gan darbaspēks kļūst arvien izglītotāks un joprojām ir augsti bezdarba rādītāji, vairākās profesijās veidojas darbaspēka iztrūkums un **uzņēmējiem joprojām ir grūtības aizpildīt vakances** un atrast piemērotus darbiniekus. Saskaņā ar Eiropas prasmju un darbavietu aptauju¹ (*European skills and jobs survey, 2015*²), viens no trim darba devējiem ziņo par grūtībām aizpildīt vakances. Tam par pamatu var būt vairāki iemesli:

- demogrāfiskā stāvokļa izmaiņas – ņemot vērā, ka darbaspēks novecojas, tas ietekmēs prasmju piedāvājumu daudzās profesijās. Īpaši tas attieksies uz STEM profesijām un norāda uz iespējamo nākotnes darbaspēka iztrūkumu zinātnes un tehnoloģiju jomā. Gandrīz puse no pieaugušajiem nodarbinātajiem ES norāda, ka kopš viņi uzsāka darbu, tehnoloģijas ir mainījušās³;
- neatbilstoši darba apstākļi – bieži vien uzņēmumam var būt grūtības atrast piemērotus darbiniekus, jo tiek piedāvāti neatbilstoši darba apstākļi, piemēram, garas darba stundas, īsi atpūtas periodi, neatbilstošs darba grafiks, nelabvēlīgs mikroklimats, u.c.;
- nekonkurētspējīgs atalgojums – grūtības atrast piemērotus darbiniekus var veidoties ne tikai dēļ tā, ka cilvēkiem ir darba tirgus prasībām neatbilstošas prasmes, bet arī dēļ zema atalgojuma. Tas ir ļoti atšķirīgs dažādās ES valstīs. Saskaņā ar *Eurostat* datiem (uz 2016. gada 1. janvāri) minimālās algas apmērs ES valstīs svārstās no 215 eiro Bulgārijā līdz 1923 eiro Luksemburgā. Latvijā 2016. gadā minimālā darba alga ir 370 eiro mēnesī. Alga veido daļu no darbaspēka izmaksām, kas savukārt ir viens no uzņēmumu konkurētspējas faktoriem.

1 Cedefop (2015), *Skills, qualifications and jobs in the EU: the making of perfect match? Evidence from Cedefop's European skills and jobs survey*

2 Eiropas prasmju un darbavietu aptauja - Aptauja tika veikta 2014.gadā, aptverot visas ES-28 dalībvalstis. Kopumā tika aptaujāti 49 tūkst. pieaugušie nodarbinātie vecumā no 24 līdz 65 gadiem. Datu vākšanai tika izmantota kvotu izlase. Aptaujas rezultāti nodrošina ar jaunāko informāciju par to, kā kvalifikācijas un prasmes atbilst vai neatbilst mainīgajam prasmju pieprasījumam un cik lielā mērā nodarbināto prasmes tiek attīstītas un izmantotas viņu darbavietās. Šī ir pirmā Eiropas mēroga aptauja par prasmju atbilstību

3 Cedefop (October, 2015), *Europe needs better jobs for better-matched skills – Cedefops survey. Press release*

2014. gadā ES vidējās darbaspēka izmaksas stundā bija 24,6 eiro. Visaugstākās tās bija Dānijā (40,3 eiro), Beļģijā (39,1 eiro), savukārt zemākās Bulgārijā (3,8 eiro), Rumānijā (4,6 eiro), Lietuvā (6,5 eiro) un Latvijā (6,6 eiro). Nozaru griezumā ES augstākās darbaspēka izmaksas stundā ir rūpniecībā, pakalpojumu sektorā un būvniecībā;

- amata prasībām neatbilstoša izglītība – daudzi darba ņēmēji aizpilda vakances un strādā darbos, kuros netiek pilnībā izmantotas viņu prasmes un kvalifikācija. Ņemot vērā, ka pieaug darbaspēka piedāvājums ar augtāko izglītību, aizvien pieaug tendence, ka augstāk izglītotie darba ņēmēji ir gatavi strādāt darbu, kuru izpildei viņi ir pārkvalificēti. Saskaņā ar Eiropas prasmju un darbavietu aptauju, 25% no augsti kvalificētiem nodarbinātajiem ir augstāka izglītība nekā nepieciešams konkrētā darba izpildei. Eiropas prasmju un darbavietu aptaujas dati norāda uz vairākām nozarēm, kurās pilnībā netiek izmantotas darbinieku prasmes, piemēram, mazumtirdzniecība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi, transports un uzglabāšana, sociālā aprūpe un kultūras joma;
- prasmju novecošanās – 21% aptaujāto uzskata, ka vairākas no viņu prasmēm būs jau novecojušas tuvākajos piecos gados¹. Katrs piektais darba ņēmējs nav attīstījis savas prasmes kopš darba uzsākšanas. Tas norāda uz to, ka netiek pietiekami ieguldīts prasmju uzlabošanā un attīstībā, kā arī jaunu prasmju apgūšanā, kā rezultātā veidojas ievērojams prasmju deficīts. No pieaugušajiem nodarbinātajiem, 26% ir nozīmīgs prasmju trūkums, kas nozīmē, ka viņu prasmes ir zemākas nekā nepieciešams, lai profesionāli veiktu savus darba pienākumus, tādējādi pazeminot produktivitāti;
- paļaušanās uz jau esošo darbaspēku un darba tirgus mobilitātes trūkums – ņemot vērā, ka ir augsti kvalificēta darbaspēka pārprodukcija, lai aizpildītu nepieciešamo vakanci, uzņēmēji izvēlas gaidīt līdz atrod vēlamo kandidātu. Saskaņā ar Pieaugušo prasmju apsekojumu (*Survey of Adult Skills*) darba devēji, atlasot darbiniekus, parasti nosaka augstākas prasības izglītībai nekā nepieciešams konkrētā darba uzdevumu izpildei. Līdz ar to daudzas vakances paliek neaizpildītas.

3.15. tabula

Prasmju pieprasījuma un piedāvājuma atbilstība ES

No pieaugušajiem darba ņēmējiem	
25%	Ir augstāka izglītība nekā nepieciešams konkrētā darba izpildei
44%	Ir nepietiekams prasmju līmenis, lai sasniegtu pilnu produktivitāti darbavietā
27%	Strādā darbos, kuros ir ierobežotas karjeras iespējas
41%	Darbavietā ir nepieciešamas tikai pamata lasīšanas un rakstīšanas prasmes
22%	Viens no pieciem darba ņēmējiem nav pilnveidojis savas prasmes kopš darba uzsākšanas

Avots: Cedefop, *European skills and jobs survey 2014*

¹ Cedefop (October, 2015), *Europe needs better jobs for better-matched skills – Cedefops survey. Press release*

4. DARBA TIRGUS APSTEIDZOŠO PĀRKĀRTOJUMU SISTĒMA

4.1. EKONOMIKAS MINISTRIJAS DARBA TIRGUS PROGNOŽU IZMANTOŠANA

Izglītības un zinātnes ministrija (IZM) izmanto Ekonomikas ministrijas izstrādātās darba tirgus prognozes izglītības politikas izstrādē un īstenošanā. Prognozes ir ņemtas vērā izglītības stratēģiskās attīstības dokumentu izstrādē.

Ekonomikas ministrijas sagatavotās darba tirgus vidējā termiņa un ilgtermiņa prognozes tika ņemtas vērā šādu izglītības politikas pasākumu īstenošanā:

- īstenojot pilotprojektu darba vidē balstītās mācībās (DVB), kas bija izmēģinājuma platforma iespējamo DVB mācību modeļu un pieeju īstenošanai, ļaujot identificēt Latvijas izglītības sistēmai piemērotākās DVB mācību īstenošanas pieejas;
- plānojot audzēkņu uzņemšanas procesu profesionālās izglītības iestādēs;
- profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomes un nozaru ekspertu padomju darbā. IZM izvērtē profesionālās izglītības iestāžu nākamā gada uzņemšanas plānus un attiecīgo nozaru speciālistu nepieciešamību darba tirgū iesniedz tos saskaņošanai Nozaru ekspertu padomēm, kas sniedz atzinumu un priekšlikumus profesionālās izglītības pasūtījumam atbilstoši darba tirgus pieprasījumam. Ministrija veic iesniegto uzņemšanas plānu apkopojumu un iesniedz no valsts budžeta finansēto izglītojamo skaita uzņemšanas plānus saskaņošanai Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējā sadarbības apakšpadomei;
- plānojot valsts finansētu studiju vietu skaita sadalījumu. Tiek īstenota kopējā no valsts finansētu studiju vietu skaita pārdale par labu izglītības tematiskajām grupām “Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas” un “Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība” – vietu sadalījumu pa izglītības līmeņiem un izglītības tematiskajām jomām. Reagējot uz prognozēto, iespējamo darba tirgus disproporciju, augstākajā izglītībā tiek īstenots budžeta vietu skaita samazinājums sociālajās zinātnēs.

Labklājības ministrija izmanto Ekonomikas ministrijas darba tirgus prognozes, nosakot bezdarbnieku apmācību virzienus. Ministrija ir izveidojusi Apmācību komisiju, kura nosaka apmācību jomas, izglītības programmas, profesijas un sociālās un profesionālās pamatprasmes, kurās atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un tautsaimniecības nozaru attīstības prognozēm nepieciešams veikt bezdarbnieku un darba meklētāju apmācību, kā arī konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu tematiskās jomas. Apmācību sarakstu komisija atjauno ne retāk kā reizi gadā.

Apmācību sarakstu sagatavošana tiek veikta:

- analizējot NVA statistikas datus, bezdarbnieku skaitu un profilu katrā no profesijām, pieteiktās brīvās darba vietas, darbiekārtošanās rādītājus u.c.;
- analizējot nozaru attīstības tendences un ņemot vērā Ekonomikas ministrijas vidējā termiņa darba tirgus pieprasījuma prognozes un nozaru ekspertu sniegto informāciju;
- ņemot vērā NVA sagatavotās īstermiņa darba tirgus pusgada prognozes.

Apmācību pasākumu ietvaros bezdarbniekiem piedāvātās apmācību programmas tiek izvēlētas atbilstoši darba tirgus īstermiņa prognozēm, Apmācības komisijas priekšlikumiem vai pēc darba devēja rakstiska pieprasījuma.

4.2. DARBA TIRGUS APSTEIDZOŠO PĀRKĀRTOJUMU SISTĒMAS IEVIEŠANA

Esošā situācija – vājās vietas un nepieciešamie uzlabojumi

Latvijas tautsaimniecība nākamajās dekādēs saskarsies ar būtiskām strukturālajām izmaiņām. Lai sagatavotos un pielāgotos šīm izmaiņām, ir nepieciešams veikt apsteidzošus pārkārtojumus darba tirgū.

Nākotne nav pilnībā paredzama, taču to ir iespējams vadīt noteiktā virzienā. Lai tas notiktu, nepieciešams sekmēt vienotu izpratni par vēlamo mērķi un reālajām iespējām un spēt paraudzīties tālāk par konkrētajā brīdī risināmiem jautājumiem un pieņemt lēmumus, kas dos atdevi vidējā un ilgtermiņā. Viens no lielākajiem izaicinājumiem politikas veidotājiem ir sabalansēt akūto problēmu risināšanu, kur tiek gaidīta ātra reakcija un lēmumu pieņemšana, un ilgtermiņa mērķu sasniegšanu.

Ar nākotnes pārmaiņu prognozēšanu darba tirgū nacionālā līmenī Latvijā šobrīd nodarbojas galvenokārt divas institūcijas – EM, kas izstrādā darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes, un NVA, kas izstrādā darba tirgus īstermiņa prognozes (prognozes tiek publicētas NVA mājas lapā). Finanšu ministrija izstrādā makroekonomisko rādītāju prognozes, savukārt Latvijas Banka izvērtē Latvijas tautsaimniecības attīstību un īstenoto ekonomisko politiku, kā arī sagatavo nozīmīgāko tautsaimniecību raksturojošo rādītāju prognozes.

EM un LM veikto prognožu rezultāti regulāri tiek prezentēti un apspriesti ar IZM un citu saistīto institūciju un sociālo partneru ekspertiem, tomēr esošajā sistēmā ir identificētas vairākas vājās vietas:

- ierobežotas darba tirgus prognožu izplatīšanas iespējas un informācijas kanālu trūkums (pašlaik plašākai auditorijai vienīgā iespēja iepazīties ar EM gatavotajām vidēja termiņa un ilgtermiņa darba tirgus prognozēm ir Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm, kas tiek sagatavots reizi gadā un ir pieejams EM un MK mājas lapās), līdz ar to nepietiekoša sabiedrības izpratne par sagaidāmajām darba tirgus pārmaiņām;

- nepietiekošas visaptverošas publiskas diskusijas par darba tirgus nākotnes tendencēm un vajadzībām;
- koordinācijas mehānismu, kas nodrošina darba tirgus prognožu iestrādi politikas dokumentos, trūkums. Tas ierobežo mērķtiecīgu lēmumu pieņemšanu par darba tirgus vajadzībām atbilstoša piedāvājuma radīšanu;
- prognožu interpretācijas problēmas un sarežģīta sasaiste ar izglītības piedāvājuma instrumentiem (izglītības programmu finansējumu, studiju/budžeta vietām utml.). Pastāv ievērojama laika nobīde starp prognožu izstrādi un to secinājumu iestrādi izglītības politikā. Tāpat pastāv arī koordinācijas sadrumstalotība starp izglītības veidiem (vispārējā izglītība, profesionālā izglītība un akadēmiskā izglītība).

Lai Latvija varētu laikus pielāgoties *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā „Latvija 2030”, Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020.gadam un Latvijas nacionālā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai* noteiktajām strukturālajām izmaiņām, ir nepieciešams attīstīt esošo darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmu, novēršot identificētās nepilnības. Esošajai sistēmai būtu nepieciešami šādi uzlabojumi:

1. Jāveicina dialogs un sadarbība starp sociālajiem partneriem:

- darba tirgus prognožu izstrādē/ rezultātu apspriešanā jānodrošina plašāka nozaru pārstāvju pārstāvniecība, nodrošinot visu nozaru ekspertu viedokļu atspoguļošanu. Tas ļautu arī daļēji izvairīties no atsevišķu nozaru interešu lobēšanas;
- jānodrošina vienots darba tirgus prognožu ietvara redzējums – pirms prognožu publiskošanas starp dažādiem līmeņiem (nozaru, reģiona un ministriju) jāpanāk vienota izpratne par prognožu rezultātu ietvaru – galvenajiem secinājumiem un to ietekmi uz darba tirgu;
- sociālajam dialogam jābūt vērstam uz nākotnes attīstības scenāriju apspriešanu un apsteidzošo pārkārtojumu īstenošanu;
- jāveido formāli mehānismi sadarbībai starp darba devējiem un politikas plānotājiem, lai darba tirgus prognozes būtu iespējams iekļaut izglītības pakalpojumu plānošanā.

2. Jānovērš darba grupu un padomju funkciju dublēšanās, nodrošinot kvalitatīvu informācijas apriti starp dažādās darba grupās/padomēs esošajiem ekspertiem un iesaistītajiem institūciju pārstāvjiem. Tas novērstu informācijas izklaidētību un veidotu uz rezultātu vērstu lēmumu pieņemšanas procesu.

3. Jāpaplašina darba tirgus prognožu izplatīšanas iespējas, nodrošinot jaunus informācijas kanālus, kas pieejami gan politik veidotājiem, gan plašākai sabiedrībai:
 - EM vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu izplatīšanas iespēju paplašināšana – web bāzētas darba tirgus prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformas ieviešana un tās sasaiste ar Nodarbinātības barometru;
 - jaunās darba tirgus prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformas sasaiste ar citiem interaktīviem rīkiem (piemēram, Valsts izglītības un attīstības aģentūras veidoto un uzturēto Nacionālo izglītības iespēju datubāzi, Profesiju pasauli u.c.), tādējādi nodrošinot aktuālās informācijas pieejamību plašākai auditorijai.
4. Darba tirgus prognozēšanas rezultātiem jānodrošina ne tikai informatīvās funkcijas, bet arī jāatbalsta gudru un pārdomātu lēmumu pieņemšana, lai veiktu nepieciešamās korekcijas/reformas darba tirgū. Jāpaplašina prognožu izmantošanu rīcības politikas veidošanā.
5. Jāpaplašina un jāuzlabo diskusijas par darba tirgus prognožu metodoloģiju un izstrādes gaitu, tādējādi uzlabojot rezultātu ticamību un izmantošanas iespējas.
6. Jāpalielina darba devēju un plānošanas reģionu loma reģionālo darba tirgus vajadzību apzināšanā, piemēram, reģionālo diskusiju/forumu organizēšana.

Sistēmas ieviešana – iesaistītās puses un 2014.-2020. gada ES fondu plānošanas periodā plānotie pasākumi

2016.gada 1.martā tika apstiprināti Ministru kabineta noteikumi Nr.126 „Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.1.2.specifiskā atbalsta mērķa “Izveidot Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmu, nodrošinot tās sasaisti ar Nodarbinātības barometru” 7.1.2.2.pasākuma “Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešana” īstenošanas noteikumi” īstenošanai (turpmāk – MK noteikumi)¹.

Atbilstoši MK noteikumiem, NVA sadarbībā ar EM īsteno projektu visaptverošas darba tirgus pakārtojuma sistēmas izveidei, izmantojot 2007.-2013. ES fondu plānošanas periodā izstrādātās pieejas, prognožu veikšanas metodes un modeļus. 2016.gada maijā tika noslēgts sadarbības līgums starp NVA un EM par atbalsta pasākuma “Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešana” projekta īstenošanu. Darba tirgus apsteidzošo pakārtojumu sistēmas izveides ietvaros ir plānotas vairākas aktivitātes (skat. 4.1.tabulu).

¹ <http://likumi.lv/ta/id/280644-darbibas-programmas-izaugsme-un-nodarbinatiba-7-1-2-specifiska-atbalsta-merka-izveidot-darba-tirgus-apsteidzoso-parkartojumu>

Plānotās aktivitātes darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas ieviešanai

Aktivitāte	Mērķis	Atbildīgā institūcija
Pētījums „Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas izveides iespējas un vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu sasaiste ar rīcībpolitiku”	Izpētīt un pilnveidot esošo DTAPS, lai nodrošinātu savlaicīgāku un saskaņotāku valsts institūciju un nevalstisko organizāciju savstarpējo sadarbību darba tirgus pārmaiņu paredzēšanā un nepieciešamo pārkārtojumu ieviešanā, t.sk. paplašinātu vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognožu izmantošanu rīcībpolitikas veidošanā.	EM
Tehniskās specifikācijas izstrāde Nodarbinātības barometra izveidei	Izstrādāt tehnisko specifikāciju darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognožu atspoguļošanas platformas (tai skaitā vidēja un ilgtermiņa prognožu analīzes rīka un vizuālā risinājuma (prototipa)) izveidei;	NVA/EM
Īstermiņa darba tirgus prognozēšanas metodoloģijas pilnveide	Pilnveidot īstermiņa darba tirgus prognozēšanas metodoloģiju, tai skaitā īstermiņa prognožu sagatavošanu prasmju griezumā un vadlīniju izstrādi metodoloģijas lietotājiem. Metodoloģija jāpilnveido, lai novērstu radušās neprecizitātes darba tirgus īstermiņa prognozēšanas metodikā, tai skaitā jāsalāgo Centrālā statistikas pārvaldes statistikas konti un jāveic precizējumi datu krājumā sadalījumā pa gadiem (bāzes gads tiek mainīts ik pa pieciem gadiem).	NVA
Darba devēju aptauju veikšana	Veikt darba devēju aptaujas (plānots veikt sešas darba devēju aptaujas) darba tirgus īstermiņa prognožu atjaunošanai, lai nodrošinātu precīzāku/labāku darba tirgus īstermiņa prognožu atbilstību reālajai situācijai darba tirgū.	NVA
Organizēt informatīvos un apmācību pasākumus NVA darbiniekiem,	Padziļināt/paplašināt īstermiņa darba tirgus prognozēšanā iesaistīto cilvēkresursu zināšanas (par darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma veidošanos, darba tirgus pieprasījuma prognožu izstrādes principiem u.c.).	NVA

Projekta ietvaros tiks izstrādāta tehniskā specifikācija Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas – WEB bāzētas darba tirgus prognožu analīzes platformas izveidei, kurā būs pieejama informācija par profesiju un prasmju pieprasījumu gan īstermiņā, gan vidējā un ilgtermiņā tautsaimniecības nozaru griezumā, kā arī informācija, kas lietotājiem atvieglotu turpmākās profesijas izvēli – informācija par izglītības iespējām. Tas ļaus politikas veidotājiem, izglītības iestādēm, karjeras plānošanas un profesionālās pilnveides centriem, absolventiem, kas plāno turpināt mācības un citiem interesentiem interaktīvā veidā iepazīties un analizēt aktuālās nākotnes darba tirgus tendences, tādējādi gūstot plašāku ieskatu par perspektīviem profesionālās pilnveides virzieniem nākotnē. Pašlaik plašākai auditorijai vienīgā iespēja iepazīties ar EM gatavotajām vidēja termiņa un ilgtermiņa darba tirgus prognozēm ir *Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*, kas tiek sagatavots reizi gadā un ir pieejams EM un MK mājas lapās.

Projekta rezultātā tiks izstrādāti trīs dokumenti: pētījums par Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmas izveides iespējām un darba tirgus prognožu sasaisti ar rīcībpolitiku, pilnveidota īstermiņa darba tirgus prognozēšanas metodoloģija un tehniskā specifikācija darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma prognožu atspoguļošanas platformas (tai skaitā vidēja un ilgtermiņa prognožu analīzes rīka un vizuālā risinājuma (prototipa)) izveidei un izveidota Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēma.

Pasākumam ir sinerģija ar darbības programmas 2.2.1.specifiskā atbalsta mērķa “Nodrošināt publisko datu atkal izmantošanas pieaugumu un efektīvu publiskās pārvaldes un privātā sektora mijiedarbību” 2.2.1.1. pasākumu “Centralizētu publiskās

pārvaldes IKT platformu izveide, publiskās pārvaldes procesu optimizēšana un attīstība” (turpmāk – specifiskā atbalsta mērķa 2.2.1.1. pasākums), kura ietvaros tiks realizēti tehniskie informāciju tehnoloģiju risinājumi (datu apmaiņas procesa nodrošināšana starp Ekonomikas ministrijas vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas, IS BURVIS un VIIS datubāzēm; darba tirgus prognožu vizualizācija u.c.). Specifiskā atbalsta mērķa 2.2.1.1. pasākuma ietvaros vidēja un ilgtermiņa prognožu analīzes rīka un vizuālā risinājuma lietošanas tiesības tiks nodotas arī Ekonomikas ministrijai, kas izvietos vidēja un ilgtermiņa prognozes Ekonomikas ministrijas tīmekļvietnē.

Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu koordinēta ieviešana

Lai izglītības pakalpojumu piedāvājums pielāgotos darba tirgus vajadzībām, jānodrošina izglītības ekspertu un darba devēju sadarbība ikdienā – izglītības saturs jāveido ciešākā sadarbībā ar attiecīgās nozares darba devējiem un izglītības saturam jāveicina produktivitātes uzlabošana. Jānodrošina paredzēto un nepieciešamo darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu raita ieviešana, saskaņojot dažādos resoros notiekošo.

EM piedāvā organizēt turpmāko darbu, veidojot augsta līmeņa **Darba tirgus reformu darba grupu**, kurā piedalītos ekonomikas ministrs, izglītības un zinātnes ministrs un labklājības ministrs. Pieaicināti tiktu arī sociālo partneru un nozaru uzņēmumus pārstāvošo organizāciju pārstāvji un citi eksperti.

Līdz šim darbojošās padomes ir specifiskas un neaptver kompleksi visus jautājumus, kas skar darba tirgus pārkārtojumus. Priekšlikums izriet no diskusijas ar iesaistītajām institūcijām par efektīvāko formātu koordinētai darbībai efektīvas rīcībpolitikas izstrādei un īstenošanai darba tirgus disproporciju mazināšanai.

Darba tirgus reformu darba grupas mērķis būtu sekmēt saskaņotu starpresoru sadarbību nepieciešamo darba tirgus reformu (pārkārtojumu) plānošanā, izstrādē un ieviešanā, kā arī nodrošināt to uzraudzību, lai tādējādi mazinātu neatbilstības (disproporcijas) Latvijas darba tirgū.

Darba grupas izveide ir saistāma arī ar Ministru kabineta 4. prioritārā rīcības virziena tautsaimniecības attīstībai izpildes koordināciju¹. Straujākai tautsaimniecības izaugsmei ir nepieciešams veikt tautsaimniecības strukturālo transformāciju, aktivizēt uzņēmējdarbības attīstību un paaugstināt produktu konkurētspēju. Balstoties tikai uz brīvā tirgus spēkiem un stimuliem, to panākt būs neiespējami. Ir nepieciešama efektīva struktūrpolitika un saskaņota atbildīgo institūciju darbība, vienojoties par prioritātēm, kuru īstenošanai katrai iesaistītajai ministrijai jāizpilda savi uzdevumi. Tādēļ 2016. gada 3. maijā apstiprinot Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai (MK rīkojums Nr. 275) ir īpaši akcentēti Ministru kabineta prioritārie rīcības virzieni tautsaimniecības attīstībai (turpmāk – MK prioritārie rīcības virzieni), kuru izpildei visvairāk nepieciešama horizontāla vairāku resoru iesaiste izvirzīto mērķu sasniegšanai.

¹ <http://polsis.mk.gov.lv/documents/5559>

MK 4. prioritārā rīcības virziena “**Darbinieku prasmju un zināšanu uzlabošana produktivitātes un IKP pieauguma sasniegšanai un vienlaikus iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanai**” kā kopējā virziena vadošā ministrija ir noteikta – EM. Tiešā veidā ar darba tirgus pārkārtojumiem ir saistīti šādi MK 4. prioritārā rīcības virziena apakšvirzieni un nepieciešamās darbības:

- 4.4 Strukturālas izmaiņas izglītības sistēmā, uzsākot īstenot 21. gs. atbilstošu izglītības saturu un radot izglītības resursu efektīvu un pārdomātu izmantošanu (Atbildīgā IZM);
- 4.4.2 Izglītības kvalitātes paaugstināšana, paaugstinot iegūtās pamatzglītības kvalitātes vērtējumu Globālās konkurētspējas indeksā un izstrādājot un ieviešot pasākumus visaptverošai jauno talantu selekcijai skolās (īpaši lauku reģionos) (Atbildīgā IZM);
- 4.4.3 Profesionālās izglītības modernizēšanas pasākumi un pieaugušo motivācija tālākizglītbai, intensīva esošās modernās infrastruktūras izmantošana nodarbināto un bezdarbnieku kvalifikācijas celšanai ar mērķi nodrošināt darbaspēka kopējā kvalitātes līmeņa atbilstību šodienas prasībām (Atbildīgā IZM).

Vienojoties ar norādītajām atbildīgajām institūcijām EM veidotā Darba tirgus reformu darba grupa varētu īstenot augšminēto MK 4.prioritārā rīcības virziena apakšvirzienu un nepieciešamo darbību izpildes koordināciju.

5. KOPSAVILKUMS UN PRIEKŠLIKUMI

Ziņojumā ir raksturota esošā situācija darba tirgū, kā arī iekļautas aktualizētās darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes, kas ir viens no elementiem darbaspēka piedāvājuma pielāgošanas procesā. Darba tirgus prognozes ir kvantitatīvā bāze tālākām diskusijām starp nodarbinātības, izglītības, struktūrpolitikas veidotājiem, sociālajiem partneriem, zinātniekiem u.c. iesaistītām pusēm, lai izkristalizētos rīcības virzieni, kas sekmētu sabalansētu darba tirgus attīstību.

Ekonomikas ministrija ir sagatavojusi īpašu paātrinātas tautsaimniecības izaugsmes scenāriju un tam atbilstošu makroekonomisko prognozi. Mērķa scenārijs izstrādāts, atbilstoši Latvijas struktūrpolitikas uzstādījumiem, kas noteikti virknē vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentos. Tāpat arī ņemti vērā pamata pieņēmumi par globālās ekonomikas attīstību noteicošiem procesiem. Mērķa scenārijs parāda galvenos nosacījumus, lai Latvijas tautsaimniecība vidējā termiņā savā attīstībā panāktu tādas izaugsmes tempus, kas nodrošinātu ikgadējo konvergenci uz ES vidējo līmeni vismaz par 2-3 procentpunktiem. Tas nozīmē, ka mūsu ikgadējai izaugsmei vidējā termiņā jābūt vismaz 5% līmenī. Mērķa scenārijā tiek modelēta situācija, kas nosaka galvenos Latvijas darba tirgus ilgtermiņa izaicinājumus.

Latvijas ekonomiskās priekšrocības pēc krīzes periodā galvenokārt balstījās uz zemām darbaspēka izmaksām un zemo tehnoloģiju nozarēm un ir jāņem vērā, ka turpmākajos gados darbaspēka izmaksu pieaugums ir neizbēgams izaugsmes un atvērtā darba tirgus dēļ. Tas nozīmē, ka Latvija var zaudēt konkurētspēju zemu izmaksu segmentos ātrāk nekā iegūt priekšrocības augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanā. Līdz ar to ir nepieciešams veicināt ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta sarežģītības attīstībai. Tas ir būtisks priekšnosacījums Latvijas tautsaimniecības konverģencei ar attīstītajām ES valstīm un iedzīvotāju labklājības pieaugumam, ko var panākt, palielinot Latvijas ekonomikas konkurētspēju, kas balstīta uz inovāciju. Jāatzīmē, ka šāda ekonomikas transformācija prasa ne tikai inovācijas sistēmas stiprināšanu, bet arī būtiskas kvalitatīvas izmaiņas izglītības sistēmā – kā formālā tā arī pieaugušo tālākizglītībā (mūžizglītības sistēmā), lai radītu nepieciešamos priekšnosacījumus strukturālajām pārmaiņām.

Vienlaikus jāņem vērā, ka demogrāfijas izaicinājumi tuvāko gadu laikā var saasināt darbaspēka nepietiekamības problēmu. Saskaņā ar demogrāfijas prognozēm iedzīvotāju skaits Latvijā līdz 2022. gadam var samazināties par vairāk nekā 60 tūkst., pie tam darbaspējas vecumā iedzīvotāju skaits samazināsies straujāk nekā kopējais iedzīvotāju skaits. Galvenais iedzīvotāju skaita samazināšanās iemesls gan vidējā, gan ilgtermiņā būs iedzīvotāju novecošanās, kā rezultātā palielināsies starpība starp dzimstības un mirstības rādītājiem. Ņemot vērā negatīvās demogrāfijas tendences, atbilstoši darbaspēka nepietiekamība nākotnē var kļūt par nozīmīgu šķērslī izaugsmei. Tāpēc, lai nodrošinātu ekonomikas izaugsmes mērķus, nepieciešams sekmēt Latvijas valsts piederīgo reemigrāciju, kā arī jāveido selektīvas imigrācijas mehānismi, kas ilgtermiņā nodrošinātu efektīvu darba tirgus nepilnību novēršanu.

Nākamajos gados situācija darba tirgū turpinās pakāpeniski uzlaboties – vidējā termiņā – līdz 2022.gadam nodarbināto skaits palielināsies par aptuveni 50 tūkst., bet bezdarba līmenis samazināsies līdz 6%. Vienlaikus vidējā termiņā saglabāsies jūtamas neatbilstības starp darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu. Jāatzīmē, ka jau pašlaik

dažās profesijās ir vērojams atbilstošas kvalifikācijas darbaspēka nepietiekamība, tomēr jāņem vērā, ka darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību ietekmē ne tikai attiecīgās prasmes, bet arī atalgojums. Atsevišķās profesijās pat pie relatīvi augsta atalgojuma līmeņa ir grūtības apmierināt pieaugošo pieprasījuma ar atbilstošas kvalifikācijas darbaspēku (piemēram – IT nozarē, programmētāji), bet vienlaikus ir jomas, kur pastāv būtisks darbaspēka pārpalikums (dažādu pakalpojumu jomu pārvaldes/administrācijas darbinieki, juridisko, sociālo un kultūras lietu speciālisti, tirdzniecības aģenti u.tml.), tādējādi iedzīvotāji ar atbilstošu izglītību un pieredzi spiesti strādāt zemāka līmeņa darbos. Neskatoties uz iegūto specialitāti, daudz lielākas iespējas integrēties darba tirgū ir iedzīvotājiem ar augstāku izglītības līmeni. Bezdarba līmenis starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ar augstāko izglītību ir vairāk nekā 4 reizes mazāks nekā iedzīvotājiem ar pamatizglītību, bet vairāk nekā 2 reizes mazāks kā iedzīvotājiem ar vidējo izglītību. Tāpat lielākas priekšrocības darba tirgū ir iedzīvotājiem ar profesionālo izglītību, salīdzinot ar tiem, kas ieguvuši vispārējo izglītību.

I Darba tirgus disproporcijas

IZM un LM īstenotie pasākumi darbaspēka piedāvājuma pārstrukturēšanai atstāj labvēlīgu ietekmi uz darba tirgu. IZM pasākumi ir sekmējuši, ka ar vien lielāks jauniešu īpatsvars izvēlās turpināt studijas dabaszinātņu un inženierzinātņu jomās, kas kopumā mazina atbilstošas kvalifikācijas speciālistu iztrūkumu vidējā un ilgtermiņā. Tikmēr LM īstenotie aktīvās darba tirgus politikas pasākumi ir veicinājuši iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes saglabāšanos/pieaugumu, kā arī zemas kvalifikācijas un/vai darba tirgus pieprasījumam neatbilstoša kvalifikācijas darbaspēka īpatsvara samazināšanos darba tirgū. Vienlaikus, jāatzīmē, ka īstenoto pasākumu ietekme uz darba tirgu ir lēna un mērogs nav pietiekams, lai pilnībā novērstu darba tirgus neatbilstības vidējā un ilgtermiņā. Saskaņā ar vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozēm, saglabājoties pašreizējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai, paredzamas šādas būtiskākās darba tirgus disproporcijas:

- **neatbilstība starp augstākās izglītības piedāvājumu un darba tirgus pieprasījumu.** Turpmākajos gados palielināsies speciālistu pārpalikums humanitāro un sociālo zinātņu jomās (2022. gadā pārpalikums ~10 tūkst.), vienlaikus iztrūkums veidosies pēc dabaszinātņu, IKT un inženierzinātņu speciālistiem (2022. gadā iztrūkums ~16 tūkst.);
- **iztrūkums pēc darbaspēka ar vidējo profesionālo izglītību.** Pēdējo 10 gadu laikā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar vidējo profesionālo izglītību sarucis par piektdaļu, līdzīgos tempos darbaspēka piedāvājuma samazinājums būs vērojams arī turpmāk. Tā rezultātā vidējā termiņā var veidoties darbaspēka ar vidējo profesionālo izglītību iztrūkums ~ 30 tūkst., pie tam iztrūkums būs vērojams praktiski visās izglītības tematiskajās grupās, it īpaši Inženierzinātnēs un ražošanā;
- **liels jauniešu īpatsvars, kas nonāk darba tirgū bez konkrētas specialitātes un prasmēm.** Aptuveni 30% no vispārējo vidējo izglītību beigušiem neturpina mācības augstākās izglītības līmenī, savukārt pieprasījums pēc šāda darbaspēka samazinās. Nemainoties šai proporcijai, 2022. gadā vairāk nekā 25 tūkst. jauniešu bez iegūtas profesijas vai prasmēm būs problēmas atrast darbu;

- **liels mazkvalificētā darbaspēka īpatsvars.** Pašlaik vairāk nekā 90 tūkst. jeb aptuveni 9% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem bija pamatizglītība vai nepabeigta pamatizglītība, turklāt nav sagaidāms, ka tuvākā nākotnē to īpatsvars varētu samazināties.

Lai nākotnē mazinātu iespējamās darba tirgus disproporcijas, problēmas ir jārisina kompleksi. Piemēram, ir grūti palielināt studējošo skaitu dabas zinātnēs un inženierzinātnēs, ja jau pamatizglītībā un vidējā izglītībā skolēniem ir vājas zināšanas un maza interese par eksaktajiem mācību priekšmetiem. Tāpat jāņem vērā, ka iespējamie risinājumi augstākā izglītībā, vidējā, vidējā profesionālā izglītībā un pamatizglītībā jūtamam ietekmi dos vairāk ilgtermiņā. Izmaiņas formālā izglītībā atstāj relatīvi mazu ietekmi uz vidēja termiņa problēmām. Tāpēc profesionālās kvalitātes uzlabošanai un darba tirgus disproporciju mazināšanai nozīmīga loma ir efektīvai pieaugušo apmācību tālākizglītības sistēmai. Pieaugušo tālākizglītības sistēmas uzlabojumi ir vienlīdz svarīgi bezdarbniekiem un nodarbinātiem visu profesionālo kvalifikāciju pārstāvjiem – kā vienkāršo tā arī augsti kvalificēto profesiju. Kvalitatīva tālākizglītības piedāvājuma nodrošināšanā pieaugušajiem nozīmīga loma ir gan augstākās izglītības iestādēm, gan profesionālās izglītības iestādēm, gan arī darba devējiem.

II Priekšlikumi darba tirgus piedāvājuma uzlabošanai

Jāatzīmē, ka vairums pasākumu, kas vērsti uz darba tirgus piedāvājuma sabalansēšanu ar darba tirgus pieprasījumu, jau pašlaik tiek īstenoti vai arī pārskatāmā nākotnē tiks uzsākta to īstenošana. Vienlaikus, lai vēl efektīvāk novērstu nākotnē sagaidāmās neatbilstības darba tirgū, ir nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību sekojošās jomās:

a) pasākumi pamatizglītībā un vispārējā vidējā izglītībā:

- jāpaaugstina jauniešu interese un kompetence eksaktajos un dabaszinātņu mācību priekšmetos;
- jāstiprina matemātikas un dabaszinātņu izglītības apguves kvalitāte – vispārējās izglītības satura pilnveide, valsts diagnosticējošo darbu 8., 9., 10., 11.klasē organizēšana STEM mācību priekšmetos, kā arī pakāpeniska centralizētā obligātā izvēles eksāmena fizikā vai ķīmijā, vai dabaszinībās ieviešana, t.sk. īstenojot pilotprojektu tam piešķirtā finansējuma ietvaros;
- uzlabot pieeju karjeras attīstības atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, veicinot izglītojamo izpratni par darba tirgus, turpmākās izglītības un karjeras jautājumiem.

b) pasākumi vidējā profesionālā izglītībā:

- jāturpina paaugstināt profesionālās izglītības pievilcību un kvalitāti, nodrošinot tās atbilstību darba tirgus prasībām;
- ieviest sistēmas līmenī darba vidē balstītas mācības kā profesionālās izglītības programmas īstenošanas veids, vienlaikus pilnveidojot arī prakšu vadītāju izglītības iestādē un uzņēmumā profesionālo kompetenci;
- paātrināt profesionālās izglītības programmu reformu, turpinot aktīvu nozaru ekspertu padomju iesaisti, izveidot regulējumu mācekļības shēmām un palielināt to piedāvājumu;
- stiprināt eksakto un dabaszinātņu apguvi profesionālajā izglītībā, t.sk. palielināt eksakto un dabas zinību priekšmetu īpatsvaru tehnisko virzienu profesionālās vidējās izglītības programmu vispārīglītojošajā saturā;
- jāpaaugstina profesionālās vidējās izglītības programmu absolventu sociālā, komunikācijas un uzņēmējdarbības kompetence;
- jāievieš profesionālajā izglītībā modulārā pieeja, nodrošinot dažādu profesionālo kvalifikāciju ieguves iespējas pieaugušo izglītības kontekstā;
- jāveicina darba devēju aktīvāku iesaisti izglītības piedāvājuma veidošanā (prakses vietas, līdzdalība izglītības programmu izstrādē, iesaistīšanās tālākizglītībā);
- jānovērš šķēršļus, kas kavē profesionālo izglītības iestāžu absolventu tālākās studijas augstākajā izglītībā.

c) pasākumi augstākajā izglītībā:

- jāstiprina augstākās izglītības kvalitāte – akreditācijas sistēmas pilnveide, studiju vietas nodrošinājuma palielināšana, akadēmiskā personāla kvalifikācijas kritēriju paaugstināšana;
- jāmazina studentu atbirums inženierzinātņu un dabas zinātņu programmās, piemēram, ieviešot valsts finansētu pirmsstudiju kursu;
- jāturpina palielināt budžeta studiju vietu skaits inženierzinātnēs, informācijas un komunikācijas tehnoloģijās, farmācijā un lauksaimniecībā;
- jāattīsta starpdisciplināras programmas;
- jāpaplašina profesionālās augstākās izglītības 1.līmeņa (koledžu) piedāvājums – īpaši STEM virzienos;
- jāuzlabo augstskolu nodrošinājums ar mūsdienīgām iekārtām, aprīkojumu un tehnoloģijām tādos prioritāros studiju virzienos kā dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošana un būvniecība;
- jāpaplašina pieaugušo izglītības piedāvājums augstākās izglītības iestādēs – zināšanu atjaunošana un padziļināšanā iegūtā specialitātē, pārkvalifikācijas iespējas cilvēkiem ar augstāko izglītību;

- jāīsteno uz rezultātiem orientēta augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešana;
- jāuzlabo augstākās izglītības iestāžu sadarbība ar vidējās profesionālās izglītības iestādēm, tādējādi sekmējot vidējās profesionālās izglītības iestāžu absolventu pāreju no profesionālās izglītības uz augstāko izglītību (piemēram, līdzdalība izglītības programmu izstrādē un savstarpējā saskaņošanā, iepriekšējās izglītības atzīšana u.tml.)..

d) pasākumi pieaugušo izglītībā:

- jāizveido vienota pieaugušo izglītības sistēmu ar skaidru finansēšanas modeli;
- jāveido uz darba tirgus vajadzībām balstītu pieaugušo izglītības piedāvājumu, iesaistītajām pusēm aktīvi jāsadarbības apmācību programmu izstrādē;
- jāpalielina pieaugušo izglītības kapacitāte, kā arī jāorientē valsts un kohēzijas atbalsts uz konkrētām mērķa grupām:
 - iedzīvotājiem, kuru iegūtā izglītība neatbilst darba tirgus pieprasījumam;
 - iedzīvotājiem bez izglītības konkrētā specialitātē, bez darba pieredzes vai zemu izglītības līmeni;
 - iedzīvotājiem pirmspensijas/pensijas vecumā.
- jāveicina jauniešu atgriešanos izglītības sistēmā, kuri nav ne apmācībās, ne nodarbinātībā, kvalifikācijas un prakses iegūšanai – efektīva Jauniešu garantijas iniciatīvas ieviešana;
- jāpaplašina pieaugušo izglītības iespējas formālajā izglītībā – vidējās profesionālās un augstākās izglītības iestādēs;
- jāpilnveido motivācijas mehānismi darba devējiem, kas veicinātu to ieguldījumus darbinieku apmācībā;
- jāizveido iesaistīto pušu sadarbības platformu pieaugušo izglītības sistēmas pārraudzībai.

e) darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēma:

- izveidot darba tirgus reformu darba grupu, kuras mērķis būtu sekmēt saskaņotu starpresoru sadarbību nepieciešamo darba tirgus reformu (pārkārtojumu) plānošanā, izstrādē un ieviešanā, kā arī nodrošināt to uzraudzību, lai tādējādi mazinātu neatbilstības (disproporcijas) Latvijas darba tirgū:
 - jāveicina dialogs un sadarbība ar nozaru pārstāvjiem un sociālajiem partneriem;
 - izglītības saturs jāveido ciešākā sadarbībā ar attiecīgās nozares darba devējiem;
 - jānodrošina vienots redzējums par darba tirgus prognožu ietvaru – galvenajiem secinājumiem un to ietekmi uz darba tirgu;
 - sociālajam dialogam jābūt vērstam uz nākotnes attīstības scenāriju apspriešanu un apsteidzošo pārkārtojumu īstenošanu.

- jāpilnveido prognozēšanas metodoloģijas (gan īstermiņa, gan ilgtermiņa), nodrošinot prognožu atbilstību rīcībpolitikas veidotāju un citu lietotāju vajadzībām, tā nodrošinot efektīvāku iegūto prognožu pārnesi rīcībpolitikās.
- jāpaplašina un jāuzlabo diskusijas par darba tirgus prognožu metodoloģiju un izstrādes gaitu, tādējādi uzlabojot rezultātu ticamību un izmantošanas iespējas;
- jāsekmē izglītības piedāvājuma ciešāka sasaiste ar darba tirgus vajadzībām:
 - NEP statusa nostiprināšana;
 - absolventu darba gaitu monitoringa sistēmas izveide – VID darba ņēmēju un izglītības iestāžu absolventu datu bāžu savietošana;
 - izglītības informācijas sistēmu pilnveide un iespēju paplašināšana.
- jāpaplašina prognožu atspoguļošanas iespējas:
 - interaktīvas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognožu analīzes un karjeras plānošanas platformas izveide (EM);
 - Nodarbinātības barometra pilnveide (NVA).

Vienlaikus, bez pasākumiem izglītības jomā nepieciešams mazināt demogrāfijas tendenču negatīvo ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu – dzimstības veicināšana un mirstības mazināšana, Latvijas valstspiederīgo reemigrācijas sekmēšana, selektīvu imigrācijas mehānismu izveidei ilgtermiņā, kā arī pasākumi iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes celšanai. Tāpat Nacionālās industriālās politikas ietvaros, jāstiprina ražotāju konkurētspēju un jāveicina tautsaimniecības pārstrukturizāciju no zemas uz vidēju un augstu tehnoloģiju nozarēm.

Lai risinātu informatīvajā ziņojumā identificētās problēmas, jāturpina Ministru kabineta 2009.gada 14.jūlija protokollēmuma Nr.48 24.§ minēto uzdevumu īstenošana.

Ekonomikas ministrs

A.Ašeradens

Vīza: Valsts sekretārs

J.Stinka

17.06.2016. 15:55:55
23133
Normunds Ozols
Normunds.Ozols@em.gov.lv, 67013068

Saturs

1. tabula	IKP pieauguma tempi	2
2. tabula	Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji	2
3. tabula	Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs un darbaspēka pieprasījuma prognozes	3
1. attēls	Nodarbināto sadalījums pa nozarēm un vecuma grupām	4
4. tabula	Nodarbināto struktūra pa profesiju apakšgrupām	5
2. attēls	Nodarbināto sadalījums pa profesijām un vecuma grupām	10
5. tabula	Profesiju klasifikators (ISCO-08) un apakšgrupu skaidrojumi	14
6. tabula	Darbaspēka pieprasījuma prognozes. Nodarbināto skaits pa profesiju grupām	18
7. tabula	Darbaspēka piedāvājuma prognozes saglabājoties patreizējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai. Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji pa profesiju grupām	20
8. tabula	Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība pa profesiju grupām	22
9. tabula	Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums sadalījumā pa izglītības jomām	24
10. tabula	Nodarbināto skaita ar augstāko izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	25
11. tabula	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar augstāko izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	26
12. tabula	Nodarbināto skaita ar vidējo izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	27
13. tabula	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar vidējo izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām	28
14. tabula	Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma starpība pa izglītības jomām	29
15. tabula	Tautsaimniecības nozaru agregācija	30
16. tabula	Darba tirgus jautājumu apspriešanā iesaistītās padomes	31

* Detalizētas darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes

IKP pieauguma tempi
procentos, pieaugums pret iepriekšējo gadu

	Fakts						Prognoze		
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017-2022 vidēji gadā	2022-2030 vidēji gadā
IKP	-3,8	6,2	4,0	3,0	2,4	2,7	2,9	4,7	3,6
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (A)	-3,9	-1,7	7,4	1,2	1,7	5,0	4,2	3,6	2,8
Apstrādes rūpniecība (C)	14,2	3,7	4,3	-1,2	-0,3	4,3	1,4	5,1	5,5
Pārējā rūpniecība (BDE)	-1,5	-5,2	-5,7	1,6	-3,1	1,4	3,5	3,6	3,4
Būvniecība (F)	-34,4	29,9	8,9	4,4	8,1	-1,1	-1,0	5,4	3,4
Tirdzniecība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (G)	-1,6	2,9	1,3	4,2	2,3	4,0	3,7	4,8	3,4
Transports un uzglabāšana (H)	-4,9	17,9	5,5	0,2	3,2	-0,1	0,0	3,5	3,4
Citi komercpakalpojumi (JKLMNRST)	-3,9	6,1	5,1	3,9	1,6	2,5	4,2	4,9	4,0
Sabiedriskie pakalpojumi (OPQ)	-6,9	3,0	-0,2	2,4	3,3	3,0	4,1	4,6	3,0

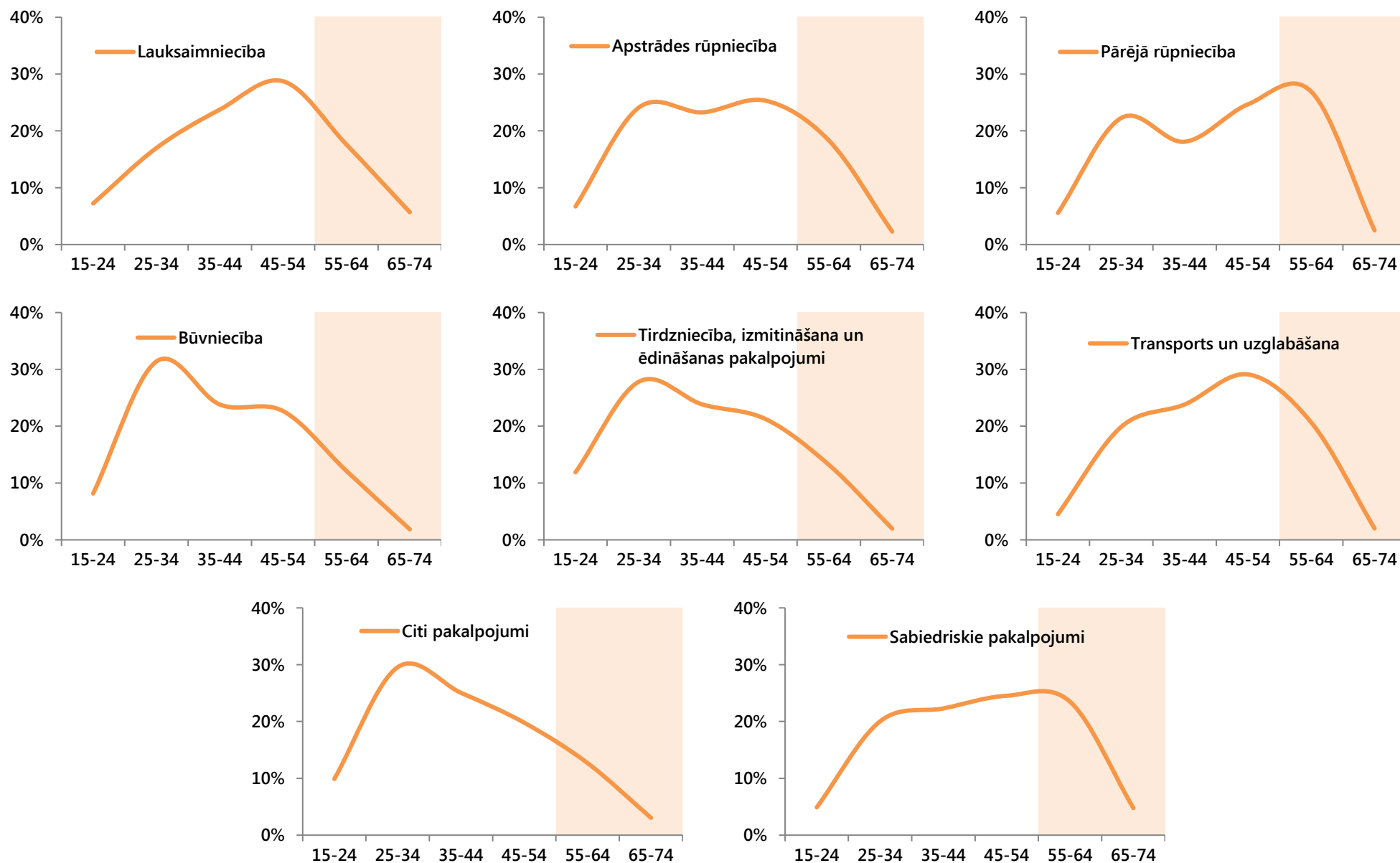
Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji
procentos, 15-74 gadu vecumā

	Fakts						Prognoze		
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2022	2030
Nodarbinātības līmenis (nodarbināto skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu)	52,0	54,0	56,1	58,2	59,1	60,8	62,2	67,1	69,6
Līdzdalības līmenis (ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits pret kopējo iedzīvotāju skaitu)	64,6	64,5	66,1	66,0	66,3	67,5	68,2	71,4	73,6
Bezdarba līmenis (bezdarbnieku (darba meklētāju) īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā)	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8	9,9	8,8	6,0	5,5

Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs un darbaspēka pieprasījuma prognozes
tūkstošos

	Fakts						Prognoze		
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2022	2030
Kopā	850,7	861,6	875,6	893,9	884,7	896,1	904,9	946,9	981,1
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (A)	73,3	76,6	73,3	72,0	66,4	71,1	71,9	69,7	67,4
Apstrādes rūpniecība (C)	112,2	114,4	122,6	125,8	118,9	116,4	117,6	128,4	152,3
Pārējā rūpniecība (BDE)	26,5	22,1	20,6	20,7	18,8	23,6	24,2	25,6	26,4
Būvniecība (F)	57,6	60,9	62,4	67,4	73,3	71,9	71,9	77,8	78,4
Tirdzniecība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (GI)	162,0	161,5	155,7	160,1	161,6	159,3	161,7	169,6	169,2
Transports un uzglabāšana (H)	71,4	73,2	75,2	77,4	84,9	85,4	86,2	90,3	94,0
Citi komercpakalpojumi (JKLMNRST)	153,6	152,9	163,3	166,6	164,8	169,9	172,8	186,2	197,0
Sabiedriskie pakalpojumi (OPQ)	194,0	199,9	202,6	203,9	196,0	198,5	198,6	199,3	196,4

Nodarbināto sadalījums pa nozarēm un vecuma grupām
2015.gadā, procentos

Nodarbināto struktūra pa profesiju apakšgrupām
2015. gadā

Profesiju kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Profesijas	%	
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	8,1	
				Rikotājdirektori un uzņēmumu vadītāji	91,9	
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	Komercpakalpojumu un administratīvie vadītāji	90,4	
				Tirdzniecības, tirgzinības un attīstības jomas vadītāji	9,6	
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības ražošanas vadītāji	10,0	
				Apstrādes un ieguves rūpniecības, būvniecības un loģistikas jomas vadītāji	48,7	
				Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vadītāji	9,9	
				Specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	31,4	
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	Viesmīlības un ēdināšanas pakalpojumu jomas vadītāji	29,6	
				Mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības jomas vadītāji	24,2	
				Citu pakalpojumu jomas vadītāji	46,1	
		Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	Zinātnieki, fizikas un Zemes zinātņu vecākie speciālisti	13,9
					Matemātiķi, aktuāri un statistiķi	1,7
					Dabas zinātņu vecākie speciālisti	5,1
	Inženieri (izņemot elektrotehnoloģiju inženierus)				42,5	
	Elektrotehnoloģiju inženieri				15,7	
	Arhitekti, plānotāji, ģeodēzijas un kartogrāfijas inženieri un dizaineri				21,1	
	22		Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	Ārsti	46,7	
				Medicīnas māsu un vecmāšu profesiju vecākie speciālisti	21,0	
				Alternatīvās un papildinošās medicīnas vecākie speciālisti	0,0	
				Ārstu palīgi	11,2	
				Veterinārārsti	3,0	
			Citi veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	18,2		

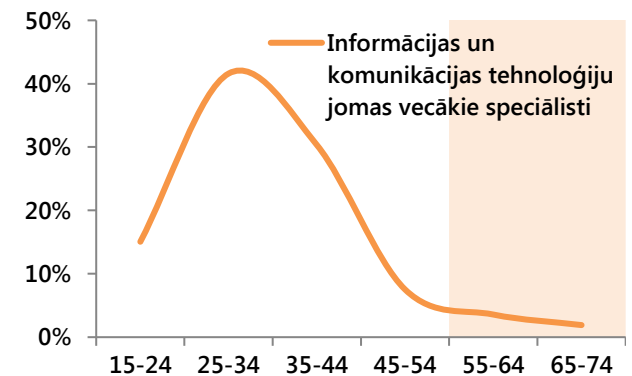
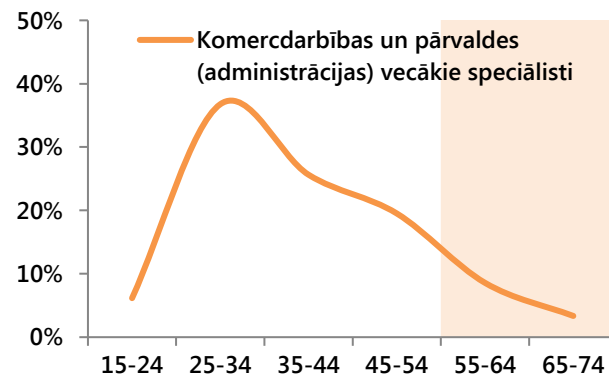
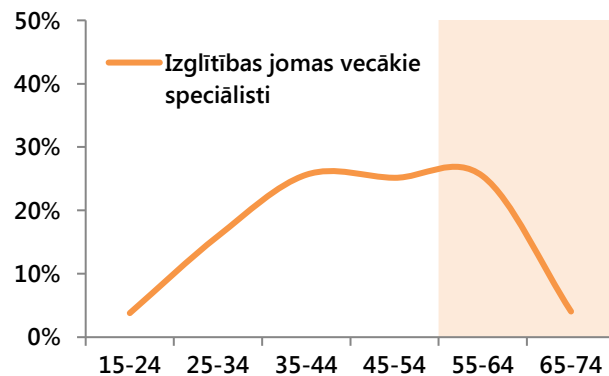
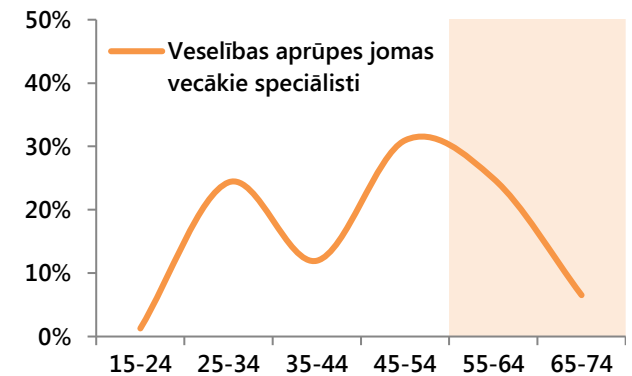
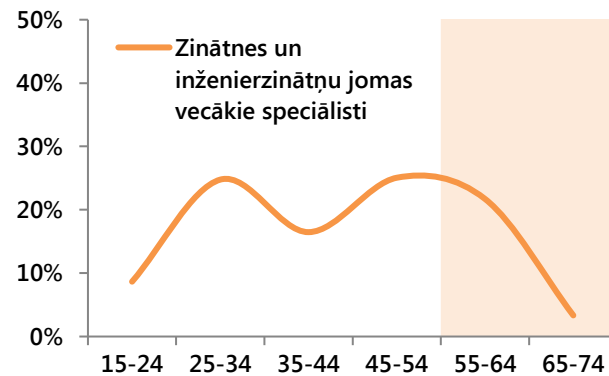
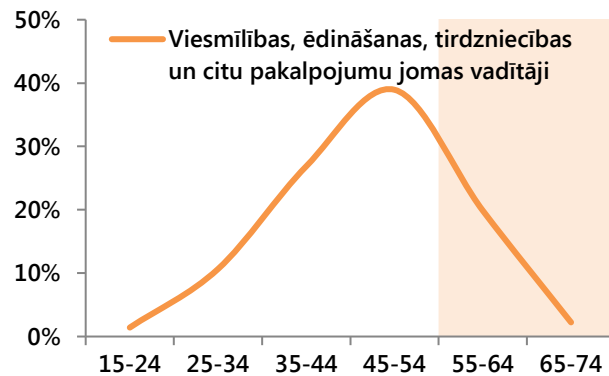
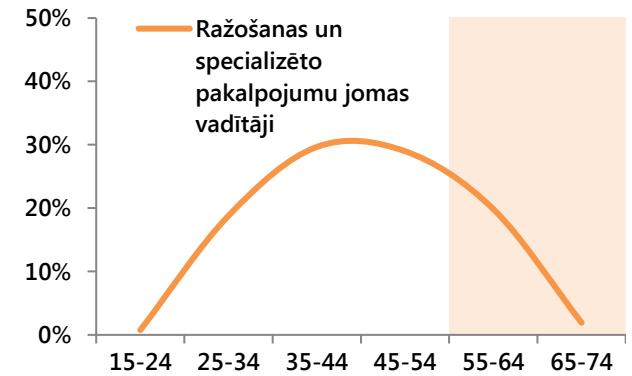
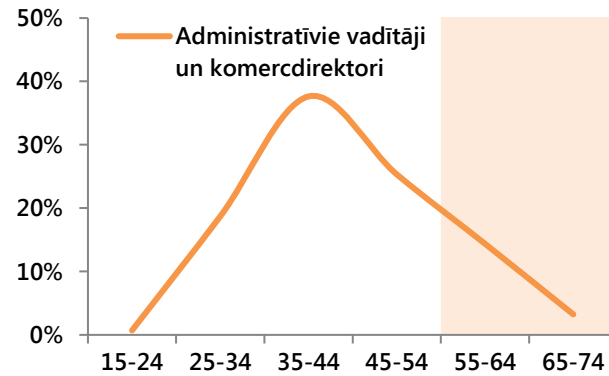
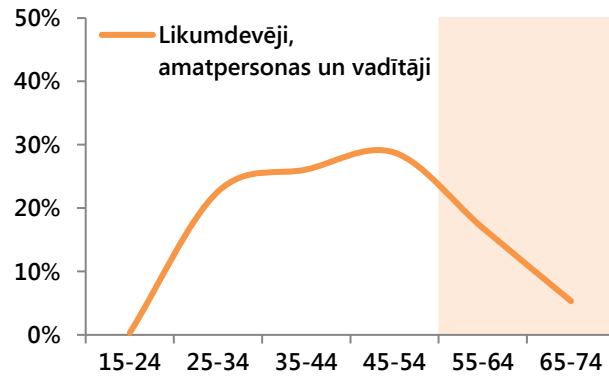
Augstas kvalifikācijas profesijas	23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	Universitāšu un citu augstākās izglītības iestāžu akadēmiskais personāls	6,2	
			Profesionālās izglītības pedagogi	6,4	
			Vidējās izglītības pedagogi	21,5	
			Pamatizglītības un pirmsskolas pedagogi	43,5	
			Citi izglītības jomas vecākie speciālisti	22,5	
	24	Citi vecākie speciālisti	Finanšu vecākie speciālisti	17,3	
			Pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	66,2	
			Tirdzniecības, tirgzinības un sabiedrisko attiecību vecākie speciālisti	16,4	
	25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	Programmētāji un lietojumprogrammu veidotāji un analiķi	52,5	
			Datu bāzu un tīklu vecākie speciālisti	47,5	
	26	Juridisko, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	Juridisko lietu vecākie speciālisti	32,5	
			Bibliotekāri, arhivisti un tiem radniecīgu profesiju vecākie speciālisti	10,3	
			Sociālo un reliģisko lietu vecākie speciālisti	27,2	
			Rakstnieki, žurnālisti un lingvisti	14,7	
			Radošo un izpildītājmākslu mākslinieki	15,2	
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	Fizikas un inženierzinātņu speciālisti	52,3
				Ieguves, apstrādes rūpniecības un būvniecības uzraugi	11,0
				Tehnoloģisko procesu kontroles speciālisti	11,9
				Dabas zinātņu un tām radniecīgu zinātņu speciālisti	10,6
				Kuģu un gaisa kuģu vadītāji un tehniskie speciālisti	14,3
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	Medicīnas un farmācijas speciālisti	16,6
				Medicīnas māsu un vecmāšu profesiju speciālisti	54,2
				Alternatīvās un papildinošās medicīnas speciālisti	1,5
Veterinārfeldšeri un veterinārārstu asistenti				2,5	
Citi veselības aprūpes jomas speciālisti				25,2	
33	Komerccarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	Finanšu un matemātikas speciālisti	26,8		
		Tirdzniecības un iepirkumu aģenti un starpnieki	34,1		
		Komerccapalpojumu speciālisti	10,1		
		Administratīvie un specializētie sekretāri	16,7		
		Valsts varas īstenošanas speciālisti	12,2		

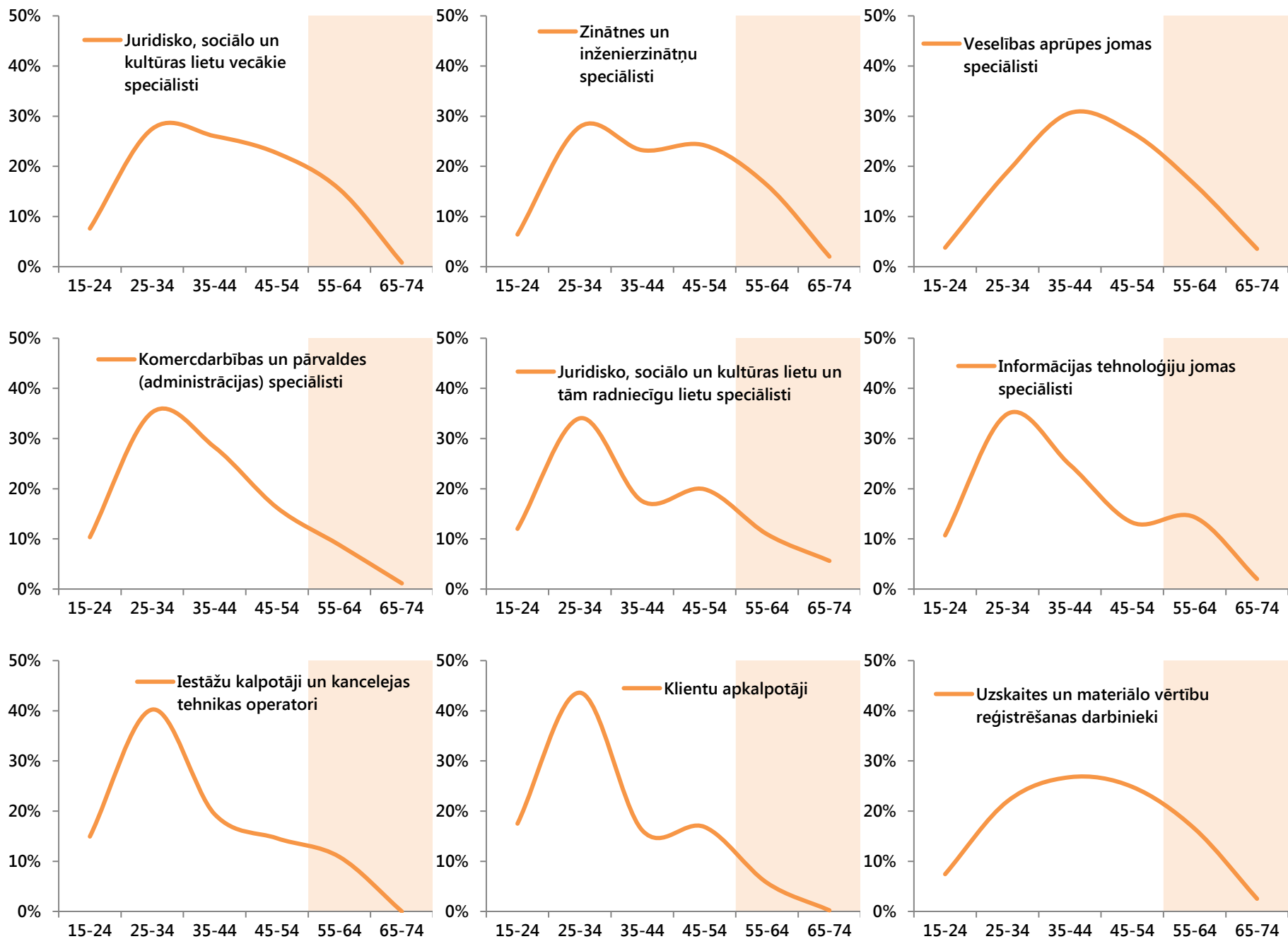
Augstas kvalifikācijas profesijas	34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	Juridisko, sociālo un reliģijas lietu speciālisti	31,2		
			Sporta un fiziskās sagatavotības speciālisti	23,2		
			Mākslas, kultūras un kulinārijas speciālisti	45,6		
	35	Informācijas tehnoloģiju jomas speciālisti	Informācijas tehnoloģiju darbības un lietotāju atbalsta speciālisti	73,5		
			Telekomunikāciju un radiosakaru iekārtu speciālisti	26,5		
	Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	Iestāžu kalpotāji	0,0
					Sekretāri	44,5
					Kancelejas tehnikas operatori	55,5
		42	Klientu apkalpotāji	Kasieri un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	33,3	
				Klientu informētāji	66,7	
43		Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	Uzskaites darbinieki	34,5		
			Materiālo vērtību un transporta darbības uzskaites darbinieki	65,5		
44		Citi kalpotāji	Citi kalpotāji	100,0		
Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki		51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	Ceļojumu pavadoni, konduktori un gidi	5,0	
				Pavāri	31,1	
	Viesmīļi un bārmeņi			17,3		
	Frizieri, skaistumkopšanas darbinieki un tiem radniecīgu profesiju darbinieki			18,9		
	Namu pārziņi un saimniecības vadītāji			22,5		
	Citi individuālo pakalpojumu jomas darbinieki			5,1		
	52			Tirdzniecības darbinieki	Ielu un tirgus pārdevēji	5,7
	53	Individuālās aprūpes darbinieki	Veikalu pārdevēji	83,0		
			Kasieri un biļešu pārdevēji	4,7		
			Citi tirdzniecības darbinieki	6,5		
54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	Bērnu pieskatītāji un skolotāju palīgi	43,2			
61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	Individuālās aprūpes darbinieki	56,8			
		Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	100,0			
		Kultūraugu audzētāji	68,3			
		Lopkopji un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	29,9			
62	Kvalificēti tirgus mēzsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	Jauktu lauksaimniecības kultūru audzētāji un lopkopji	1,8			
		Mežkopji un tiem radniecīgu profesiju darbinieki	90,4			
		Zivsaimniecības darbinieki un mednieki	9,6			

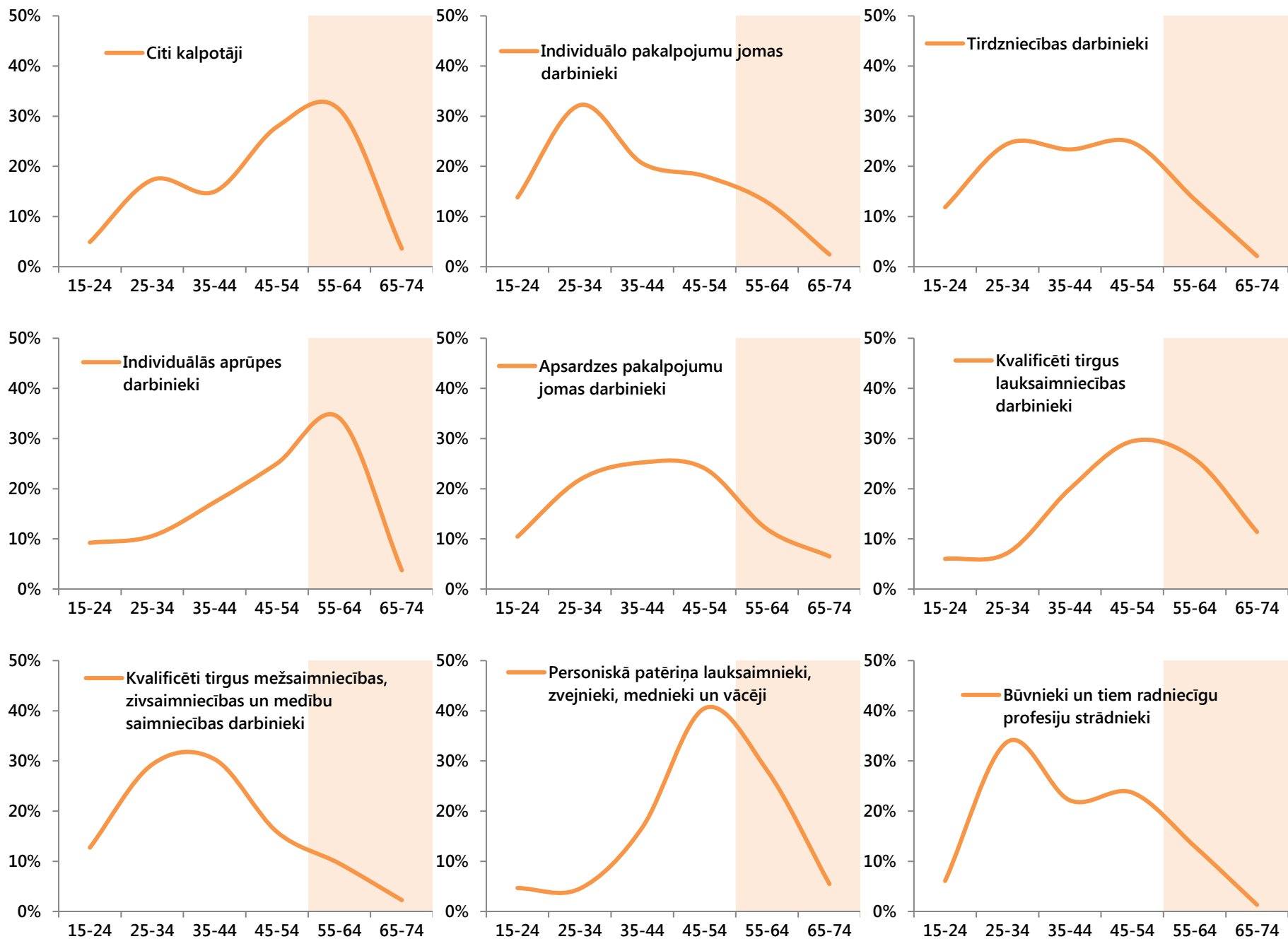
	63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	Personiskam patēriņam paredzētu jauktu lauksaimniecības kultūru audzētāji un lopkopji	100,0
Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektriķus)	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	70,6
			Apdares būvdarbu strādnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	23,7
	72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	Krāsotāji, būvju konstrukciju tīrītāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	5,7
Valcētāji, skārdnieki un metāla konstrukciju montētāji, metālļēji, metinātāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki			29,7	
Kalēji, instrumentu izgatavotāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki			23,3	
Mašīnu mehāniķi un remontatslēdznieki			47,0	
	73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	Amatnieki	69,9
Iespieddarbu strādnieki			30,1	
	74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	Elektroiekārtu uzstādītāji un labotāji	94,0
Elektronisko un telekomunikāciju iekārtu mehāniķi un labotāji			6,0	
	75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	Pārtikas pārstrādes strādnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	32,8
Kokapstrādes strādnieki, mēbeļu izgatavotāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki			33,3	
Apģērbu izgatavotāji un tiem radniecīgu profesiju strādnieki			27,2	
Citi amatnieki un strādnieki			6,7	
Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	Ieguves un minerālu apstrādes iekārtu operatori	4,4
			Metāla apstrādes un metāla virsmas apstrādes iekārtu operatori	0,5
			Ķīmisko un foto izstrādājumu ražošanas iekārtu un mašīnu operatori	6,5
			Gumijas, plastmasas un papīra izstrādājumu ražošanas iekārtu operatori	4,2
			Tekstila, kažokādas un ādas izstrādājumu ražošanas iekārtu operatori	7,5
			Pārtikas un līdzīgu produktu ražošanas iekārtu operatori	15,7
			Koksnes apstrādes un papīra ražošanas iekārtu operatori	26,4
			Citu rūpniecisko iekārtu un mašīnu operatori	34,7
			Montieri	100,0
			82	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori
Transportlīdzekļu vadītāji	20,9			
Smago kravas automobiļu un autobusu vadītāji	41,8			
Lauksaimniecības, zemes darbu, celšanas un citu kraušanas iekārtu operatori	29,9			
Kuģu klāja komandas un tām radniecīgu profesiju strādnieki	4,3			

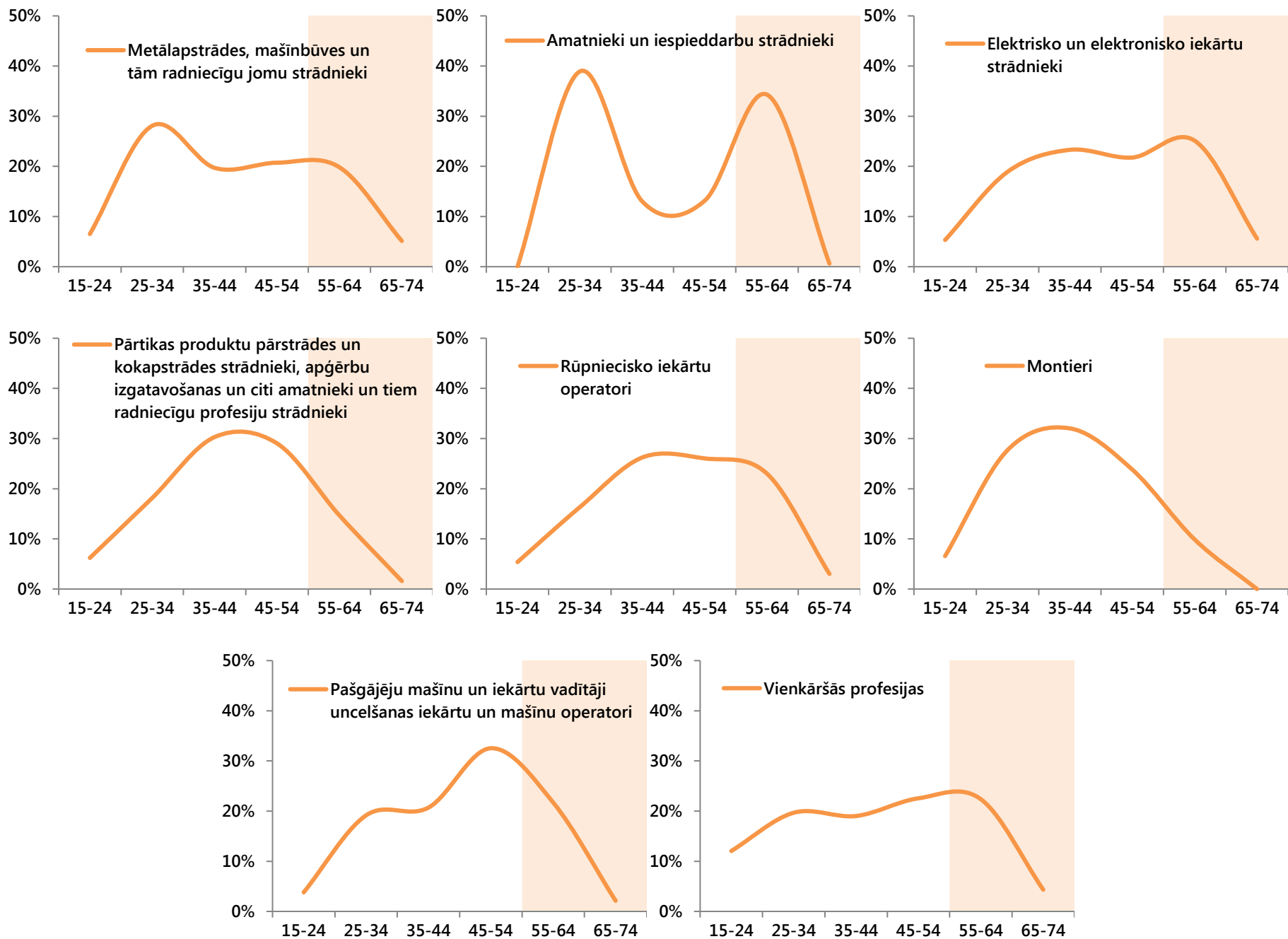
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājdarbos	Māju, viesnīcu un biroju apkopēji un palīgi	84,2
				Transportlīdzekļu, logu un veļas mazgātāji un citu ar rokām veicamu tīrīšanas darbu izpildītāji	15,8
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	100,0
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	Raktuvju un būvniecības strādnieki	21,4
				Rūpniecības un citi strādnieki	60,2
				Transporta strādnieki un krāvēji	18,4
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	100,0
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	Ielu strādnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	100,0
				Ielu pārdevēji (izņemot pārtikas preces)	0,0
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	Atkritumu savācēji	54,7
				Citi vienkāršo profesiju strādnieki	45,3

Nodarbināto sadalījums pa profesijām un vecuma grupām
2015.gadā, procentos

Profesiju klasifikators (ISCO-08) un apakšgrupu skaidrojumi

PK kods	Profesiju apakšgrupa	Skaidrojums
Augstas kvalifikācijas profesijas		
I Vadītāji		
11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	Šajā apakšgrupā ietilpst likumdevēji, valsts augstākās amatpersonas un vadītāji, kas nosaka, formulē valsts politiku, izstrādā, pieņem un groza normatīvos aktus, pārstāv valsti un rīkojas tās vārdā, uzrauga, kā tiek īstenota valsts politika un ievēroti normatīvie akti, vai veic līdzīgus uzdevumus valsts mēroga organizāciju interesēs; uzņēmumu vadītāji, kas nosaka un formulē uzņēmuma darbības pamatprincipus, plāno, vada un koordinē struktūrvienību darbu.
12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	Šīs apakšgrupas vadītāji vada jebkuras īpašuma formas un saimnieciskās darbības veida uzņēmumu, izstrādā to tehniskās, ekonomiskās un sociālās attīstības perspektīvas; finanšu, administratīvo un komercpakalpojumu struktūrvienību vadītāji plāno, vada un koordinē savu darbību tiešā uzņēmuma vadītāja vadībā, konsultējoties ar citu struktūrvienību vadītājiem.
13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	Šīs apakšgrupas vadītāji ražošanas un specializēto pakalpojumu jomā vada jebkuras īpašuma formas un saimnieciskās darbības veida uzņēmumu, izstrādā tā tehniskās, ekonomiskās un sociālās attīstības perspektīvas; struktūrvienību vadītāji plāno, vada un koordinē ražošanas procesus, pakalpojumu sniegšanu un citus savas darbības uzdevumus tiešā uzņēmuma vadītāja vadībā, konsultējoties ar citu struktūrvienību vadītājiem.
14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	Šīs apakšgrupas vadītāji viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomā vada jebkuras īpašuma formas un saimnieciskās darbības veida uzņēmumu, izstrādā tā tehniskās, ekonomiskās un sociālās attīstības perspektīvas; struktūrvienību vadītāji plāno, vada un koordinē ražošanas procesus, pakalpojumu sniegšanu un citus savas darbības uzdevumus tiešā uzņēmuma vadītāja vadībā, konsultējoties ar citu struktūrvienību vadītājiem.
II Vecākie speciālisti		
21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic izglītības darbu, zinātniskās pētniecības darbus, izstrādā un pilnveido teorijas, koncepcijas un metodiku, kā arī praktiski izmanto savas zināšanas fizikas, astronomijas, meteoroloģijas, ķīmijas, ģeofizikas, ģeoloģijas, matemātikas, statistikas, skaitļošanas, bioloģijas, zooloģijas, botānikas, ekoloģijas, fizioloģijas, agronomijas, bioķīmijas, mikrobioloģijas, arhitektūras, būvniecības un tehnikas nozarēs.
22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti nodarbojas ar zinātnisko pētniecību; izstrādā un attīsta teorijas, koncepcijas un metodes, kā arī pielieto praksē zinātnes atziņas medicīnas, pacientu aprūpes, zobārstniecības, veterinārmedicīnas, farmācijas un veselības veicināšanas jomā.
23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti māca vienas vai vairāku disciplīnu teoriju un praksi, veic zinātniskās pētniecības darbu un pilnīgu un attīsta koncepcijas, teorijas un darba metodes, kas nepieciešamas pasniedzamajās disciplīnās, raksta pedagoģiskus rakstus un mācību grāmatas, māca privāti, māca un attīsta cilvēkus ar garīgu atpalcību, veido un maina mācību plānus, pārbauda un iesaka mācīšanas metodes un uzskates līdzekļus, piedalās mācību un citu jautājumu apspriešanā skolās un universitātēs, māca bērniem mācību priekšmetus un organizē mācības pirmsskolas līmenī, māca izglītojamiem mācību priekšmetus un organizē mācības profesionālajā izglītībā un profesionālajā pilnveides izglītībā, organizē interešu izglītības darbu un vada pulciņus, organizē internāta un dienesta viesnīcas darbu izglītības iestādē, kā arī māca vadīt gaisa kuģus, kuģus, automašīnas, dzelzceļa, metropolitēna vilcienu un citus transportlīdzekļus, darba mašīnas un veic kompetences atbilstības vērtēšanas pakalpojumus.

24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic pētījumus, izstrādā un attīsta teorijas un metodes, kā arī izmanto zināšanas praksē informācijas izplatīšanas, saimnieciskās darbības organizēšanas un vadīšanas, kā arī rūpnieciskā īpašuma, filozofijas, psiholoģijas, ekonomikas, vēstures, socioloģijas, antropoloģijas, citu sabiedrisko disciplīnu, lingvistikas, likumu piemērošanas, jaunrades un izrāžu organizācijas nozarēs. Sagatavo normatīvos un metodiskos dokumentus, plāno tautas saimniecības nozares vai darbības jomas attīstību, nepieciešamos materiālos un finanšu resursus, veic analītisko darbu, izskata iedzīvotāju iesniegumus, organizē un vada Latvijas valsts robežas apsardzību un kontroli, nodrošina brīvības atņemšanas kā krimināl soda un apcietinājuma kā drošības līdzekļa izpildi.
25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic pētījumus, plāno informācijas un komunikācijas tehnoloģiju dizainu, raksta testus, sniedz konsultācijas un uzlabo informācijas tehnoloģiju sistēmas, aparatūru un programmatūru un ar to saistīto pielietojumu, izstrādā, uztur un atbalsta datubāzes un citas informācijas sistēmas, lai nodrošinātu optimālu darbību un datu integritāti un drošību.
26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	Šīs apakšgrupas vecākie speciālisti veic pētījumus, izstrādā un attīsta teorijas un metodes, kā arī izmanto zināšanas praksē informācijas izplatīšanas, saimnieciskās darbības organizēšanas un vadīšanas, kā arī filozofijas, psiholoģijas, vēstures, socioloģijas, antropoloģijas, citu sabiedrisko disciplīnu, lingvistikas, likumu piemērošanas, jaunrades un izrāžu organizācijas nozarēs, veic analītisko darbu.

III Speciālisti

31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskus uzdevumus, kas saistīti ar zinātniskās pētniecības darbu, ar koncepciju un darba metožu lietošanu tehnikas zinātņū, dabaszinātņū, kā arī skaitļošanas un inženierzinātņu jomā, strādā ar tehniskām iekārtām, kontrolē gaisa kuģu un kuģu iekārtu darbību, pēta ražošanas un citus procesus, kā arī izgatavoto produktu drošumu un lietojumderīgumu.
32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskās funkcijas medicīnas, veterinārmedicīnas, sanitārijas, farmācijas un radniecīgās nozarēs.
33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskus darbus finanšu, tirdzniecības, uzņēmuma pārvaldes, grāmatvedības uzskaites praktiskās realizācijas, kā arī juridisko, statistisko un citu pakalpojumu veidu jomā, veic valstisku darbību personāla sadalē, Latvijas Republikas valsts robežas apsardzībā un kontrolē, muitas darbībā, aplikšanā ar nodokļiem, sociālajā nodrošināšanā, licenču izsniegšanā, policijas darbībā.
34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti veic tehniskus darbus juridisko, statistisko un citu pakalpojumu veidu jomā, veic valstisku darbību sociālajā, atpūtas, sporta un reliģijas jomā.
35	Informācijas tehnoloģiju speciālisti	Šīs apakšgrupas speciālisti sniedz tehnisko palīdzību komunikāciju sistēmas, datoru sistēmu un tiklu lietotājiem, veic tehniskos uzdevumus, kas saistīti ar telekomunikāciju, attēlu un skaņu pārraidi, kā arī cita veida telekomunikāciju signāliem uz zemes, jūras vai gaisa kuģos.

Vidējas kvalifikācijas profesijas

IV Kalpotāji

41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	Šīs apakšgrupas darbinieki veic darbus, kas nepieciešami iestādes vadībai, lai efektīvi un sekmīgi risinātu ražošanas vai apgādes problēmas; veic finanšu, statistikas, grāmatvedības un citas informācijas apstrādi un sistematizēšanu ar datortehnikas vai citas kancelejas tehnikas palīdzību.
42	Klientu apkalpotāji	Šīs apakšgrupas darbinieki tieši apkalpo klientus, veic dažādas naudas operācijas, organizē ceļojumus, informē klientus, organizē lietišķas tikšanās. Šajā apakšgrupā iekļauti arī darbinieki, kas strādā pie telefona komutatora pults.
43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki veic finanšu, statistikas, grāmatvedības un citas informācijas apstrādi un sistematizēšanu ar skaitļošanas tehnikas vai citas kancelejas tehnikas palīdzību.

44	Citi kalpotāji	Šīs apakšgrupas darbinieki veic informācijas apstrādi un sistematizēšanu ar skaitļošanas tehnikas vai citas kancelejas tehnikas palīdzību.
V Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki		
51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki sniedz individuālos pakalpojumus, organizē ceļojumus, vada saimniecību, strādā sabiedriskajā ēdināšanā.
52	Tirdzniecības darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki pārdod dažādas preces, mākslas izstrādājumus, adījumus, avīzes, periodiskos izdevumus vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumos, kioskos, tirgus laukumos un ielās; demonstrē preces, skaidro to iedalījumu un kvalitāti, kā arī demonstrē apģērbu; pozē fotogrāfiem, skulptoriem un māksliniekiem vai filmējas reklāmas filmā.
53	Individuālās aprūpes darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki nodrošina aprūpi, uzraudzību un palīdzību bērniem, pacientiem, slimniekiem, invalīdiem un veciem cilvēkiem mājās, ārstniecības un sociālajās institūcijās, palīdz ārstiem, medicīnas māsām, sociālā darba speciālistiem, veterinārārstiem, farmaceitiem un citam medicīniskajam personālam slimnīcās, citās ārstniecības institūcijās un sociālajās institūcijās.
54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	Šīs apakšgrupas darbinieki dzēš ugunsgrēkus, glābj cilvēkus, mantu un materiālās vērtības ugunsgrēka laikā un pēc tā, sargā sabiedrisko kārtību, aiztur personas, kas pārkāpj likumus, sniedz kvalificētus apsardzes pakalpojumus juridiskām un fiziskām personām, nodrošina nepārtrauktu ieslodzīto personu diennakts apsardzi, izolāciju un uzraudzību ieslodzījuma vietās.
VI Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki		
61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki audzē un novāc Latvijas apstākļiem piemērotu lauksaimniecības kultūru ražu, ražo lopkopības produkciju, audzē dzīvniekus, audzē, apsargā un izmanto mežu, nodarbojas ar biškopību. Produkciju piegādā realizācijas organizācijām vai pārdod tirgū.
62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	Kvalificēti mežsaimniecības, medību saimniecības un zivsaimniecības darbinieki medī dzīvniekus, audzē un zvejo zivis, audzē, apsargā un izmanto mežu un produkciju piegādā realizācijas organizācijām vai pārdod tirgū.
63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji, kas ražo personiskam patēriņam, audzē labību, dārzeņus, augļus un citas kultūras, audzē mājlopus, vāc savvaļas augļus un augus, medī zvērus un zvejo zivis.
VII Kvalificēti strādnieki un amatnieki		
71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	Šīs apakšgrupas strādnieki būvē, uzrauga un remontē ēkas un citas būves, skalda un sagatavo akmeņus būvniecībai vai citiem mērķiem.
72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki izgatavo veidnes un veidņu serdes metāla kausēšanai un liešanai; metina, griež un veido metālu; ceļ smagas metāla konstrukcijas; veic līdzīgus darbus zem ūdens; kaļ tēraudu un citus metālus dažādu instrumentu, mašīnu, izstrādājumu ražošanai; regulē un vada dažādus darbgaldus, montē, izdara mašīnu dzinēju, kā arī elektrisko un elektronisko ierīču kārtējo un kapitālo remontu.
73	Amatnieki un iespaiddarbu strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki un amatnieki izgatavo un remontē precīzijas instrumentus – navigācijas, meteoroloģijas, optikas un citas ierīces, dažādus dārgakmens un dārgmetāla izstrādājumus; izgatavo, krāso un rotā porcelāna, keramikas un stikla traukus; izgatavo mākslas izstrādājumus no koka, ziediem, tekstilijām, ādas un līdzīgiem materiāliem; veic iespiešanas darbus.

74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki komplektē, regulē, montē un remontē elektromehāniskās ierīces un citu elektroaparāturu un ierīces ēkās, fabrikās, cehos un citur, apkalpo un remontē radiouztvērējus, televizorus, audio un video aparāturu, montē, apkalpo un remontē informācijas tehnoloģiju un telekomunikāciju iekārtas sakaru mezglos un lietošanas vietās, montē, ieviekl un remontē elektropārvades līnijas un kabelus.
75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki un amatnieki apstrādā un pārstrādā lauksaimniecības un rūpniecības izejvielas pārtikas un citos produktos, izgatavo un labo koka, auduma, kažokādu un citu materiālu izstrādājumus, veic kontroles un pārbaudes operācijas.
VIII Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri		
81	Rūpniecisko iekārtu operatori	Šīs apakšgrupas strādniekiem nepieciešama pieredze un zināšanas, kā vadīt un kontrolēt rūpnieciskās iekārtas, mašīnas un ierīces. Bieži nepieciešams strādāt atbilstoši mašīnas tempam un piemēroties iekārtu, mašīnu un ierīču tehniskajiem jauninājumiem.
82	Montieri	Šīs apakšgrupas strādnieki montē produkciju no sakomplektētām detaļām atbilstoši instrukcijai un tehnoloģiskajām prasībām.
83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un ceļšmašīnu un mašīnu operatori	Šīs grupas strādnieki vada un apkalpo vilcienus un citus transportlīdzekļus, vada mašīnas rūpniecībā, vada lauksaimniecības mašīnas un iekārtas; apkalpo traktortehniku un citas mašīnas, kuras lieto karjeru izstrādē un minerālu ieguvē, ēku, tuneļu un ceļu būvniecībā; veic darbus uz kuģa klāja un citiem ūdenstransporta līdzekļiem.
Zemas kvalifikācijas profesijas		
IX Vienkāršās profesijas		
91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	Šīs apakšgrupas strādnieki izpilda tīrīšanas darbus mājāsaimniecībās, viesnīcās, birojos, slimnīcās un citās telpās, kā arī gaisa kuģos, vilcienos, autobusus, tramvajos, trolejbusos un citos transportlīdzekļos.
92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki izpilda vienkāršus darbus lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, zivsaimniecībā, medību saimniecībā, lietojot vienkāršus darbarīkus, roku darbu un fizisko spēku.
93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki izpilda vienkāršus darbus raktuvēs, būvniecības, ražošanas un transporta nozarēs, lietojot vienkāršus darbarīkus, roku darbu un fizisko spēku.
94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki palīdz pārtikas produktu sagatavošanas darbos un virtuves darbos.
95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	Šīs apakšgrupas strādnieki tīra apavus ielās un citās sabiedriskās vietās, mazgā automašīnu logus vai izpilda izsūtāmā pienākumus, pārdod dažādas nepārtikas sīkpreces ielās vai citās sabiedriskās vietās, piemēram, stadionos, kinoteātros, teātros.
96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	Šīs apakšgrupas strādnieki savāc atkritumus no ēkām, ielām un citām sabiedriskām vietām, slauka ielas, ietves, laukumus, piegādā korespondenci vai preces, pārnēsā bagāžu, dežurē publiskās vietās, dežurē garderobēs, savāc naudu no preču pārdošanas, autostāvvietu un citiem automātiem, reģistrē komunālo pakalpojumu patēriņa rādītājus un veic citur neklasificētus vienkāršus darbus.

DARBASPĒKA PIEPRASĪJUMA PROGNOZES

Nodarbināto skaits pa profesiju grupām
tūkstošos

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Fakts	Prognoze		
				2015	2016	2022	2030
			Kopā	896,1	904,9	946,9	981,1
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	28,2	28,3	28,9	28,6
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	26,7	26,9	27,4	27,0
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	27,5	28,1	32,7	38,6
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	7,4	7,7	9,5	11,3
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	24,0	24,7	28,7	33,8
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	15,0	15,6	19,1	23,9
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	43,2	42,6	40,2	37,7
		24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	34,5	35,1	38,3	41,0
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	9,6	10,0	12,5	15,8
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	26,7	27,3	30,0	32,1
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	21,8	22,8	28,8	37,2
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	12,7	13,2	16,3	20,6
		33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	74,1	74,6	75,6	73,8
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	11,5	11,7	12,7	13,3
35		Informācijas tehnoloģiju speciālisti	6,3	6,8	9,9	14,3	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	6,9	6,9	6,7	6,1
		42	Klientu apkalpotāji	16,5	16,5	15,9	13,9
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	22,9	22,9	22,4	20,9
		44	Citi kalpotāji	3,3	3,3	3,4	3,5

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Fakts	Prognoze			
				2015	2016	2022	2030	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	37,2	37,8	40,1	40,8	
		52	Tirdzniecības darbinieki	57,0	57,5	57,8	55,1	
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	21,4	21,5	22,4	23,4	
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	17,2	17,5	18,4	18,8	
	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	18,7	18,9	18,4	17,8	
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	7,7	7,8	7,6	7,3	
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	8,6	8,5	7,0	5,3	
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	36,3	36,5	39,9	41,5	
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	31,9	32,3	35,2	39,2	
		73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	4,0	4,1	4,5	5,2	
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	14,9	15,2	17,0	19,0	
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	27,8	28,1	30,2	34,5	
	Zemas kvalifikācijas profesijas	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	15,9	16,1	17,3	19,6
			82	Montieri	3,3	3,3	3,8	4,5
			83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	63,4	63,7	63,9	62,6
Vienkāršās profesijas		91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	22,4	22,2	20,9	18,3	
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	13,3	13,4	13,1	12,7	
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	51,1	50,6	47,6	42,4	
94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	3,2	3,2	3,2	2,9			
95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,1	0,1	0,1	0,1			
96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	19,4	19,1	17,1	13,9			

DARBASPĒKA PIEDĀVĀJUMA PROGNOZES SAGLABĀJOTIES PATREIZĒJAI DARBASPĒKA SAGATAVOŠANAS STRUKTŪRAI

Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji pa profesiju grupām
tūkstošos

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Fakts	Prognoze		
				2015	2016	2022	2030
			Kopā	994,3	991,9	1007,4	1038,6
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	28,6	28,4	29,6	31,2
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	27,1	27,3	29,0	30,5
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	28,5	28,8	32,8	39,4
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	7,5	7,7	9,9	12,4
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	24,9	25,4	28,1	33,2
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	15,1	15,7	20,8	30,3
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	43,9	44,1	45,1	46,7
		24	Komerccarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	35,9	36,6	41,1	47,3
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	9,9	10,1	11,8	14,9
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	28,2	29,2	34,4	39,9
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	22,9	23,5	27,8	35,5
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	12,9	13,7	19,8	28,5
		33	Komerccarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	78,6	79,8	83,4	86,3
		34	Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	12,3	12,7	15,2	18,2
35		Informācijas tehnoloģiju speciālisti	6,4	6,6	9,2	13,8	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	7,7	7,7	8,0	8,8
		42	Klientu apkalpotāji	17,6	17,8	18,4	18,7
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	24,9	24,5	22,3	20,8
		44	Citi kalpotāji	3,7	3,7	3,4	3,5

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Fakts	Prognoze			
				2015	2016	2022	2030	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	39,8	39,5	40,4	42,2	
		52	Tirdzniecības darbinieki	63,6	63,3	62,9	63,5	
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	22,6	22,2	22,2	23,8	
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	18,6	18,4	19,4	21,6	
	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	19,5	18,5	15,1	12,1	
		62	Kvalificēti tirgus mežsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	9,2	9,1	8,5	7,3	
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	8,6	8,3	6,6	4,5	
		71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektriķus)	43,6	43,1	39,7	36,3	
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	34,2	33,4	32,0	33,2	
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	4,2	4,1	3,9	4,0	
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	15,9	15,4	14,4	14,7	
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	30,5	30,1	28,4	25,4	
		Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	18,7	18,3	16,0	15,2
			82	Montieri	3,6	3,6	3,7	4,3
			83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un celšanas iekārtu un mašīnu operatori	67,1	65,9	60,2	52,8
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	24,6	23,8	20,7	17,9	
		92	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	15,1	14,9	14,2	12,4	
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	64,6	63,9	60,4	47,9	
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	3,9	3,9	3,7	3,1	
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,1	0,1	0,1	0,1	
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	22,5	21,5	17,8	13,9	

Darbspēka pieprasījuma un piedāvājuma attiecība pa profesiju grupām

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Pieprasījums, tūkst.		Piedāvājums, tūkst.		Pieprasījums pret piedāvājumu, %	
				2022	2030	2022	2030	2022	2030
			Kopā	946,9	981,1	1007,4	1038,6	94	94
Augstas kvalifikācijas profesijas	Vadītāji	11	Likumdevēji, amatpersonas un vadītāji	28,9	28,6	29,6	31,2	98	92
		12	Administratīvie vadītāji un komercdirektori	27,4	27,0	29,0	30,5	95	88
		13	Ražošanas un specializēto pakalpojumu jomas vadītāji	32,7	38,6	32,8	39,4	100	98
		14	Viesmīlības, ēdināšanas, tirdzniecības un citu pakalpojumu jomas vadītāji	9,5	11,3	9,9	12,4	96	91
	Vecākie speciālisti	21	Zinātnes un inženierzinātņu jomas vecākie speciālisti	28,7	33,8	28,1	33,2	102	102
		22	Veselības aprūpes jomas vecākie speciālisti	19,1	23,9	20,8	30,3	92	79
		23	Izglītības jomas vecākie speciālisti	40,2	37,7	45,1	46,7	89	81
		24	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) vecākie speciālisti	38,3	41,0	41,1	47,3	93	87
		25	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas vecākie speciālisti	12,5	15,8	11,8	14,9	106	106
		26	Tiesību, sociālo un kultūras lietu vecākie speciālisti	30,0	32,1	34,4	39,9	87	81
	Speciālisti	31	Zinātnes un inženierzinātņu speciālisti	28,8	37,2	27,8	35,5	104	105
		32	Veselības aprūpes jomas speciālisti	16,3	20,6	19,8	28,5	83	72
		33	Komercdarbības un pārvaldes (administrācijas) speciālisti	75,6	73,8	83,4	86,3	91	86
34		Juridisko, sociālo un kultūras lietu un tām radniecīgu lietu speciālisti	12,7	13,3	15,2	18,2	83	73	
35		Informācijas tehnoloģiju speciālisti	9,9	14,3	9,2	13,8	108	104	
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Kalpotāji	41	Iestāžu kalpotāji un kancelejas tehnikas operatori	6,7	6,1	8,0	8,8	84	70
		42	Klientu apkalpotāji	15,9	13,9	18,4	18,7	86	74
		43	Uzskaites un materiālo vērtību reģistrēšanas darbinieki	22,4	20,9	22,3	20,8	100	101
		44	Citi kalpotāji	3,4	3,5	3,4	3,5	101	100

Kvalifikācijas pakāpe	Profesiju pamatgrupas	PK kods	Profesiju apakšgrupas	Pieprasījums, tūkst.		Piedāvājums, tūkst.		Pieprasījums pret piedāvājumu, %	
				2022	2030	2022	2030	2022	2030
Vidējas kvalifikācijas profesijas	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	51	Individuālo pakalpojumu jomas darbinieki	40,1	40,8	40,4	42,2	99	97
		52	Tirdzniecības darbinieki	57,8	55,1	62,9	63,5	92	87
		53	Individuālās aprūpes darbinieki	22,4	23,4	22,2	23,8	101	98
		54	Apsardzes pakalpojumu jomas darbinieki	18,4	18,8	19,4	21,6	95	87
	Kvalificēti lauksaimniecības, mezsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	61	Kvalificēti tirgus lauksaimniecības darbinieki	18,4	17,8	15,1	12,1	121	147
		62	Kvalificēti tirgus mezsaimniecības, zivsaimniecības un medību saimniecības darbinieki	7,6	7,3	8,5	7,3	89	101
		63	Personiskā patēriņa lauksaimnieki, zvejnieki, mednieki un vācēji	7,0	5,3	6,6	4,5	106	118
	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	71	Būvnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki (izņemot elektrikus)	39,9	41,5	39,7	36,3	100	114
		72	Metālapstrādes, mašīnbūves un tām radniecīgu jomu strādnieki	35,2	39,2	32,0	33,2	110	118
		73	Amatnieki un iespieddarbu strādnieki	4,5	5,2	3,9	4,0	113	128
		74	Elektrisko un elektronisko iekārtu strādnieki	17,0	19,0	14,4	14,7	118	130
		75	Pārtikas produktu pārstrādes un kokapstrādes strādnieki, apģērbu izgatavošanas un citi amatnieki un tiem radniecīgu profesiju strādnieki	30,2	34,5	28,4	25,4	107	136
	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	81	Rūpniecisko iekārtu operatori	17,3	19,6	16,0	15,2	108	129
		82	Montieri	3,8	4,5	3,7	4,3	104	105
		83	Pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji un ceļšas iekārtu mašīnu operatori	63,9	62,6	60,2	52,8	106	119
Zemas kvalifikācijas profesijas	Vienkāršās profesijas	91	Apkopēji un palīgi mājas darbos	20,9	18,3	20,7	17,9	101	102
		92	Lauksaimniecības, mezsaimniecības un zivsaimniecības strādnieki	13,1	12,7	14,2	12,4	92	102
		93	Raktuvju, būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki	47,6	42,4	60,4	47,9	79	88
		94	Pārtikas produktu sagatavošanas palīgstrādnieki	3,2	2,9	3,7	3,1	86	94
		95	Ielu strādnieki un ielu pārdevēji	0,1	0,1	0,1	0,1	82	66
		96	Atkritumu savācēji un citu vienkāršo profesiju strādnieki	17,1	13,9	17,8	13,9	96	100

Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums sadalījumā pa izglītības līmeņiem
tūkstošos

	Fakts		Prognoze		
	2014	2015	2016	2022	2030
Pieprasījums kopā, tai skaitā:	884,7	896,1	904,9	946,9	981,1
Augstākā izglītība	301,0	314,8	322,4	361,6	403,1
Vidējā profesionālā izglītība	292,9	300,7	302,3	311,1	318,9
Vidējā vispārējā izglītība	219,5	208,8	209,0	205,5	190,1
Pamatizglītība	71,2	71,8	71,3	68,6	68,9
Piedāvājums kopā, tai skaitā:	992,3	994,3	991,9	1007,4	1038,6
Augstākā izglītība	319,0	331,2	333,4	358,7	419,4
Vidējā profesionālā izglītība	329,0	333,8	324,6	285,8	255,0
Vidējā vispārējā izglītība	250,2	237,7	235,6	231,3	233,4
Pamatizglītība	94,0	91,6	98,4	131,6	130,8

Nodarbināto skaita ar augstāko izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts		Prognoze		
		2014	2015	2016	2022	2030
	Kopā	301,0	314,8	322,4	361,6	403,1
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	41,3	44,8	44,3	42,4	39,6
21	Mākslas	7,4	6,6	6,7	7,4	7,8
22	Humanitārās zinātnes	11,7	9,8	10,0	10,5	10,4
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	46,4	45,6	45,7	46,2	44,4
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	6,1	6,9	6,8	6,3	5,6
34	Komerczinības un administrēšana	53,2	62,3	64,7	74,8	84,4
38	Tiesību zinātne	22,6	26,5	27,6	32,0	36,3
42	Dzīvās dabas zinātnes	3,1	3,1	3,1	3,4	3,9
44	Fizikālās zinātnes	7,1	6,5	6,8	8,2	9,4
46	Matemātika un statistika	1,9	2,9	3,2	4,1	5,4
48	Datorika	8,7	7,5	8,5	14,2	22,3
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	29,8	28,8	29,9	37,2	47,3
54	Ražošana un pārstrāde	4,5	4,8	4,9	5,4	5,9
58	Arhitektūra un būvniecība	12,6	11,8	12,0	14,0	17,0
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	6,9	7,0	7,0	6,8	6,3
64	Veterinārija	1,2	1,4	1,4	1,6	1,7
72	Veselības aprūpe	17,7	18,5	19,6	26,8	35,7
76	Sociālā labklājība	4,5	5,9	5,8	5,3	4,7
81	Individuālie pakalpojumi	5,5	5,2	5,3	5,6	5,5
84	Transporta pakalpojumi	1,3	1,1	1,1	1,0	0,9
85	Vides aizsardzība	1,5	1,2	1,2	1,2	1,2
86	Civilā un militārā aizsardzība	4,0	5,2	5,3	5,9	6,3
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	2,2	1,5	1,5	1,3	1,1

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita ar augstāko izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts		Prognoze		
		2014	2015	2016	2022	2030
	Kopā	319,0	331,2	333,4	358,7	419,4
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	42,7	46,7	46,8	47,4	47,1
21	Mākslas	8,3	7,1	7,1	8,3	11,0
22	Humanitārās zinātnes	13,7	10,1	10,1	11,0	13,0
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	48,2	47,6	47,8	50,0	51,4
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	6,2	7,1	7,0	6,3	6,7
34	Komerczinības un administrēšana	57,8	66,4	67,9	79,4	100,3
38	Tiesību zinātne	23,7	27,2	27,9	31,8	37,6
42	Dzīvās dabas zinātnes	3,8	3,2	3,3	3,7	4,0
44	Fizikālās zinātnes	7,0	6,5	6,3	5,8	6,9
46	Matemātika un statistika	1,9	3,0	2,9	2,5	3,0
48	Datorika	8,9	7,8	8,2	10,6	15,8
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	32,0	30,8	30,6	30,4	33,3
54	Ražošana un pārstrāde	5,4	5,7	5,4	4,5	4,7
58	Arhitektūra un būvniecība	13,5	12,5	12,5	12,9	14,2
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	7,1	7,3	7,2	6,6	6,4
64	Veterinārija	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
72	Veselības aprūpe	17,5	19,2	19,6	23,3	34,7
76	Sociālā labklājība	4,6	6,3	6,3	6,6	6,8
81	Individuālie pakalpojumi	6,0	5,6	5,7	6,3	7,6
84	Transporta pakalpojumi	1,3	1,2	1,1	0,8	1,5
85	Vides aizsardzība	1,7	1,3	1,3	1,4	2,1
86	Civilā un militārā aizsardzība	4,2	5,4	5,6	7,0	9,1
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	2,3	1,6	1,5	0,9	0,8

Nodarbināto skaita ar vidējo izglītību pieprasījuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts		Prognoze		
		2014	2015	2016	2022	2030
	Kopā	512,4	509,5	511,3	516,7	509,0
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	4,2	4,2	4,1	3,8	2,9
21	Mākslas	8,2	8,1	8,0	7,8	7,1
22	Humanitārās zinātnes	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	2,0	2,0	2,0	1,8	1,4
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	1,1	0,8	0,8	0,7	0,5
34	Komerczinības un administrēšana	29,4	29,8	29,6	28,0	24,2
38	Tiesību zinātne	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2
42	Dzīvās dabas zinātnes	0,7	0,5	0,5	0,4	0,3
44	Fizikālās zinātnes	1,1	1,2	1,1	1,0	0,8
46	Matemātika un statistika	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
48	Datorika	2,4	3,6	3,8	5,3	7,3
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	100,7	107,8	108,1	110,3	111,3
54	Ražošana un pārstrāde	43,1	42,3	42,4	44,0	47,5
58	Arhitektūra un būvniecība	30,4	28,6	28,7	31,9	34,5
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	15,0	16,4	16,6	16,0	17,2
64	Veterinārija	2,8	2,8	2,8	2,6	2,2
72	Veselības aprūpe	15,8	14,7	14,4	13,2	11,7
76	Sociālā labklājība	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
81	Individuālie pakalpojumi	27,1	29,1	29,6	31,3	31,3
84	Transporta pakalpojumi	5,3	5,8	6,6	10,0	15,5
85	Vides aizsardzība	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
86	Civilā un militārā aizsardzība	2,4	2,4	2,4	2,5	2,4
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	219,5	208,8	209,0	205,5	190,1

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar vidējo izglītību piedāvājuma prognozes sadalījumā pa izglītības jomām
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Fakts		Prognoze		
		2014	2015	2016	2022	2030
	Kopā	579,2	571,4	560,2	517,1	488,4
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	4,3	5,0	4,8	3,7	2,3
21	Mākslas	10,7	8,8	8,5	7,4	7,7
22	Humanitārās zinātnes	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	2,1	2,2	2,2	1,7	1,1
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	1,4	0,9	0,9	0,7	0,5
34	Komerczinības un administrēšana	32,0	33,1	32,1	27,2	22,4
38	Tiesību zinātne	0,5	0,3	0,3	0,1	0,1
42	Dzīvās dabas zinātnes	0,9	0,5	0,5	0,2	0,2
44	Fizikālās zinātnes	1,1	1,3	1,3	0,9	0,5
46	Matemātika un statistika	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2
48	Datorika	2,9	4,3	4,2	4,7	6,4
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	106,4	119,5	116,3	101,4	85,1
54	Ražošana un pārstrāde	45,3	47,0	45,8	39,8	31,7
58	Arhitektūra un būvniecība	33,5	33,3	32,5	29,4	27,9
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	15,4	17,7	17,3	15,7	13,5
64	Veterinārija	3,0	3,4	3,2	2,5	1,8
72	Veselības aprūpe	16,2	15,4	14,8	11,6	9,2
76	Sociālā labklājība	0,4	0,2	0,2	0,1	0,2
81	Individuālie pakalpojumi	30,9	31,6	31,0	30,8	36,3
84	Transporta pakalpojumi	6,1	6,2	6,0	5,2	4,4
85	Vides aizsardzība	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
86	Civilā un militārā aizsardzība	2,6	2,6	2,5	2,4	3,6
X99	Vispārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	250,2	237,7	235,6	231,3	233,4

Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma starpība pa izglītības jomām
tūkstošos

Kods	Izglītības tematiskās jomas	Augstākā izglītība		Vidējā izglītība	
		2022	2030	2022	2030
	Kopā	-2,9	16,3	0,5	-20,7
14	Pedagogu izglītība un izglītības zinātnes	5,0	7,5	-0,1	-0,7
21	Mākslas	0,8	3,1	-0,4	0,6
22	Humanitārās zinātnes	0,5	2,6	0,0	0,0
31	Sociālās un cilvēkrīcības zinātnes	3,8	7,0	0,0	-0,3
32	Informācijas un komunikācijas zinātnes	0,0	1,1	0,0	-0,1
34	Komerccinības un administrēšana	4,5	15,9	-0,8	-1,9
38	Tiesību zinātne	-0,2	1,3	-0,1	-0,1
42	Dzīvās dabas zinātnes	0,2	0,1	-0,2	-0,2
44	Fizikālās zinātnes	-2,5	-2,5	-0,1	-0,3
46	Matemātika un statistika	-1,6	-2,4	-0,1	-0,1
48	Datorika	-3,7	-6,4	-0,6	-0,9
52	Inženierzinātnes un tehnoloģijas	-6,8	-14,0	-8,9	-26,3
54	Ražošana un pārstrāde	-0,8	-1,2	-4,1	-15,9
58	Arhitektūra un būvniecība	-1,1	-2,8	-2,5	-6,6
62	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	-0,2	0,2	-0,3	-3,6
64	Veterinārija	-0,2	-0,3	0,0	-0,4
72	Veselības aprūpe	-3,5	-1,0	-1,6	-2,5
76	Sociālā labklājība	1,3	2,2	0,0	0,1
81	Individuālie pakalpojumi	0,7	2,1	-0,5	5,1
84	Transporta pakalpojumi	-0,2	0,6	-4,8	-11,1
85	Vides aizsardzība	0,3	1,0	0,0	0,0
86	Civilā un militārā aizsardzība	1,1	2,7	-0,1	1,2
X99	Vīspārējās izglītības un citur neklasificētās tematiskās jomas	-0,5	-0,3	25,8	43,3

Tautsaimniecības nozaru agregācija

Aggregētās tautsaimniecības nozares	Atbilstošās tautsaimniecības nozares NACE 2 burtu līmenī
Lauksaimniecība	A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
Apstrādes rūpniecība	C Apstrādes rūpniecība
Pārējā rūpniecība	B Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde D Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana E Ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija
Būvniecība	F Būvniecība
Tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi
Transports un uzglabāšana	H Transports un uzglabāšana
Citi komercpakalpojumi	J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi K Finanšu un apdrošināšanas darbības L Operācijas ar nekustamo īpašumu M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi N Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība R Māksla, izklaide un atpūta S Citi pakalpojumi
Sabiedriskie pakalpojumi	O Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana P Izglītība Q Veselība un sociālā aprūpe

Darba tirgus jautājumu apspriešanā iesaistītās padomes

Padome	Padomē iesaistītās organizācijas	Mērķis
Nacionālā līmeņa padomes		
Nacionālās trīspusējās sadarbības padome (NTSP)	MK, LDDK un LBAS izvirzītie pārstāvji	Nodrošina un veicina valdības, darba devēju un darbinieku organizāciju sadarbību nacionālajā līmenī ar mērķi nodrošināt saskaņotu, visai sabiedrībai un valsts interesēm atbilstošu sociālekonomiskās attīstības problēmu risināšanu, izstrādājot un ieviešot stratēģiju, programmas un normatīvos aktus sociālajos un ekonomiskajos jautājumos. Izskata politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu projektus un iesniedz priekšlikumus to pilnveidošanai attiecīgajā ministrijā arī par nodarbinātību.
Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadome (PINTSA)	15 pilnvarotas personas – MK, LDDK un LBAS izvirzītie pārstāvji	NTSP institucionālās sistēmas sastāvdaļa. Mērķis sekmēt valsts, darba devēju un darbinieku organizāciju sadarbību profesionālās izglītības un nodarbinātības valsts politikas un stratēģijas izstrādes un īstenošanas jomā, tai skaitā izskata valsts attīstības plānu, koncepciju, normatīvo aktu projektus profesionālās izglītības, cilvēkresursu attīstības un nodarbinātības jomā un sniedz priekšlikumus to pilnveidošanā, kā arī izvērtē priekšlikumus un sniedz ieteikumus valsts institūcijām un sabiedriskajām organizācijām, kas saistītas ar profesionālo izglītību un nodarbinātību.
Demogrāfisko lietu padome	MK, Saeimas, NVO, sociālo partneru pārstāvji, zinātnieki	Konsultatīva un koordinējoša valsts institūcija, kas izveidota, lai veicinātu vienotu valsts demogrāfisko politiku un tās īstenošanu visos valsts pārvaldes līmeņos. Padome izvērtē un koordinē valsts demogrāfiskās politikas īstenošanu, kā arī informē plašsaziņas līdzekļus par demogrāfiskās politikas jautājumiem.
Augstākās izglītības padome (AIP)	12 padomes locekļi: LDDK, IZM, LZA, Rektoru padomes, Latvijas Studentu apvienības uc. pārstāvji.	Latvijas Republikas patstāvīga institūcija, kas izstrādā augstākās izglītības valsts stratēģiju, īsteno augstskolu, valsts institūciju un sabiedrības sadarbību augstākās izglītības attīstīšanā, pārrauga augstākās izglītības kvalitāti, nodrošina kvalitatīvu lēmumu par augstāko izglītību pieņemšanu.
Konsultatīvās padomes		
Tautsaimniecības padome (TSP)	EM, LTRK, LDDK, LBAS, LPS, nozaru asociāciju pārstāvji, eksperti	TSP dibinātāju organizāciju – Ekonomikas ministrijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Pašvaldību savienības izveidota konsultatīva institūcija. TSP darbības mērķis ir sekmēt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanu un īstenošanu Latvijā, kā arī veicināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu valstī.
EM Darba tirgus prognozēšanas konsultatīvā padome (DTPKP)	EM, CSP, IZM, LM, NVA, VARAM, NVA, PMLP, AIP, LDDK, LBAS, LPS pārstāvji	Veicina darba tirgus prognožu izstrādi un izmantošanā iesaistīto institūciju koordinētu darbību, izvērtē sagatavotos darba tirgus attīstības scenārijus un prognozes, aktuālās darba tirgus problēmas, darba tirgus pētījumu un prognozēšanas sistēmas attīstību, un pieņem rekomendējošus lēmumus šajā jomā.

Padome	Padomē iesaistītās organizācijas	Mērķis
12 nozaru ekspertu padomes (NEP)	NEP pēc brīvprātības principa iesaistās nozares darba devēju organizācijas vai to apvienības, nozares arodbiedrības organizācijas, Latvijas Amatniecības kamera, IZM, EM, LM, KM, SM, ZM, VARAM, NVA un citas institūcijas. NEP darbu vada NEP sekretariāts, kas sastāv no LBAS, LDDK un Valsts izglītības satura centra nozaru konsultantiem.	Mērķis veikt nozares attīstības prognozēšanu, izglītības un darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības pētīšanu un nodrošināšanu. Līdz 2014.gadam
Nodarbinātības politikas koordinācijas padome	LM, IZM, EM pārstāvji	Mērķis ir nodrošināt saskaņotu starpresoru sadarbību nodarbinātības politikas izstrādei un īstenošanai, kā arī izvērtēt citu nozaru politiku ietekmi uz darba tirgu.
LM bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu apmācību jomu noteikšanas komisija	LM, EM, IZM, NVA, LDDK, LBAS, LPS, citi eksperti	LM komisija apmācību jomu, profesiju, kā arī sociālo un profesionālo pamatprasmju noteikšanai, kurās nepieciešams veikt bezdarbnieku un darba meklētāju apmācību.
Konsultatīvā padome "Izglītība visiem"	Padomi vada padomes priekšsēdētājs – IZM ministrs. Ministriju un citu valsts pārvaldes iestāžu, pašvaldību un privātā sektora, sabiedrisko un starptautisko organizāciju pārstāvji	Mērķis sekmēt mūžizglītības attīstību un izglītības pieejamību visiem iedzīvotājiem, sekmētu mazaizsargāto un sociāli atstumto iedzīvotāju integrāciju, piedāvājot daudzveidīgas mācīšanās iespējas, paplašinātu mijiedarbību formālo un neformālo izglītību, nodrošinot iedzīvotājiem mūžizglītības iespējas, un sekmētu viņu iekļaušanos sabiedrībā un konkurētspēju darba tirgū, sekmētu iedzīvotāju pamatprasmju attīstību un spēju tās izmantot atbilstoši indivīda un sabiedrības vajadzībām.
Karjeras attīstības atbalsta sistēmas sadarbības padome	IZM, Valsts izglītības satura centra, Izglītības kvalitātes valsts dienesta, LM, NVA, Sociālās integrācijas valsts aģentūras, EM, Latvijas Karjeras attīstības atbalsta asociācijas, LDDK, LBAS, LPS, Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības un VĪAA	Starpnozaru informācijas apmaiņas un konsultatīva institūcija, lai attīstītu un veicinātu karjeras attīstības atbalsta pakalpojumus un veicinātu to kvalitāti un sekmētu katra cilvēka spējam, interesēm un vecumam atbilstoša tālākās izglītības vai profesionālās karjeras attīstības virziena izvēli.
Latvijas Rektoru padome	Universitāšu, citu valsts augstskolu un privāto augstskolu rektori, IZM	Koleģiāla konsultatīva institūcija, kas koordinē augstskolu sadarbību un organizē nepieciešamos kopējos pasākumus. LRP atbilstoši kompetencei sadarbojas ar valsts institūcijām, juridiskajām un fiziskajām personām, kā arī ar ārvalstu institūcijām, piedalās institūciju sēdēs un starptautisko organizāciju darbā.

Nozaru asociācijas – apvieno vienas nozares uzņēmumus; pārzina situāciju konkrētajā nozarē.

Plānošanas reģioni – Latvijā ir izveidoti pieci plānošanas reģioni. To izveides mērķis ir nodrošināt Latvijas reģionu attīstības plānošanu, koordināciju, pašvaldību un citu valsts pārvaldes iestāžu sadarbību.

Ekonomikas ministrs

A.Ašeradens

Vīza: Valsts sekretārs

J.Stinka

16.06.2016. 15:55

7241

Normunds Ozols

Normunds.Ozols@em.gov.lv, 67013068